Vremea tăcerii

LUIS MARTÍN-SANTOS

LUIS MARTIN-SANTOS
VREMEA TĂCERII
Traducere şi postfaţă de SORIN MĂRCULESCU
Bucureşti - 1967
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta: Gabriel Constantinescu
LUIS MARTIN-SANTOS TIEMPO DE SILENCIO Seix Barral, Barcelona, 1962

NOTĂ BIBLIOGRAFICĂ

Luis Martin-Santos s-a născut în oraşul Larache (Maroc) în 1924. Din 1929 se stabileşte împreună cu familia în Spania, la San Sebastián. Din 1940 urmează medicina la Universitatea din Salamanca. Își termină studiile în chip strălucit în 1946. În 1947 îşi susţine teza de doctorat la Universitatea din Madrid, specializându-se în chirurgie. În 1948 abandonează chirurgia și se consacră studiilor psihiatrice, obţinând prin concurs postul de director al ospiciului din Ciudad Real. În 1950 pleacă într-o călătorie de studii şi cercetări în Germania Federală. La întoarcere devine, prin concurs, directorul Sanatoriului psihiatric din San Sebastián, funcţie pe care a exercitat-o până la moarte. Pe lângă numeroase lucrări de specialitate care-l consacră în lumea medicală, publică în 1955 eseul *Dilthey, Jaspers şi înţelegerea bolnavului mental,* iar în 1962 îşi face debutul în literatură cu romanul *Vremea tăcerii.* Salutată cu entuziasm încă de la apariţie, cartea s-a impus, fiind socotită drept cea mai semnificativă apariţie romanescă din ultimele două decade. Romanul a fost tradus în majoritatea limbilor europene. Militant socialist, Luis Martín-Santos şi-a trăit efectiv unele episoade din carte: acuzat de a fi făcut propagandă subversivă de natură socialistă, Martín-Santos a fost arestat pentru prima oară în 1957; apoi în 1958, când a stat timp de şase luni în închisoarea din Carabanchel, pentru ca un an mai târziu să fie din nou condamnat din aceleaşi motive. În august 1962, în urma unei explozii din preajma reşedinţei de vară a lui Franco, este întemniţat pentru a patra oară. Din 1959 i se dă domiciliu forţat în San Sebastián. La 21 ianuarie 1964 piere, împreună cu soţia, într-un accident de automobil. Postum i se publică eseul *Libertate, temporalitate şi transfer în psihanaliza existenţială* (ed. Seix Barral, 1964).

Traducerea de faţă urmează textul spaniol, *Tiempo de silencio,* Editorial Seix Barral, Barcelona, 1962; din ediţia franceză, *Les demeures du silence,* Editions du Seuil, Paris, 1963, completă, tradusă de Alain Rouquie după manuscrisul autorului, s-au introdus şi în ediţia românească pasajele de la pp. 126—129 şi 142—143, încercându-se păstrarea tonalităţii originale.

S. M.

SUNA TELEFONUL ŞI L-AM AUZIT. Am ridicat receptorul. N-am înţeles bine. L-am lăsat jos. Am strigat: „Amador!” A apărut cu buzele lui groase și a luat receptorul. Priveam prin microscopul binocular și preparaţia mi se părea de neînţeles. Am mai privit o dată: „Evident, canceros”. Şi totuși, dincolo de mitoze, pata albastră se estompa treptat. „Se ard și becurile astea, Amador.” A, nu, a călcat pe cablu. „Pune-n priză!” Vorbeşte la telefon, „Amador!” E gras şi numai zâmbet. Vorbeşte rar, se uita, mă vede. „S-au dus.” „Gata, s-au dus.” S-au terminat şoarecii. De pe peretele din faţă, portretul omului cu barbă, care a văzut atâtea şi care i-a eliberat pe iberici de complexul lor nativ de inferioritate în faţa ştiinţei, prezidează, scrutător şi imobil, criza de cobai1. Surâsul lui inteligent şi izbăvitor de inferioritate explică — înţelege — lipsa de fonduri. Popor sărac, popor sărac. Cine să mai aspire la premiul nordic, la zâmbetul regelui înalt, la onorurile, la traiul îndestulat al savantului care aşteaptă, în peninsula stearpă, să rodească minţile şi fluviile? Mitozele anormale, coagulate sub lamele, imobile, tocmai ele, suprema mişcare. Amador, nemişcat, pune receptorul în furcă zâmbind, mă priveşte, îmi spune: „Gata!” Dar cu zâmbetul lui slugarnic şi cărnos. „Ce buzat, şi Amador ăsta!” Tulpina M.N.A., atât de promiţătoare. Iar sună telefonul. Uit. „De ce râde Amador? De ce râzi?” A, da, ştiu! S-au isprăvit şoarecii. Niciodată, niciodată, în pofida bărbatului din tablou şi a fluviilor ce se pierd în mare. Se pot construi baraje care să stăvilească drumul apelor. Bine, dar spiritul liber? Izvorul imaginaţiei. Sfredelitorul iscoditor al realităţii vii, înarmat cu scalpelul care pătrunde în straturile agitate şi descoperă ceva niciodată zărit de ochi neiberici. Ca la o luptă de tauri. Ca şi cum între cobai şi tauri n-ar fi nicio deosebire, ca şi cum am rămâne aceiaşi, în ciuda disperării, în ciuda lipsei de fonduri. Tulpina asta canceroasă, cumpărată cu devize acordate de Institutul Monetar. Adusă din Illinoisul natal. Şi acum, evaporată. Amador surâde pentru că vorbeşte cu cineva la telefon. Cum să realizăm noi ceva, când la incapacitatea noastră notorie se adaugă unghiul facial îngust al omului peninsular, creierul închircit de monotonia dietei alcătuite doar din nipralâ, bob şi năut, în loc de legume, fără niciun fel de protide? Numai slănină, slănină şi terci. Pentru oameni ca Amador, care râd deşi sunt trişti, ştiind bine că o dată pierdut ultimul şoarece din tulpina M.N.A. cercetătorul nu va mai primi în vecii vecilor din mâinile regelui înalt cupa, cununa de lauri, torţa aprinsă pe care s-o poarte alergând prin faţa tribunei naţiunilor, proclamând nebănuita grandoare dobândită de poporul nostru în lupta cu mitoza asta primitivă care la noi, ca şi în Illinoisul natal, proliferează şi distruge carnea sănătoasă a femeilor la menopauză, ale căror scurgeri periodice de sânge nu mai înseamnă viaţă, ci înşelăciune, doar înşelăciune. „Betrogen”. Moarte învinsă. „Opreşte-te, ridică receptorul negru, cere-l

pe ministrul de resort, spune-i, Amador, că cercetarea, munca asta face măcar cât un şoarece." încetează cu râsul şi, mai ales, nu mai împroşca aşa cu scuipat, nu mă face să mă îndoiesc de educaţia şi de inteligenţa ta. „În timpul războiului mâncam şobolani. După mine sunt mai gustoşi decât pisicile. De pisici mi-e lehamite. Şi-am prins pisici, nu glumă. Eram trei. Lucio, Moacă şi sluga." Proteine pentru poporul subalimentat. Iar mitozele acestor oameni, normale de data asta, dar deficitare, se poticnesc în momentul migraţiei motoneuronilor spre cortex şi pier poate tocmai din cauza lipsei de proteine, sau se dispun într-un mod anarhic şi deficient, sau urmează malformaţiile ramificaţiilor, cine ştie. Şi ne oprim neputincioşi în căutarea cauzelor neoplaziei decimante. Amador mă priveşte. Îmi vede mutra ridicolă. Asta-l face să râdă. La microscopul binocular, în lipsa unuia electronic, fiindcă nu sunt credite, inventariez nucleele monstruoase, iar Amador, grăbindu-se să-şi pună bascul gri, dar încă în halat alb, se duce în fund, unde urlă trei câini costelivi, care urinează foarte rar, dar abundent, şi duhnesc oribil. Amador, dornic să scape de câini, aşa cum scăpase şi de tulpina, aşteaptă un ordin pe care nu i-l dau, mulţumindu-mă să privesc şi să ascult, nerăbdător să aud ce mi-ar putea spune ca să mă scoată din nesiguranţa asta. „Are Moacă", spune Amador. Eroare. Nu orice şoarece este cancerigen. Nu orice şoarece e din tulpina crescută în Illinoisul natal, selecţionată cu abilitate dintre alte şaisprezece mii de tulpini, în laboratoare translucide cu pereţi strălucitori de sticlă, cu aer condiţionat anume pentru instaurarea celui mai deplin confort şoricăresc. Selecţionată cu abilitate, de-a lungul multor familii de şoareci autopsiaţi, până la descoperirea micii tumori ingvinale, înăuntrul căreia mocneşte, însămânţată, misterioasa moarte spontană, decimatoare nu numai de şoareci. Blondele fete middle-westice, cu belşug de proteine în timpul perioadei de gestaţie a mamelor lor de descendenţă suedeză ori saxonă, şi la fel şi mai târziu, în timpul alăptării şi al anilor de şcoală. Deşi bine făcute, sunt anoste, dar nu oligofrenice, se bucură de o migraţie corectă a neuroblastelor până la sălaşul lor îndătinat din jurul creierului electronic de carne şi complexe lipidice pe care-l folosesc acum ca să inventarieze mitoze în palatul transparent. Şi tulpina asta izolată s-a stins aici din lipsă de vitamine, după ce a înghiţit fondurile şi aşa măsurate ale Institutului. Şoarecii — masculi şi femele — aduşi din Illinoisul natal, separaţi pe sexe pentru a evita coiturile inutile şi necontrolate. Graviditate provocată sub control strict. În cuşti climatizate, transportate cu avionul, fără nicio economie de devize. Şi acum s-au terminat. Au murit unul după altul, într-un ritm mai precipitat decât reproducerea — da, mai precipitat decât reproducerea! — şi Amador râde şi spune: „Are Moacă". Moacă a venit o dată aici, în aerul ăsta îmbâcsit de duhoare de câine care urlă şi nu urinează. Nemaiurlând, victimă a

violentei sale încărcături afective, câinele îşi elimină esenţele prin transpiraţie. Cum nu transpiră decât prin labele picioarelor, câinele îşi elimină miasmele şi prin răsuflare, cu limba scoasă mereu, ca să asude. Dacă a fost operat şi i s-a aplicat un femur de polietilenă sau polivinil, câinele trece prin suferinţe cumplite şi asta pentru că aici nu există decolorate fecioare anglo-saxone, necanceroase, nefolosite, veşnic nesatisfăcute sexual, care să-şi sublimeze ranchiuna nepotolită în societăţi de protecţie a animalelor. Altminteri, în Spania, unde lipsesc şi cele mai elementare mijloace, munca de experimentare ar fi devenit imposibilă. Şi şansele de-a repeta gestul stângaci al domnului cu barbă înaintea regelui înalt ar fi nu numai total inexistente — ca acum — ci şi violent ridicole, nu numai informulabile, ci şi groteşti. Şi nu uriaşi în locul morilor de vânt, ci năluci în locul dorinţelor. Dar, în definitiv, cui îi pasă de câini? Cine se uită la durerea unui câine când până şi propria lui mamă habar n-are de el? Pe de altă parte, e tot atât de adevărat că experienţele astea cu polivinil nu dau niciun rezultat, ştiut fiind că savanţii din toate ţările civilizate ale lumii au demonstrat de mult în laboratoarele lor transparente că polivinilul nu este tolerat de ţesuturile vitale ale câinelui. Dar cine ştie cât poate îndura un câine spaniol, un câine care nu urinează, un câine pe care Amador îl hrăneşte copios doar cu pâine uscată înmuiată în apă? Comparaţia este inoperantă şi tocmai de asta nu-i exclus ca Moacă să mai aibă resturi din tulpină. Poate că s-au produs înmulţiri ştiute doar de Amador, încrucişări neobişnuite cu şoricioaice sau cu femele dintr-o specie apropiată sau chiar identică. Şi poate că de aici ar putea izvorî o descoperire şi mai importantă, pentru care regele suedez se va înclina, cuvântând în latineşte sau într-o englezească macaronică, fără accentul blondelor americance din Middle-west, şi-i va înmâna lui Amador, lui Amador în persoană, îmbrăcat într-o pijama vărgata fiindcă fracul nu-l prinde, mult râvnitul, unicul premiu. Va fi şi Moacă de faţă, cu noua tulpină, realizată după o profundă reflecţie, după calcule de coeficienţi, *de crossing-over* şi de trasare a hărţilor genetice. După implantări de cromomeri în glandele salivare şi reimplantări în glandele primordiale prin care se transmite viaţa. Amador ştie că Moacă are tulpina M.N.A. Nu se poate ca şoarecii importaţi din Illinois să fi pierit toţi. După călătoria în cvadrimotorul sau bimotorul cu reacţie, cu asigurare şi primă de transport specială şi cu certificat eliberat de serviciul veterinar de frontieră al S.U.A., a urmat transportul manual, efectuat de Moacă într-o ladă de ouă, goală, până la cocioaba lui particulară, unde cele două fiice ale sale — una de şaisprezece şi cealaltă de optsprezece ani — niciuna nici cealaltă blonde, niciuna nici cealaltă venite pe lume cu regim adecvat pe timpul gestaţiei din maternul pântece toledan, cresc şi ele tulpini. Astfel s-ar putea ca în locul cancerului ingvinal să se dezvolte unul

axilar. Şi nu de origine ectodermică, ci mezodermică. Şi cu efecte mortale nu numai asupra şoarecilor şi şobolanilor, ci, inoculat întâmplător, dintr-o neglijenţă în munca lor de crescătoare, s-ar putea să le ducă la pieire şi pe cele două de loc bălaie fete „a Toledo ortae”[2], lipsite cum sunt de îngrijiri medicale calificate, şi private printr-o eroare de diagnostic şi de o intervenţie chirurgicală grabnică, deschizându-se, aşadar, calea către o autopsie pe care tatăl, alarmat şi cu chipul desfigurat de groază la gândul că s-ar putea molipsi şi el, ar autoriza-o şi s-ar descoperi la subsuorile şi vintrele celor două fecioare tumori prolifice, umflate, opulente, care secretă toxine cu acţiune paralizantă asupra creierilor fragili, şi înăuntrul lor — o, miracol! — în pofida naturii aparent ereditare a tulpinii illinoice, un virus, un virus identificabil până şi la prăpăditele binoculare de care ne bucurăm mulţumită domnului cu barbă, un virus, şi din el vom obţine, după repetate însămânţări pe ovare de fată toledană prost hrănită, a cărei mamă a dus lipsă de proteine în timpul sarcinii, un vaccin aplicabil cu succes la specia umană. „Majestate, domnilor academicieni, doamnelor şi domnilor: debutul experienţelor noastre, ca şi în cazul savantului englez care şi-a concentrat atenţia asupra ciupercilor bactericide[3], a fost opera întâmplării...” Amador susţine că sigur tulpina furată este cea veritabilă, cea illinoică, şi că Moacă a luat indivizi de ambele sexe numai ca să menţină puritatea genelor, şi apoi să-i revândă laboratorului după ce se vor fi stins şoarecii la care observase — fără calcul statistic — că indicele mortalităţii e mai ridicat decât cel al natalităţii. „Dar nu pricepi că e un hoţ, că n-o să putem cumpăra de la un hoţ ceva furat chiar de la noi şi că e imposibil ca instituţia jefuită să accepte să achiziţioneze iar la un preţ oneros lucrul furat sau provenind din el (şi, la urma urmei, cine ne garantează că e aşa?), doar trăim într-un stat întemeiat pe justiţie, unde există poliţie, judecători, posibilitatea de denunţ proprie cetăţeanului liber?” „Nu sunt dovezi”, răspunde Amador. „Nu sunt dovezi că ar fi furaţi.” Ba da, sunt berechet. Determinarea la microscop a apariţiei spontane a tumorilor ingvinale. Doar tulpina asta, numai ea dintre toate câte există în peninsula noastră, are această însuşire miraculoasă şi totodată mortală. Numai ea e utilizată în cercetare. Numai în ea se produce spontan fenomenul care cufundă în dezolare familiile omeneşti, iar pe victimă o lasă pradă durerii fizice şi autofagiei treptate a propriei sale substanţe vii, până la moarte. Cum de a putut ajunge genetica — astfel aplicată — la un rezultat total opus celui la care vor fi visat pionierii acestei ştiinţe (crearea unei omeniri perfecte, extirparea tuturor bolilor ereditare), făcând să apară o rasă în care partea execrabilă este factorul constant, prezenţa abjectă care-l preocupă pe om după suprimarea microorganismelor de mărime mijlocie, Amador habar n-are. Dar

distingi în el un soi de stupoare în faţa experienţelor miraculoase prin care s-a constituit ştiinţa şi graţie cărora, ca un produs auxiliar, abia băgat în seamă şi totuşi important, cercetătorii se pot căsători şi locui în apartamente construite de stat, şi până şi el — Amador — poate ieşi la liman cu bacşişurile firave adăugate de sus-numiţii cercetători la leafa lui meschină. „În definitiv, e un adevărat noroc. Dacă nu, ar fi rămas totul baltă. Văd fetele lui de ei. Altfel ar fi murit de mult, nu s-ar fi prăsit aşa cum se prăsesc, de crezi că nu se mai opresc din fătat. Nici nu-i mai încape cocioaba.” întrebarea e cum de nu le mor? Ce puteri au acele fete toledane prost hrănite ca şoarecii să supravieţuiască şi să se înmulţească? Ce-i face să moară aici, în laborator? Chiar dacă nu-i transparent şi cu aer condiţionat, tot oferă condiţii de locuit mai apropiate de omologul său din Illinois decât cocioaba lui Moacă. Poate urletele neîntrerupte — urlete aproape omeneşti — chirurgia este doar atât de specific umană — ale câinilor cu femur de polivinil au iritat sistemul nervos al şoarecilor M.N.A. şi le-au provocat moartea prematură (prematură până şi la un şoarece canceros), sau cel puţin dezinteresul pentru procreare, anulând astfel cea mai preţioasă contribuţie a lor la eradicarea cancerului, aceea de a fi purtători permanenţi şi propagatori ai cancerului. Sau, mai mult, cine ştie, fetele lui Moacă au o atare suavitate copulativă, o asemenea perspicacitate mamară, o atât de profundă înzestrare genetică, încât efluviile emanate de ele sunt de-ajuns pentru a reaprinde patima zămislirii, asigurând astfel neabătuta continuitate a descendenţilor taraţi. Mă uit cu ură la microscop. Becul albastru iluminează iar preparaţia şi mitozele imobile, coagulate în formol, sunt imaginea vie a voracităţii. „Nu pleca, Amador, nu vezi că n-am terminat?” „Bine.” „Datoria ta e să rămâi cu mine sau cu oricare alt cercetător până când plecăm, până când isprăvim lucrul.” „Bine.” „Nu cumva să pleci urechea la poveştile cu ziua de muncă legală.” „Nu, domnule.” „Mă vezi tu pe mine că lucrez doar opt ore?” „Nu, domnule.” „Stau şi caut mitozele.” „Bineînţeles.” „Stau până când cad din picioare.” „Ascultă”, îi spun. „Spuneţi”, exclamă el. „Ce-ar fi să vorbeşti cu Moacă să vină cu şoarecii, o să văd dacă sunt din tulpina bună şi pe urmă o să mă gândesc dacă-i cumpărăm sau dacă-l denunţ pentru furt.” „Precis sunt de soi.” „Atunci să vină cât mai degrabă.” „N-o să vină.” „De ce?” „Păi de frica denunţului, a mai păţit-o o dată cu directorul adjunct. Nu-i prima oară. Data trecută a fost cu pisicile. Le înfigeau sârmuliţe în cap şi uitau, şi el le vindea iar, până când au vrut să le înfigă sârmuliţe şi au dat de alea vechi, ruginite toate. E clar că afacerea cu mitozele e mai păcătoasă, că dacă-ţi mor, gata, n-ai ce le face. Da' pisicile rabdă ca nişte draci, doar că devin mai nervoase. Pe Moacă l-au muşcat şi fiică-sii cât pe ce să-i scoată un ochi. Da' rabdă.” „Bine, spune-i să vină.” „Nu vine. Ştabu-mic crede c-a plecat în America. Dacă dă iar cu

ochii de el, îl înfundă. Nu mai calcă p-aici de când a spus c-a emigrat." „Atunci, cum a luat şoarecii?" „Păi staţi, că i-am dat eu o pereche. Aşa a fost. Altminteri cum ştia el care-s de soi şi care nu?" „Aşa!" „Că atunci erau droaie. Mureau ca şoarecii în fiecare zi. Asta a fost pe când o duceau bine câinii ăia cu polivinaţ." „Meriţi un bacşiş de la don Oscar." „Vă cred." „Ascultă", îi spun. „Spuneţi", răspunde Amador. „Mergem mâine la cocioaba lui." „O să-i pară tare bine."

Sunt oraşe atât de crâmpoţite, atât de goale de măduvă istorică, atât de bruscate şi vânzolite de guvernanţi arbitrari, atât de capricios înălţate în pustii, atât de zgârcit populate cu familii de veche şi neîntreruptă obârşie, atât de depărtate de mări sau de fluvii, atât de trufaşe în mijlocul penibilei lor sărăcii, atât de binecuvântate cu un cer superb ce te face să le uiţi aproape toate cusururile, atât de naiv mulţumite de sine, ca fetele de cincisprezece ani, atât de subjugate de prestigiul unei dinastii, atât de înzestrate cu comori încât sunt gata să uite pierderile din trecut, proiectate fără nicio pasiune, dar cu atâta jind de viitor, atât de sterpe de o autentică nobleţe, atât de înţesate de o lume codoşească, atât de eroice uneori încât nu găseşti altă explicaţie decât actul elementar şi fizic al ţăranului tânăr care trece râul dintr-o săritură, atât de îmbătate de ele însele deşi, la drept vorbind, licoarea de care mustesc nu e de loc îmbătătoare, atât de suverane odinioară — oricât ar părea de necrezut — peste robite capitale străine cu câte două catedrale şi felurite biserici colegiale şi multe palate fermecate — cel puţin un palat fermecat pe secol — atât de incapabile să-şi vorbească limba cu intonaţia corectă şi clară din satele aşezate la două sute de kilometri spre nord, atât de uluite de aurul sosit de peste mări care se putea preface în piatră, dar s-a preschimbat în caleşti şi-n cai cu valtrapuri în fir pe fond negru, atât de lipsite de o veritabilă ovreime, atât de pline de oameni severi când sunt importanţi şi simpatici când nu sunt, atât de refractare faţă de natură încât a trebuit ca trenul electric şi telefericul să fie inventate aiurea, atât de agitate de tribunale ecleziastice care se folosesc de braţul secular, atât de rar vizitate de soli autentici ai rasei nordice, atât de bogate în teologi mărginiţi şi atât de sărace în mistici desăvârşiţi, atât de pline de guriste, de autori de comedii de moravuri, de comedii de intrigă, de comedii de capă şi spadă, de comedii de cafenea, de comedii de onoare, de comedii cu femei mascate, de comedii de coturn scâlciat, de comedii de salon franţuzesc, de comedii de cafenea nu de *commedia dell'arte,* atât de ticsite de autobuze cu etaj care scuipă fum — cu atât mai admirat cu cât e mai negru — pe trotuare cu pietoni în pardesiu în zile de soare cu dinţi, încât nu au nici catedrale.

În faţa unor astfel de oraşe trebuie să ne amânăm judecata până când, într-o bună zi, brusc — sau poate încetul cu încetul, deşi este

greu de crezut — va prinde contur un lucru pe care-l bănuim prezent fără a-l vedea, până când materia asta ce se târăşte acum în ţărână se va solidifica, până când cei ce acum râd cu tristeţe vor învăţa să-şi privească în faţă destinul mediocru şi vor părăsi marile edificii de beton armat, rotunde sau eliptice, spre a se reculege în intimitatea strâmtorată a casei lor.

În aşteptarea acelei zile, amânându-ne judecata, ne vom mărgini să pătrundem în cârciumile întunecoase unde, de deasupra sticlelor, te priveşte un cap de taur cu ochi de porţelan, să hoinărim până-n zori pe *calle del Nuncio* sau pe *calle de la Boia,* poticnindu-ne de rădăcinile retezate ale unui început ce ar fi putut da naştere unui oraş cu totul diferit, să contemplăm într-o piaţă mare ingenua plimbare în cerc a soldaţilor, duminica, în vreme ce păsările se sinucid una după alta în imensul pântece vid al calului de sub Filip al II-lea, să urmărim paşii repezi — ca şi cum ar avea vreo ţintă — ai unei femei fragile şi nervoase, noaptea, să-i îmbrăţişăm pe beţivii ce demisionează din realitate, să admirăm aerul graţios al unui sergent prin faţa căruia trece o femeie mai înaltă decât el, să-l întrebăm pe un şofer de taxi cu ochi galbeni de pisică în ce fel s-ar putea să escrochezi un negustor de stofe, să frecventăm un salon de dans până când namila de portar în uniformă verde ne va cunoaşte şi ne va lăsa să intrăm fără bilet, rânjindu-ne afectuos, să ne pierdem o seară întreagă într-un restaurant fără a smulge niciun surâs chelneriţei, să ne facem că bem şi să bem puţin, să ne facem că vorbim şi să nu spunem nimic, să ne facem că mergem la cinema şi să ne închidem în camera cu chirie şi pat cu cuvertură roşie, să vizităm muzeul Prado cu o jună englezoaică şi să constatăm că nu ştim unde sunt expuse niciunul dintre tablourile pe care le cunoaşte ea, afară de Menine[4], să inventăm un nou stil literar şi să-l predicăm seri de-a rândul într-o cafenea până ni se va face lehamite, să legăm prietenii care nu ne vor întovărăşi până la mormânt şi iubiri care nu vor dura nicio seară, să vizităm un bal studenţesc unde domnişoarele intră gratis, să calculăm câte pietre de brichete vinde un pitic la un colţ de stradă, să descoperim câte bilete de metrou vinde o femeie cu un copil de ţâţă în braţe într-o dimineaţă de iarnă, să ghicim legea economică ce face cu putinţă ca vânzătoarele de tutun să vândă ţigări cu bucata şi din câştig să-şi întreţină onorabil amanţii, să cugetăm întrebându-ne ce idee nebunească i-a scos pe toţi orbii în stradă până şi-n zilele astea când ninge vârtos şi noaptea ies numai cei invitaţi la premiere, să încercăm să ne imaginăm cum trăiau — Dumnezeule! — toţi oamenii ăştia în anii cărora ei înşişi le spun — şi ştiu ei de ce — anii foametei.

În felul acesta vom izbuti să înţelegem că un om este imaginea unui oraş, şi oraşul — măruntaiele unui om scoase afară, că un om îşi găseşte în oraş nu numai determinarea sa ca persoană şi raţiunea de-a

fi, ci şi multiplele oprelişti şi obstacole de netrecut care-l împiedică să-şi realizeze fiinţa, că între un om şi un oraş există legături ce nu pot fi explicate prin persoanele pe care omul le iubeşte, nici prin cele pe care le face să sufere, nici prin cele pe care le exploatează şi care trudesc în jurul lui vârându-i în gură bucăţi de hrană, acoperindu-i corpul cu fâşii de ţesături, punându-i în jurul picioarelor obiecte de piele, lunecându-i pe epidermă mângâieri profesionale, amestecând sub ochii lui băuturi rafinate în spatele tejghelei strălucitoare dintr-un bar. Vom izbuti să înţelegem de asemenea că oraşul gândeşte cu creierul său din mii de capete împărţite pe mii de trupuri, unite însă prin aceeaşi voinţă de putere, mulţumită căreia vânzătorii de marihuana, vagabonzii îmbulziţi după pomană la porţile din dos ale mânăstirilor, profitorii de pe urma târfelor generoase, proprietarii de căluşei fără motor electric, obscurii *novilleros*[5] tocmiţi cu solemnitate pentru umilele *capeas*[6] de prin satele din deşertul înconjurător, paznicii de maşini, băieţii de mingi de la cluburi şi infiniţii lustragii rămân înglobaţi într-o sferă radioasă, nu lecorbusieriană, ci radioasă prin ea însăşi, fără a fi nevoie de eforturi arhitecturale, radioasă în scăpărările soarelui şi în splendoarea ordinei menţinute cu atâta graţie şi armonie, ordine mulţumită căreia procentul anual al deţinuţilor de drept comun este în continuă scădere după statisticile cele mai demne de crezare; omul nu se pierde niciodată, căci pentru asta e lăsat oraşul (să nu se piardă omul din el) şi omul poate suferi sau muri, dar în niciun caz nu se poate pierde în oraşul unde fiecare ungher e şi un instrument perfecţionat de recuperare a celor pierduţi şi unde omul, chiar să vrea, nu se poate pierde, fiindcă o mie, zece mii, o sută de mii de perechi de ochi îl clasifică şi îl aşază, îl recunosc şi-l îmbrăţişează, îl identifică şi-l salvează, îi îngăduie ca tocmai când se crede mai rătăcit să se trezească în locul său firesc: în închisoare, la orfelinat, la comisariat, la ospiciu, în sala de operaţii a spitalului de urgenţă; omul, aici, nu mai este la ţară, nu mai pari ca de la ţară, omule, deşi se vede lesne că eşti de acolo şi ar fi fost mai bine să nu fi plecat din sat niciodată, pentru că tot ca şi cum ai fi de la ţară te porţi, omule.

Oricât ar fi viaţa de aspră, ce carne pietroasă au uneori oamenii din popor şi cum ştiu să meargă şi să-şi mişte braţele şi să râdă nebuneşte când nu-i nimic de râs şi să se înfioare de voluptate numai pentru că e soare şi aerul e limpede. Această înşelătoare frumuseţe a tinereţii care ascunde parcă existenţa veritabilelor preocupări, această graţie a copilăriei, această erupţie a celor nouăsprezece ani, această însuşire a ochilor de a străluci în ciuda celor trei sau patru lustri de mizerie şi de lipsuri şi de efort, te derutează deseori şi te fac să crezi că nu e chiar atât de rău ceea ce în realitate este cumplit. Există o frumuseţe modestă, plămădită mai mult din graţie, agilitate şi neastâmpăr, sub care primele mijiri ale rapacităţii pot părea doar

semne de vioiciune, iar fixitatea hipnotică a privirii poate fi greşit pusă pe seama dorinţei prea intense, când de fapt nu e decât reflexul satisfacţiei frustrate.

„Bărbatu-meu ar fi putut să-mi lase ceva mai mult, aşa mi-a rămas doar amintirea lui plină de farmec, parcă-l văd, cu mustăţi stufoase şi ochi negri, cu aerul lui milităros şi sever, din cauza asta stăteam mereu ca pe jeratic, doar era arătos şi-i plăcea s-alerge după fuste, deşi mai degrabă aş zice că ele se prăpădeau după el, că pe el nu-l văd să se fi dat în vânt după vreo femeie; cum-necum, când îl căutai era cu câte una-n braţe, mai ales când ieşea-n uniformă, că nu se uita la bani când era vorba de dichiseală şi ferchezuială. Pe lângă amintirea frumuseţii lui şi fata noastră care, uite-o, e leit dumnealui, la fel de bine şi aproape la fel de mândră, până şi cu o umbră de puf negru, păcatele, care mi-aduce aminte de mustaţa lui, mi-a lăsat pensia de la stat pentru cei căzuţi pe câmpul de onoare şi o medalie care, împreună cu cele trei sute douăzeci şi cinci de pesetas şi cincizeci de centime, abia-i mai mult decât nimic pentru două femei singure ca noi. Mi-au rămas şi nişte bibelouri chinezeşti pe care le-a adus din campania din Filipine unde-a plecat de tânăr şi n-a primit decoraţii din cauza mâncătoriilor. Bine că-mi făcuse fata înainte să plece în insule, că pe urmă când s-a-ntors era inapt pentru procreare — dar nu pentru dragoste, slavă Domnului — atâta doar că nu mai putea să mă facă să rămân iar, când mie mi-ar fi plăcut să am trei-patru copii, însă dumnealui care era bărbat, nu glumă, şi nu prea răbda, s-a-ncurcat cu o tagală[7] pe care-o credea tinerică neatinsă şi sănătoasă, dar n-a scăpat şi l-a umplut de-o boală urâtă, nu s-a mai putut face nimic şi-aşa am rămas numai cu Carmencita mea care împlinise douăzeci şi opt de ani tocmai când a căzut în mâinile maurilor şi nu s-a mai întors, atunci, când cu catastrofa. Pe lângă figurinele de porţelan şi nenorocirea asta, a mai adus din Filipine cinci evantaie şi nişte şaluri de mătase, unul împodobit cu pasărea-paradisului, al doilea cu flori exotice şi-al treilea cu un cap mare de indigenă cum foarte rar găseşti desenat pe şaluri, dar dumnealui tocmai de-asta mi l-a adus, totdeauna i-a plăcut tot ce-i mai rar şi mai fistichiu. Totdeauna i-a plăcut să-şi trăiască viaţa şi nu era chip să-l ţii în frâu, toată ziua-bună-ziua la club, unde cam întrecea măsura la băut, dornic să se împăuneze cu prestanţa lui ca să-i dea gata pe toţi, mai ales în privinţa femeilor, lucru de care mi-am dat seama şi eu personal, numai că strălucea mai mult în lume, de nu-şi mai vedea capul de amoruri, şi mai puţin acasă unde-l aşteptam eu, soţia legitimă, şi mă uitam la el ca proasta, cu gura căscată. Niciodată nu m-am putut mângâia de pierderea lui, nici eu nici biată fiică-mea, fiindcă n-a mai avut cine s-o scoată în lume şi pe deasupra, cu nenorocirea lui taică-su, a rămas şi nemăritată, nici măcar un frate n-a avut ca să-l oblige pe porcul ăla de logodnic să se

ţină de cuvânt, deşi la drept vorbind mi-a părut mai bine c-a părăsit-o, că altfel ar fi nenorocit-o şi-ar fi târât-o în noroi. Cred că nu s-ar fi dat înapoi nici s-o prostitueze şi ar fi profitat de nurii ei şi de prestanţa moştenită de la taică-su şi care — deşi-i dădea un aer mai bărbătos, fără să fie deloc omoaie — îi atrăgea pe toţi bărbaţii care-o cunoşteau, şi cum pe urmă au venit anii grei cu imoralitatea totală, când toate erau bine văzute, şi căsătoria fără preot, şi divorţul cât ai bate din palme, şi mai apoi anii de foamete, sunt sigură că mi-ar fi terfelit fata şi-ar fi aruncat-o azi în patul unuia, mâine în al altuia, pentru că nici ea — ce s-o ascund — cu sângele moştenit de la taică-su nu poate rămâne liniştită şi singură, şi eu o-nţeleg, când mă gândesc c-or mai fi bărbaţi ca al meu cu cârlig la femei şi sărăcuţa de ea nu era-n stare să le reziste tocma din cauza firii aprinse care i-a rămas de la răposatul şi de la mine, că nici eu nu mi-s de lemn, slavă Domnului. Vorba e că noi două ne-am păzit mai bine, aşa singurele, cu câte-un mic ajutor ocazional şi trecător, decât cu parazitul ăla în spinare, vorbesc de tatăl nepoatei mele, care nu ştiu cum de-a ieşit aşa de drăgălaşă dintr-un tată ca el, că nici n-aducea măcar cu bărbaţii adevăraţi, curtenitori, puternici şi dintr-o bucată, nu, era o stârpitură, o cârpă cu apucături de toreador sau, hai să zic, de dansator ţigan, şi pare-mi-se că nu prea era nici cocoş, nici găină, dar, cine ştie, poate că fiică-mea, cât era ea de bărbătoasă, s-a lăsat cucerită de el tocmai fiindcă era inversul lui taică-su de care-a prins-o frica încă de micuţă, când l-a văzut de câteva ori cum mă bătea, şi eu, ce mai, cât de voinică sunt, tăceam şi încasam, fiindcă era bărbat adevărat şi eram, ce mai, complet subjugată de el. Aşa că fiică-mea a preferat o jumate de bărbat pe care putea să-l ţină într-o mână sau să-l rupă în bucăţi dacă i-ar fi dat prin gând s-o facă, dar uite-aşa bleg cum era tot a fost în stare să-i ia fecioria, ce-i drept cam roasă de molii încă de pe atunci, şi s-o facă s-o aducă pe lume pe comoara asta de nepoţică a mea, mânca-o-ar mama, că are nouăspce anişori acum, de-mi pierd capul când o văd de dragă ce-mi e, că de când mă ştiu am avut o slăbiciune pentru tot ce-i frumos şi te cred că mă emoţionez şi mai tare când o ştiu şi sânge din sângele meu. Trebui să recunosc că moliciunea femeiască a tatălui o prinde de minune pe fetiţă. Ea a ieşit mai finuţă chiar decât fiică-mea, care-i leită bărbatu-meu, cu mustaţa lui neagră şi braţele puternice, cu sângele la fel de cald şi cu vino-ncoace ca el, dar mai puţin prezentabilă în ce priveşte fineţea şi gingăşia trăsăturilor, şi-i cam ţeapănă şi cam calcă otova când merge. Afară de pensia de trei sute douăzeci şi cinci de pesetas şi 50 de centime şi de fiică-mea şi de posibilităţile nepoţică-mii, de boarfele din Filipine şi de şaluri, de patru fotolii de mahon masiv din sufragerie şi de un dulap mare de haine cu oglindă şi de patul conjugal înalt, stil *empire,* dumnealui nu mi-a lăsat nimic, aşa c-a trebuit să deschidem pensiune, profitând că

luasem cu chirie mică un apartament mare, liber şi aşezat şi bine, pe-o străduţă care dă-n piaţa Progresului, şi chiar dacă prin apropiere erau nişte case deocheate, nu erau chiar aşa de-aproape ca să ne confunde lumea cu ele, în schimb, asta îi putea îndemna pe unii domni să se stabilească la noi. Eu n-aveam bani să cumpăr mobile şi să-ncep afacerea, aşa că m-am văzut nevoită să-mi iau picioarele la spinare şi să-i vizitez pe toţi foştii camarazi ai soţului meu care nu pieriseră când cu dezastrul — şi erau destui, sărmănuţii de ei — fiindcă se-nvârtiseră să nu fie acolo, şi ei erau cei mai în măsură să mă ajute, doar le era uşor să se pună-n locul răposatului şi să-şi vază-n mine propriile neveste, îmbrăcate-n negru şi cu faţa cernită de o voaletă deasă, la fel ca mine; nu ştiu dacă-i mişca la fel, pentru că eu n-am auzit de multe căsnicii unite ca a noastră. Dumnealui era bărbat în toată puterea cuvântului, mereu la-nălţimea împrejurărilor; mă stima şi ştia că o soţie legitimă face oricând pentru el ce nu fac toate celelalte o mie de otrepe la un loc cu care s-a-ncurcat că n-a avut încotro cât a stat acolo în insule, la sute de leghe de mine. Dar până la urmă îmi scoteam voalul, când trebuia să-i conving (deşi bani n-aveau decât unii dintre ei, cei mai mulţi o duceau de azi pe mâine, numai cu solda) şi-mi arătam chipul nobil scăldat în lacrimi; avusesem grijă să-mi dau puţin cu negru pe la ochi şi cu multă pudră de orez ca să par albă şi livid㠄 asta pentru că, din păcate, de când mă ştiu, tot rumenă am fost în obraji, şi chiar dacă lui bărbatu-meu îi plăcea şi ştia că asta-i dovada firii mele aprinse, nu-i mai puţin adevărat că mulţi alţi bărbaţi, orbiţi de scălâmbăielile modei, le preferă pe cloroticele anemiate care beau oţet şi care şi fără el tot gălbejite ar fi din cauza sângelui lor subţiat. O luam şi pe fiică-mea cu mine în vizitele astea, deşi era mare, şi o îmbrăcam cu fustiţe scurte, ca de fetiţă, de i se vedeau pulpele şi domnii se uitau la ea cam tulburaţi, nu c-ar fi dorit-o, copleşiţi cum erau de durerea noastră şi de decesul camaradului lor iubit, ce vream eu era să-nţeleagă că fata are lipici şi dacă am fi căzut într-o mizerie neagră uşor ar fi ajuns hrană pentru toate poftele şi aşa erau şi mai mişcaţi, şi unii chiar, pe lângă obolul prietenesc cu care ne-au ajutat la instalarea pensiunii, au promis să ne fie şi clienţi când drumurile aveau să-i aducă prin capitală şi parte din ei s-au ţinut de cuvânt, aşa că nu ne-au lipsit clienţii la-nceput, când treceam prin clipele cele mai grele. Bine-nţeles că mulţi dintre ei ne-au dat foarte puţini bani, din economii sau împrumuturi, cam jumate dintr-o soldă mijlocie, sume caraghios de mici pentru instalare, mai ales că voiam să fac şi un pic de lux, să găsească clientela un fason pe măsura poziţiei sociale de care mă bucuram pe-atunci ca văduvă de erou, dar curând a-nceput să mi se cam şubrezească poziţia şi până la urmă s-a dus de râpă, mai ales de când cu necazul fiică-mii, şi d-asta şi pensiunii noastre i s-a cam dus lustrul şi o dată cu ea s-au ponosit încet şi sigur şi mobilele, şi

perdelele, şi brizbrizurile, şi draperiile, şi toate înfrumuseţările pe care le făcusem la-nceput. La fel şi calitatea clientelei noastre a tot scăzut, iar sosirea podoabei de toreador-dansator-pederast de care-am mai vorbit a pus pe fugă două perechi de funcţionari din ministerul de interne care până atunci fuseseră cei mai siguri stâlpi ai bunului nostru nume. Erau două familii fără copii şi eu le arătam doamnelor fotografiile din albumul cu amintiri al răposatului, dar aveam grijă să sar paginile unde erau tagalele, că şi pozele lor mi le dăruise fiindcă, glumeţ cum era, zicea că aşa pot să văd şi eu de ce parte se lasă balanţa inimii lui vulcanice şi să mă conving că-i aveau căzuţi şi ascuţiţi aşa cum îmi povestise el. Dar pe-atunci începuse să-mi cam slăbească caracterul şi eram un pic ameţită de succesul pensiunii imediat după deschidere şi de uşurinţa cu care-i convinsesem pe domnii aceia, ca o văduvă de erou respectabilă ce eram, să-mi trimită bani să mai astup găurile ce se iviseră din pricina gospodăririi mele nechibzuite. Tot pe-atunci am prins şi gustul masticii şi-al romului Negrita şi din ce beam mai necumpătat alcool, din aia îmi slăbea şi atenţia de-a putut să mi se bage tot mai mult pe sub piele secătura aia de logodnic care credea că la mine-n casă, în afară de coapsele albe ale fiică-mii, mai ascund şi vreun purcoi de galbeni de peste ocean. Bine-nţeles că se-nşela, dar culmea e că-mi devenise chiar simpatic, în zilele alea nenorocite, când seară de seară îmi bucuram inima cu păhărelele de mastică şi-aşa mă mai mângâiam de grozăvia prăbuşirii vieţii mele de femeie: cauza intimă era că-mi încetau pe totdeauna regulile şi sfârşitul ăsta mi s-a părut o lovitură îngrozitoare care mi-a scăzut moralul şi de-asta căutam bucurii false-n băutură şi-mi plăcea de mânzul ăla care ştia să se poarte foarte delicat cu mine, mă-mboldea cu cochetăriile lui muiereşti şi-mi aducea câte o sticlă, ştia doar că, datorită slăbiciunii mele şi a vârstei grele prin care treceam, avea masa-ntinsă la noi (pe-atunci nu-mi venea să cred că şi aşternutul), dar cât te răscoleşte să-ţi vezi sângele în fiica iubită, îmbelşugat şi clocotitor, să te vezi în ea, întreagă şi vie, ca-ntr-o oglindă: în fata mea îmi vedeam frumuseţea care trăgea să moară. Nu mai umblam niciuna îmbrăcate-n negru ca pe vremea vizitelor când căutam să punem pensiunea pe roate şi-a trebuit s-o-mbrac ca pe-o femeie în toată firea pe comoara mea de fată care pe-atunci nu era încă aşa de mustăcioasă, iar eu, ca să dau o faţă mai serioasă ieşirilor ei în lume, mă lăsam târâtă de secătura aia în fel de fel de locuri unde nu l-aş fi lăsat să se ducă singur cu fiică-mea. Erau nişte cârciumi rău famate, cu separeu, da' era aşa de bine să te chercheleşti şi să vezi puţin viaţa pe care-o duc bărbaţii, viaţa pe care precis o dusese şi răposatul. Şi uite-aşa m-am dedulcit la chefurile astea deocheate, chipurile ca s-o ţiu din scurt pe fiică-mea, dar halal de ţinutul meu din scurt. Unii dintre amicii cu care venea secătura şi mi-i prezenta când

cădeam pradă romului Negrita, deşi nu beată de tot, mă pişcau, neobrăzaţii, şi ziceau că ce cărniţă albă ai, de simţeam cum mă ia cu fiori prin şira spinării ca pe vremuri, când răposatul se-ntorcea noaptea acasă, tiptil, şi-mi intra-n pat şi mă muşca de umăr înainte s-apuc să mă trezesc şi se făcea parcă-n vis că eram o tagală fragedă pe care-o mănâncă un canibal. Făcui prostia să le-arăt într-o zi nevestelor de funcţionari sânii tagalelor şi să le mai şi spun: „Vedeţi şi dumneavoastră că nu se compară cu mine, şi cu toate că eu sunt mai bine, răposatul bărbatu-meu...", şi ele au turbat de indignare şi s-au hotărât să plece de la noi din pensiune, nu fără să-mi ţină predici şi-a fost şi mai şi când, colac peste pupăză, din camera fiică-mi s-au auzit nişte ţipete înăbuşite şi ea a ieşit în prag, doar în cămaşă de noapte şi striga: „Mami, am avut o criză de nervi, mami, am avut un vis groaznic", deşi ca să fim drepţi asta n-avea nimic scandalos, era doar urmarea gazelor din burtă sau vreo ameţeală isterică din cauza pornirilor femeieşti nesatisfăcute ale fetei, pe care eu, proasta, o neglijam pe-atunci. Amicii secăturii erau toţi la fel cu el, pe jumătate femei, micuţi, mult mai scunzi ca mine, şi vorbeau cu accent andaluz şi băteau minunat din palme, şi pentru asta-i admiram cel mai mult eu şi fiică-mea, că altfel n-aveau nici cultură, nici conversaţie, însă în lumea tavernelor singura ştiinţă preţuită era bătutul din palme, o îndemânare care face mult pentru buna dispoziţie a petrecăreţilor şi pe care fiică-mea a deprins-o repede, pe când eu eram stângace de tot. Erau zile frumoase, cu toate necazurile, deşi mă rodea gândul la prăbuşirea pensiunii şi prăbuşirea propriei mele fiice, dar distracţiile mă făceau să uit dorul după năluca bărbatului meu, să uit până şi tragedia care mă lovise de când nu mai eram femeie întreagă, asta mă îngrozea şi mă răvăşea mai mult ca toate, mă întrebam cum să mai îndur tot amarul vieţii fără nicio mângâiere adevărată? Îmi închipuiam că numai romul Negrita mi-ar putea face viaţa mai uşoară sau orice altă băutură şi mai tare de care aş fi dat şi nu mi-ar fi ars stomacul. Acum, când schimbarea de vârstă s-a terminat şi nu mai sunt decât o bucată de lemn, văd că poţi îndura orice şi nici de băut nu mai beau, am devenit o bătrână greoaie şi pisăloagă, de mi-e silă şi mie uneori de mine, dar, cine ştie, poate că aşa o să-i fiu de folos bobocelului nostru de nouăspce anişori, că n-am de gând s-o las să facă prostiile pe care fiică-mea le-a făcut, târâtă de mâna mea, victimă pe-atunci a tulburărilor de vârstă care vin ca un val de nebunie trecătoare şi nu te mai lasă să vezi lucrurile aşa cum sunt şi te fac să crezi că totul s-a sfârşit şi nu mai are niciun rost să trăieşti. Se vede că biată fiică-mea şi-a dat seama că se-ntâmplă ceva cu mine, dar nici ea n-avea de cine să se agaţe, aşa că secătura de dansator, când a văzut că galbenii de peste ocean nu-s decât închipuiri, că pensiunea s-a golit şi burta fetei creşte văzând cu ochii, a dat bir cu fugiţii, lăsându-ne

pradă disperării. Dar am început imediat să mă gândesc că fuga lui avea şi-o parte bună, de vreme ce n-o luase şi pe fiică-mea ca s-o prostitueze, că biata de ea începuse să se împace cu gândul ăsta. Eu i-am arătat cât îi datorează maică-sii care s-a sacrificat atâta pentru ea şi că cel mai bine era să-şi închine zilele minunii de copilaş, frumuşel de pică şi pe deasupra fetiţă, şi să se îngrijească de pensiune pentru că, deşi urâţită cu atâtea cârpeturi învechite şi demodate cu care o împopoţonasem prosteşte, tot mai avea cele trebuincioase pentru masa, odihna şi îngrijirea unor persoane onorabile. A-nceput atunci să-mi vie alt soi de clienţi, pe care fiică-mea şi cu mine, după nebuniile din trecut, ne-am străduit să-i înţelegem, şi cum amândouă treceam drept văduve, fiică-mea a trebuit să se îmbrace iar în negru şi-i şedea de minune, şi ca văduvă nelegitimă a continuat să aibă succese, de data asta însă mult mai puţin trâmbiţate, mult mai discret întreţinute, mult mai rodnice economic vorbind şi care-i dădeau şi ei mulţumirea că pune umărul la educaţia şi la creşterea scumpetei de nepoţele care, cum spuneam, ne întrece pe-amândouă cu trăsăturile ei feminine moştenite de la fătălăul de taică-su, smintit şi simpatic cum era, aşa încât, când o vedem cum îmbină prestanţa şi frumuseţea noastră cu sporul lui de plămadă femeiască, ne lasă gura apă şi nu mai ştim la ce sfinţi să ne rugăm pentru ca încununarea asta minunată a tuturor păcatelor noastre să nu dea greş, ci bobocul plin de farmec de azi să se deschidă frumos şi să lege rod bogat cum fără îndoială merită."

O, în ce visuri de fericire şi succes se legănau cei doi tovarăşi de muncă făcând primii paşi către legendarele cocioabe şi terenuri de cuniculicultură şi ratologie ale lui Moacă! Ce solidari şi prietenoşi se agitau printre hoardele madrilene cercetătorul şi omul de serviciu, străini de orice discriminare socială, indiferenţi la orice discrepanţe culturale care le-ar fi stânjenit conversaţia, ignorând mirarea stârnită în ochii privitorilor de contrastul dintre înfăţişarea şi ţinuta lor! Căci pe amândoi îi unea un proiect comun şi amândoi nutreau un egal interes — deşi din raţiuni deosebite — faţă de posibila existenţă a unor şoareci autentici, descendenţi din stirpea selecţionată, purtătoare ereditară de cancere spontane care se dezvoltă în pliul ingvinal şi duc la moartea inexorabilă a animalului, nu mai înainte însă ca acesta, ajuns la maturitate sexuală, să dea naştere unei nesfârşite serii de animalculi asemănători cu omul — în ciuda dimensiunilor diferite — înzestraţi ca şi semenii noştri cu ficat, pancreas, capsule suprarenale şi hiat al lui Winslow şi care ar putea fi temei de noi meditaţii ştiinţifice, ducând chiar, cine ştie, la nesperata descoperire a cauzelor supremului rău.

Era o dimineaţă frumoasă, aidoma atâtor alte dimineţi madrilene, când candoarea cinică a cerului vrea parcă să ascundă racilele

ţipătoare ale pământului. Pe străzile abia spălate de echipa municipală, pavate cu granit strălucitor, adus din *sierra* îndepărtată şi cioplit în calupuri cubice de o armată de neobosiţi pietrari, aşezate după o tehnică pretenţioasă, cu ajutorul apei, nisipului şi al unor bare de fier (mai târziu, o dată cu decăderea meseriei, şi cu un soi de beton lichid turnat în interstiţii), se scurgea o gloată abundentă de indivizi cu felurite ocupaţii, toţi prost îmbrăcaţi şi numai unii proaspăt bărbieriţi. Hainele trecătorilor, de culori indefinite, de la un violet-spălăcit până la un maro-gălbui sau un gri-verzui, par, în oraşul acesta, atât de şterse şi de ponosite, încât aspectul lor decolorat nu poate fi atribuit numai sărăciei citadinilor — consecinţa acesteia fiind rara şi îndelung chibzuita primenire a garderobei — ci şi efectelor purificatoare de natură chimică ale unui aer deosebit de bogat în ozon şi celor de natură fizică ale unei luminozităţi puţin obişnuite, ce stăruie un număr de ore greu suportabil pentru indivizi neaparţinând rasei negre, într-adevăr, cetăţenii amintiţi ar trebui să folosească ţesături de bumbac made în Manchester, de culoare roşu-aprins, albastru-închis şi galben-şofraniu în pete mari şi desene luminoase; mulţumită lor, convexităţile indigenelor ar fi mai avantajos subliniate, iar tenul măsliniu al bărbaţilor şi-ar dobândi întregul relief plastic. În astfel de gânduri mergea cufundat don Pedro, fără a i le împărtăşi însă lui Amador, care n-ar fi fost poate capabil să se ridice la atare consideraţii asupra legilor cromato-geografice, ci i-ar fi sugerat, mai simplu, să consume licori împotriva oboselii într-una din numeroasele cârciumi care se deschideau ademenitoare în drumul lor prin peisajul urban.

Dar ideea aceasta părea încă departe de ţeasta ştiinţifică, şi Amador hotărî să-şi amâne propunerea până la sosirea momentului oportun anunţat de subtilele perle de sudoare ivite pe fruntea savantului sau de un gâfâit mai greoi în răsuflarea-i deocamdată liniştită.

Oamenii — contravenind proverbialului renume de incurie şi lene — se agitau frenetic sub cupola mincinoasă. Coborau pe strada Atocha, venind dinspre colinele Antón Martín, dincolo de care se încumetase Amador să-şi caute iubitul cercetător şi stăpân, smulgându-l din penumbra ospitalieră a pensiunii, grotă obscură unde zilnic se afunda cu jubilaţii funerare şi de unde ieşea dimineaţa în durerile facerii. Amador izbuti totuşi să surprindă mărturii imprecise, e drept, dar neechivoce, ale atenţiilor afectivo-viscerale cu care era înconjurat în acea casă investigatorul său stăpân. O mână albă, la capătul unui braţ alb, îi trecu grijuliu o perie pe umeri. O pereche de buze cărnoase, aparţinând unui chip plin de amabilitate, murmură sfaturi referitoare la punctualitate, la efectele vătămătoare ale soarelui în locuri descoperite, la oportunitatea anumitor linii de tramvai, la

agilitatea anumitor paraziţi care se pricep să-şi schimbe gazda cu multă uşurinţă. Undeva, o voce muzicală fredonă un şlagăr la modă şi cercetătorul păru că-l ascultă cu un surâs visător de care, cel puţin pentru moment — deduse Amador —, zona cea mai elevată a spiritului său era inconştientă.

— Ai adus cuşca? întrebă don Pedro cercetând cu privirea pachetul pe care Amador îl ducea înfăşurat într-un ziar din ajun ca să ascundă orice dovadă a existenţei progeniturilor din şoarecii presupuşi supravieţuitori pe care azi aveau să-i ceară înapoi, după ce, mai curând din pripeală decât din neglijenţă, nu lăsase ca soarta să-i stârpească cu desăvârşire, aşa cum — cu toată sinceritatea — socotea că ar fi fost de datoria lui s-o facă, şi adăugă:

— Să mergem! în timp ce Amador răspundea cu întârziere: „Da", fără a-şi da seama de inutilitatea răspunsului, pentru că ce alt obiect oblong, atât de voluminos şi în acelaşi timp atât de uşor, ar fi putut duce sub braţ în acea dimineaţă încă răcoroasă?

Erau şi femei care coborau şi urcau dealul, la capătul căruia se zărea Glorieta cu obişnuitu-i ghem inform de autobuze, tramvaie, taxiuri cu dungă roşie, cărucioare, vânzători ambulanţi, agenţi de circulaţie, cerşetori şi public în general oprit în loc dintr-un motiv ocult care n-avea probabil nimic de-a face nici cu apropiata sosire a unui tren în gara ce zăcea alături, nici cu o neverosimila vizită la muzeul Prado din apropiere, nici cu năvala sanitarilor cu tărgi în impunătoarea hardughie a unuia dintre spitalele învecinate. Toate femeile acestea treceau neobservate de don Pedro — într-atât părea să savureze încă amintirea braţului alb şi a glasului vocalizat, fiecare aparţinând unei alte făpturi, dar amândouă de sex feminin şi de curând părăsite — şi niciuna nu-i scăpa lui Amador. Încrezător în sexul său, după ce-şi dovedise neabătuta rezistenţă în mii de bătălii, niciuna pierdută, începând cu cele de pe câmpiile de pene din imemorialii ani ai adolescenţei (dacă se poate numi adolescenţă această vârstă la băieţii de teapa lui), şi nici veşmintele sale mult mai anevoios de descris coloristic decât hainele majorităţii trecătorilor la acel ceas laborios, nici ciudata povară pe care-o ducea — deşi misterul conţinutului ei îi ameliora fără discuţie capacitatea de fascinaţie erotică —, nici evidenta sa condiţie subalternă, ba chiar deferenţa slugarnică faţă de abstrasul său tovarăş de drum, nici farmecul precar al feţei sale după trei zile şi trei nopţi de liberă vegetaţie a pilozităţilor nu-l împiedicau să arunce priviri cu subînţeles şi chiar cuvinte de apreciere tuturor tinerelor îmbietoare care-i ieşeau în cale, deşi unele dintre ele, judecând după aspect, se bucurau de un nivel economic, profesional şi chiar amoros superior. Don Pedro trecea cu vederea aceste activităţi periferice ale însoţitorului său şi, după ce, în sfârşit, părăsi degustarea inconştientă a tuturor comorilor ignorate pe care le

lăsase în coliba sa locativă şi inaugură plăcerea preliminară întâlnirii cu jinduitele subiecte de experienţă, îşi imagină consecinţele posibile ale degenerării fatale a tulpinii M.N.A. atât din pricina cvasi-inevitabilului risc de încrucişări bastarde, în locul împerecherilor eugenice, strict incestuoase, cât şi a mediului complet diferit de cel din Illinoisul de obârşie şi capriciilor greu de imaginat ale dietei cu care Moacă reuşea să ţină în viaţă — dacă într-adevăr reuşise — miraculoasele vieţuitoare. Compoziţia dietei nu era decât rezultatul unei funcţii exponenţiale de grad necunoscut şi cu un număr nedefinit de variabile, dintre care se pot semnala câteva, dar numai cu titlu provizoriu: încasările în numerar ale lui Moacă şi ale diverşilor membri ai familiei sale, calculele (de probabilitate) din capul numitului Moacă privitoare la ipotetica vânzare a turmei păstorite, apetitul lui Moacă şi al soaţei sale la ora mesei, duioşia (dependentă într-o anumită măsura şi de asediul mai mult sau mai puţin vâscos al adoratorilor pământeni) a celor două vlăstare de mult cu soroc, flora spontană din regiunea locuită de familie, în funcţie de anotimp şi, element esenţial, compoziţia calitativă a detrituşurilor aruncate într-o groapă de gunoi din vecinătate (doar la trei kilometri de cocioabă) de căruţele unei cooperative familiale de colectare a gunoaielor care avea sa contracteze — la vremea potrivită — cu Moacă aprovizionarea lui cu furaje. O rasă de şoareci cancerigeni degenerată şi supravieţuitoare numai printr-un miracol politicii de *New Deal* decretate de F.D. Moacă pentru perioada de depresiune critică, şi dresată în vederea unei supravieţuiri imposibile în ambianţa confortabilă a laboratorului, este, desigur, o rasă cu totul remarcabilă. O, cât de plastică e materia vie; iscă mereu alte surprize pentru cine ştie să le vadă! Câte rase şi chiar specii diferite de grauri împânzesc pădurile fragmentate ale unui arhipelag! O, ce şansă abia bănuită, abia intuibilă, întrezărită cu veneraţie, ca una — una era de ajuns — dintre puberele fetişcane toledane să fi contractat, în urma coabitării din colibă, un cancer ingvino-axilar surprinzător la vârsta ei şi nemaiîntâlnit la specia umană, ceea ce ar demonstra — în fine! — posibilitatea unei transmiteri virotice care a îmbrăcat aparenţe ereditare numai pentru că gameţii (inoculaţi *ab ovo* înainte de ivirea vieţii, înainte de reproducere, înainte chiar de apariţia tumorilor alarmante la părinţi) înzestraţi cu o nelimitată imortalitate latentă, sar în vidul dintre generaţii şi-şi înglobează plasma întreagă — cu particulele ei morbigene — în obârşia-limită, în oul noii fiinţe!

Pentru moment însă coborârea pe dealul Atocha era plăcută, bărbaţi urâţi şi femei murdare, dar atrăgătoare, apăreau în câmpul vizual al savantului şi nicio imagine de şoarece autentic nu-i irita gelatina sensibilă a ochilor. Coborau, şi Amador blestema direcţia deplasării, din pricina căreia oboseala cugetătorului devenea tot mai

puţin probabilă, ca şi popasul într-unui din birturile care jos, acolo, lângă furnicarul şi promiscuitatea Glorietei, îşi răspândesc izul sincer îmbătător — şi cu efect asupra stomacului ca filtrul medieval în dragoste — de calmari prăjiţi în ulei de măsline încins din ajun sau de câteva zile. Graţie prăjelii penetrante şi puterii calorifice atinse de uleiul clocotit, esterii volatili degajaţi de începutul de putrefacţie a calmarilor sunt în întregime consumaţi (ca nişte compuşi termolabili ce sunt), şi materia astfel prelucrată e ingerată fără primejdii şi cu vizibile delicii.

Şi coborând pe caldarâmul larg al străzii, lăsau în urmă, de o parte şi de alta, uşi deschise şi mărfuri pregătite pe rafturile din vitrinele nenumăratelor prăvălii de tot soiul. Puteai găsi acolo tot ce doreşti, de la piese de lenjerie intimă de damă, confecţionate la sold, albe, roz, violete, înghesuite lângă geamul vitrinelor în mormane haotice, cu ţipătoare anunţuri mincinoase de rabat, până la caiele, vase de plastic, farfurii colorate şi cadouri, ca, de pildă, o diană cinegetică din porţelan ordinar de culoare cenuşie, un donquijote de alamă lângă un sanchopanza argintat prinşi în şuruburi pe un bloc de sticlă neagră, o călimară de birou îmbrăcată în piele pirogravată, un presse-papier de sticlă cu scoici marine sidefii, o ramă din cioburi de oglindă cu fotografia în ea, sau, în sfârşit, o garnitură de şapte crătiţi roşii de mărime descrescândă, abil desfăşurată. Alte dughene, cu aspect mai nociv, nu erau decât farmacii şi drogherii, unde îngălbeneau în nădejdea vânzării toate insecticidele de pe mapamond, başca valuri de balsamuri şi siropuri contra tusei din mii de laboratoare diferite, unele instalate chiar într-o odaie din fundul prăvăliei, sfidând toate normele de fabricaţie elaborate de ştiinţa farmaceutică. Deasupra unora dintre aceste farmacii, acoperind vechile balcoane de fier rămase din vremuri anterioare urcării preţurilor la turnătorii, se lăbărţau firme mari şi albe pe care se putea citi, scris cu litere cât un papuc: Fimoză, Sifilis, Boli venerice, Cabinet de consultaţii economic. Don Pedro, în faţa acestor dovezi înfloritoare de exploatare industrială a ştiinţei la edificarea căreia colabora şi el, nu se simţea rănit, ci, dimpotrivă, considera că pogorârea unor atât de sublime principii asupra poporului de jos şi a masei inculte este un fapt lăudabil în sine. Altminteri cum şi-ar compensa omul în libertate ce se plimbă pe străzile astea, evidenta lui neîncadrare în marile organisme de asistenţă socială, de care nu beneficiezi decât făcând dovada trăiniciei şi stabilităţii unei anumite alienări profesionale, cum şi-ar împăca el orgoliul hipertrofiat care-l îndepărtează de cabinetele de consultaţii gratuite pentru rele generate nu de sărăcia şi de strâmtorarea existenţei lui, ci de un plus de energie, de vitalitate, de libido, ba chiar, uneori, de bani? Nu, hotărât, sunt bune cabinetele de trei *duros,* şi bune sunt şi spălăturile cu permanganat în plină eră a

penicilinei, fiindcă, la urma urmelor, prelungind durata tratamentului, intensifică emoţia stârnită pesemne în piepturile virile de acoladele erotismului proaspăt descoperit, cruci dureroase care, printr-un soi de eroism, înnobilează funcţiile cele mai de jos, dar nu şi cele mai puţin aducătoare de satisfacţii, ale naturii umane.

Cu totul străin de înlănţuirea cugetărilor umanistico-demoniace, dezrobit de orice preocupare igienică în viaţa sa intimă, Amador continua să coboare la un pas în urma stăpânului său natural, cu coletul paralelipipedic sub braţul opus, fără a-şi bate capul cu bogăţia comercială şi sanitară ce se scurgea pe lângă el, dar cu atenţia concentrată asupra tot mai apropiatelor baruri de la Glorieta şi a posibilului — deşi puţin probabil — popas răcoritor într-unul dintre ele. Se autojustifica spunându-şi că dacă don Pedro doar coborâse dealul, el fusese nevoit să-l şi urce o dată şi să se scoale cu noaptea-n cap pentru ca, luând metroul tocmai din îndepărtatul Tetuán de las Victorias unde locuia, să ajungă la institutul de scârbavnică cercetare şi — cu cuşca sub braţ — să urce apoi pe jos până la pensiunea unde era găzduit cercetătorul, care, deşi îşi dovedea simţămintele democratice de prieten al poporului făcând personal drumul până la cocioaba lui Moacă, şi le-ar pune şi mai frumos în lumină dacă ar înţelege imperioasele necesităţi adăpătoare ale lui Amador, de atâtea ceasuri în slujba lui, fără a-şi precupeţi niciun efort.

— Astea sunt cocioabele? întrebă don Pedro, arătându-i nişte magherniţe spoite cu var şi străpunse de vreo două orificii negre, dintre care unul lăsa să se prelingă o coloană subţire de fum cenuşiu, iar celălalt era astupat cu o prelată prinsă într-o parte, şi în prag, pe un scăunel, şedea o bătrână.

— Astea? răspunse Amador. Nu, astea sunt case.

Şi continuară să păşească în tăcere pe o porţiune de drum unde resturi abia vizibile de bitum încadrau petice de ţărână, pe care se mai zărea puţină iarbă răsărită primăvara şi acum uscată.

Amador adăugă:

— Când au venit de la ţară, am vrut să-i deschid ochii, i-am spus că n-o să găsească casă. Şi mai avea pe cap şi nevasta şi amândouă fetele. Da' i-ajunsese cuţitul la os. Şi rămăsese cu boala oraşului încă din război, când am fost împreună. Ce mai, îl trăgea aţa încoace. Aşa-i Madridul. Îi zăpăceşte până şi pe cei din alte locuri. Eu unul sunt născut şi crescut în Madrid. În Tetuán de las Victorias. Nici nu era fotbal pe-atunci. Şi el s-a încăpăţânat să vină. Degeaba i-am spus eu să nu vină, că-i grea viaţa, că dacă la ţară nu-i uşor, nici aici nu umblă câinii cu covrigi în coadă, că-i prea bătrân ca să mai capete vreo slujbă, vor doar băieţi tineri. Că fără slujbă o s-alerge de colo până colo toată viaţa şi tot n-o să dea de nimic ca lumea. I-am spus tot ce-l aşteaptă, tot, deschis. Da-i căşunase că făcuse războiul aici. Şi gata, a

venit. Şi-a căzut buclucul pe mine. Vericule în sus, vericule în jos, că maică-ta şi maică-mea ne-au născut tot într-o zi şi când a venit maică-ta la Madrid a mea era servitoare la doctor şi erau să vină amândouă; scurt pe doi, m-am pomenit cu toată liota pe cap. Numai că eu nu-mi pierd cumpătul şi ce-am în guşă şi-n căpuşă, i-am spus verde ce-aveam de spus. S-au bulucit la mine-n bucătărie pe o saltea adusă de la ţară şi dormeau acolo claie peste grămadă. Fetiţele erau cât degetul meu, aveau nişte picioruşe de ţi-era frică să te uiţi la ele. Da' nu m-am lăsat înduioşat. Şi dacă n-aş fi ştiut că viaţa-i grea, dacă nu i-aş fi spus să-şi vadă de treabă, aş mai zice. Nu ştiu ce socoteli îşi făcea el, c-o să-i subînchiriez. Da' cum naiba să subînchiriez la un prieten, atunci chiar că se duc de râpă prieteniile şi-ntr-o bună zi ajungem să ne spintecăm. Nu de mine-i vorba, de el. Ţiu la el, da-i mare măgar. O fiară şi jumătate. Când îl cauţi, scoate cuţitul şi ameninţă. Atunci, ca să scap de el, i-am făcut trampa la laborator, c-aşa cum îl ştiam de neajutorat, n-ar fi găsit de lucru cât e lumea.

— S-a angajat la laborator?

— Nu. L-am pus eu s-aducă animale, de unde-o şti. Avea mâinile legate, nimic nu ştia să facă, da' nimic. Nici la ţară nu era mai breaz. E ditamai zdrahonul, da' la treabă — baligă. Dacă nu ştii să munceşti, fii dracului puţin şmecher, descurcă-te. El, tămâie. Nu ştiu cum n-a crăpat de foame la ţară. Pe urmă s-a mai împiciorogat. Mi se pare că socru-său avea o sfoară de pământ; el, pornit cum era, a dat-o pe nimica toată. Şi pe urmă ţin-te, plecăm, plecăm, pân-au plecat. Nevastă-sa e o martiră. Fetele s-au mai deprins puţin aici.

— Dar el ce făcea la laborator?

— Păi asta. Aducea animale. Subiecţi de experienţă, cum zicea răposatul don Manolo. Se ducea la hingheri şi cumpăra câinii nereclamaţi, înainte să-i caute stăpânii. Sau aranja cu omul de-acolo, îi lăsa câţiva *duros* să nu dea înapoi câinii cui n-are cu ce-i plăti. Era ceva sigur, banii de la institut, plus bacşişurile pe care le dau unii domni doctori. De la răposatul don Manolo bacşiş n-a văzut, da' a-nvăţat multe. Aşa a-nvăţat să prindă câini pe cont propriu, şi-n felul ăsta economisea şperţul pentru hingheri. Câştiga din două părţi. Lua bani grei pe câini de la bursierii din anul I care ard să-şi termine teza în două luni şi atunci el dădea din umeri, de parcă n-ar mai fi fost picior de câine pe lume şi-şi dosea marfa ca negustorii, până creşteau preţurile, şi-n vremea asta-n cocioabă câinii mâncau toată pâinea, fetele boceau, mai mare comedia. Cu pisicile-i mai greu, da' pân' la urmă s-a-nvăţat. Se pricepea la d-alde d-astea. La ţară, cam tot de braconaj se ţinuse, cum punea mâna pe-o puşcă, Dumnezeu ştie de unde, că n-a fost niciodată-n stare să-şi cumpere una. Prinde ici un câine, colo o pisică, e fericit. Îi plăcea să prindă melci în lunca Tagelui, unde-s droaie. Nu ca pe câmpia asta blestemată, că nu găseşti

urmă de melc.

— Şi tu de ce nu aduceai câini?

— Până a venit el, asta făceam. Da' dacă nu-i găseam de lucru, şi azi mi-ar fi stat proţăpit în bucătărie cu saltea cu tot. Şi pormă eu aveam leafă de la stat, ce-mi trebuie mai mult, nu-s cârpănos. Însă o taxă, e clar că-i iau.

— Cum?

Clar: la atât, atât. De fiecare câine sau pisică vândută iau atâta, că doar clienţii prin mine-i găseşte. Nu profit mai mult. Mi-e recunoscător şi plăteşte bucuros, pricepe că nu mi-e greu să mă descotorosesc de el şi să caut altul. Numai că nu mă grăbesc să-i fac bucata, la urma urmei suntem ca şi rude şi el e mereu cu capsa pusă şi nu-mi place că, una-două, mâna la cuţit. Nu. Mă-nţeleg cu el. De când am fost împreună în război. I s-a înfundat când a-nceput să facă ce nu trebuia. Câinii uitaţi de studenţii cu tezele... moşmolesc ce naiba au de moşmolit de două-trei ori, pe hârtie trec treizeci sau patruzeci pun acolo ce trebuie să iasă, chit că habar n-au cum şi uită că mai au o pisică cu sârmuliţe în ea sau un câine c-un tub colorat în maţe, îi dau bătaie să câştige parale cât mai repede. Nenorocirea a fost că şi el a uitat şi-a vândut iar o pisică cu sârmuliţe şi praful s-a ales de afacere. A-nţeles că n-am încotro şi trebuie să dau toată vina pe el. Da Ştabu-mic gata, să nu-l mai prindă pe la institut, şi-a căzut măgăreaţa pe mine, a trebuit să merg eu după lighioane şi acum le trecem dintr-o cuşcă-n alta în mijlocul străzii sau în Retiro, când nu-i nimeni pe-aproape, deşi nici aşa nu scăpăm de buclucuri, mai ales cu pisicile, două vieţi să ai şi nu-nveţi să le prinzi.

— Ascultă, unde-şi creşte şoarecii? Într-o cameră, toţi? Fetele se joacă cu ei?

— Fetelor nu le mai arde de joacă, ci de altele...

— Dar se pot contamina.

— Ştiu şi eu...

— Tare-aş vrea să ştiu dacă s-au contaminat.

— Asta o s-o vedeţi dumneavoastră. Adevăru-i că pe săraci nimic nu-i contaminează. S-au imunizat de-atâta porcărie.

Uneori, seara, după cină, Pedro participa supus la ritualul taifasului. Erau atât de îndatoritoare cu el, cele trei gazde. Pentru el, parcă nici n-ar fi fost pensiune. Se prefăcuse într-un soi de familie protectoare şi oprimantă. Abila bătrână îşi adunase treptat o colecţie de bărbaţi singuri, statornici, între două vârste, care se retrăgeau în camerele lor imediat după desert. Era acolo un bărbat înalt şi trist, reprezentantul unei firme de medicamente. Un domn chel, contabil sau înalt funcţionar la o bancă. Altul, militar în retragere. Văduva căutase totdeauna să aibă în pensiune cel puţin un militar în retragere, în amintirea răposatului. Camera destinată militarilor era mobilată cu

o anumită austeritate cazonă, astfel, pe un cămin de marmură albă, unde nu se făcea foc niciodată, atârnau — cu intenţii ornamentale — două krisuri malaieze încrucişate sub care şedeau două vase de lut, rămase tot de la răposat, cu un minuscul steag spaniol de crepon roz şi şofraniu înfipt în unul dintre ele. Mai era o pereche fără copii şi foarte tăcută. Amândoi soţii îmbrăcaţi în negru, amândoi puţini la trup şi palizi, amândoi uşor zbârciţi, netezeau amândoi faţa de masă cu mâini la fel de albe şi dădeau la o parte firimiturile în aşteptarea portocalelor. Perechea locuia în cea mai proastă încăpere din apartament, o cameră fără ferestre, cu un stâlp de fier în mijloc. Bătrâna croise o mânecă de pluş de culcare închisă şi îmbrăcase cu ea jumătatea de jos a stâlpului. Aşa „e mai puţin frig”, explica ea prudentă.

Dintre toţi, preferatul, răsfăţatul, unicul era, fără îndoială, Pedro. Meritul lui esenţial era de a fi bărbat tânăr. Trioul feminin era suficient de sensibilizat la acest dat obiectiv de *bărbat tânăr* pentru a nu-l confunda, nicio clipă în timpul şederii sale în pensiune, cu vreo altă specie de muritori.

Prima generaţie apărea sub înfăţişarea unei bătrâne solemne, puternice, întreprinzătoare, aproape turbulente, dacă se poate aplica un astfel de epitet unei bătrâne de conformaţie monarhică şi legitimistă. Prima generaţie păstra încă un aer falnic şi, în ciuda vârstei, pâinea şi cuţitul ea le ţinea. Judeca oamenii cu o inteligenţă hârşită. Dar încă se mai putea topi într-un surâs, uneori. Purta sutiene care să-i pună în valoare pieptul şi corset care să-i deseneze favorabil talia. Se ţinea dârză şi, spre deosebire de fiica ei, deşi vânjoasă, nu avea umbră de mustaţă.

Cea de-a doua generaţie era lamentabil umbrită de atotputernica mamă şi de conştiinţa propriei sale istorii anterioare. Subjugată sau învinsă, în pofida fizicului ei impunător, avea o fire de pisică, de animal tandru şi lunatic. Trecuse prin viaţă jucându-şi rolul de fetiţă alintată, de fetiţă mică, de fetiţă înşelată, de fetiţă care aşteaptă să-i spună mămica ce are de făcut. Rolul acesta nu încolţea de fapt din natura ei bărbătoasă, nici din oasele robuste ale arhitecturii ei, ci îi fusese impus de o mamă mai voluntară. Şi tot se mai codea la gândul efortului cerut de o reafirmare al cărei temei şi utilitate rămăseseră de multă vreme, undeva, în urmă. Avea o cochetărie cu zece ani mai tânără ca ea, drapată în rochii la modă acum zece ani.

A treia generaţie nu semăna cu înaintaşele decât în privinţa limbajului, a expresiilor, a vocabularului, pe care, vrând-nevrând, le deprinsese de la ele, printr-o convieţuire de nouăsprezece ani. A treia generaţie se bucura în chip firesc de tot ceea ce maică-sa se străduise să simuleze o viaţă-ntreagă. Traiul într-o atmosferă atât de feminină (în ciuda veleităţilor de energie sau de pantomimă neguţătorească ale

primelor două generaţii) o umpluse cu o esenţă greu de comprimat, gata să se reverse, un amestec de gingăşie, dezamăgire şi surpriză. Era foarte frumoasă. Ca un ecou al afectării mamei, şi ea se mişca, vorbea şi se purta ca şi când ar fi rămas la o divină şi vagă vârstă de paisprezece ani şi nu i-ar fi avut pe cei nouăsprezece ai ei, ţipător de carnali şi de rotunzi. Aici îşi afla explicaţia şi faptul că era în stare — de pildă — să treacă pe coridoarele casei sau în imediata apropiere a capului unui bărbat aşezat pe scaun ca şi cum şi-ar fi ignorat cu desăvârşire prezenţa sânilor. Sau că, izbindu-se cu şoldul de canatul unei uşi, se oprea surprinsă, nedumerită parcă de prea timpuria zestre de inutilă opulenţă a trupului ei. Oare în sufletul fetei sălăşluia ceva analog cu ignoranţa afectată a fizicului ei? Poate că da, şi tocmai enigma asta îl îndemna pe Pedro să se supună încetul cu încetul angrenajului în care îl vârâse acea trimurti de zeiţe contrastante.

Tustrele vedeau în el un ambasador învestit cu asemenea puteri, încât după atingerea lui magică, întregul destin al familiei avea să se schimbe, luând alt curs şi căpătând o semnificaţie nouă. Nepoata avea temeiuri să-l privească drept îngerul Bunei-vestiri, cu suliţa de flacără în mână; pentru fiică tot atât de bine putea să însemne o epifanie puţin amânată faţă de rodul pântecelui ei, iar bătrâna mamă îşi aştepta, poate, propria schimbare la faţă, în plină glorie, pe un vârf de munte, susţinută de mâinile tânărului. Câteştrele erau gata să aducă jertfa cuvenită cu diferite nuanţe de premeditare şi cinism.

Prin urmare, uneori, seara, după cină, Pedro participa supus la ritualul taifasului care se desfăşura tot în sufrageria-salon, după ce servitoarea strângea masa, înlocuind astfel atmosfera rece de hotel de mâna a treia, cu aceea, la fel de ternă şi vulgară, însă mai primitoare, de salonaş burghez modest, în care stăruie amintirile trecutei glorii de familie.

Cele trei zeiţe se înălţau fiecare pe un alt soclu. În încăpere se aflau două fotolii de piele, rămăşiţe dintr-o garnitură pe care văduva o va fi achiziţionat cu obolurile camarazilor de arme ai eroului. În măruntaiele fotoliilor se ascundeau străvechi arcuri englezeşti, de bună calitate şi, deşi complet desfundate, comode încă. Într-unul din ele lua loc decana. Celălalt îi era rezervat lui Pedro, deşi uneori el stăruia să-l ocupe cea de a doua spălăcită generaţie, potrivit rangului cronologic şi sexului ei. Dar ea, respectuoasă atât faţă de bătrână cât şi faţă de oaspete, şedea pe un scaun obişnuit de sufragerie şi înţepenea pe el ore în şir dacă era nevoie, deşi, vrând să pară mlădioasă, stătea picior peste picior sau îşi făcea vânt cu un ziar, ba chiar îndrăznea să-şi retuşeze buzele în prezenţa străinilor sau — fără exagerare — fuma cu poticneli o ţigaretă blondă pe care Pedro se grăbea să i-o aprindă. În armonie cu firea ei dinamică, generoasă şi deschisă, tânăra se tolănea într-un balansoar. Şi nu numai se tolănea pur şi simplu, ci, în

această mobilă sortită unei dispariţii apropiate într-o lume unde motorul cu explozie şi avioanele cu reacţie oferă mijloace mai perfecţionate pentru a gusta senzaţia voluptoasă a mişcării, se legăna fără întrerupere, îngăduind unui observator atent să constate eficacitatea motrice, cu imperceptibile contracţii, a muşchilor prelungi ce-i modelau pulpele suave. În balansoar, fata se arunca îndărăt, îşi prăvălea capul pe spătarul scund şi arcuit, şi coama — nicicând cele două mame n-o avuseseră atât de bogată — îi atârna în cascade ondulate, învălmăşite în ardoarea zvâcnetului şi reflexele lor aurii se răspândeau şi umpleau toată sufrageria cu un soi de mireasmă vizuală care-i învăluia pe toţi, îngăduindu-le să rămână tăcuţi, fără a simţi apăsarea timpului. Şi nu numai Pedro contempla valul de aur revărsat într-o cădere fără sfârşit, când aproape, când departe de mâinile lui, mamele îl îmbrăţişau şi ele cu privire posesivă. Şi ele savurau cu senzualitate virilă priveliştea unui trup oferit doar în făgăduinţă, dar care, în făgăduinţa lui, îşi vădea substanţa cu atâta plenitudine, încât inunda realitatea opacă a salonului-sufragerie şi ajungea sa distileze până şi izul de mâncare abia ingerată şi de portocale proaspăt desfăcute, în alt parfum — asemănător şi totuşi atât de diferit — de banchet parizian cu demimondene şi fructe aduse din fecunditatea violentă a tropicelor.

Şi totuşi vorbeau, conştienţi fiind de inutilitatea semnificaţiei cuvintelor în conversaţia pe care o purtau ei patru, conversaţie susţinută mai mult de atitudini şi gesturi, de inflexiuni şi priviri, de surâsuri şi amuţiri bruşte. Fiindcă frumuseţea fetei îi izbea uneori atât de violent, încât, în mijlocul unei fraze şi fără a mai fi nevoit să caute o scuză, Pedro se cufunda într-o tăcere deplină, şi, ca la un semn, cele două mame îi contemplau şi ele profilul sau albul de alabastru al gâtului, sau alungirea aeriană a unui picior de pe care tocmai căzuse papucul, ori descopereau că rochia fetei se săltase ceva mai sus ca de obicei, dezgolind o mică porţiune de coapsă mătăsoasă, încă nedeformată de grăsime.

Dacă în salonul-sufragerie se nimerea să intre vreunul dintre pensionari în căutarea unui obiect uitat (o brichetă, o scrisoare, o panglică roz) sau dacă trupeşa servitoare se întorcea să pună în bufet un tacâm pe care-l dusese din greşeală la bucătărie, cele trei zeiţe tremurau de indignare şi fulgere scăpărau din ochii negri ai decanei, lovindu-l drept în faţă pe netrebnicul intrus. Tânăra îşi contenea legănarea leneşă a balansoarului, iar a doua generaţie îşi ascundea ţigara blondă şi renunţa discret la poziţia picior peste picior. Până şi Pedro, unicul spectator norocos considerat de cele trei femei vulgare şi scăpătate demn să asiste la revelarea subiacentei lor naturi divine, până şi el îşi dădea seama că legătura s-a rupt. Şi se simţea obligat să se foiască în fotoliu, să se agite, să întredeschidă ziarul, dispus parcă

să se afunde în lectură, până când, în sfârşit, nepoftitul dispărea.

— Eşti aşa de tânăr, îi spunea bătrâna, că n-a trebuit să mergi la niciun război. Dar să nu crezi că e bine. Într-un fel e chiar păcat. Bărbaţii se întorc mai bărbaţi din război. Ascultă-mă pe mine. O ştiu de la bunicul fetiţei.

— Din nenorocire, surâdea Pedro, eu sunt un om paşnic. Nu mă interesează decât luptele dintre viruşi şi anticorpi.

Cuvinte cabalistice; se lăsa în voia lor, victimă a atmosferei ireale care scălda întrevederile acelea. Cuvintele nu erau însă deplasate. Cu toate că niciuna dintre cele trei femei nu avea de unde să le înţeleagă, le acceptau tustrele cu zâmbete însufleţite, ca pe o demonstraţie vie a esenţei superioare din care se împărtăşea tânărul lor cavaler, lucru bănuit şi chiar ştiut de ele, devenindu-le însă şi mai evident când Pedro le dezvăluia profunzimile unei ştiinţe pe care, deşi o ignorau, nu o aplaudau mai puţin.

— S-a dus vremea charlestonului şi a one-stepului, intervenea a doua generaţie. Voi, tinerii de azi, preferaţi dansurile languroase. Cel puţin aşa am auzit.

— Trebuie să vă mărturisesc, doamnă, că eu nu prea dansez. Sunt aşa de stângaci, încât nu ştiu ce să fac cu picioarele. Mă împiedic şi o calc pe biata domnişoară care are ghinionul să-mi fie parteneră. N-aş putea spune c-am dansat vreodată. Poate la nunţi.

La auzul ultimului cuvânt, cea mică, aşa cum îi stătea bine la cele nouăsprezece primăveri ale sale şi în starea ei de vrajă extatică, roşea.

— Nu-mi vine a crede. Să dansezi numai la nunţi? Nu se poate să nu te fi dus cu prietenii pe la vreun cabaret sau pe la vreun ceai dansant. Înainte, tinerii de vârsta dumitale erau nelipsiţi de la ceaiurile dansante. În timpul războiului din Africa se dădeau baluri de binefacere patronate de infante, în tinereţe am fost la multe ceaiuri d-astea cu intrare şi am văzut perechi care dansau minunat charleston. Adevărat, alte vremuri...

— Nu te îmbătrâni, Dora, protesta mama-mare. Dacă tu eşti bătrână, ce să mai zic eu? Îţi place să mă umileşti făcând pe bătrâna. Nici n-ai crede că lumea ne lua drept surori!

Pedro era la fel de îngrozit şi că Dora se dusese la ceaiurile organizate de infante, şi că maică-sa o însoţea şi se dădea drept sora ei. Falsitatea convorbirii şi, pe lângă ea, faptul că ignora ce cârciumi frecventaseră Dora şi mama ei pe vremea decăderii lor — ceea ce făcea să şi le imagineze şi mai sordide — nu-i trezeau nicio înclinaţie către ironie sau dispreţ, ci, conştient de veritabila natură de operă de artă a acelor conversaţii, convins că în cuvinte se ascunde un adevăr profund (adevăr tălmăcit de patimile arzătoare, şi nu de evenimentele înşelătoare şi instabile) îşi aducea şi el contribuţia, născocind altele pe acelaşi calapod.

— Mi-aduc aminte că mama îmi povestea de ceaiurile date în beneficiul Crucii Roşii. Poate v-aţi şi cunoscut pe acolo, — dar imediat introducea un corectiv, atingând o şi mai înaltă culme de perfecţiune. Deşi, dacă mă gândesc bine, nu-i cu putinţă. Mama era mult mai în vârstă. Mai curând şedea pe vreun scaun printre celelalte doamne în vârstă şi vă admira pe dumneavoastră.

Auzindu-l, Dora se umfla de mulţumire şi-şi încrucişa iar, mai sus, picioarele, podoaba cea mai de preţ a făpturii ei, şi aşa înţelegeai că nu numai modestia o făcea să şadă invariabil pe scaune drepte, ci şi un vag răsfăţ narcisist, satisfăcut cu parcimonie în ultimii doisprezece ani. Dar amintindu-şi de adevăratul ax (mut) al reuniunii, continua:

— Eu însă n-am dansat bine niciodată. Fata mea, în schimb, are talent. Eu sunt cam ţeapănă din spate. Ar trebui s-o duci într-o zi la un local — dar regretă imediat avansul acesta impudic, care arunca o lumină prea crudă peste legenda întreţinută cu atâta grijă.

— Doar n-o să-i dai voie, spunea bătrâna, să se ducă în asemenea locuri, fată la vârstă ei.

— Am spus-o doar pentru că ştiu ce serios e don Pedro. Dar îmi dau seama că s-ar plictisi cu o fetişcană ca ea.

— Nici vorbă, doamnă. Îmi pare rău însă că nu ştiu să dansez. Dar dacă vreţi să-mi daţi lecţii, mă voi simţi adânc onorat, după ce voi face progrese suficiente, să vă însoţesc pe dumneavoastră şi pe fiica dumneavoastră oriunde veţi dori.

— Ce nebunie! Da-mi place că eşti cavaler, replica decana, ulcerată de perspectiva plecării către un ring de dans a celor două descendente fără ca ea să ia parte la petrecere, deşi ştia bine cât de grotesc s-ar fi înscris prezenţa ei într-o astfel de expediţie.

Fata urmărea cu sensibilitate vibratilă firul discuţiei, când roşind, când accelerând oscilaţiile balansoarului, când oprindu-l, când izbucnind într-un râs fragil sau arătându-şi iar, cu candidă impudoare, profilul desăvârşit.

Scurgerea nopţii sporea densitatea intimităţii lor. Semnele trecerii orelor — uşa de la bucătărie se trântea ultima oară, de pe culoar se auzea ţăcănitul comutatorului, comis-voiajorul îşi stingea aparatul de radio al cărui zumzet străbătuse până atunci pereţii — făceau mai palpabilă singurătatea ce înconjura târziul taifas. Spre sfârşit, o tăcere prelungă îi învăluia pe cei patru actori ai dramei, şi, pe fondul acesta de tăcere, subînţelesurile celor trei femei deveneau mai clar perceptibile pentru Pedro, ca şi cum Parcele i-ar fi depănat în şoaptă înţelesul firului existenţei sale. Şi astfel, pe când balansoarul, după o pauză, îşi relua legănarea, Pedro auzea: Prima generaţie: „Înainte!” A doua generaţie: „Cât despre mine...”. A treia generaţie: „Îmi placi”.

Şi îl invada o uşoară nelinişte şi, treptat-treptat, ceda ispitei.

Iată cocioabele! În vârful unui muncel unde sucomba drumul

cariat, Amador se înălţase — la fel ca Moise, cu veacuri în urmă, pe un munte ceva mai înalt — şi arăta, cu gest solemn şi cu surâsul exploziv al buzelor lui impunătoare, vâlceaua pitită între două masive trufaşe, unul de dărâmături şi moloz, celălalt de vechi şi spoliate gunoişti urbane (răscolite de băştinaşii învecinaţi şi secătuite de orice substanţă cât de cât valorificabilă sau nutritivă) unde înfloreau, vârâte unul într-altul, superbele castele ale mizeriei. Palma de loc neted era în întregime acoperită de construcţii onirice, înjghebate din scânduri de lăzi de portocale şi cutii de lapte condensat, din bucăţi de tablă de la butoaiele de petrol sau de gudron, din plăci ondulate de azbociment tăiate grosolan, din tot soiul de olane desperecheate, din cuşaci încovoiaţi aduşi din păduri depărtate, din bucăţi de pături folosite cândva de trupele de ocupaţie, dintr-un fel de pietre granitice rotunjite, pentru consolidarea temeliilor, târâte de gheţarii cuaternari în morenele pierdute prin stepă, din cărămizi cu găuri, furate una câte una de pe şantiere şi transportate în buzunarul trenciului, din prisme de chirpici în care paiele fragile se comportă faţă de lut la fel ca barele de fier faţă de ciment, din fragmente curbate de vase sparte prin liturgice cârciumi în ruină, din împletituri rotunde de răchită care înainte vreme fuseseră pălării, din tăblii de pat stil *empire* cu alămurile căzute încă din Rastro[8], din frânturi de parapet de la o *piaza de toros*, încă date cu vopsea ruginie sau sângerie, din cutii galbene cu litere negre de la brânza împărţită de ajutorul american, din piele de om şi din sudoare şi din lacrimi omeneşti îngheţate.

Constatarea că la ferestrele acestor locuinţe neverosimile atârnă draperii, că de acoperişurile zgâlţâite la cea mai mică adiere de vânt spânzură candelabre din cristal de Boemia, că în curţi frânghii încovoiate sub povară etalează bogata rufărie de la un spălat abundent, că în dosul uşilor încropite din pături soldăţeşti se cuibăresc (lucioase, fildeşii) frigidere şi că adânci covoare persane înăbuşe sunetul paşilor nu era făcută să-l surprindă pe Pedro, bun cunoscător al contrastelor naturii umane şi al efectelor nebuniei care-i mână pe oameni ca, în loc să-şi chivernisească precarele mijloace economice cu cât mai multă chibzuinţă, să-şi delapideze stupid resursele. Era, prin urmare, cât se poate de logic să întâlneşti în baie turme de porci guiţători, hrăniţi cu tot felul de scursori; odrasla femeiască a familiei împăunându-se cu fileul de păr al unei fecioare de casă mare şi stând acolo pentru ca nu-i bună de nimic, nici măcar de prostituată; proprietăreasa, grasă, înfăşurată într-un capot roşu de satin şi cu papuci orientali scumpi în picioare, expunându-şi pe degetele plinuţe şi albe o verighetă fără nicio semnificaţie; câteva megieşe din cartier, care, în loc să-şi umple ceasurile cu un lucru de mână folositor, şed pe lăzi goale şi joacă pătimaşe cărţi, cu cugetul la fel de împăcat ca muncitorii cinstiţi duminica seara, la cârciumă; albume cu

cromolitografii Nestle în mâinile roase de buboaie ale unor adolescenţi la vârstă rău mirositoare, insensibili la orice convenienţă morală; perechi cu viaţă sexuală activă împărţindu-şi singurul pat mizerabil cu copii măricei cărora nu le scapă nimic, mulţimea statuetelor de sfinţi ascultând cu inalterabilul lor surâs catifelat litania grandilocventă şi magnifică a sudalmelor virile; o supieră de Limoges autentică, vârâtă sub pat în chip de ţucal.

Dar, trecând cu vederea asemenea contraste lesne remediabile, cât de frumos apărea ansamblul poligonului acestuia locuibil! Ce minunat ieşea la iveală capacitatea de improvizaţie şi înnăscuta forţă constructivă a omului iberic! Ce demonstraţie mai palpabilă a valorilor noastre spirituale, invidiate de atâtea alte popoare, decât această înălţare din neant şi din dejecţii a unui întreg oraş armonios, numai sub impulsul suflării lui dătătoare de viaţă! Ce mişcător spectacol, izvor de nobil orgoliu pentru compatrioţi, alcătuia vâlceaua acoperită toată de o materie proliferantă, fojgăitoare de viaţă, în culori explozive, care n-ar fi avut de ce să invidieze — deoarece le şi depăşea — creaţiile desăvârşite — la urma urmei monotone şi fără graţie — ale celor mai inteligente specii: furnicile, harnicele albine, castorul nord-american! Cum se învedera vitalitatea unei civilizaţii care ştia să-şi manifeste puterea creatoare atât în condiţiile lipsei totale de mijloace ale Mesetei[9] cât şi în abundenţa dezlănţuită a pădurilor transoceanice! Şi dacă poţi admira ceea ce alte naţii — aparent superioare — ar fi obţinut mulţumită organizării, muncii, bogăţiei şi — de ce să nu o spunem — plictiselii zugrăvite pe chipul livid al ţării lor — un cvartal cociobăresc de felul acestuia este totodată obiect de desfătare pentru artist şi câmp de investigaţie pentru sociolog. La ce bun să mergem tocmai la antipozi ca să studiem moravurile omeneşti din Tasmania? Ca şi cum aici n-am vedea eternele probleme rezolvate mult mai original de oameni de aceeaşi limbă cu noi. Ca şi cum tabuul incestului n-ar fi încălcat în aceste primitive crivaturi nupţiale cu aceeaşi îndrăzneală ca şi pe straturile de iarbă ale cutărei insule paradisiace. Ca şi cum instituţiile primare ale colectivităţii de aici nu ar fi la fel de notabile, ba chiar mult mai complexe decât ale populaţiilor ce nu au fost capabile încă să treacă de stadiul tribal! Ca şi cum inventarea bumerangului nu ar fi depăşită neted, ba chiar strivită sub ridicol de infinitele ingeniozităţi — ne e cu neputinţă să zăbovim şi să le descriem — graţie cărora mulţimile de aici supravieţuiesc şi se înmulţesc. Ca şi cum nu ar fi un fapt demonstrat că în ianuarie temperatura din interiorul unui iglu eschimos este cu câteva grade Fahrenheit mai ridicată decât într-o cocioabă de la periferia Madridului. Ca şi cum nu s-ar şti că vârsta medie de pierdere a virginităţii e mai redusă pe coclaurile de aici decât la triburile din Africa Centrală, cu rituri iniţiatice atât de

complicate şi de groteşti. Ca şi cum steatopigia hotentotelor nu ar fi perfect contrabalansată de lipodistrofia progresivă a femeii noastre mediteraneene. Ca şi cum credinţa într-o fiinţă supremă nu şi-ar găsi aici un echivalent în teama reverenţială, mai pozitivă, faţă de forţele ordinii publice, şi ele omnipotente. Ca şi cum omul n-ar fi acelaşi, Doamne, pretutindeni acelaşi: totdeauna atât de înapoiat în tot ce ţine de precizia instinctelor în comparaţie cu cele mai neevoluate animale şi totdeauna infinit superior ideii pe care şi-o făuresc despre el filosofii cunoscători ai civilizaţiilor.

Pe buzele opulente ale lui Amador înflorea veşnicul zâmbet tăcut, în timp ce Pedro divaga, abstras în contemplarea cocioabelor. Acolo, în cine ştie ce bortă ocultă, inferiori omului şi dominaţi de el, şoarecii din tulpina cancerigenă devorau dieta născocită de Moacă şi se reproduceau necontenit, insensibili la avitaminoză şi la nevroza penitenciară. Gândul la minusculul mugur de viaţă investigabilă, înecat într-un ocean vijelios de pudică suferinţă, îi trezea emoţii inedite. Avea impresia că vocaţia îi este limpede, că poate nu numai din pricina cancerului se deformează chipurile şi ajung să ia înfăţişarea animalică şi buhăită a nălucilor ivite în visurile noastre şi în existenţa cărora, naivi, nu credem.

„Ce-o fi zis ea? Că cad mesa şi-mi iau plodu pă cap. E-al tău, zice, e-al tău. Da io mă gândisem că se întinsese şi cu alţii. Şi ce dacă era al meu? Parcă nu se-ntinsese şi cu alţii, las că ştiu io. Îi dădea zor că-i al meu. O ţinea aşa dă când îl tăiasem pă Frumosu. Frumosu, băiat ghigherl. Făcea toţi pă ei dă frica lui. Fără şiş o mâlceam şi io. Ştie al dracu că-i cu mine şi-i ia lăptăria la pipăit sub nasu meu. Se gâdila, putoarea. Şi se mai şi gimbea la mine a frică. Da numai dă sanchi, că ştia că n-am şişu la mine. Băga-mi-aş picioarele-n neamu ei dă căţea. Şi ţine-o iar că-i al tău, zice, că-i al tău. Las că ştiu io că-i al meu, zic. Da mi se fâlfâie. N-o să-mi iau io plodu pă cap aşa dă gâlmă. Să fi căscat ochii, căţeaua. Ce-o fi crezut? O fi zis că-i cum zice fincă l-am răcit pă Frumosu. De ce s-a-nhăitat cu alţii, şteoalfa dracului? Nu, zice, zău, că doar cu tine, zice. Da când am fost prima dată cu ea m-am prins că-i geamu spart; şase. Cartuş, zic io, că-i lată. Da nu i-am făcut hai că sfârâiam după ea. Da cu pironu rămăsesem. Şi ea că nu, uite, na, să-mi saie ochii, zice. Să i-o spună lu mutu, că io n-o-nghiţ, zic. Frumosu o pipăia sub nasu meu şi ea-l lăsa, doar-doar m-o lua zulia. Toantă. Urc la coşmelie şi cobor cu şişu. Dau dă mă uit înainte dă intru şi văz că se dăduse dă lângă el. Îl lăsa s-o cobzărească doar când ştia c-o văd, toanta naibii. Unu n-avea curaj să se ia dă ei. Ori că n-avea şiş, ori că nu ştia să-mpungă. Io, cu şişu-n mână mă iau dă piept şi cu Dumnezeu. El dă colo: Ei, puicuţa, i-am căzut cu tronc, zice. Îmi vine să borăsc când îi aud p-alde jagardelele astea cum ia omu la mişto, parc-ar fi scutiţi dă tăiş. Da dă el dă dracu cu mine.

Vede că-nghiţ şi tac mâlc. Serveşte-i vin lu Cartuş, zice. Mie să nu-mi zică nimeni Cartuş dacă nu-i dau io paşaport. Stai oleacă. Io, mucles, ea se ginea la mine ca la nen-su. Bine, dacă nu vrea vin, apă cu fâs, zice Frumosu. Şi vine cu-n pahar dă sifon, mi-l trânteşte-n bot şi-l beau. Mă uitam scârbos la el. El râdea: mai duios, că mă deochi la devlă, zice. Şi când s-a cărat, tot bălmăjea printre dinţi: nasulie, nasulie, zice. Ea tot cu musca, se bunghea la mine ca la nen-su. Băga-mi-aş picioarele-n neamu ei dă căţea. Se vedea cât de colo că-i creşte burta şi mai umbla cu şahăr-mahăr. Frumosu, băşcălios. Făcea mişto dă mine. Şi toţi janghinoşii cu ochii beliţi după el. Pân-şi fra-su ei îl lăsa s-o cobzărească cu el dă faţă. Cât m-am dus după şiş, ea s-a dat dă lângă tejghea. După asta vedeam că-i damblagie după mine. Şi-l lăsa doar când o vedeam... Da mi se rupe, aşa-s ele. Le ia cu dambla. Ei şi ce, cum vezi c-o apucă damblaua pă una, trebuie să spui aferim şi iartă-mă Cristoase? După ce mi-am luat şişu, l-am aşteptat să-mi cază bine. Dădea molu afar din el şi credea că-i toată lumea a lui. Mai ales pă chestia cu Cartuş nu puteam să-l iert. Goli-mi-aş rânza-n groapa lu tac-su. L-am împuns pă la spate şi-acolo a rămas, în noroi. Şi ce era la gura lui! Cristelniţa şi parastasu şi Treimea... Căzuse lat, plin de borş şi de noroi. M-am uşchit. Am curăţat şişu şi l-am băgat în mindir. A venit presării şi ţin-te. „Cântă, Cartuş, spune, boule!" Ploua bastoanele, nu alta. Io, nimic. „Ţi-am găsit cuţitu." „Arată deştele." „Uite, are amprentele tale." Chestia cu amprentele ştiam io că-i iordan. N-a scos nimic şi m-a băgat la pârnaie. Arest simplu pentru port ilegal dă arme albe. N-avea dovezi pentru ailantă. S-a zis cu Frumosu. Atunci a fost şi ea sigură. Mă aştepta ca balabusta-n poartă şi mi s-a aruncat dă gât. Cu burta pân-la gură. Slăbeşte-mă, zic. E-al tău, zice. Slăbeşte-mă, zic. E-al tău, zice. Te-ai dus şi cu alţii, zic. Zău că nu, zice. Nu mai erai fată, zic. Ba am sângerat, zice. Nu erai fată, zic. Să mor dacă n-am roşit cearceafu, zice. Înjug-o şi dă-mi pace, zic. Cu stătu la gros i-am dat apă la moară. Se ţinea scai dă mine. Ce să-i zic? Că da. Că dă dragu ei l-am tăiat. Îmi cam stătea-n gât. Dă unde dracu atâta dragoste la ea? Aşa-i muierile. Îi cântam în strună. Da când am ieşit, ea hăis, io cea. Îmi plăcea dă a mare a lu Moacă. Asta da bucăţică. D-ailantă mă durea capu: e-al tău, zice. Ba l-a trimis şi pe fra-su, p-ăla dă n-a zis pâs când o pipăia Frumosu sub ochii lui. Bă, puţoi, zic, adu-ţi aminte dă Frumosu. Sor-mea-i fată bună, zice. Ai nenorocit-o. Bă, puţoi, zic, s-a culcat cu alţii. Ai nenorocit-o, zice. Adu-ţi aminte dă Frumosu, zic. Ea, tot mai a dracu. Credea că face ceva cu afurisenia. A-nceput să mă facă albie dă porci pă stradă. M-a dat în judecată c-am rupt logodna. Nu-s dovezi, zic. Ai fost văzut cu ea, zice ei. A fost alţii, zic, nu-i dovezi, zic. Judecătoru, i s-a acrit. Mie şi mai şi. Burta creştea. Tot nu-mi dădea pace. Lasă-mă-n pace, şteoalfo, zic, c-o să mă ţii minte. Într-o noapte, nu mai ţipă. Da mi s-

aruncă-n spate pă-ntuneric. Mă iubeşti, zice, mă iubeşti. Şi se smiorcăia. Mi s-a-nmuiat mâinile. Cu burta era ce era. Gata, credea că-s piftie, căţeaua. Mâine, iar. Da n-ara, mai vrut io. Se ţinea după mine, zi şi noapte. M-am săturat. I-am ars una peste zotcă dă i-au sărit mucii. Cât pă ce să fete. M-a luat mai rău scârba. I-am turtit nasu. Am cârpit-o prea tare pentr-o muiere. Da m-ajunsese. M-a dus la secţie. Boieru ştia meserie, da nu era dovezi. Iar şase luni dă pârnaie. Mai bine. În vremea asta, a fătat. M-a slăbit. Mă liniştisem, îi şi spusesem lu Florita a lu Moacă că-mi place. Când am ieşit, nici nu s-a uitat la mine. Se fâţâia cu broscoiu dă colo până colo. Doamne, cum seamănă un plod cu taică-su! Leit mandea! Da nu-i probe. Îl dă-n grija lu sor-sa aia urâtă şi ea face pă coarda cu nasu rupt. Doar să vreau, ce mai vacă cu lapte. Da-mi place să fiu salon cu muierile. Aşa-s ele când le cade cineva cu tronc. D-asta-i muieri. Nu mă mai slăbea gându la ţâţele lu Florita, să mă-ndop. Nici n-am ieşit bine. Da pică şi bătrânu ei. Moacă e şi el ţâfnos şi cuţitar. Daţi în ma-sa ăştia din La Mancha. Şi ea-i minoră. Nu vreau să dau dă nasulie. Mă ţin departe. Da-mi place. Nu-i ca ailantă. Îmi ştie dă frică. Din când în când îmi fac plinu. Dă nu m-ar găbji Moacă. Nu-mi trebui nasulie. Da nici să las aşa iepşoară. Mi-e frică s-o arăt. Din când în când pă săturate, da m-opresc. Nici nu mai pilesc. O cafea ş-atât. Azi un stos, mâine-un şeptic. La ciubuc. Smotru, neam. Merg pă la balurile dă la cârciumi. Că-mi place să dansez. Mai pică şi dulce la pat. Da Florita nu-mi iese dân minte. Cât m-a-ndopat şi tot nu-s sătul. Şi să nu se dea vrunu la ea că-l belesc fără citaţie. S-a zis cu Frumoşii."

Şi după ce contemplară impresionantul spectacol al oraşului prohibit, cu acoperişuri cârligate pentru paza contra diavolilor zburători, Amador şi don Pedro coborâră de pe colinele înconjurătoare şi, alegându-şi drumul cu prudenţă printre fel de fel de obstacole — câini care-i lătrau, copii goi, grămezi de bălegar, cutii cu conserve pline cu apă de ploaie —, sosiră la poarta principală a reşedinţei lui Moacă. Demnul proprietar era acolo, cu spatele la ei, şi aranja absorbit pe pământul din cocioabă un şir de obiecte heteroclite pe care, probabil, izbutise să le extragă, atras de valoarea lor prezumtivă, din grămada de gunoi pentru care încheiase de câteva luni un contract de exploatare. Dar îndată ce le simţi prezenţa mulţumită unui zgomot semnificativ ieşit din gura cărnoasă a lui Amador, se îndreptă cu o mişcare lipsită de graţie şi pe faţa lui brăzdată de timp şi de muncă şi agitată de furtuna ritmică a ticului nervos de care-i era legata porecla, se aşternu o expresie de vie surpriză.

— Dumneavoastră pe la noi, don Pedro! Ne-aţi făcut cinstea să veniţi! De ce nu m-ai anunţat?

Întrebarea era adresată de data asta prietenului şi cvasi-rubedeniei sale.

— Intraţi. Poftiţi, luaţi loc.

La fel de ceremonios îşi primeşte şi un burghez semenii de acelaşi rang, poftindu-i în salonul liniştit, prăfuit şi întunecos, unde scaune tapisate cu atlas aşteaptă cinstita povară a trupurilor de musafiri, care, de la o înălţime ierarhică egală cu a stăpânilor casei, îşi pot ocupa stranele, gata să susţină, pe durate imprevizibile, o conversaţie plictisitoare şi găunoasă, dar reconfortantă pentru toţi interlocutorii prin confirmarea indirectă a apartenenţei lor la una şi aceeaşi onorabilă stare socială. Deci, Moacă îl invită pe don Pedro să ia loc pe un soi de pat improvizat din lăzi şi acoperit, în lipsă de aşternuturi, cu o pătură cenuşie. Şi compunându-şi pe figură trăsăturile curtenitoare moştenite din vremuri străvechi de către ţăranii din câmpia toledană şi modulându-şi vocea, de obicei aspră, într-o tonalitate melifluă, izbuti să articuleze cu oarecare efort:

— Poate serviţi ceva răcoritor.

După care, uitând pentru moment să-şi mai controleze timbrul aspru al glasului, strigă:

— Flora, Florita! Adu repede o limonadă, c-a venit domnu doctor.

Se auziră zgomote seci şi confuze dintr-o parte a cocioabei ascunsă după o draperie roşcată de natură nedefinită. Cu toate protestele lui don Pedro şi în ciuda râsului viclean al lui Amador, Moacă se îndârji să grăbească mersul evenimentelor şi, vârându-şi capul creţ pe după perdeaua despărţitoare, mugi înăbuşit o suită de ordine ininteligibile. Reapăru puţin mai târziu, compunându-şi personalitatea socială cu variate nuanţări expresive ale feţei (stăpânindu-şi cu greu invincibilul tic), ale inflexiunilor vocii şi chiar ale atitudinii corpului care se modifică într-o intenţie vag realizată de a-şi alipi umerii în faţă, rotunjindu-şi simultan spinarea.

Amador se aşezase pe unul dintre obiectele aranjate de Moacă şi care se nimeri să fie o oală ruginită şi spartă. În poziţia aceasta, cu spatele la uşă, făcea şi mai evidentă lipsa de lumină din cocioabă, drept care gazda exclamă:

— Amador, dă-te la o parte. Nu vezi că-i iei lumina lu domnu doctor?

Atunci se ivi şi progenitura lui Moacă, apărând în scopuri omagiale de după vălurile ce ascundeau restul proprietăţilor imobile şi, dezvelindu-şi într-un râs nătâng segmentul lat şi roşu al gingiilor superioare cu dinţi albi şi mărunţi în mijlocul unei feţe rotunde, îi oferi lui Pedro un pahar cu puţină apă, unde, judecând după sâmburele care plutea ca un minuscul dirijabil, storsese o lămâie.

— Dă-i-o, Florita! Răcoriţi-vă, domnu doctor.

— Poftiţi, domnu doctor, îndrăzni să spună Florita, roşind puţin, dar neşovăind să prindă în căutătura-i oacheşă ochii neliniştiţi ai lui don Pedro.

Musafirul nu îndrăznea să-şi oprească privirea asupra nici unui detaliu din interiorul cocioabei, deşi curiozitatea îi dădea ghes, de teamă să nu-i ofenseze pe beneficiarii mizerelor bogăţii, deşi tot atât de bine îşi dădea seama că onoarea unui proprietar impune ca vizitatorul să-i aducă un elogiu, oricât de neverosimil şi de absurd.

— E rece limonada, se hotărî el până la urmă.

— Lămâile îmi vin de la ţară, minţi Moacă, vorbind ca un moşier cu pământuri administrate de vechili îndepărtaţi, şi de regulă, scuzaţi, sunt prima-ntâia.

— Mai doriţi una? întrebă Florita.

Ofertă căreia don Pedro îi opuse o rapidă şi fermă negaţie, în timp ce Amador spuse credul:

— Dă-mi şi mie una, fato.

— Nu-i mierea pentru bot de măgar, sosi răspunsul neaoş al fetei, lăsând să se vadă că, aidoma tatălui, şi ea era capabilă, cu toată tinereţea ei, să-şi plăsmuiască două personalităţi distincte şi să le utilizeze alternativ, după rangul interlocutorului.

— Dă-i şi lui, îi porunci tatăl, mai conştient de relaţiile economice vitale pentru subzistenţa onorabilei familii ce-l legau de un membru al personalului institutului, fiindu-i pe de altă parte îndatorat şi pentru anumite hatâruri nespecificate şi ştiind că pe vremea războiului întreţinuse cu el raporturi de camaraderie pe care mai târziu încercaseră să le îngroape sub tăcere, dar fără ca vreunul dintre ei să le fi uitat.

— Şi nu face pe arţăgoasa cu nea Amador, adăugă el spre a-şi desăvârşi omagiul sub o formă mai puţin rafinată socialmente vorbind, dar poate mai necesară în ultimă instanţă.

Între timp, pe uşa cocioabei, retezând iar drumul luminii, pătrunse un trup masiv de femeie, aproape rotund, înfăşurat în nişte cârpe lălâie de un negru care, cu trecerea anilor, începe să bată pe de o parte în cenuşiu, iar pe de alta în verzui, aducând cu aripile anumitor muşte de grajd sau cu unele sutane vechi.

— Ne iertaţi, domnu doctor, făcu Moacă prezentările, asta e femeia mea, nu prea ştie să se poarte. O s-o iertaţi că-i alfabetă. Tu, Ricarda, uite, domnu doctor ne face cinstea să ne viziteze.

— Ani mulţi să vă dea Dumnezeu, spuse Ricarda.

Într-una din fustele ce-o înveleau ca straturile concentrice ale foilor de ceapă, ducea ceva indescriptibil, nutreţul pentru şoareci, deduse Amador. Astfel găsi prilejul să intre în subiect, punând capăt deocamdată dovezilor de ospitalitate şi curtenie.

— Da' ia să trecem la ce ne-a adus aici, că don Pedro n-are timp s-asculte verzi şi uscate.

— Spuneţi, domnu doctor.

— Ce mai tura-vura, domnu doctor vrea să ştie dacă trebuie să te

bage la-nchisoare sau nu.

— Ce spui? exclamă Moacă brusc alarmat, în timp ce don Pedro, cuprins şi el de panică, se risipea în gesturi de tăgăduire cu capul şi cu amândouă mâinile (dreapta şi-o liberase de limonada astringentă), sfârşind prin a spune:

— Nici vorbă. Dimpotrivă, să-ţi mulţumesc că i-ai îngrijit bine şi i-ai făcut să se înmulţească, dacă-i adevărat.

— A, şoarecii, răsuflă Moacă ceva mai liniştit.

— Şoricuţele, şoricuţele, râse Florita, uitându-şi rolul de sfielnică modestie. Te cred că se-nmulţesc pezevenghile. Am asudat şi eu pentru asta şi m-au mursecat.

Spunând acestea, se descheie la piept şi le arătă tuturor celor de faţă, la rădăcina sânilor, două-trei mici urme roşii care semănau într-adevăr cu dantura stilizată a şoricioaicelor în rut.

— Toate astea din cauza frigului, îl lămuri Moacă — tobă de carte — arborând mina cea mai solemnă şi compunându-şi mimica adecvată. Sigur că-n America le ţin în incubatoare. Nu ca aici, că suntem în zona temperată.

Amador îl privea ironic, gata să pufnească în râs, dar Moacă, fără a se sinchisi de efectul pe care-l produceau asupra fostului său camarad de arme zdrenţele decolorate ale unei culturi cu izvoare enigmatice, continuă:

— E lucru ştiut, căldura dă viaţă. Ca-n cânticelul cu David împărat. Două fete-l încălzea, că de nu, se prăpădea. Asta-i şi-n bălţi sau smârcuri. Ajunge să le-ncingă puţin soarele, că gata se umple mâlul de şerpi şi viermişori. Uitaţi-vă numai la bătrânii rezemaţi de garduri, iarna. Ce s-ar alege de ei dacă n-ar fi picul de căldură de la prânzişor? N-ar mai exista bătrâni. Aşa şi cu şoricioaicele. Cum să intre-n călduri dacă mureau de frig? D-asta li se umflau alea ca nişte testicule, mă iertaţi, şi când mureau şi vă scoteaţi ochii s-aflaţi de ce, frigul era de vină.

Don Pedro asculta uluit acea teorie etiologică a cancerului spontan *a frigore*, nerăbdător să afle la ce consecinţe profilactice ajunsese Moacă, reuşind nu numai să-şi păstreze şoarecii în viaţă, ci să le şi asigure reproducerea.

— Când începe să se-aiurească cu esplicaţiile lui, nu-l mai opreşte nimeni. Tata predicator sau doftoroi trebuia să fie. Şi mai zice lumea că-i dobitoc. Dobitoc o fi la caracter, nu la intilect.

— Taci, proasto! protestă el cu modestie. Vorba-i că dacă le dai căldura de care duc lipsă, şoarecii se-nmulţesc şi văd că dumneavoastră ştiţi unde să veniţi după ei. Aici sunt, domnu doctor, fiii fiilor, să nu le zic nepoţi, că nu e-n firea animalelor să-şi caute rudenie. Ba chiar fiii fiilor fiilor.

— Adică strănepoţii, râse Amador, şi Florita îi ţinu isonul, căci

dăduse definitiv uitării timiditatea din clipa când îşi arătase decolteul şi semnele care făceau din ea o martiră a ştiinţei.

— Tata a fost cu ideea. Da' eu şi sor-mea am dus în spate beleaua asta cu şoricuţele.

— Taci, fato. Şi nu mai vorbi neîntrebată. Uite la mă-ta, tace din gură şi nu se bagă. Şi doar a tras şi ea în rând cu voi.

Într-adevăr, rotunda lui consoartă care, spre deosebire de Moacă, se bucura de un chip neted şi încremenit, asculta conversaţia ca pe o simfonie. Era limpede că deşi nu pricepea o iotă din discuţie, savura totuşi sunetele exalate de vorbitori. Ca să nu stingherească, se aşezase pe jos, şi de sub multiplele straturi ale fustei îi ieşeau picioarele rotunde, albe şi fără glezne, iar în poală ţinea cu încordare nutreţul miraculoşilor şoareci.

— Aş putea să te întreb cum le-ai dat dumneata căldură naturală? făcu don Pedro după câteva clipe de ascultare plină de uimire.

— Puteţi să-ntrebaţi, da n-o să vă spun din respect pentru dumneavoastră.

— Bine, interveni Amador. O să-mi spui mie mai târziu. Hai să-ţi vizităm acum strănepoţii şi să vedem dacă sunt bastarzi sau nu. Că dacă sunt, n-avem ce face cu ei. Trebuie frate şi soră sau, cel mult, fiică şi tată.

— Aşa-s, afirmă Moacă hotărât.

Altceva nu i-au putut smulge. Moacă nu primi să-şi arate instalaţiile. Promise să aducă şoarecii la locul şi ora indicată, dar nu vru să-şi conducă oaspeţii mai adânc în bârlogul său. Curiozitatea era însă prea mare pentru ca don Pedro să consimtă să plece acum după ce băuse toată limonada. Trebuia să ajungă până în fundul întreprinderii de creştere a şoarecilor care, în acelaşi timp, era şi întreprindere de creştere a oamenilor în condiţii — atât pentru şoareci, cât şi pentru oameni — diferite de cele teoretic considerate ca suportabile. Miasmele de dincolo de perdeaua roşcată ce soseau în zona cu cea mai mare densitate demografică din cocioabă, prezenţa la picioarele sale a mormanului puhav şi mut al femeii, mursecăturile de pe pieptul fetei toledane, împreună cu mentalitatea ştiinţifico-ratiocinantă a lui Moacă alcătuiau laolaltă un tot de care nu se putea rupe uşor, ci dimpotrivă, voia să-l cunoască, chiar dacă în dorinţa lui se amestecau în egală măsură curiozitatea rece şi interesul autentic, necesitatea de a-şi procura şoareci pentru cercetări şi pofta abjectă de a vedea carnea omenească în cele mai impure zemuri ale ei.

În fundul cocioabei lui Moacă se afla terenul de creştere a rasei cancerigene. Fiecare şoarece era închis într-o colivie de păsări din sârmă ruginită. Moacă găsise coliviile prin grămezi de fiare vechi şi le reparase grosolan, ajutat de degetele îndemânatice ale mezinei. Cuştile atârnau pe pereţii încăperii. Fiecare avea un mic vas de faianţă

albă unde consoarta depunea nutreţul cărat în fuste. Mica încăpere era făcută din scânduri puţin coşcovite de umezeală, dar, oricum, geluite. Golurile dintre scânduri fuseseră astupate cu zdrenţe, obţinându-se astfel un compartiment etanş. Coliviile erau atârnate artistic în eşichier, realizând o armonioasă distribuţie a golurilor, luminilor şi umbrelor, ca într-o pinacotecă al cărei proprietar, putred de bogat, a cumpărat mai multe tablouri decât încap în realitate. Pe pardoseala chiliei se întindea o saltea mare, pătrată. O parte era ocupată de corpurile lui Moacă şi al consoartei sale, cealaltă de corpurile mai zvelte ale celor două fiice nubile. În patul mic, din prima cameră, pe care şezuse don Pedro, dormea de obicei un văr, acum la armată. Însă cei patru continuau să doarmă claie peste grămadă în patul cel mare, din mai multe motive: fiindcă patru trupuri unul lângă altul ridică temperatura camerei etanşe (aşa le era mai puţin frig şi era mai bine şi pentru şoareci, după teoria lui Moacă). Fiindcă se obişnuiseră aşa. Fiindcă lui Moacă îi plăcea să se lovească în somn de picioarele fetelor. Fiindcă aşa le avea sub ochi toată noaptea şi ştia de rostul lor tocmai în ceasurile cele mai primejdioase pentru tinere. Fiindcă era nevoie de mai puţine cearşafuri şi pături, cele folosite de vărul de la militărie fiind pentru moment amanetate. Fiindcă o dată obişnuit cu el, mirosul corpurilor nu te mai supără, e chiar reconfortant. Fiindcă Moacă se simţea, fără a cunoaşte sensul cuvântului, patriarh biblic, stăpân pe femeile din jurul lui. Fiindcă jumătatea lui Moacă îi ştia de frică şi n-ar fi putut să-i îndure mâniile fără problematicul ajutor mut al fetelor. Fiindcă *ultima ratio* a prăsirii şoricăreşti constă în producerea rutului la şoricioaicele de rasă exotică. Fiindcă Moacă amenajase trei pungi de plastic unde punea şoricioaicele şi le atârna între sânii celor trei femei din casă. Fiindcă socotea că mulţumită căldurii umane rutul era obţinut de două ori mai lesne, cu atât mai mult cu cât căldura era de femeie. Pentru că nu voia ca procesul de maturare a mucoasei vaginale a şoricioaicelor să sufere o întrerupere în eventualitatea că vlăstarele lui ar fi dormit în încăperea de la intrare, unde, din pricina etanşării defectuoase a crăpăturilor din pereţi şi în absenţa promiscuităţii nocturne, era mai puţin cald. Când şoricioaica intra în rut, Moacă o scotea grijuliu din punga de plastic unde petrecuse câteva nopţi şi o trecea în colivia nupţială în care sosea şi vigurosul armăsar, oricând apt pentru împreunare şi cu atât mai îndârjit s-o pună în fapt când amuşina stimulii aromatici ai estrului. Colivia aceasta copulativă era căptuşită cu pânză de sac împodobită cu vată şi capoc, materiale optime pentru construcţia cuibului, dar pe care Moacă le răpea de sub femelele gravide după consumarea ceasurilor de dragoste, ca şi când ar fi crezut că viziunea unor asemenea bogăţii destinate mobilării viitorului cămin le-ar fi stimulat entuziasmul afrodisiac. Pe timpul gestaţiei n-aveau să se mai

desfete în culcuşurile de vată şi capoc, care ar fi sporit excesiv cheltuielile de întreţinere, şi erau silite să se mulţumească cu o mână de paie ordinare în vilele lor aeriene. Şoricuţii sau şoricuţele născute îşi vesteau apariţia printr-un concert subtil de chiţăieli mărunte ca de privighetori, iar mamele, spre deosebire de specia umană, erau capabile să fete fără un geamăt, într-o tăcere pătrunsă de respect în faţa tainelor naturii ce se împlineau în ele. După săvârşirea acestei naşteri pudice — şi uneori nocturne — dimineaţa familiei moceşti era înseninată de chiţăiturile juvenile, şi fetele râdeau zăbovind în pat, îmbrăcate în cămăşi de noapte fără mâneci, şi strigau: „Tată, a fătat aia de sus!" „Tată, a fătat a mea, aia care m-a muşcat!" „Tată, am spus eu că nu-i bine mârlită, era plină numa de aer şi de neruşinare, scroafa, că mânca într-una şi nici nu l-a lăsat pe Manolo şi el tare tânjea săracu!" „Ce-o fi crezut ea, mironosiţa naibii!" Moacă, dacă băuse prea mult în ajun, nu lua în seamă exclamaţiile fetelor şi-şi vâra iar capul sub pătură, mormăind, în vreme ce rotunda lui consoartă trebăluia în faţă sau pornise de mult către grămada de gunoi contractată.

Zilele se scurgeau voioase în casa lor. Doar nouraşi fără importanţă pătau uneori cerul îndeobşte trandafiriu. *Gentleman-farmer* Moacasthone îşi vizita dimineaţa hergheliile unde iepele sale de prăsilă, de rasă selecţionată, înnobilată prin savante încrucişări endogame, zămisleau râvnitul rod pursânge. Împărţea ordine cu mormăituri scurte pe care personalul specializat le înţelegea fără efort şi le îndeplinea *ipso facto*. Cu un pahar cu băutură tare în mână, plescăia satisfăcut când simţea arsura rachiului în cerul gurii. Îşi biciuia cizmele înalte de piele cu lovituri sonore de cravaşă. Apoi, se întreţinea cu notabilităţile despre hotarele vastei moşii. Pastorul, în drum spre turma lui sufletească, îl punea la curent cu ambianţa spirituală a satului. „Cred că o s-aveţi greutăţi în problema evacuării." Felcerul aplicator de cataplasme, plin de dispreţ pentru moaşele superficiale cu pretenţii de ştiinţă, îl lumina: „Câtă vreme fetele de pe aici o să se încăpăţâneze să bea fierturi ca să avorteze, o să devină clorotice sau sifilitice, şi până la urma rămân şi cu burta şi cu gălbejeala. Unde nu-i chirurgie e timp pierdut şi păducherniţa le mănâncă." Speculant cociobăresc îmbogăţit din vânzare de combustibil în doze minime, susţinea că vremurile-s grele şi cumpărăturile de zahăr de câte zece centime nu fac decât să te-mpingă la viciul de a pofti cafea cu lapte la orice oră, şi se mai găsesc unii care strâmbă din nas până şi la napi şi vor doar cartofi şi iar cartofi, auzi depravare, de parcă am fi o ţară bogată. Cu zaharina s-ar fi putut descurca perfect, iar cu napii, pe lângă că-s hrănitori, economisesc şi zahărul, dar nici nu ştiu ce vor. Arhitect-maistru-zidar-antreprenor de cocioabe, într-o fericită ignoranţă a planurilor de sistematizare şi a

normelor municipale, construia cum puţini mai sunt în stare s-o facă astăzi, după bunul-plac al instinctului său de artist şi în funcţie de materialele avute la îndemână. „Pe peticul ăsta le-aş trânti o casă pe cinste, cu cămin şi cu tot dichisu, pentru trei mii de *reales*. Că hâr, că mâr, că plouă şi se face băltoacă. Da ce mă doare pe mine de băltoacă, dacă pot să-i ard un uluc să se scurgă apa? O ţin morţiş că nu vor baltă-n casă. Dacă plouă trei zile aici, mare lucru. La ce bun să strângă dacă tot ca viermii trăiesc? Puah! ce porcărie!" Moacă nutrea preocupări edilitare. „Aici am putea să lăsăm frumuşel o pieţişoară goală, să se joace plozii. Punem pietre d-astea, sădim şi-o muşcată." „Ia mai slăbiţi-o cu pietrele astea, că le ţin deoparte pân' se hotărăsc şi, ce mai tura-vura, sunt ale mele. Să-l văd eu p-ăla cu pretenţii la ele."

Pe lângă terenul construit, Moacă mai avea şi alte locuri edificabile, precum şi un fel de parc sau grădină de jur împrejurul lor. Un drept cutumiar, potrivit căruia *res nullius* răsărise iarăşi prin asimilare în proprietăţile cutărui magnat din celălalt oraş, pierdut în tratative asupra preţului pe metru pătrat cu societatea imobiliară care într-o bună zi avea să apară cu buldozere şi camioane, conferea o existenţă provizorie acestor speculaţii de ordinul al doilea, vânzări, închirieri, evacuări şi trocuri, la fel cum proprietăţile tribale şi uzufructul terenurilor de vânătoare ale aborigenilor se dovedesc incongruente cu noua realitate economică atunci când îşi face apariţia autentica civilizaţie. Însă aici, printr-un soi de paradoxal mers invers, vechiul drept se căţăra prin fisurile (mai degrabă neştiute decât abandonate) ale celui în vigoare. Ca într-o prefigurare a ceea ce ar deveni existenţa în ziua când, după veritabilul război atomic, resturile omenirii, supravieţuind radiaţiilor prin cine ştie ce har miraculos, ar trebui să se instaleze printre ruinele metropolei iradiate şi să trăiască folosind la maximum materiale devenite inutile. Astfel, locuitorii acestui colţ de omenire vedeau înălţându-se în depărtare edificiile unei lumi distincte, faţă de care ei erau în acelaşi timp excrescenţe şi paraziţi. O dualitate esenţială îi împiedica să se integreze ca slugi sau copărtaşi în marea întreprindere. Nu-şi duceau traiul decât din ceea ce azvârlea oraşul: gunoaie, detritusuri, pomeni, conferinţe sub hramul Sfântului Vincent de Paul, moloz de la demolări, cutii de conserve goale, salarii minime pentru salahoreli necalificate, economii strânse prin devotamentul fetelor-servitoare. Şi totuşi zilnic trebuiau să bată drumul către cealaltă realitate (ca omologii lor aborigeni spre terenurile de vânătoare) şi, postându-se în locuri strategice, să pună mâna pe prăzi infime pe scările metroului, printre mărfurile oropsite din pieţe, în gamelele cu zeamă lungă ale Asistenţei sau în specula cu pietre de brichetă.

Cetăţeanul Moacă, om cuprins, grănicer veteran, notabil al

orăşelului, respectat de cei de-o seamă, sfătuitor avizat, se uita din înălţimea fructuosului său stabiliment zootehnic la cei ce aveau pretenţia să trăiască în belşug — cu o zdreanţă în faţă şi alta-n spate — când abia sosiseră în vagoane soioase de-a treia din îndepărtata ţară a foamei. O certitudine dispreţuitoare îi permitea să descopere pe feţele veneticilor pecetea ignonimiei şi a inferiorităţii de rasă. Înţelegea intuitiv că asemenea oameni nu vor fi niciodată capabili — ca el — să se ridice la demnitatea de liber întreprinzător lansat în comerţ contractual cu o instituţie ştiinţifică autentică şi legală din oraşul învecinat nepulverizat încă de bombă. Ghicea pe chipurile acelor hominizi sfârşitul care-i aştepta mai devreme sau mai târziu, fie moartea, ajungând hrană ticăloasă pentru viermi printr-una din complicatele forme ale stingerii prin înfometare (tuberculoză, scrofule, latirism, hemoptizii, tremurături progresive ale călcâielor, durere de cuţit în pântece şi leşinuri de nemâncare etc. etc.), fie vegetarea pe cheltuiala Statului încă nepulverizat de bombă în clădirile înalte şi roşcate cu ferestre egale şi mici, întrezărite în depărtare, fie reîntoarcerea umilă în ţara foamei de unde veniseră şi pe care cu adevărat nicio bombă nu putea s-o distrugă.

Vesele se scurgeau prin urmare zilele gentilomului nostru, bucuros de condiţia sa confortabilă, încălzit în pat de mai multe trupuri, consolat de ingerări alcoolice, reconfortat de certitudinea de a fi obţinut toate acestea graţie unei iscusinţe ce-i îngăduise să-şi perfecţioneze metodele de prindere şi reproducere şi de alimentare cu furaje şi nutreţuri, fiind inteligent, deşi fără carte, aureolat pe deasupra de relaţii alese şi protectori din cealaltă lume, care uneori catadicseau să-l şi viziteze, ca, de pildă, cvasi-rubedenia sa Amador şi chiar domnul doctor, care i se adresase de la egal la egal, fără a lăsa să se vadă diferenţele dintre ei şi fără a face vreo aluzie la ele şi la genunile căscate între existenţele celor aflaţi de o parte şi de alta a barierei de culoare.

Mai nefericiţi decât în alte ţări, concetăţenii lui Moacă şi însuşi Moacă, laolaltă cu notabilităţile Republicii, nu puteau explica apartenenţa la una dintre cele două lumi (cel puţin două!) care, suprapuse, alcătuiesc realitatea socială a tuturor oraşelor, a tuturor naţiunilor, a tuturor continentelor, prin accidentul (atât de comod accidental) culorii epidermei şi al proporţiilor relative înregistrate la muşchii şi tendoanele pulpei, corespunzătoare unor indivizi din două rase bine definite biologic. Aici, o anumită îngustime a frunţilor (care, poate, privite cu atenţie ar apărea dilatabile) nu era un temei suficient pentru a te simţi diferit de aproapele. Principe negru şi demnitar, Moacă îşi plimba ţilindrul *gris perle* şi jiletca roşie, cu o pană de cocoş înfiptă orgolios la butonieră, printre negrii mititei cu burtă proeminentă şi printre bietele negrese cu şolduri unduitoare care abia

aveau din ce să-şi facă un şorţ. Când îi convoca pe cei de-o seamă cu el (personaje cu gambetă dacă nu cu ţilindru) şi jucau stos în palatul lui Mo-lan, ştiind că, în vreme ce ei beau, plebeii n-au de ales decât să mănânce nap crud ca desert sau fiert în apă cu sare ca aperitiv, ajungeau să creadă că lumea e bine întocmită, chiar dacă ei, negrii, notabili crescători de vite, proprietari de mine, comercianţi şi neguţători de fildeş şi abanos pentru îndepărtatul-om-puternic ar avea şi de acum încolo aceeaşi piele neagră, minunat de neagră, spre deosebire de făpturile astrale, marţieni sau venusieni, care, după datele ştiinţei negre, trebuiau să fie albi, blonzi şi cu ochii halucinant de albaştri. Şi convingerea asta că lumea e bine întocmită se amplifica violent, devenea o evidenţă pentru Moacă, ori de câte ori, după lăsarea nopţii, părăsind palatul cu stomacul încălzit de băutură, sosea la armanul rezidenţial şi, după ce făcea prezenţa celor trei corpuri calde de pe saltea, nu-i rămânea decât să se introducă în mediul dilectisim unde fericirea lui fizică sporea şi mai mult, fie simplu şi fără scandal, fie — dacă i se părea mai potrivit — numai după o convenabilă distribuţie de scatoalce asupra turmei somnoroase, manifestându-şi astfel încă o dată natura lui de senior atotputernic. Dacă apoi, în clipa delicioasă a cufundării în somn mai auzea şi ţistuitul cârlanilor pursânge, Moacă adormea nu numai fericit, grosolan de fericit, ci şi cu un surâs de rafinată satisfacţie în colţul gurii lui aspre, muncite de timp şi de izbeliştile unui război şi a două păci din care ieşise cu bine.

Ca de obicei, sâmbătă seara, Pedro cină mai grăbit. În sufragerie şedea în spatele perechii bătrâioare şi între două măsuţe ocupate de doi bărbaţi singuri. Merlanul muşcându-şi coada apăru pe o farfurie atât de desăvârşit în el însuşi, atât de emblematic, încât, la vederea lui, Pedro nu-şi putu reţine zâmbetul. Mâncând din peştele acesta, avea sentimentul că împărtăşeşte mai intim viaţa de pensiune şi că este mai solidar cu masa mucenicilor deplinului confort care a devenit treptat esenţa unei ţări străine de Europa. Urovorul domestic avea o înfăţişare ironică şi surâzătoare. Coada nu şi-o muşca pătimaş, ci cu delicateţe, atâta doar cât trebuia ca să nu-i scape şi să-şi destindă iar trupul de peşte oceanic decăzut, încă neatins în întregime de corupţie, cu carnea încă albă, dar cu pete roşii-violacee în locurile unde se anunţa descompunerea. Lămâia stoarsă ca să disimuleze eventualele abateri de la sfinţenie ale merlanului îi aminti de limonada acră, băută cu câteva zile în urmă. Scutură din cap şi atacă portocala rece. Printre meseni circulau aceleaşi comentarii inutile. Slujnica se mişca mai zorită ca în alte zile, cu gândul la plimbare. Renunţă la bizarul taifas nocturn cu cele trei generaţii uluite. Străbătu culoarul către camera sa şi, pe când se îndrepta spre ieşire, îi veni în întâmpinare decana şi, spunându-i la revedere, îi recomandă să se înfăşoare bine la gât, chiar

dacă nu-i încă iarnă, şi să nu vină prea târziu, chiar dacă a doua zi e duminică.

Pedro coborî cele trei etaje pe scara întunecoasă, abia luminată de trei becuri anemice şi rare. Treptele vechi de lemn miroseau a praf, unele trosneau. Pe palierul de jos, o pereche de îndrăgostiţi se îmbrăţişau într-un colţ. Servitoarea de la parter şi un consătean al ei, soldat. Ieşi în stradelă. Cu paşi repezi, trecu prin faţa unei cârciumi cu un cap de taur la intrare. Ajunse în mica piaţă Tirso de Molina. În faţa cabaretului de mâna a doua se şi postaseră câţiva indivizi cu mutră de peşti, în aşteptarea primilor clienţi. O luă pe o stradă piezişă, în pantă uşoară. Comerţul mărunt îşi stinsese aproape în întregime luminile. Doar câteva prăvălii îşi mai risipeau kilowaţii. Într-un magazin haotic se întâlneau maşini uzate de făcut cafea şi gheridoane străvechi cu taburete de răchită. Dădu colţul în piaţa Antón Martín, cu staţie de metrou şi ceva mai luminată. Două taxiuri aşteptau oprite, altul ocolea încet piaţa. Câteva femeiuşti cu aspect inechivoc stăteau pe trotuare sau beau cafea cu lapte în localurile dubioase cu aurării false. Vânzători ambulanţi de tot felul îşi ofereau mărfurile în ciuda orei târzii. Îşi continuă drumul. Dintr-un bar ieftin ţâşnea o voce de ţigan care se încălzea poate pentru mai târziu, căci muşterii încă nu se zăreau. Bătea un vânt tăios dinspre răsărit. Ca să-l evite, părăsi dealul Atocha, deschis şi neadăpostit, şi o luă pe străduţele mai întortocheate şi mai ferite de pe stânga. Erau aproape pustii. Îşi urmă drumul pe aici, apropiindu-se fără grabă şi cu multe ocoluri de zona marilor hoteluri. Pe acolo trăise Cervantes — ori Lope? — sau chiar amândoi. Da, pe acolo, pe străzile acelea care-şi păstraseră atât de bine aspectul provincial, ca un chist în carnea marelui oraş. Cervantes, Cervantes. Oare să fi existat cu adevărat într-un asemenea popor, într-un oraş ca acesta, cu străzi atât de neînsemnate şi de vulgare, un om cu o asemenea viziune a omenescului, cu o asemenea credinţă în libertate, cu o melancolie deziluzionată atât de străină de orice eroism ca şi de orice exagerare, de orice fanatism ca şi de orice certitudine? Să fi respirat oare aerul acesta peste măsură de pur şi de clar şi să fi fost în acelaşi timp conştient, după cum îl arată opera, de natura societăţii în care se vedea silit să încaseze impozite, să ucidă turci, să piardă o mână, să solicite favoruri, să treacă prin închisori şi să scrie o carte sortită doar să stârnească râsul? De ce a trebuit oare să stârnească râsul tocmai omul care a purtat cu cea mai adâncă melancolie o frunte senină pe umeri înfrânţi? Ce urmărea el de fapt? Să reînnoiască forma romanului, să pătrundă sufletul meschin al semenilor săi, să-şi bată joc de ţara asta monstruoasă, să câştige bani, mulţi bani, cât mai mulţi, ca să scape de amărăciune, de cea mai grea amărăciune ce-l poate lovi pe cineva, de strângerea birurilor? Nu-i un om care să poată fi înţeles numai pe baza existenţei ce i-a fost hărăzită. Ca şi celălalt — pictorul

cavaler[10] — şi-a detestat totdeauna meseria şi ar fi dorit, poate, să-şi folosească pana doar ca să pună parafe cu înfloriturі pe poliţele pentru bănci genoveze. Ce a vrut oare să ne spună acest om, cel mai adânc cunoscător al omului din vremea sa? Ce înseamnă oare faptul că el, care ştia că nebunia nu e decât neant, vid şi găunoşenie, afirmă totuşi că numai pe nebunie se întemeiază moralitatea omului?

Dar răspunsul este grozav de complicat. În vreme ce parcurge însoţit de zgomotul înăbuşit al tocurilor spaţiul pe care-l cunoscuse corpul cavalerului mutilat, propriul său raţionalism morbid îl învăluie în spirale succesive.

Întâia spirală: există o morală — o morală vulgară şi explicabilă — potrivit căreia e proclamat bun, chibzuit şi rezonabil cel ce citeşte romane cavalereşti şi admite că sunt mincinoase. Romanul cavaleresc încearcă să aştearnă peste realitate o altă lume, mai frumoasă; dar lumea asta, vai, e falsă.

A doua spirală: se iveşte însă un om care urmăreşte ca tot ce nu poate exista în realitate să existe totuşi. Se hotărăşte deci să creadă. Răul — până atunci numai virtual — devine real pentru omul acesta.

A treia spirală: cel ce se comportă astfel este poreclit — cu toate acestea — de concetăţenii săi *cel Bun*.

A patra spirală: credinţa în realitatea unei lumi bune nu-l împiedică să vadă în continuare mârşăvia lumii inferioare. Continuă a şti că lumea de aici este tot rea. Nebunia lui (la o privire atentă) se dovedeşte a nu fi decât credinţa în posibilitatea de a o îndrepta. O dată ajuns aici trebuie să râzi, deoarece este un adevăr ce sare în ochi — până şi pentru un imbecil — că lumea nu e numai rea, ci şi că nu poate fi îndreptată cu o iotă. Să râdem deci.

A cincea spirală: dar după râs răsare îndoiala dacă râsul este de ajuns, dacă nu cumva nebunul ar trebui răstignit — fiindcă cel mai scandalos lucru în nebunia lui este că pretinde să impună şi să dea viaţă însăşi moralei în care cred — după spusele lor — cei ce râd de el. Dacă vreunul s-ar opri o clipă din râs şi l-ar privi ţintă ar putea să se molipsească. Să fie oare un pericol public?

A şasea spirală: dar să nu exagerăm. Să nu împingem ipoteza până la ultimele consecinţe. Nu trebuie să uităm că nebunul *apare nebun*. Sub vălul acestei nebunii a eroului său îşi ascunde autorul ultimul cuvânt. Neputinţa de a întemeia bunătatea pe pământ nu e decât neputinţa de care se poticneşte un biet nebun vrând s-o înfăptuiască. Toate uşile rămân deschise. Şi Cervantes strigă din răsputeri că nebunul plăsmuit de el nu e cu adevărat nebun, ci prin toate isprăvile lui nu urmărea decât să-şi poată bate joc de preot şi de bărbier, întrucât, dacă ar fi râs de ei fără a se fi arătat mai întâi nebun, ei nu ar fi închis ochii, ar fi luat măsuri şi ar fi pus în acţiune, de pildă, mica lor inchiziţie locală, micile lor scule de tortură şi micile lor

opere de binefacere pentru ajutorarea săracilor din parohie. Iar nebunul, dovedit că nu e nebun, ar fi avut parte, în loc de cuşca de lemn, de o cămaşă de forţă straşnică din in întărit cu vergele şi de douăzeci şi una de şedinţe de electroterapie.

Dar nu se ştie cine a fost cel căruia oamenii îi spuneau don Miguel şi care poate a cunoscut strada asta provincială, liniştită şi curată. N-a fost nicio clipă dominat de nebunia furioasă ce dormita totuşi în el: doar o visa şi, expulzând fantasme din ţeasta-i chinuită, evită să sfârşească în chip de Mesia. Nici nu ţinea să fie Mesia. Voia să câştige bani, să încaseze impozite, să-şi mărite fata, să obţină favoruri, să-i îmblânzească pe mai-marii lumii şi să li se supună. Povestea nebunului şi toate celelalte poveşti admirabile n-au fost ceva esenţial pentru el, doar o petrecere la oboseală, paiaţe boite, fii bastarzi zvârliţi în lume (şi aici stă adevărul suprem) numai ca să-l ajute — după ce nici bani nu câştigase, nici nu-şi încasase datoriile, nici fata nu şi-o măritase bine, nici protecţii nu găsise, dispreţuit şi uitat fiind până şi în spaimele morţii — să nu înnebunească el însuşi.

E departe acum. A traversat efemera cetate nocturnă atât de îndurerată de bisericile închise şi de cârciumile deschise, de luminile pâlpâitoare şi de automobilele care zvâcnesc cu toată viteza la ora asta la întreţăierea marilor artere, pilotate parcă de sinucigaşi lucizi, maşini decapotabile deschise în noaptea rece ca să lase vederii părul blond sau etola de vizon a femeii de lux, maşini argintate de mărci scumpe, închise ca să ascundă masca de beţivi brutali a potentaţilor, maşini imense, puternice, cu linii de cetaceu elegant, rulând suav, cu legănări lubrice, în urmărirea unei femei care a ieşit din barul în vogă şi nu aşteaptă decât întunericul dens pentru a deschide fără efort portiera cu comenzi automate, maşini lansate ca nişte proiectile către un viitor de voluptăţi tangibile. În uşa hotelurilor îl izbea o fierbinţeală de gură apropiată, dar cufundat în raţionamentele lui scămoşate, nu observă. Acum însă da, se opreşte şi priveşte lunecarea automobilelor şi aude fâşâitul specific al cauciucurilor de bună calitate dezlipindu-se de pe pavaj noaptea, când o singură maşină străbate imensul deşert al pieţei cu fântâna vegheată de lei. Şi-şi urmează drumul către cafeneaua tot caldă, dar de o altfel de căldură, nu de corpuri de curtezane ca în marile hoteluri, ci căldură veselă de tineri care strigă, căldură de corp de gardă.

Intrând îşi dă seama că s-a înşelat, că de fapt n-avea nicio poftă să vină la cafenea, că ar fi preferat să evoce mai departe fantasmele bărbaţilor ce şi-au risipit cancerul pe foi albe de hârtie. Dar e prea târziu, virtutea aderentă a caracatiţei îl imobilizează. Ciocul ei strident a început să cânte. Capul puhav şi pluriform, acelaşi şi mereu altul, îl contemplă. A salutat, ascultă, ventuzele îl sug irezistibil. Şi este încorporat într-o comunitate, căreia, oricum, îi aparţine şi din care nu

se va mai putea desprinde lesne. Intrând acolo, oraşul — prin una din conştiinţele lui cele mai ascuţite — l-a înregistrat: există.

Ca pe un mal promiscuu şi delectabil, îngrămădindu-şi trupurile în momentul cel mai viu al mareei, pe suprafeţe neverosimil de limitate, unde fiecare invadează spaţiul vital al celuilalt, striviţi dar fericiţi, năzuind, în ciuda mediului strâmt, să ocupe cât mai mult din ceea ce se poate ocupa, fiecare ins avid de emisie-recepţie etalându-şi cu egală impudoare goliciunea, nu de carne înfierbântată şi răscoaptă, ci de teorii, poeme sau ingenuozităţi critice, mulţimea cultă se revarsă pe plaja îngustă şi, mai fericită ca vilegiaturiştii ce se bucură după putinţă de un soare unic şi îndepărtat, fiecare devine soare pentru el însuşi şi pentru cei din jur, cufundaţi şi ei într-o necontenită admiraţie de sine şi pătrunşi de o căldură asemănătoare cu cea solară, când ultravioletele răzbat până la o profunzime de patru sute de microni în interiorul corpului, activând provitaminele, capilarele şi melanoforele adormite. Dar spre deosebire de această morfină solară care te abrutizează insidios şi te încorporează în materialitatea inertă, drogul nocturn al cafenelei literare mai curând produce fierbere şi stimulează maşinăria ascunsă ale cărei idei au să nelinişteasc㠄 într-o bună zi minţile celor mai buni învăţăcei din aule, colegii, seminarii. Fulguraţiile minuscule de lumină violacee pe care, la o privire atentă, le zăreşti pe tâmplele maeştrilor de sâmbăta noaptea, ca pe două platforme, de unde pătrund fără efort sub frunţile tinerilor încercănaţi şi limbuţi, lăsând un semn trandafiriu, sunt fecundări la fel de necesare pentru mersul înainte al masivului car al culturii ca şi jocurile polenului care, purtat de vânt sau transportat de bâzâlăi vulgari sau dus, ca în cazul orhideei malgaşe, de trompa unui fluture nocturn încă neclasificat, dar a cărui lungime în centimetri îngăduie profeţii, asigură o exogamie indispensabilă pentru propăşirea neîntreruptă a speciei. Şi nu pentru că toţi maeştrii (de altfel nerecunoscuţi de nimeni ca atare) le-ar spune discipolilor (în realitate niciunul nu-şi recunoaşte un asemenea rol): „Asta ai de făcut”, „Bagă la cap ce-ţi spun”, „Nu abuza de gerunziu”, „Nu cumva să scrii vreodată o operă literară din care elementul sexual să fie absent”, „Observă realitatea vie a naturii umane în pensiunea modestă unde locuieşti”, cu gest doctrinal şi cu vânt scandat rar, ci pentru că, aruncând fraze ca: „E un imbecil”, „Habar n-are să scrie”, „Nici nu l-a citit pe Hemingway”, creează un humus colectiv din a cărui îmbelşugată floră se înfruptă toţi, inconştient, şi aşa, fără o laudă, criticând întruna, ridicând dispreţuitor din sprânceană până la jumătatea frunţii, bătându-i încurajator pe umăr pe cei mai puţin înzestraţi din rândul asistenţei, discutând despre fotbal, ciupind o studentă de la filosofie, admirând costumul de catifea neagră şi coada lungă a unei snoabe agramate, făcând glume crude pe socoteala unui

pictor şchiop care se târăşte spre masa lor, simulând triumfuri sentimentale printr-o abilă succesiune de convorbiri telefonice, tratându-l cu o impertinenţă nici măcar spirituală pe chelnerul care a scris şapte comedii, punându-l pe provincialul încă neiniţiat să plătească un rând, fumând mult, vorbind fără oprire şi fără să asculte, asigură, mai mult ca toţi, continuitatea generaţională şi istorică a acestui vid în formă de poem epigonic şi idilic numit literatură spaniolă.

Pedro se opri o clipă în marginea plajei ca să caute un punct de reper, un petic de nisip liber unde să-şi poată întinde spiritul şi ultimele lecturi. Din fundul sălii, Matías ridică braţul. Ca să ajungă acolo trebuia să străbată haosul sonor, rimele, rămăşiţele tuturor avangardismelor răposate, cuvintele goale ale lui Ramón[11] şi spectrul lui încă „gregherizând" gârlă în vespasiana actorilor pederaşti, palidele tinere orgolioase îmbrăcate în negru, care, când sunt la modă buzele vopsite îşi fac doar ochii, iar când vine moda ochilor daţi cu rimel îşi fac buze sângerii, fumul celor o sută de mii şi una de ţigări, suma valurilor de pedanterie, unghiile negre de jeg, calicia care păstrează un unic *duro* pentru o cafea cu lapte seara ce dă dreptul (cu zahăr cu tot) să şezi în templul unde mierea înţelepciunii năclăieşte marmura meselor.

Îşi croi drum cu chiu, cu vai, poticnindu-se în calviţii sonore şi în ochi sticloşi. Matías făcu prezentările bucuros:

— Uite-o. Merită osteneala. L-a citit pe Proust, spuse el, şi arătă către o fată cu ochelari care, pentru variaţie, nu era îmbrăcată în negru, ci într-un jerseu de culoarea lămâii în ton cu formele ei.

— Zău? exclamă Pedro interesat.

— N-o mai privi. O fâstâceşti, îi porunci Matías. Ia un gin.

Şi instantaneu, uitând de Pedro, se întoarse către fată, explicându-i încă o dată, mai riguros, cu şi mai multă subtilitate, importanţa romanului american şi superioritatea creatorilor săi celor mai distinşi asupra învechitului roman european care şi-a încheiat ciclul literar, nemaiizbutind să iasă din el, poate tocmai pentru că, pe deplin conştient de sfârşitul acestui ciclu şi de inevitabila sa decadenţă, orice ingeniozitate tehnică rămâne inutilă şi numai pedanteria şovină le-a putut băga în cap înapoiaţilor mintali din cercurile galicane şi tuturor celorlalţi imbecili de pe mapamond că tot mai fac roman mare, când nu mai e decât dibăcie franţuzească, lipsită de forţă şi de realitate şi de grandoare autentică, cel mult exerciţii de caligrafie, împletituri de junăclorotică, dintr-un internat elveţian, ca să nu spunem broderie în puncte şi în cruciuliţe. Fata râdea agitându-şi jerseul.

Reconfortat de gin, repezindu-se să-şi apuce rândul la cuvânt, Pedro începu şi el — de ce nu? — să vorbească. Jucărioare estetice. Valuri ce vin şi se duc. Maree ale spiritului. Piramidalofanfaronade

egipţiene. Sunt situaţii când înnămolirea e totală. Sigur, evident că da. Trebuie citit *Ulysses*. De aici a ieşit tot romanul american, din *Ulysses* şi din războiul civil. Adâncul sud. Bineînţeles. Romanul american e superior. Influenţează Europa. De acolo se trage, da, da. Şi tu, fetiţo, neapărat şi tu. Dacă nu citeşti asta, n-ajungi nicăieri. O să-i dai într-una cu istorioara europeană a Eugeniei Grandet şi nenorocirile orfanilor o să te răscolească în vecii vecilor. Amin. Facă-se voia ta. Ansisuatil.

Jerseul galben păru că e târât de valul irezistibil al refluxului în clipa când un tânăr înalt, cu barbă, o privi printr-o pereche de ochelari rotunzi. Dispăru. Nu mai există. Gură sângerie. Volatilizată.

Îşi continuară discuţia, indiferenţi, ca într-o simbioză, aglutinaţi într-o unică materie sensibilă. Oraşul, momentul, rigiditatea proprie unei situaţii determinate, unor plăceri determinate, unor prohibiţii inconştient respectate, unui trai parazitar acceptat cu sentimentul culpabilităţii, unei desprinderi dogmatice de dogme, unei delimitări de norme indeterminată estetic, unei dezorientări întâmpinate cu violenţă virilă dar fără niciun rezultat, făceau din ei ceea ce iremediabil erau (ceea ce ei credeau că sunt prin propriul lor efort). Infrarealismul vieţii lor nu izbutea să se închege într-un stil. Din el nu răsărea nimic.

Comandă al doilea gin şi începu să se-nsufleţească. Băuse şi o cafea neagră. Îşi simţea capul limpede şi-l încercau ispite vagi. Conversaţia îl însufleţise în ciuda vidului ei sferoidal. Imaginea lui Cervantes îl urmărea stupid, ca un refren fără sens. Cervantes în mijlocul acestui ghem de fum şi ţipete părea o absurditate. Şi galimatia literaro-sentimentală a lui Matías nu ascundea decât absenţa îngerului păzitor care să-l ajute să ia taurul de coarne. Dar Matías era înzestrat cu un soi de căldură aderentă care avea să-l silească să rămână alături de el, nu ştia cât timp încă, dar cu siguranţă mult. Matías se şi îmbătase? Probabil că nu, era în starea aceea intermediară când şi vorbăria şi spiritul sunt cu putinţă.

Se trezi că Matías îi prezintă, nitam-nisam, un pictor german cu nume confuz, a cărui cacofonie amintea numele unui filozof suab. Pictorul german era înalt şi descărnat — ftizie — cu o barbă blondă, ascuţită. Avea ochi dezarmaţi de copil alintat şi neajutorat. Îl privea cu o timiditate rigidă. Făcând un efort, îl pofti insistent să şadă şi comandă, fără să-l întrebe, un pahar de gin plin ochi, ca să-l bea repede şi să ajungă în ton cu ceilalţi. Matías părea să-l fi luat sub ocrotirea sa, mânat parcă mai mult de un avânt umanist decât de cvasi-inexistenta simpatie umană ce emana din fiinţa neamţului, şi vorbea grandilocvent pe teme vagi, fără nicio legătură cu pictura, cu războiul sau cu melancolia stupefiată a bietului german cu înfăţişare de şoarece canceros. Dar acest cavaler al tristei figuri doar de pictură

ar fi vorbit, voia să le spună că va expune la galeriile Buchholtz, să insiste asupra faptului că pictura sa este neoexpresionistă şi să-i întrebe dacă nu vor să vină chiar atunci, pe loc şi fără subterfugii după ce îşi vor fi consumat cantitatea necesară de gin, în atelierul lui unde, contemplându-i tablourile, s-ar fi putut convinge de inutilitatea atracţiozităţilor senzoriale în opera unui german pentru a exprima patosul chinuit al unui popor vinovat şi în derută. „Dar să golim întâi paharele", protestă Matías.

— Bon, consimţi pictorul.

Îşi stăpânea greu nerăbdarea. Simţea că-i absolut necesar ca noile sale cunoştinţe să nu-l judece numai după aspectul fizic şi după imperfecta stăpânire a limbii care-l împiedica să-şi exprime ideile, ci, luând contact cu opera lui, să-l ridice pe piedestalul ce i se cuvenea firesc. Aşa că, scoţând un morman de bancnote disproporţionat cu locul şi ora, îi ceru chelnerului-dramaturg să toarne iute noi doze mortifere în cupele purtătoare de otravă. Maestrul paharnic execută cu agilitate ordinul, trecând la o pritocire rapida şi satisfăcătoare, fără ca nimeni să dea vreun semn de uimire, cu excepţia pictorului care insistă să se repete de mai multe ori pe cheltuiala lui agreabilul număr de prestidigitaţie.

— Acum asta este aici, anunţă el grav, în vreme ce ducea paharul la gură, şi acum nu mai este, spuse el după ce-l goli. A trecut în interiorul gorpului.

Nu râsul era comentariul potrivit pentru acest gen de umor asertoric, ci aplicarea imediată şi universală a metodei, ceea ce şi făcu Matías, inspirat de îngerul sau:

— Acum scaunul ăsta este aici, jos, şi-l apucă pe cel de sub el. Şi acum este sus, spuse el, aşezându-se pe marmura neagră a mesei.

— Dar gorpul tău nu este unde era, protestă neamţul, care se trăgea dintr-o rasă mai înzestrată pentru metafizica strictă.

— Ba este, zise Matías, cocoţându-se şi aşezându-se triumfal şi indiferent la gesturile de dispreţ, dar nu lipsite de admiraţie, ale mulţimii literate cu nivel alcoolic moderat sau nul.

Trei chelneri avansau energic spre scaunul curul şi Matías se văzu silit să-şi limiteze extinderea temporală a experimentului, care, dimpotrivă, sub aspect spaţial, nu i se păru că ar fi lăsat de dorit. Jos, cele trei-patru femei stranii, îmbrăcate în catifea neagră şi pieptănate cu cozi şi cele două-trei actriţe cu ochii vopsiţi zâmbeau şi-şi spuneau că-i idiot. Această scurtă fracturare a obişnuitului, obţinută atât de ieftin, îl umplu de un sentiment de infailibilitate asemănător cu al celorlalţi ocupanţi de scaune mai trudnic cucerite de-a lungul secolelor şi prin rituri stipulate tradiţional, printre care castitatea cu menţinerea integrităţii glandulare nu i se părea în momentul acela cel mai puţin supărător. Când coborî, încă nesmintitul-pictor continua să

aplice metoda asertorică în domenii de mare importanţă socială.

— Acum nu este nimic plătit, îi spuse el zâmbind chelnerului. Şi acum este totul plătit, după ce îi dădu un întreg cec la purtător care depăşea cu mult consumaţia.

— Un moment, domnule, un moment, domnule, îi urmări cinstea iberică a chelnerului, în vreme ce tustrei se năpusteau spre tenebrele exterioare, beţi de alcool şi de orgoliul insuflat de actele gratuite, dispuşi să se îmbarce pe nava expresionismului şi să treacă astfel oceanul nesigur al nopţii.

— Gorpul meu e acum înăuntru, anunţă Matías. Şi acum gorpul meu e afară din local, spuse el după ce trecu prin uşa turnantă cu patru aripi, nu de pene, ci de fetru roşu şi alamă aurită.

— Gorpul tău nu e acum gorpul tău, replică Pedro. Gorpul tău e gorpul lui Bacchus.

La care neamţul, după scurgerea timpului necesar pentru înţelegere, reacţionă explodând pentru prima, dar nu pentru ultima oară, într-un walhalic hohot de râs ale cărui ecouri izbiră arborii, casele şi ministerul, alarmându-l pe paznicul de noapte oprit într-un colţ de stradă.

— Este foarte bon, foarte bon, admise el prietenos. Vreţi veniţi la atelier de la mine? întrebă el apoi, pradă unei îndoieli care-i încolţea brusc dintr-un strat al fiinţei sale acoperit de alcool şi de râs.

— Bon. Să mergem, îl imită Matías.

Şi, învăluiţi în cascadele de râs gratuite ale pictorului, porniră cu paşi nesiguri prin noapte, către o mansardă de pe calle Infantas, unde îi aşteptau creaturile uscate ale spiritului său.

Suiră treptele întunecate agăţaţi unul de altul ca să nu se poticnească, şi pictorul deschise uşa după multe manevre sterile în cursul cărora încercă, una după alta, mai multe chei. Ajunşi, în fine, înăuntru, îi întâmpină din prag bezna mirosind a uleiuri proaspete. Alte bâjbâieli avură ca rezultat aprinderea luminii şi în faţa ochilor le apărură nenumărate pânze tapisând pereţii vastului atelier, toate populate cu nuduri trandafirii de femei plinuţe.

— Nu, nu, nu! urlă pictorul neoexpresionist. Nu al meu, nimic al meu. Sunt ale altui, spuse el văzând că Matías se înclină cu o atenţie respectuoasă înaintea uneia dintre pânze, la întâmplare, ca şi cum ar fi calculat valoarea cărnurilor la cântar.

— Remarcabil, afirmă Matías. Are vână.

— Ve rog, insista neamţul. A mea e alta, şi arătă către o uşă ascunsă după imensele şevalete.

Proprietarul studioului, artist-pictor şi coleg cu Bon, părea să aibă idei foarte clare despre idealul său estetic şi le expunea reiterat, aceleaşi, fără un atom de ruşine, mântuit de orice falsă pudoare. Damele trandafirii surâdeau stereotip cu feţele lor ca de pâine prăjită

şi-şi dispuneau membrele în cele mai variate atitudini. Fără doar şi poate, prezenţa a două nuduri în loc de unul pe fiecare pânză ar fi permis multiplicarea nelimitată a combinărilor şi permutărilor, dar şi fără ele — prea ar fi mirosit a truc — artistul reuşise cu mijloacele lui elementare să dea o idee aproximativă despre infinit.

— Jubilatio in carne feminae, începu Matías.

— Pulcritudo vastissima semper revarsata, continuă Pedro.

— Ve rog. Nu al meu.

— Nu al tău, dar foarte bon.

— Bon nu! Scârboşenie. Nu e artistic. Nu spune nimic. Nu este expresionist. Arta germană, altceva.

— Numărul de nuduri pictate indică nivelul atins de reprimarea unui popor, opină confuz, Pedro, cu gândul la propriile sale refulări. Era mai plăcut să rămâi în sera asta imensă cu bujori opulenţi, decât să te îndrepţi către cine ştie ce Dachau inevitabil.

Ca prin telepatie, Matías exclamă şi el:

— Nimic nu mi-a amintit mai mult camerele de gazare.

— Nu cameră. Shocking! protestă artistul şi, revenind la aplicarea metodei sale logice şi explicative, continuă: Tablouri acestea nu eu pictat. Eu pictat tablouri de dincolo, spuse el agitându-şi braţele lungi în răvăşite gesturi direcţionale care traversau spaţiul carnal al vastului atelier.

Înainte de a intra în cameră, le dezbrăcau pe toate şi le dădeau săpun şi prosop ca să creadă că merg la duş. Dar alea erau mai slabe.

— Imagine grozavă-a morţii, nu-mi tulbura odihna, recită Pedro. Eu n-am murit atunci, acolo. Eu sunt viu acum, aici.

— Spun că tablourile mele sunt acolo.

— Ăstora le lipseşte doar săpunul din mână. Le-ar curăţa.

Neamţul, ieşindu-şi din sărite, se năpusti către cubiculul său artistic şi intră prin uşa îngustă, făcându-se nevăzut. Puţin după aceea se auzi un strigăt însoţit de înjurături câtuşi de puţin metafizice, întrucât, ca urmare a deprinderilor lui de disciplină igienică, lucra numai la lumina zilei şi n-avea niciun fel de instalaţie electrică, astfel că expunerea în masă a producţiei sale se dovedi irealizabilă. Ieşi după câtva timp cu o pată de vopsea verde pe o mânecă, şi în cealaltă mână cu tabloul pentru a cărui contemplare bătuseră drumul până acolo, departe de vacarmul nopţii de sâmbătă. Un spaţiu de formă cubică, în parte ocupat de vecini profund adormiţi, îi izola acum de vârtejul fundamental al nopţii şi de primitiva forţă germinativă care mişuna pe străzile din împrejurimi, şi din adâncurile negurii lor alcoolice erau hotărâţi să-i ceară socoteală amicului iniţiator. Acesta, vrând parcă să le explice integral noaptea, ameţeala, camerele de gazare, greaţa de nuduri şi de sine, le arătă opera sa predilectă, cu uleiuri încă umede.

Era un tablou într-adevăr prost. Pe un fond brun-închis, erau

înfăţişate într-un brun mai clar şi cu câteva tuşe de roşu infernal, ruinele factice ale unui oraş bombardat. Pietrele se îngrămădeau la o prea mare înălţime de ambele laturi ale unui defileu urban încă neastupat în întregime cu moloz. Subiectul compoziţiei consta dintr-o mare mulţime de fiinţe aparent umane însă mai curând formiciforme şi de talie inferioară celei normale. Făpturile acestea, alcătuind un fel de vast fluviu, coborau în clocot către primul plan al tabloului, în gesticulaţiile haotice ale acelei lumi insectivore şi scârnave încerca să se exprime o disperare colectivă în care infinita suferinţă e însoţită de conştiinţa unei justiţii ce dictează verdictul meritat. Caracterul fecaloid al tabloului şi anatomia vermiformă a protagoniştilor săi nu-l împiedicau pe beţivul cu sintaxă bâiguită, bun platnic, umorist asertoric, vrăjitor al nopţii de sâmbătă, să-l privească la fel de pătimaş cum îşi priveşte o mamă (nu un tată!) pruncul nou-născut, după ce, ca să-i facă şi pe ei să-l contemple, ţinuse morţiş să-i smulgă plăcerii, cu atât mai desfătătoare prin contrast, a eternului saţ de piele trandafirie.

— Cum îi zicea el adineauri?

— Shocking...

Fu comentariul celor doi iberici neexpresionişti, nicicând constructori de camere de gazare, deşi cu prisosinţă poate scandalagii de arenă, urlând până ce, în sfârşit, cornul se înfige în manoletinul[12] triunghi femural, nicicând organizatori de pogromuri, deşi în genele lor participaseră cu prisosinţă cu veacuri în urmă la inchizitoriale execuţii pe eşafod, în etole sau în cămăşi de condamnaţi, le era totuna.

— Bon. Văzut, spuse Matías.

— Ţi se pare bon? întrebă neamţul, tot străin de bunurile lumii acesteia.

— Foarte bon.

— Bon.

— Dar ce vrei tu să exprimi aici? Falimentul civilizaţiei europene sau necesitatea de a-ţi pierde fecioria asta sleită pe care-o păstrezi cu atâtea griji şi pagube nocturne? întrebă Matías consecvent cu teoriile sale despre originea operei de artă.

— Me rog?

— N-are magmă!

— Ce magma? Nu înţeleg.

Matías îmbrăţişă într-o privire circulară întreg atelierul luminat de becuri strălucitoare şi cu un divan la un capăt, unde cu siguranţă poza modelul doamnelor trandafirii, în vreme ce colegul neamţului îşi continua investigaţiile asupra posibilităţilor de amplasare a unui corp omenesc într-un spaţiu cu trei dimensiuni.

— Vrei să-ţi explic?

— Sigur! explică, te rog.

— Pictore cu ifose, tu n-ai pictat tablourile de aici. Tu ai pictat

tablourile de-acolo. Dacă în loc să pictezi tablourile de-acolo, ai fi pictat tablourile de aici, n-ai fi pictat tabloul de-acolo. În loc să ne-arăţi tabloul de-acolo, le-ai arăta prietenilor tablourile de-aici. Ştiind că nu ai pictat tabloul ăsta, nu ne-ai fi adus aici, ci ai fi uitat ce vrei să pictezi, ce n-ar fi trebuit să pictezi aşa, şi ne-ai fi condus în faţa tablourilor de-acolo şi noi n-am fi trecut pe-aici... Pricepi?

Germanul rămase tăcut. Apoi insistă cu timiditate:

— Însă ce magma?

— Magma — asta e tot. Magmă — protoforma realităţii născânde. Magmă — vâscozitatea de funingine a germenilor. Magmă — roca topită în starea ei primitivă, înainte de a se degrada în piatră. Magmă — evreii de pe vremea ghetourilor, reproducându-se între ei indefinit...

— Eu evreu.

— Ce?

— Da. Mama israelită.

Pedro se înclină ca şi cum neamul formiciform care se scurgea prin canalul dintre ruine i-ar fi captat brusc interesul. Nu cumva s-o fi înşelat Matías? Nu cumva tocmai acolo se află magma esenţială? Totdeauna trebuie să fie aşa. Totdeauna omul care apare într-o sâmbătă, la momentul potrivit, şi rosteşte cuvinte potrivite, şi ghiceşte ce fibră umană trebuie atinsă ca să răsară din ea ceva fierbinte, neapărat declară până la urmă, când sună ceasul, că e evreu, francmason sau fost iezuit.

— Repede! Să coborâm din acest templu al artei! Să părăsim în voia soartei corabia asta eşuată pe acoperişurile nopţii. Furtuna îi va risipi lemnăria putredă! În bărci! Toată lumea în bărci! E prea mult timp de când n-am mai băut! Şi Matías, invadat brusc de timiditate, fără să mai arunce vreo privire ispititoarelor femei-petale, coborî scara în salturi, urmat la o distanţă prudentă de Pedro şi de însuşi căpitanul-de-navă-care-ia-apă, ce coborî ultimul, conform codului de onoare al unei atât de nobile profesii, nu fără a fi contemplat, plin de tristeţe reflexivă, impetuosul şuvoi de apă, ca şi cum încă ar mai fi sperat să-l astupe cu catran şi câlţi.

Strada îi primi liniştitoare, întâmpinându-i cu o boare răcoroasă şi cu certitudinea că noaptea stăruie încă, oferindu-li-se la fel de darnică, în pofida umanităţii de insectar şi a picturii neoexpresioniste a popoarelor din Europa Centrală, care ignoră adevăratul sens a ceea ce numim noi viaţă. Palma de aer rece în obraz le reda în acelaşi timp lui Pedro conştiinţa atentă de fiinţă liberă, lui Matías sentimentul de fiinţă omniscientă (pe care aproape o pierduse pentru o clipă) şi amândurora voinţa de a continua beţia până la deznodământul ei logic şi treptata ei apoteoză. Se înfundară deci imediat într-o bombă de pe aceeaşi stradă, pe a cărei uşă stătea un afiş stimulativ: „Paharul

mare de coniac 0,50”; nu din dorinţa de a face o bună speculaţie, investind o sumă modică într-o doză de o asemenea tărie, ci dintr-o pornire investigativă şi din curiozitate de a încerca *in propria capita* ce soi înfiorător de holercă ţi se putea servi la un preţ atât de scăzut. Ca aspect exterior, într-adevăr, lichidul chihlimbariu aducea cu coniacul spaniol comun, iar forma paharului mare era cea obişnuită, dar restul proprietăţilor organoleptice nu mai semănau cu nimic. O dată înghiţit, aducea puternice întăriri alcoolicităţii spiritului lor şi un gust persistent cotropea cerul gurii cu plutiri şi eructaţii, covârşind toate paharele de gin şi *veterano* unul peste altul, ceea ce ar fi amărât lesne pentru tot restul nopţii nişte stomacuri mai puţin apărate de un duh eroic ca ale lor. Horcăitul intern emanat de conţinutul paharului ingerat trecea într-o râgâială cu buchet de talaş de lemn verde şi demonstra elocvent prin cerbicia şi cleioşenia duhorii însoţitoare primejdiile pe care noaptea le rezervă celor îndrăgostiţi de ea.

Dar cât de reconfortant le întărea o asemenea băutură, făcută din clei, cremă de ghete, tescovină şi ciorchini de struguri acriţi, convingerea că sunt în stare de orice în noaptea asta scrântită! După ingerarea veninului se produse şi dispariţia pictorului german. Înghiţit de o cameră de gazare cu aspiraţie-refulare în trecere pe calle Infantas de-a lungul axei ei principale, bâigui două-trei „bon”-uri fără sens, încercă să-i îmbrăţişeze fără a reuşi, mai surâse o dată, se uită după o blondă grăbită să ajungă la proximul local luminat şi pieri smuls de lângă ei pe un car de foc.

Apoi dispăru bomba, cu tot cu galantarul ei metalic, cu chipurile tâmpe ale beţivilor şi cu braţele vânjoase şi sumese ale chelnerului de noapte. Toată fantasmagoria asta abia existentă suferi o răsturnare şi se cufundă într-un neant nou-creat. Avertizaţi prin aceste transformări subite de posibila ascensiune pe propriul lor munte Tabor, se prinseră reciproc de umeri, deşi erau de staturi diferite, şi se înţepeniră pe picioare, încercând să facă faţă momentului critic. Naufragiaţi în repetata, inevitabila degustare a paharului lor, agăţaţi de mutuala frânghie de contact cu omenirea pe care şi-o întindeau unul altuia, aşternând o distanţă între tablourile cu picturi trandafirii şi realitatea prezentă, veni clipa când se simţiră călăfătuiţi şi apţi pentru traversări dificile. Adevărat că taxiuri cu coarne verzi le dădeau ameninţător târcoale, sunând din claxoanele lor penetrante, deşi nocturne, adevărat că treceau pe lângă ei femei oacheşe şi grase, în blănuri de mouton dore închise la culoare şi cu buze stacojii, adevărat că firmele cu neon ale diferitelor aşezăminte izbuteau să se facă lizibile în nebulozitatea conştiinţei lor, adevărat că-şi dădeau vag seama că după câtva timp, nu ştiau cât, şi după epuizarea altor voluptăţi încă imprevizibile aveau să se întoarcă în nişte unghere încropite (obişnuitul lor receptacul nocturn) şi că după ce se vor fi odihnit în

locurile acelea, vor fi ridicaţi de o chemare inimaginabilă — comparabilă doar cu trâmbiţele îngereşti din ziua judecăţii de apoi — până la o realitate persistentă în care ocupau anumite casete, ca şuruburi sau ca piese metalice de maşini ce se poticneau, dar nu încremeneau niciodată definitiv, însă indiferent de succesiunea asta care constituia universul lor real, deşi fragmentat, rămâneau deocamdată cufundaţi într-o altă existenţă, mai joasă, unde limitele nu sunt tăioase, ci boante şi unde prietenia nu se manifestă ca o înţelegere spirituală, ci ca o căldură animală în umăr şi ca reazem pentru o masă al cărei centru de greutate tinde periculos să-şi proiecteze verticala în afara limitatei baze de susţinere, circumscrisă poligonal de cele două trepiede osoase invizibile ale piciorului drept şi ale celui stâng, comandate stângaci de câteva fibre nervoase cu randament de funcţionare sub normal.

Dar nici cel mai critic moment, nici el nu e mai mult decât asta: un moment. Până într-atât de mărginită este natura umană! Deşi în anumite momente omul pare că poate scăpa de propria lui fiinţă, fie în saltul atletului, fie în pirueta balerinei, fie în extazul care-l pune în contact direct cu divinitatea, fie pur şi simplu în beţia magnifică ce-l constituie pe el însuşi ca pură euforie scuturată de temporalitate, aceste fulguraţii de eternitate se dovedesc dezolant de caduce şi tranzitorii. Saltul atletului se sfârşeşte prin dovada că, orice ar face, muşchii coapsei trebuie să împiedice îndoirea genunchiului în cădere, pirueta balerinei moare în braţele delicate dar ferme ale partenerului, extazul mistic, printr-o anumită jubilaţie concomitentă în josul vintrelor, îşi certifică slaba capacitate sublimatorie, iar beţia alcoolică nu îşi este de-ajuns, ci duce la vărsături sau la zbieret.

Trecu deci şi pentru ei clipa cea rea, cu încărcătura ei de eternitate, şi sosi momentul când, graţie unui mare număr de cafele duble fără zahăr şi vântului rece care sufla pe străzi, începură să simtă mai puţin nevoia sprijinului reciproc antigravitaţional. Dar după ce îşi iţiră capetele din adâncimile de greaţă ale coniacului de tescovină, nevoia de a se îndrepta către apropiata stradă San Marcos deveni imperioasă. Stomacurile lor robuste reuşiseră să domine lovitura sub centură, şi fără urmă de vomat, fără tremurături aparente în degete, doar cu chipurile verzui, dar fără să fi îmbrăţişat pământul, se pomeniră şezând pe pluşul roşu al unei mici cafenele cu tejghele nichelate, unde un tonomat reîncepea la nesfârşit acelaşi cântec andaluz, mixtură de *cante hondo*[13] degenerat şi scrâşnet de ac vechi pe ebonită neagră. Ceva mai încolo stăteau o vânzătoare de arahide grasă şi un bătrân cu înfăţişare de infirm şi purtând, fără a fi orb, ochelari fumurii, dindărătul cărora îi privea cu atenţie. Paznicul de cartier se rezema de tejghea cu obişnuitu-i malacov de centiroane şi fulare. Câteva mese mai departe, şedea o femeie cu aspect nocturn, dar din păcate tristă şi castă. Deasupra ei, la un alt etaj de mese, câţiva bătrânei — probabil plasatori la cinematograful apropiat — îşi sorbeau în tăcere cafeaua cu lapte. Uşa closetului scârţâia ori de câte ori se deschidea cu oglinzile ei pătrate în care se reflectau zgârcit câteva becuri galbene. Locul acesta, supravieţuitor al unor epoci trecute, nu fusese încă modernizat, şi melancolia pe care o exala era prea răscolitoare ca să poată fi suportată multă vreme. Paznicul îi privea cu ochii mijiţi, iar cei ce zgândăriseră încă o dată tonomatul ca să profereze acelaşi cântec tânguitor erau o pereche de puştani îmbrăcaţi în negru care-şi îngăduiau să marcheze uşor ritmul din călcâie, şi care, altminteri, nu vorbeau, se priveau doar, râdeau, băteau leneş din palme şi n-aveau altă grijă — toată noaptea — decât ca fularele lor albe să le rămână aşezate exact între gulerul hainei şi hălăciuga slinoasă prelinsă pe ceafă.

„Şi băiatul ăsta cine ştie pe unde o fi petrecând, cum făcea şi răposatul bărbatu-meu, când de fapt el e cu totul altfel şi ce bine s-ar potrivi cu fetiţa noastră. Proasta de Dora cred că l-a şi pus în gardă şi i-a dat să înţeleagă destul de limpede că fata-i o bomboană, o pară pergamută pentru o gură cam neînvăţată ca a lui. Un bărbat hârşit ar şti s-o aprecieze, dar nefericitul de el — că la drept vorbind mi-e drag parcă mi-ar fi copil — nu apreciază. Se uită la ea tot ca la o fetiţă şi dacă l-am lăsa să ghicească ce vrem şi-ar lua tălpăşiţa şi ar căuta altă pensiune şi altceva. Fata noastră s-ar da huţa mai departe în balansoar sau, ăl mult, ar cădea în spinarea vreunuia din nenorociţii ăştia de comis-voiajori sau căpitani ai lui Papuc care nici loc de-ngropăciune n-au. Parcă ar fi de nasul lor sufleţelul. Mai bine să facă ce-a făcut mă-sa, c-o fi ruşinos, dar cel puţin scapă de mizerie. Da' nu. Să nu vedem

lucrurile prea în negru. Mai are vreme să pice în cursă. Cred că tot pică. Aşa-i el, puţintel aiurit ca un intelectual sau cercetător sau ce ciorile este. N-ajunge niciodată să vază limpede şi cum nu-i deloc hârşit, întârzie până s-aprecieze calităţile fetei. Da' când o să se vadă compromis n-o să ştie să se apere şi-o să cază la pământ şi-o să se execute ca un cavaler, fiindcă, ce mai, asta e el, un cavaler, adică ce-mi place mie mai mult. Un domn în toată puterea cuvântului. Unul pentru care vorba-i vorbă, nu ca ăilalţi, nişte lepădături cu apucături de peşti. Ca fătălăul de taică-su, bată-l Dumnezeu să-l bată. Vorba e că nu-mi găsesc locul când pleacă-n oraş. Nu mai dorm. La vârstă mea, dormi puţin, chiar dacă te ţii bine. Şi când iese-n oraş, mi-l închipui tot prin cafenele d-alea cu chelneriţe, dac-or mai fi, sau prin vreun separeu, înhăitat cu cine ştie cine, el care sunt sigură că nici din palme nu ştie să bată, printre femei stricate, printre cine ştie ce târâturi care pot să-l învârtească pe degete, să ni-l pervertească, să-l schimbe şi să-i deschidă ochii. Nu că nu i-ar avea el deschişi, îngeraşul, că doar e student în biologie, da' uneori face o mutră aşa de nevinovată, că mă mir, după mine alţi bărbaţi n-ar fi lăsat-o pe fata asta ca-n ziua când a ieşit din pântecul maică-sii, pe când el nici n-a atins-o, degeaba i-am aşezat eu dormitorul alături de camera lui, că şi toanta asta de Dora i-a spus: „Doarme singură fetiţa", când bărbaţii miros ei singuri lucrurile astea, nu-i nevoie să le-o spui tu în gura mare. Se vede că ori e prea curat omul ăsta, ori e prea bun de n-a profitat încă. Nu prea cred să fi fost asemenea bărbaţi pe vremea mea. Şi doar îi place, sigur că-i place, se vede. I se înmoaie privirea când hoţomanca de ea, cât e de neştiutoare şi fără gând rău, se dă-n balansoar ca o puturoasă mică şi se uită la el pe sub sprânceană. Nu ştiu cum de poate fi un bărbat aşa naiv. Da' o să-l strice. Mi-e şi frică, zău, că doarme fata singură, prea-i la nas şi oricare dintre ăştia, uite, comis-voiajorul, poate să profite şi să creadă că-i pentru el „îmbucătura fragedă" cum zicea răposatul de coapsa mea când o mângâia — era albă — şi încă mai este — şi se prefăcea c-o muşcă. Mare pişicher! Aşa zic şi eu bărbat. Da' şi de ăsta-mi place, deşi nu ştiu cum să-i scot bărbăţia din răbdări, pentru că nu s-ar cădea, zic eu, s-o fac pe codoaşa cu nepoată-mea, după ce am făcut-o cu fiică-mea cum m-am priceput mai bine. Şi asta pentru că toanta de ea, când a lăsat-o cum a lăsat-o dansatorul, de n-aş fi fost eu şi codoşenia mea — şi ruşine nu-mi e fiindcă la urma urmei aşa-i lăsată lumea de la Dumnezeu — mi ţi-o vedeam după câteva luni în şanţ, că n-am pomenit femeie mai neajutorată când e vorba să-şi dea importanţă şi să se pună în valoare, cum zicea mucalitul ăla, franţuzul priceput la toate, care vrea s-o pună în valoare la Paris, în Franţa, că dacă nu eram cu ochii-n patru, rămâneam şi fără casă, şi fără fată. Da' nu i-a mers cu fata maică-mii, eram pe-atunci gata tăbăcită, se terminase de-a binelea cu schimbarea de vârstă, nu

mă mai scotea nimic din ale mele şi lumea şantanurilor o cunoşteam ca pe degete, numai că-ntr-un singur loc poţi să vinzi cu folos asemenea marfă, în casa ta, într-o casă cuviincioasă şi onorabilă unde fiecare crede c-a înşelat-o pe virtutea virtuţilor şi se fac numai miere şi le stă pe limbă să vorbească de-nsurătoare, chiar dacă până la urmă se stăpânesc pentru că bagă de seamă, asta ar mai lipsi. Vorba e că mă frământ la gândul c-a ieşit într-o sâmbătă. Noaptea. Şi-ntr-o sâmbătă. Da' ce, e băiatul meu? Şi chiar dac-ar fi. Un bărbat trebuie să se deprindă cu focul, ca soldaţii, şi cu atât mai mult el, care n-a fost niciodată la război. Asta se-ntâmplă cu toţi bărbaţii de-acum. N-au venit pe lume la timp ca să prindă ultimul război şi cu atâta pace şi cu mâncare pe sponci în copilărie nu prea ştiu ce-i femeia, îşi închipuie că-i un diamant să nu-l iei decât cu penseta şi că-i musai să-i vorbeşti întâi pe franţuzeşte ca să afli ce hram poartă. Dac-ar fi apucat şi el ofensivele, cuceririle, siluirile şi ar fi învăţat ce-i prada şi sfântul drept de a jefui popoarele cucerite, nu doar citind despre astea în romane, altfel ar fi cântat. Altfel s-ar fi purtat, bietele de noi, şi prostuţul ăsta nu numai c-ar fi trecut prin patul nepoată-mii, da' acum ar fi fost departe, şi noi, îngrozite, l-am fi văzut trecând cum simţi copita lui Belzebut, mai mult după zgomot şi după mirosul de pârlit pe care-l lasă în urmă decât după vorbele mieroase ce-i ies din gură. Da' e clar că dacă era ca secătura, fata dormea şi azi cu mine-n cameră şi altfel aş fi făcut eu planurile, numai să-l fi prins că-ncepe să-nşire măscări în faţa toantei de Dora, care râde totdeauna când le-aude, că o dată m-aş fi încruntat la el, şi i-aş fi turnat basmul cu casa cinstită şi l-aş fi trimis unde şi-a-nţărcat dracu copiii. Da' nici vorbă de-aşa ceva, parcă-i sfântul Luis de Gonzaga al nostru, îi lipsesc doar mătăniile şi crinii, are răbdare şi face conversaţie cu noi şi-şi petrece cu noi ceasurile libere mai în fiecare seară în sufragerie şi nimic nu m-ar mira din partea lui, nici chiar dac-ar veni într-o bună zi în haine bleumarin, să-i ceară mâna fetei, cu un buchet de violete, culoare potrivită pentru vârsta mea, chiar dacă mă ţin aşa de bine."

Pedro se întorcea cu picioarele moi. Înspăimântat de ceea ce lăsa în urmă. Scuturat de greaţă înăbuşită. Încercând să dea uitării absurdul vieţii. Repetând: este interesant. Repetând: orice are un sens. Repetând: nu sunt beat. Gândind: sunt singur. Gândind: sunt un laş. Gândind: mâine o să-mi fie mai rău. Simţind: e frig. Simţind: sunt obosit. Simţind: mi-e gura uscată. Dorind: să fi trăit cât de cât, să fi întâlnit o femeie, să fi fost capabil să mă las în voia valurilor, cum se lasă atâţia alţii. Dorind: să nu fiu singur, să găsesc o căldură omenească, să fiu înlănţuit de o carne catifelată, dorit de un suflet apropiat. Temându-se: mâine va fi o zi goală şi mă voi întreba de ce am băut atât. Temându-se: niciodată nu voi ajunge să ştiu cum să trăiesc, voi rămâne mereu în marginea vieţii. Afirmând: şi totuşi nu

este, şi totuşi poate eu, şi totuşi cine poate dori aşa pe cineva. Afirmând: nu-i vina mea. Afirmând: este ceva putred, ceva, nu numai eu. Afirmând: răul e acolo. Întrebând: cine explică răul? Meditativ-evocator: femeia aceea nu avea ce căuta acolo, parcă nici n-ar fi fost, pentru că nu era bună de nimic. Incisiv-iertător: n-are nimic îngeresc, nu-i lipsesc numai aripile, ci pare-se că nu visează decât la nimicire. Îngerul se poate răzvrăti împotriva dumnezeului său, dar jumătatea asta de înger nu se răzvrăteşte decât împotriva mamei sale. Acuzator-dezmăţat: era o bătrână oribilă, atât, o bătrână oribilă. Concluziv: sunt un biet nenorocit.

Străbătea străzile pustii cu lumini aţipite care abia despărţeau faţadele una de alta. Oameni grăbiţi, singuratici, posomoriţi, cu pălăria trasă pe ochi, îl ocoleau. Nu mai treceau maşini. Doar în depărtare se auzea lunecând câte o umbră dreptunghiulară şi tăcută. Paznicii de noapte plecaseră să doarmă în bârloguri necunoscute de unde chemările prelungi ale naufragiaţilor nu mai reuşeau să-i scoată. Poate vreo cerşetoare-vânzătoare de ţigări mai rămăsese ascunsă pe undeva, pe după colţul vreunei case de pe calle de la Reina, ca să se apere de vânt. Poate tot pe acolo, un cerşetor cu baston şi duhnind a vin încerca să-şi obţină milosteniile printr-o tehnică aflată la antipodul implorărilor din tinda bisericii. Trecea şi o femeie în mantou de astrahan, brună şi frumos coafată, unsă cu briantină şi cu o garoafă în păr, oferindu-i anason cu aerul că-i oferă droguri. Femeia zâmbeşte, parcă îmbiindu-l — la ceas nepotrivit — să cumpere şi altfel de marfă. Dar e prea târziu, nu-i rămâne decât să-şi ridice gulerul de la palton, prefăcându-se că nu-i obosit şi nici beat şi să meargă repede, repede, sus către pensiunea îndepărtată, către Plazuela del Progreso, tăind prin calle de Sevilla, prea largă, prea luminată, apoi, mai plăcut, prin străduţe mai înguste, invadate de miros de prăjeală, de gogoşi, de *porras* calde cu care în scurt timp aveau să iasă eroicii vânzători ambulanţi, culcaţi de la cinci după-amiaza, ca să ajungă, în sfârşit, la cunoscutul portal de pe strada singuratică. Mulţumită precauţiilor materne, are la el cheia de la poartă şi de la apartament. Totul e să deschidă poarta masivă cu cheia cea mare — replică din aluminiu, uşoară — a celei vechi de fier, păstrată de portăreasă, care n-o încredinţează nimănui. Şi-apoi s-o închidă, cu un bubuit sonor, mult mai surprinzător acum decât ziua. Trebuie să suie scara agăţându-se de balustrada mâncată de cari. Trebuie să pipăie peretele în căutarea butonului, să-l apese şi să facă lumină. Trebuie să chibzuiască după ce dă de el, să vadă dacă nu cumva e de la vreo sonerie. Trebuie să renunţe din cauza nesiguranţei şi să urce orbeşte, numărând etajele prin beznă, cu palma impregnată de ipsosul acid al peretelui, zgrunţuros, mâzgălit cu creionul, plin de inscripţii enigmatice şi de desene diforme. La urmă, trebuie să intre cu acea miraculoasă dibăcie

care-ţi permite să deschizi uşa de la prima încercare. Şi îl izbeşte în faţă duhoarea violentă şi familiară a casei. Mirosul stătut de bucătărie şi aerul umed dinspre spălătorie, respiraţiile amestecate ale comis-voiajorului şi ale perechii fără copii, parfumul ieftin al servitoarei şi acela mai scump — deşi aproape la fel — al domnişoarei, şi cel al bătrânei, cu iz de violete. A ajuns, s-a înecat brusc în domesticitatea călâie care-i slujeşte drept cămin. Se reazemă în prag şi se opreşte să adulmece căldura viscerală. Trăieşte toată casa, prin atâtea trupuri adormite în ea. Se aude un grohăit, un şuierat abia perceptibil, corpul imens nu izbuteşte să sforăie. Dar totul e sincronizat, calm, în aşteptarea oarbă şi surdă a sosirii sale. Acolo, alături, este culcuşul lui, cu cearşaful alb, pătura groasă, perna pe care va adormi dintr-o clipă în alta, paharul cu apă care trebuie c-a şi prins gust de supă, cărţile lui vechi. Obiectele inestetice şi ţepene, braţele cuierului răşchirate în sus, bufetul cu bibelouri de porţelan oribile, o plantă verde, un şerveţel brodat pe o măsuţă scundă, un scaun tapisat cu muşama pe care nu se aşază nimeni, un cactus artificial de plastic care nu trebuie udat, un suport de umbrele din metal aurit cu basoreliefuri greceşti, un glob de cristal aşezat pe tăblia ce ascunde radiatorul care — afară de noaptea de Anul nou — nu-i aprins niciodată — îl aşteaptă şi devin vizibile (fără să aprindă lumina ca să nu deranjeze) pentru un ochi interior. „Al treilea ochi", se gândeşte el strângându-i şi mai tare pe ceilalţi doi, oricum inutili. Simultan cu gestul acesta de contractare, aparent exterior şi de prisos, o imagine i se aprinde clară pe ecranul său imaginar. Dorita doarme în camera ei, cu trupul mlădios întins pe cea mai moale saltea din casă, aşa cum a hotărât decana, pentru ca numai trupul ei s-o poată folosi şi niciun altul. Trupul (invizibil pentru ochii obişnuiţi, sub învelişul lui de pături, cearşafuri, cămăşi de noapte şi poate şi vreun veşmânt vechi de zi) apare neted şi întreg celui de-al treilea ochi care primeşte unde uluitor de precise. O vede aievea toată, zăcând aievea, jertfită aievea pe eternul balansoar în care-l aşteaptă. Casa stăruie în aceeaşi tăcere masivă ca o teacă. Velurul invizibil sau violet al penumbrei o căptuşeşte atât de dens, încât abia simte durerea izbiturii de uşă sau de masă, abia dacă-i aude ecoul în întunericul vătuit al primei ore de dimineaţă, şi ea îl aşteaptă în profunzimea unui spaţiu paralel, crescut din amintirile creierului său surescitat. Imaginea tinerei apare dedublată într-o viziune stereoscopică: într-unul din tuneluri se desfăşoară într-un cortegiu aproape infinit de taifasuri, de tăceri, de aluzii ale mamelor, de capoate viu colorate, luate la purtare unul după altul şi mulate pe rând pe corpul pururi înfloritor; în celălalt tunel nu apare decât imaginea încremenită a unei realităţi pe care el niciodată n-a zărit-o. Trupul gol, ca o floare îmbobocită, arhetip de armonie exactă. Ca o sirenă tăcută răsună chemarea trupului ei după literatura veşnic

erotică a lumii, după mutra şnapană a chelnerului, după modelul necunoscut al tablourilor cu doamna trandafirie, după convulsia lăcustei neoexpresioniste, după rotunjimea compactă a damei asudate, după privirea finală a prostituatei amăgite. Asta e dragostea? Oare dragostea e o colecţie pripită de sensuri? Unificarea lumii în jurul unei fiinţe simbolice? Sau este tocmai anihilarea individualului pentru a dezgoli o altă realitate absolut incomprehensibilă în sine, dar pe care ne înverşunăm s-o întreţesem în urzeala existenţei noastre şovăitoare?

Nu. Nu asta e dragostea. Ştie că nu. Lângă tot acest fenomen nocturn concrescut şi grotesc, lângă această magie de obiecte familiare şi atmosferă caldă, lângă toată beţia asta de vin şi erotism nesatisfăcut, păşeşte doar o frântură intimă din el însuşi, cea mai josnică şi cea mai plină de fierbinţeală poetică, cu impudoarea plantelor care-şi arată sexul îmbogăţit printr-o obscenă estetică, făcând să apară frumos ceea ce noi, animalele, ştim cu prisosinţă că este urât. Edificarea unei vieţi mai consistente, proiectul de a merge mai departe, pretenţia de a nu se confunda cu realitatea plată a oraşului, a ţării şi a momentului rămân neatinse. El este dintr-o altă plămadă şi n-are nimic comun cu lăstarul impregnat de sevă dar gol al claselor răbdătoare şi pasive. El trăieşte într-o lume diferită, în care o fată nu pătrunde numai pentru că e languroasă şi musteşte de sevă. Şi-a ales o cale mai dificilă şi la capătul ei îl aşteaptă o altă femeie, pentru care nu exuberanţa elementară şi ciclică va fi hotărâtoare, ci luciditatea liberă şi decisă. Nu trebuie să cadă ca o muscă în floarea asta întredeschisă şi să-şi prindă labele-n ea ca într-o cursă.

Şi totuşi, în clipa când mâna dreaptă — care va ţine în ea o lume — vrea să deschidă uşa chiliei lui ascetice de savant, mâna stângă, cu voluptate dezmierdătoare, întredeschide caliciul râvnit.

Dorita îşi dă seama abia când îi simte mâinile indecise pe trup. Străbătută de un fior, întreabă şoptit:

— Tu eşti? Iubitule!

Pedro se afundă, fără să deosebească încă unde începe trupul şi unde ia sfârşit căldura îmbietoare. Dar conştiinţa femeii (pururi vigilentă, chiar când e siluită în zori de zi de un beţiv nehotărât) îl loveşte, cerând răspuns la întrebarea esenţială şi premergătoare:

— Mă iubeşti?

„Te iubesc.” „Te iubesc.” „Te iubesc.” „Te iubesc.” „Te iubesc”, simte Pedro că îi alunecă din gură, în timp ce departe de sine şi departe de ea, prin cine ştie ce fisură lucidă a spiritului său, contemplă, îndepărtate, abandonate, singure sau automate, posedate nu de el, ci de un demon, cele două trupuri care se zbat, incub sau sucub, atât de îndepărtate, atât de înstrăinate şi de pierdute, fără ca prin asta bucuria mai violentă hărăzită bărbatului să iradieze şi să-l mistuie mai puţin, anulând distanţa, chiar acolo unde se refugiază, în

spaţiul infim, unde cea mai liberă esenţă a spiritului său se mai apără o clipă, pentru a-şi închina apoi, inevitabil, ca o jertfă zvârlită unui câine negru — libertatea, şi a cădea învins.

Şi până şi din golul prelung în care se cufundă şi pluteşte şi se îneacă iar, pipăind după matca somnului ce nu mai vine. „Trebuie să pleci", îl trezeşte, inexorabilă, lăsându-l iar pradă greţurilor de coniac care-i umplu gura de bale sărate. Dar trebuie să-i ia şi interogatoriul. Îi prinde ceafa în braţele-i calde, îl sărută, pretinde:

— O să mă iubeşti mereu?

„Mereu." „Mereu." „Mereu." „Mereu", şi pleacă bălăbănindu-se către obscuritatea culoarului ticsit de obiecte familiare şi de mirosurile revărsate prin uşile întredeschise ale dormitoarelor, unde corpurile fără glorie ale bătrânilor continuă să exale la intervale regulate aerul respirat.

Cutele inimii şi creierului unei bătrâne. Capcana. Feminitatea devenită viclenie când carnea a încetat să fie carne şi nu mai e decât o substanţă de nedescris. Codoaşa ajunsă codoaşă ca să nu moară de foame sau ca să nu fie silită să-şi scoată brizbrizurile de la ferestre. Ca să nu trebuiască să frece podelele, ea, văduva Cutare. Vânătoarea. Avantajele vânătoarei faţă de comerţ sau închiriere. Să-l înşface de tot, fiindcă, în sfârşit, a căzut şi, aşa cum îl ştie, nu mai poate scăpa. Îşi va face datoria. Ce bine că n-a dormit. Bătrânele trebuie să fie de fier. N-au nevoie de somn. De ce vrei să dormi, trup ostenit, când de mult nu mai deosebeşti oboseala de odihnă? De ce vreţi să vă închideţi, urechi ascuţite, pe care încă nu v-a atins frigul din oase? De ce vreţi să vă închideţi, pleoape cu albastre pungi zbârcite, cu tegumente prisoselnice, când încă vă bucuraţi de puterea de a vedea noaptea şi ele a-l înfricoşa pe cel pe care-l priviţi în ochi şi care ştie că ştiţi ceea ce şi el ştie c-aţi văzut! Cât e de naiv! Carnea ei nu mai stă pe oasele care continuă să-i aparţină, ci pe cea mai moale saltea din casă. Carnea ei a făcut marele salt peste generaţii şi s-a aşezat acolo, rămânând ea însăşi, gata să simtă plăcerile pe care şi ea le-a încercat cândva, pe care încă şi le mai aminteşte, şi le poate imagina, dar nu le mai simte. În sfârşit! S-a răzbunat pe secătura aia scârboasă de balerin fătălău! Şi-a luat revanşa faţă de bancherul gras, cu ochelari, abil degustător de mărfuri! În sfârşit! Râzi în mormânt, soldăţoi mândru, crai de *tagale*, colecţionar de fotografii cu indigene în pielea goală, otrăvitor al sângelui soţiei tale, spoliator al cinstei fiicei şi văduvei tale căzute la patima romului Negrită! Râzi, pentru că totul a fost reclădit şi legalitatea numelui tău, rătăcită o clipă, va trece iar, cu grijă, din generaţie în generaţie, însoţită de semnături şi de martori.

— Noapte bună! hârâi vocea spartă a bătrânei. Cam târzior!

— Da... eu..., sigur; e foarte târziu. Noapte bună! Şi trânti uşa de

la odaie mai tare decât ar fi vrut, roşu, tremurând, furios pe sine şi simţind arsura unei ruşini inutile faţă de bătrână, faţă de lume, faţă de el însuşi şi faţă de un viitor ce se estompa între cancere nedescoperite şi virginităţi smulse în treacăt cu o expresie care nu era a lui, dar care totuşi îi aparţinea.

Puse zăvorul. E singur. O exultare de mascul triumfător îl năpădi o clipă şi i se păru că e un cocoş cocoţat pe gard, care-şi lansează cucurigul strident şi sfidează cu el animalele nearipate ce se învârtesc acolo, jos, şi-l privesc batjocoritor: motanul, vulpoiul, vulpea. Ce înseamnă cucurigul ăsta? Da, sunt beat! Şi ea? Doarme; a rămas cufundată în somn. Dormea, cred că nici nu s-a trezit. A fost doar un vis dulce. Doarme, şi eu ce caut aici? La dracu şi cu cucurigul şi cu urletele la lună. Ce-mi trebuie să ştiu ce-am făcut. La ce să protestez contra văpăii din obraji. Contra paharului mare de coniac, care încă-mi vine pe gât. Contra întregii nopţi idioate. De ce? De ce am făcut-o? Când eu cred că dragostea trebuie să fie conştiinţă, claritate, lumină, cunoaştere. Şi-s aici, cu cucurigul ăsta de beţiv. Ca un asasin cu cuţitul din care picură sânge. Ca matadorul care a înfipt spada o dată şi trebuie s-o-nfigă iar, într-un coşmar, o dată şi încă o dată, toată viaţa, deşi au început anunţurile, deşi preşedintele a poruncit ca toate pălăriile să fie acoperite cu batiste albe, deşi cântă muzica şi *monosabios*[14] fac piruete pe nisipul arenei, deşi soseşte autostropitoarea primăriei, toreadorul, ţintuit acolo, trebuie să-şi înfigă mai departe spada în taurul care nu moare, ci creşte, creşte, creşte, explodează şi-l îneacă în mâzga lui neagră ca o caracatiţă îndrăgostită, fără coarne, iubitule, iubitule, pe când spectatorii râd şi cer banii înapoi.

Îşi umplu ligheanul cu apă. Apă rece din cană. Îşi udă faţa. Îşi vârî tot capul în apă. Se privi în oglinjoara spartă. Se roti în juru-i pe loc. Apa îi şiroia pe faţă din părul negru şi lucios. Curgea pe gât şi pătrundea între piele şi cămaşă, îşi scoase cravata care, absurd, rămăsese credincioasă formei sale diurne. Căzu pe podea cu dungile ei oblice, albastre şi roşii. Imaginea frumuseţii Doritei încă-i plutea prin mintea confuză. Nu ca imaginea unei fiinţe iubite sau pierdute, ci decapitate. Rămăsese acolo, despărţită de un simplu perete şi unită cu el printr-o poveste stupidă, care nu putea fi luată în serios, dar care avea să-l urmărească inevitabil. Capul plutea — parcă tăiat — pe cearşaful răsfrânt. Era atât de frumoasă! Dormea. În ea, totul era firesc. Şedea în balansoarul ei tăcut şi nimic nu o putea surprinde.

Îşi dădu iar cu apă pe faţă. Plăcută e apa în zori. Limpezeşte capul. Tot ce-i dilatat se contractă. Beţia dispare. Fruntea redevine frunte, nu mai e berbece-armă-ţeastă în atac. Apă rece. Leacuri primitive: pânză de păianjen pe rană, cearşaful între picioare, scuipatul la mursecătură, puiul de porumbel spintecat pe fluxiunile de

piept, lipitoarea la apoplexie, curăţenia la încurcătura de maţe. Băile purificatoare, botezul, învierea mortului căzut din car la trecerea prin vad, izvorul Siloamului, taurobolul, baia de sânge la picioarele marelui idol al sacrificiilor, ploaia, ploaia. Şi aşezarea asta în care nu plouă. Aşezarea asta fără apă. În ce fluviu să te arunci aici, când, de pe viaduct, sinucigaşul se prăbuşeşte pe ţigle romane. Sinucigaşul de pe viaduct, chiar lângă locul unde ar trebui să fie catedrala şi unde străluceşte doar splendoarea casei. Viaduct pentru beţivi prinşi în capcană. La fel şi eu, adus în rut, înfierbântat peste măsură ca şoricioaicele lui Moacă, dezmierdat de curve, răsfăţat de babe, jefuit şi rămas fără animale de experienţă, meditând la cancere experimentale, dar amic cu literaţii, trăind într-o pensiune modestă, dar bând sâmbătă seara, atârnat într-o pungă la sânul termogen al oraşului, până când va cădea asupră-mi ordinul preşedintelui şi mă va pune-n faţa obligaţiilor mele intelectuale în aşa fel, încât — ca om de onoare însufleţit să apere familia şi *status actualis situationis* — să reuşesc ca totul să rămână în cea mai bună armonie şi rânduială instituite pentru binele omului şi al popoarelor în îndepărtata noapte a evului mediu, când aceste popoare, cu sabia scoasă, au izbutit, pe seama stirpei maure din câmpiile toledane şi din regiunile joase unde începuse să se îndeletnicească cu grădinăritul, să dea formă noii naţiuni, popor ales, oraş aseptic, fără grădini, în care omul se hrăneşte cu spirit şi aer pur în vecii vecilor. Amin. Apă, mai multă apă, mai multă, să şteargă urma gurii. Apă adusă din *sierra* îndepărtată prin canale lungi, plătite de oamenii care asudă departe, pentru ca — o dată ajunsă — atât de pură, să nu contrasteze cu pneumul local şi să nu sugrume voinţa de cârmuire, să nu transforme capetele în bureţi, ci bărbaţii ce respiră să fie şi de aici înainte clarvăzători, pururi cu spada harică ridicată, diriguind, dând formă inertei corpolenţe bolnăvicioase a îndepărtatelor viceregate. Apă nu de îmbăiat, ci doar de băut, apă care să nu învăluie ca o ceaţă sau ca un nor apropiat, ci să se infiltreze prin porii fini ai corpului, să-l destupe fără să-l îmbibe, să nu-l umfle, să nu îngroaşe pielea, să nu buhăiască profilul dur, aproape sticlos, al imperiului secetei.

Şi bea din apa asta, ca şi cum şi el ar fi fost un vultur pe care-l aşteaptă un zbor îndelungat.

Era scris ca noaptea aceea să fie între toate plină de evenimente. Era o sâmbătă elastică, ce se prelungea în zorii duminicii şi o contamina cu substanţă sabatică. Pedro nu apucase să adoarmă, încă îşi privea chipul în oglinda spartă, împrospătat de apa castiliană, sau poate zăcea prăbuşit, încă îmbrăcat, pe patul desfăcut de servitoare sau se dezbrăcase şi încerca să lupte împotriva greţurilor de holercă sau se gândea la Dorita şi la trupul Doritei, mai mult atins decât văzut, când răsunară bătăi puternice în uşa apartamentului, după ce poarta

de jos fu deschisă sub atenta supraveghere a vreunui paznic de noapte. Şi când se potoli larma, decana însoţită de servitoare îl introduse pe mesagerul trimis de noapte ca să-l aducă iar la sânul ei păcătos, întrucât încă nu-şi împlinise întreaga odisee pe care destinul i-o pregătise. Solul însărcinat cu această misiune şi care se pricepuse să-i aplice pecetea urgenţei, necesară spre a învinge diversele bariere — distanţa, ora neobişnuită, uşile zăvorite, prudenţa şi rezerva femeiască — şi spre a irupe în intimitatea unde i se refugiase osteneala, nu era altul decât Moacă în carne şi oase, care, modulându-şi vocea cu o emfază specifică şi mobilizându-şi uluitorul joc al musculaturii faciale printr-o mimică persuasivă, făcu să-i ajungă un glas gâtuit la strigătul de „don Pedro, fie-vă milă, don Pedro", moment când îşi recupera apelativul don, pe care prietenia, lupanarul, beţia şi dragostea i-l smulseseră pe rând.

Iar groaza întipărită cu trăsături evidente pe faţa omului-Moacă nu era decât groaza lui Moacă-tatăl, cu cele două fiice nubile, şi pentru una dintre ele, mărturisi el, i se zbătea inima neliniştită, şi pentru sănătatea ei sau ca să-i scape viaţa primejduită alergase el fără zăbavă cu ajutorul mai multor mijloace de tracţiune mecanică, începând cu o bicicletă ruginită a unui vecin şi continuând cu un taxi în retragere pe care-l descântase, arătându-i că e vorba de ceva de viaţă sau moarte.

Deoarece cauza (nu ocazie vagă, ci cauză specifică) acestei noi întâlniri era mâna întinsă cu afecţiune de înţeleptul, binefăcătorul, protectorul don Pedro către mizeria întruchipată de Moacă şi de familia lui, ai cărei membri de frunte erau cele două fete toledane. Şi interesul arătat de generosul sus-menţionat don Pedro faţă de înmulţirea şoarecilor, lucru înfăptuit de aceleaşi fete mulţumită căldurii lor naturale, era o chezăşie că şi sănătatea fizică a incubatoarelor de rase apte pentru investigaţie trebuia să-i trezească, fără-ndoială, interesul onest şi mărinimos.

Dar ceea ce îl hotărâse pe Moacă să-şi ia pe umeri nu mica răspundere de a-l smulge pe un om de importanţa lui din pat, din casa bogată unde locuia şi din tovărăşia doamnelor, care, nu mai puţin deranjate ca dânsul, aveau toate temeiurile să-l fulgere cu priviri de dispreţ, ca pedeapsă pentru îndrăzneala lui, lucru de altfel cu totul firesc şi potrivit cu datinile şi obiceiurile din aceste zone sociale unde el rareori pătrunsese, nu era altceva decât abundenţa neobişnuită şi alarmantă a pierderii de sânge care o chinuia pe cea mai mare dintre cele două modeste mângâieri ale bătrâneţilor sale, astfel că fata, lividă din pricina secătuirii fluidului vital, zăcea albă, scuturată de fiori, vegheată doar de celelalte femei din familie, ale căror îngrijiri necalificate şi empirice se reduceau la aplicări de comprese reci, cordoane binecuvântate de Sfântul Anton şi felii de cartof tăiate

proaspăt puse la tâmple, sorbituri de extract de ţelină obţinut printr-o stoarcere rudimentară, belşug de rugăciuni şi gesturi magice şi superstiţioase, ca impoziţia mâinilor practicată de omul hemostatic.

Şi deşi se putea presupune că pe o arie geografică foarte restrânsă era cu neputinţă să nu existe sanitari, moaşe şi alţi membri ai facultăţii, ca bărbieri, diverşi profesionişti calificaţi şi — chiar în cartierul locuit de postulant — un om cu ştiinţă înnăscută (sau naturală), care dădea consultaţii cu succes în multe afecţiuni benigne, gravitatea pe care o citise pe chipul bolnavei, precum şi ataşamentul şi legăturile profunde dintre el şi sus-pomenita îl făcuseră să nu recurgă la nişte cârpaci neatinşi de cerească lumină ce fără-ndoială scălda cavităţile craniene ale unui atât de învăţat cercetător ca domnul, ocupat să-şi tragă ciorapii de nailon şi să se pregătească — împins de inima-i milostivă — să-şi reia periplul nocturn către o Nausicaa necercetată încă.

Deşi îşi dădea seama că factorul timp nu era de dispreţuit şi că fiecare picătură de sânge care curgea mânjind cele două cearşafuri ale familiei apropia tot mai ameninţător ultima răsuflare a nefericitei fete, şi deşi ar fi fost poate mai înţelept să o transporte către echipele de urgenţă, staţiile de salvare, serviciile de gardă din spitale sau alte instituţii puse de către colectivitatea prodigă la dispoziţia celor mai oropsiţi dintre fiii săi, Moacă, ştiind că în aceste locuri îşi fac de obicei ucenicia mulţi dintre feciorii de lele care au să devină repede faimoşi maeştri ai bisturiului şi ai acului, dar care, pentru moment — şi cu atât mai mult într-o sâmbătă noaptea — sunt neapărat novici, nu ezitase nicio clipă să prefere mâinile lui don Pedro, care vor fi ştiind, fără nicio dificultate, să învingă neajunsul unor sângerări ceva mai îndelungate şi al unui mediu nu atât de perfect aseptic ca în celelalte părţi, sterilizate din belşug.

Însă că, dacă însuşi don Pedro găseşte că a procedat pieziş şi rău oprindu-şi alegerea asupra unui om care, ca făuritor al ştiinţei viitoare, încă nedesăvârşite, nu este obligat să se ocupe de îndeletniciri atât de josnice ca ajutorul direct acordat membrilor colectivităţii extraurbane, ceea ce fără îndoială aşa şi este, îşi ia el asupră-şi sau împotrivă-i, tată denaturat şi slugă neobrăzată, obiectul îndreptăţitei sale mânii, pentru ca, meditând la neprihănirea de prunc botezat a fetei lui tot nevrednice, deşi în agonie, şi al cărei destin părintele năuc cutezase să încerce a-l cârmui cu mâini pe cât de stângace, pe atât de murdare, din nemeritată bunătate sau din milostivire creştinească sau numai dintr-un capriciu al firii lui darnice, să binevoiască a se lăsa cuprins de îndurare şi a porni la drum către băltoaca de sânge în care fiica lui, încă vie, plutea la ceasul acela.

Drept care, cu riscul ruinării totale, el, nevrednicul, oropsitul Moacă, reuşise cu bani grei să-l oprească pe automedonul în retragere,

rămas, cu motorul zumzăind şi consumând preţioasa benzină adusă de peste ocean, să aştepte la poarta regesculuı castel, în tovărăşia paznicului de noapte — uns şi el de acelaşi părinte deznădăjduit — şi a doi-trei curioşi oricând gata să-şi bage nasul unde nu le fierbe oala, în pofida orei înaintate, printre care un brutar în drum spre casă făcea o pată albă cu totul nepotrivită, ba chiar de prost-gust, după părerea vorbitorului, dar ce să-i faci, ăştia-s oamenii şi pace.

Cât despre temerea lui don Pedro privitoare la lipsa de instrumente chirurgicale sau material de sutură sau pansamente îndestulătoare, nu va întâmpina nicio greutate, deoarece un telefon oportun o mobilizase pe îndepărtata rubedenie — onoare a familiei prin apropierea-i instituţională de ştiinţă — pe preaiubitul Amador, aşa că la ora asta brăzda şi el, plin de bună-credinţă, nocturna mlaştină madrilenă ca să caute în institutul a cărui cheie avea privilegiul s-o poarte la el, materialele trebuincioase care, deşi destinate câinilor şi altor animale superioare slujitoare ale ştiinţei, aveau sa servească, fără dificultate şi fără scrupule false, şi pentru nedemna progenitură a pururi umilului tată care, încă o dată, îşi cere iertare pentru îndrăzneala lui.

Şi întrucât gesturile şi preparativele iniţiate de don Pedro erau o dovadă clară că, dispus la orice, avea să-i urmeze paşii lui Moacă până la patul durerii, gata să pună capăt tuturor relelor de pe lume, lui nu-i mai rămânea, ca părinte recunoscător şi mus entuziast, decât să-şi arunce în aer şapca prăfuită, strigând „Slavă lui Hristos!” şi „În veci fii binecuvântat şi lăudat!”

Cartuş dăduse târcoale toată noaptea, ca şi cum unicul sabat n-ar fi avut loc doar în Sanmarcos, în Reina, în Villarosa, în Tudescos sau în Echegaray, ci, proliferant, ar fi cuprins zonele depărtate ale mahalalei, până către locurile acelea atât de sărace, încât ar fi cu neputinţă să aduni de la mai mulţi locuitori preţul unei singure fise de telefon, şi unde foamea, mai mult decât instinctul de distrugere, condiţionează agitaţia din timpul zilei şi al nopţii. Pândise din făgaşe râpoase folosite ca drum şi văzuse trecând umbre — blestemate fie — care i se părea că se-ndreaptă — blestemate fie — spre locul ştiut, unde — blestemat fie — îşi închipuia ce se petrece: un soi de negoţ cu mărfuri al căror monopol ar fi vrut să-l deţină el. Dar nu era sigur de ceea ce, din păcate, îl frământa şi intră în magherniţa ce slujea de cârciumă şi prinse inimă cu un rachiu de anason sau o *cazalla* şi, când îşi isprăvi sărăcăciosul peculiu, cu tescovină. „Ce-i cu a lu Moacă?” îl întrebă el pe cel ce făcea pe chelnerul, îmbrăcat nu în smoching, ci cu o haină din piele de drac cu guler înalt de blană neagră. „Coc ei ceva”, îl lămuri omul cu blană. „Nu-i mult de când a trecut ăla.” Nu întrebă cine-i ăla, dar se întărâtă şi mai vârtos când rotunda consoartă ieşi cotcodăcind de una singură sau vorbind cu naiba ştie ce dumnezeu-cu-

urechi-pentru-femei şi se întoarse însoţită de o cumătră în negru, pe care nu o recunoscu, şi mai sosi încă o femeie grasă şi toate se bulucîră în cocioaba unde sigur că niciun ac nu mai puteai arunca sau erau mai mulţi oameni decât şoareci. „A-nceput să mă inerveze”, îi explică pseudochelnerului Cartuş. „Le-o fac io să se ducă buhu.” „Lasă-i în treaba lor”, răspunse paharnicul cu tescovină. „Ce-ţi pasă ţie?” „Nu vreau io să facă băşcălie dă mine.” „Stai locului liniştit.” „Mă ia toţi dracii.” „Da' n-ai niciun drept la Florita.” „Nu s-a născut ăla!”

Se apropia ora închiderii şi, supunându-se unor dispoziţii care nu puteau fi municipale, de vreme ce se explicau prin oboseala de peste zi, omul îşi aşează inventarul alcătuit din zece sticle, şase pahare mari şi unul mic în lada de lemn cu rol de tejghea şi anunţă că stinge becul ofticos: „Că mi se duce câştigu pe curent”. Cartuş, senin: „Las-o”, nu pe ton rugător, ci foarte hotărât, continuând să privească prin uşa-fereastră pe care stătea scris cu roşu sângeriu: CÂRCIUMĂ.

Mult mai târziu, Cartuş, întors pe drumeagurile râpoase, se învârtea pipăindu-şi cu o mână jungherul de casap şi cu cealaltă bărbăţia pe unde-l luase cu frig. „Mă inervează” şi „Nu s-a născut ăla” şi „Cum îl văd îl tai” şi „O fi Moacă parşiv da şi mandea” şi „Să nu creadă că tuşesc când l-oi arde” şi „Baliga mă-sii dă janghinos” şi „Slobozi-m-aş în groapa lui tac-su”. Şi curgeau înjurăturile înfiorătoare şi râgâielile de tescovină şi nălucirile pielii mătăsoase a Floritei pe care-o cunoscuse şi era bună şi ştia foarte bine cum era, că-şi păstrase mâinile fine ca de domnişor, parcă ieri ar fi ieşit din pântecul maicăsii, nu şi le stricase la şmotru şi de-asta simţea dacă este mătăsoasă ori ba, nu ca unu care pune osu şi s-alege cu mâinile îngroşate de ciment. Între o ghiftuială şi alta o cerceta toată, deşi încă n-o cunoscuse de-adevăratelea, naiba ştie cum se făcuse, că era bărbat în toată legea şi-acum avea să vadă dacă nu cumva, cât de bărbat fusese, n-a lucrat pentru altu. Dă-i mai departe pân-o sări arcul să-l atingă. „O să dea dă tăiuş ăl de i-a făcut cucuiu, că-i clar c-au lăsat-o borţoasă şi-acum mi ţi se duc să desfacă ce-au făcut, că n-a făcut-o Cartuş, da dacă n-o să poată şi-o să iasă nasulie, n-o să mai semene broscoiu cu mandea.”

Era încă beznă, dar zorii trandafirii se desluşeau într-o firavă învăpăiere care, departe, spre stânga, lupta cu vâlvătaia dinspre dreapta, vomitată de oraş, ca un abur-de-alcool-damf-de-beţiv arzând fosforescent ca să dezvăluie mai bine păcatele. Aerul era atât de pur, încât te pătrundea până-n adânc şi te gâdila în nas, pe gât şi în coşul pieptului, afund. Dar pentru un bărbat, aerul ăsta e un prieten bun. E de-ajuns să-l respiri cu gura uscată, cu buzele strânse, cu sprâncenele lăsate în jos, aşteptând să se limpezească negura şi ceea ce-i scris să răsune, să explodeze.

Contrar opiniei arhitecţilor sanitari suedezi care în ultima vreme preferă să construiască săli de operaţie hexagonale sau aproape

circulare (ca să faciliteze deplasările personalului auxiliar şi transportul materialelor necesare în fiece clipă), sala unde zăcea Florita era dreptunghiulară sau oblongă, puţin turtită la un pol şi cu acoperişul înclinat artificios de-a lungul uneia dintre dimensiuni. Pacienta cvasiparturientă nu se bucura de o masă nichelată sau de oţel inoxidabil cu suporturi pentru coapse ca să se obţină mai lesne poziţia ginecologică preferată de majoritatea maeştrilor, ci de una cu fason de ladă de pin galician, utilizat cândva la transportul citricelor din regiunea valenciană şi adaptată ulterior pentru rolul de pat, suport al mindirului-somieră şi al cearşafurilor roşii de propriul ei sânge revărsat din belşug. Lampa scialitică era înlocuită avantajos prin două lămpi de acetilenă care răspândeau o aromă de praf şi pădure cu haite de ogari, mai satisfăcătoare decât mirosul de eter şi bioxid de azot, şi care, în ciuda oscilaţiilor provocate de intrarea musafirilor (din nefericire lipsiţi de indispensabilele măşti mici) ofereau o iluminaţie suficientă. Fiind vorba de o femeie sănătoasă de spiţă toledană, orice anestezie păru inutilă, întrucât provoacă totdeauna intoxicaţii şi o face pe pacientă să-şi piardă cunoştinţa, şi tocmai în acest scop au fost aplicate în cea mai mare măsură canoanele moderne care, prin lucrarea şi harul reflexologiei, prin educaţia anterioară, prin exerciţii de gimnastică pentru relaxarea musculaturii perineale şi prin contracţia mandibulelor în momentele dificile, reuşesc, din când în când, superbe mostre de strigăt fără durere. Mai incultă, fata urla cu vorbe deşănţate (în locul vaietelor fine, fără sens scatologic) ceea ce le răpea multiplilor asistenţi seninătatea necesară. Aceştia puteau fi clasificaţi, după diferite categorii în „rude şi nerude”, „experţi în avorturi provocate şi inexperţi în această artă”, „vecini proveniţi din câmpia toledană şi imigranţi din alte regiuni ale Spaniei aride”, „oameni cu aptitudini pentru sfatul moral şi cinici care înţelegeau că aşa e viaţa”, „femei legate printr-o solidaritate obscură şi bărbaţi uniţi în speranţa hoţească de-a ajunge să vadă sânii pacientei”, şi, în sfârşit, ca să încheiem această ordonare dicotomică, „cei informaţi că tatăl Floritei era pe cale de a deveni tată-bunic şi naivii care abia bănuiau adevărul acesta evident”.

Fata, în loc să stea în poziţia indicată mai sus, considerată ca fiind cea mai favorabilă pentru expulzarea conţinutului uterin, zăcea într-o rână pe mindir, cu trupul închircit. Ţipetele ei semnificative slăbiseră tot mai mult, pe măsură ce se accentua pierderea de lichide vitale de-a lungul orelor scurse de când operaţia iniţiată de către vraciul cu undrea debutase nemulţumitor. Probabil că vraciul greşise traiectoria instrumentului înţepător sau poate chiar vârful undrelei, de prea multă întrebuinţare, îşi pierduse eficacitatea demonstrată în atâtea rânduri. Era de asemenea posibil ca excesiva ei tinereţe să imprime, atât ţesuturilor proprii cât şi produselor lor, o consistenţă sau o

elasticitate diferite de cele obişnuite. Sau poate contracţiile uterului, alteori suficiente pentru uşurarea femelelor îndurerate, de data asta nu făceau decât să-i dilate venele hemoragice şi s-o facă să simtă durerile ritmice mărturisite de ţipetele ei tot mai rare. Fapt este că vraciul pleoştit şi chiar puţin ruşinat renunţase la orice activitate terapeutică şi se mulţumea să afirme că natura trebuie lăsată să-şi urmeze cursul, aşa cum ar fi spus oricare medic faimos din secolul al XVII-lea. Spiritele vitale, cărora le era adresat apelul acesta, îl luaseră desigur prea în serios şi urmarea a fost pe cât de violentă, pe atât de inundatoare. Înainte de a se refugia în formula orală şi în descântec, vraciul ţinuse să desăvârşească acţiunea distructivă a undrelei prin mijloacele obişnuite cele mai recomandate. O puse pe rotunda consoartă să se aşeze pe burta fiicei ei, considerând că aşa erau îndeplinite exigenţele unei intense forţe gravitaţionale şi totodată ale pudoarei cuvenite; comprimă cu o sfoară mijlocul subţire al fetei începând de la înălţimea buricului şi înfăşurând-o tot mai strâns pe măsură ce inelele coborau spre şoldurile mai opulente; după ce înlătură sfoara care luase pielea de la vârful oaselor coxale, masă cu ambele mâini zona cu pricina, făcând rapide mişcări descendente, constant energice, până la expulzarea tuturor materiilor fecale şi a urinei reţinută; administră băuturi foarte fierbinţi, de compoziţie secretă, care opăriră (puţin, desigur) cerul gurii mamei-nemamă fetei-nefată; îi puse apă rece pe pântece şi apă clocotită cu puţin muştar în josul coapselor; şi, lac de sudoare, dar nu învins, anunţă că-l scoate cu mâna, lucru ce se dovedi absolut imposibil şi determină atât plecarea lui Moacă spre îndepărtatul salvator, cât şi iritarea consoartei — până atunci nemaivăzută — care-l reduse la o inacţiune nevătămătoare şi la conjurarea spiritelor vitale.

Consoarta, dimpotrivă, găsi că e bine să încuviinţeze aşezarea între picioarele fetei a unei crenguţe de mărar verde care-l atrage pe bebeluş cu mirosul. Dar mărarul îşi pierdu repede culoarea sau fu înlăturat, ori pesemne mirosul nu putea fi simţit la o vârstă atât de fragedă. Aflară de asemenea îngăduinţă rugăciunea cu mătănii, precum şi o anumită rugăciune către Sfânta Apolonia ştiută pe de rost de o bătrână care, după spusele ei — deşi nu era de loc sigur — în tinereţe fusese sacristană — dar acum, din pricina vârstei înaintate nu-şi mai amintea că rugăciunea era de fapt specializată pentru alinarea durerilor de măsele. În afară de aceste rămăşiţe de medicină primitivă caracteristice stadiilor animiste, restul activităţii terapeutice indica mai curând un Weltanschauung empirico-activist, caracteristic populaţiilor de vânători şi crescători de vite, şi, ca atare, perfect adecvată ambianţei pedigristice a cocioabei. Doar unei fatalităţi puţin obişnuite i se poate atribui eşecul, însă nu intervin oare decesuri, uneori foarte dureroase şi fulgerătoare, până şi în cele mai moderne

spitale care fac mândria laborioaselor oraşe nord-americane? Da, şi acolo, sub duraluminiu şi cobalt, continuă să moară fetiţe cărora li se dăduseră în prealabil toate asigurările (lor şi mamelor lor iubitoare) că nu-i decât o chestiune de o clipă.

La sosire, don Pedro procedă, o dată evacuat localul, după cum se cuvine, la stabilirea diagnosticului afecţiunii evident hemoragice care o chinuia pe tânăra incubatoare a şoarecilor de experienţă. Pe drum, nutrise nădejdea că se produsese poate o contagiere virotică datorită convieţuirii intime şi-l dojeni afectuos pe gentilomul crescător de vite pentru felul cum obţinuse perpetuarea stirpei pe seama propriilor sale fete şi a căldurii lor vitale. Dar curând fu silit să accepte realitatea neobişnuită a faptelor şi o lumină orbitoare îi zgudui creierul naiv. Sângele de fată, iarăşi — pentru o clipă — îi făcu greaţă. Simţi o ameţeală de luciditate şi frică. Se răsuci furios către Moacă, gata să-i spună: „Canalie!" sau să strige: „Cheamă o ambulanţă!" sau să ceară ca toreadorii: „Transfuzie!" dar tocmai intra Amador şi agita triumfător instrumentele cu care el, chiar în clipa aceea, cu toată urgenţa, şi în ciuda inexperienţei sale, trebuia să-şi facă datoria. Se aplecă spre fata nemişcată. Nu mai ţipa. Dormea sau murise. Îi dezveli pieptul. Aplică stetoscopul. Se zăreau încă mursecăturile şoricuţelor. Inima bătea departe. Ridică aparatul. Rămase tăcut. Amador îi şoptea la ureche: „Trebuie un chiuretaj". Da.

Mai întâi e necesar s-o aşezi în poziţia ginecologică optimă, apoi să dilaţi colul uterin strangulat de natura prevăzătoare şi, în sfârşit, să cureţi cu un instrument asemănător cu o lingură interiorul tăinuitului cuib. Contactul instrumentului cu ţesutul dă naştere unui zgomot cu scrâşnete de pilă sau de dinţi, care parcă arată că materia smulsă nu este vie, ci aţoasă, lemnoasă, minerală. Inaparenţa vieţii în materia aceasta se înfăţişa frământatului don Pedro ca o prefigurare a dispariţiei totale a vieţii ce se putea produce dintr-un moment într-altul. Încetarea hemoragiei putea însemna un succes al terapeuticii şi tot atât de bine epuizarea venelor golite. Ar fi vrut, în timp ce lucra, să poată privi faţa fetei pe jumătate moarte şi-l întreba pe Amador: „Are puls?" Amador ţinea mâna Floritei şi-şi încleşta cele patru degete groase, obişnuite cu strunitul câinilor şi al şoarecilor, pe încheietura moartei fragile. Nu mai simţea niciun zvâcnet, dar îşi lăsa capul mare, binevoitor, şi buzele cărnoase într-un semn afirmativ precaut de care don Pedro se agăţa ca să poată lucra mai departe. „Criptele trompelor", îşi repeta el, ştiind că în aceste cripte, după cum învăţase la vremea lui, se pot ascunde fragmente de materie vie (dar cu altfel de viaţă decât a mamei) şi de acolo pot reîncepe hemoragiile, infecţiile şi putrefacţiile periculoase. Un instinct mai sigur decât clătinările din cap ale lui Amador îi spunea că toată meticulozitatea asta, scormonirea plină de grijă cu lingura prin cutele pe unde viaţa se

apropie de grota ei primitivă nu mai sunt de niciun folos. Coapsele moartei căzuseră ca două mari petale, iar şuvoiul subţire de sânge secase complet. „Are puls?" „Continuaţi, continuaţi", răspunse Amador nemaiîndrăznind să mintă. „Continuaţi, mai e puţin", fiindcă Amador socotea că don Pedro ar fi mai liniştit dacă pe viitor, în zilele, lunile şi anii ce-i rămâneau ca să-şi amintească de noaptea aceea ar fi convins că a procedat după toate regulile artei. Don Pedro făcea prin urmare eforturi, cu gesturi de o abilitate deliberată, aproape tactile, să simtă, ca printr-un deget, dacă nu rămăsese niciun fragment din mucoasa catifelată şi sângerândă pe unde să se scurgă viaţa — dacă mai exista — a celei moarte. Timpul se târa, nesfârşit. Continua să răzuie obscura suprafaţă interioară, imaginându-şi forma cavităţii acum curate, ascultând şi în acelaşi timp simţind în mână, transmise rigid de instrument, scrâşnetele materiei sfâşiate. Moarta nu suferea, accepta docilă nişte operaţii care nu mai aveau nimic de-a face cu ea. Abandonându-şi aerul atmosferei şi sângele lumii, se resemna la modestul rol de câmp de ucenicie pentru savantul care (deşi o studiase minuţios) realiza acea intervenţie pentru prima oară. Pedro, înţelegând sensul gravelor clătinări din cap ale lui Amador şi fără a cuteza să-şi mărturisească gândul mânios „a doua oară o s-o fac mai bine" şi „o transfuzie la timp poate ar fi reanimat-o", continua automat chiuretajul şi, terminându-l, tamponă cu tifon curat destinat şoarecilor, aplică un pansament, îşi spălă mâinile, aşeză corpul într-o poziţie mai decentă şi se întoarse către mama rotundă care urmărise totul, apoi îl privi pe Amador, şi toţi aşteptau un semn pe faţa lui, o expresie descompusă, un instrument azvârlit de pământ sau înjurătura ce-ar fi descătuşat lamentabilul cor al bocitoarelor.

„Murise când am venit" fură primele cuvinte pe care le rosti împotriva oricărei evidenţe şi se făcu stacojiu de ruşine, fiindcă toate astea nu erau decât o scuză menită să domolească ura mamei. Ea nu părea însă născută pentru ură, ci, dimpotrivă, încercă să-l consoleze: „Aţi făcut tot ce-aţi putut" şi imediat începu să urle şi să se azvârle peste fiica ei moartă şi să-i sărute buzele pe care probabil nu i le mai sărutase de când — copilă fiind — luau, după supt, gustul laptelui ei, şi să-şi lovească bărbatul de alături şi să-l zgârie pe obraji fără ca el să se opună de data asta, cu toată firea lui de senior, pe care mâine, desigur, şi-o va relua şi iar îşi va strivi femeia ca un cerc de fier la pământ.

Când mama izbucni în ţipete, prinseră să urle până la una şi bocitoarele. Ca şi cum de-o veşnicie ar fi fost pregătite pentru morţi premature, toate bocitoarele erau îmbrăcate în negru încă de când năvăliseră în cel mai mare număr posibil (deşi nu prea mare) în camera mortuară.

— Nenorocitule! îi strigă una dintre ele chirurgului ca şi cum ar fi

stat să-l scuipe, ridicându-şi spre el mâinile crispate, pe care, când să-l atingă, şi le-ntoarse asupră-şi, izbindu-şi faţa cu violenţă. Ce-ai făcut cu floricica noastră?

— Ia vezi-o! Ca un înger! se extazie o femeie cu mânecile suflecate, care, poate fiindcă luase parte mai înainte la manevrele vraciului, părea convinsă că a colaborat la acea operă de artă.

Într-adevăr, biata fată, pierzându-şi turgescenţa de prisos provocată de vârstă ruşinoasă şi de hrana grosolană, se făcuse mai frumoasă.

— Parc-ar dormi...

Şi toate comentariile erau sincopate de o ritorneală necurmată: „Fata mea, fata mea, fata mea, fata mea, fata mea", slobozită ca un sughiţ din gura deschisă a mamei, care după ce-l zgâlţâise pe Moacă şi-i spusese medicului ce-avea de spus, se lăsase în voia disperării necesare.

Moacă, la fel de înţelept şi de senin, dirija intrarea şi ieşirea curioşilor şi, pentru mai multă uşurinţă, luă una dintre lămpile care luminaseră amfiteatrul şi o instală în vestibulul cocioabei. Părându-i-se apoi că lampa rămasă nu-i de ajuns, aprinse două luminări de stearină, dispus să nu neglijeze nimic din cuvenitele onoruri funebre. Ceva mai târziu desprinse coliviile-palat ale şoarecilor crescuţi cu atâta dragoste şi le scoase sub cerul liber fără a-i păsa că frigul dimineţii ar putea întrerupe vreo sarcină dificilă.

Potolite în fine, cumetrele ocupară poziţii strategice şi, ghemuite pe vine, bolborosind rugăciuni de neînţeles, în vreme ce femeia cu mâneci suflecate şi alta subţire ca o aţă purceseră la îmbrăcatul moartei.

Pedro şi Amador priviseră spectacolul puţin uluiţi, puţin surprinşi, văzând o dată mai mult că moartea nu are nimic ireparabil, ci că ajunge să iei — după ea — măsurile cuvenite pentru ca evenimentele să reintre în matca lor obişnuită. Dar pentru Pedro şi Amador, moartea era altceva decât o simplă durere sau o simplă luare de dispoziţii: era o problemă tehnică. Don Pedro rămăsese nemişcat cu mâna încleştată pe o piesă metalică de uz dubios; Amador rămăsese şi el nemişcat, cu caseta de tifoane sterile tot întredeschisă; sughiţul mamei „fata mea, fata mea, fata mea, fata mea" se preschimbase într-un zumzet neîntrerupt ca de motor sau de cascadă care în scurt timp nu mai este perceput, şi numai când nefericita fu aruncată în spaţiile nesigure cu utilizare de piaţă sau de stradă, printre cutiile de conserve dezdoite, plăcile de azbociment şi blănile furate de pe şantiere, se simţi lipsa tânguirilor ei. Moacă nu se uita la don Pedro şi nu ajunse să-i spună (deşi s-ar fi priceput s-o facă mai bine decât consoarta lui) nici măcar: „Aţi făcut tot ce-aţi putut". În schimb, mezina îşi privea ţintă părintele şi-şi ţinea mâinile pe pântece, apărându-şi-l parcă de

orice vătămare. Nu plângea. Îşi privea tatăl care făcea toate pregătirile atât de conştiincios şi care, isprăvindu-le, îi porunci:

— Adu ceva de băut pentru domnu doctor.

Veni iar cu o limonadă acră, la fel de puţin îndulcită, cu apă rece, pe care Pedro o bău cu aviditate.

— Dă-mi şi mie una, ceru Amador.

Şi-i dădu.

Don Pedro nu pleca fiindcă simţea că mai este ceva de făcut. Şi brusc îşi aminti ce.

— Cine a făcut avortul? îl întrebă pe Moacă.

— Păi, domnu doctor, doar aţi văzut. Chiar dumneavoastră aţi făcut ce...

— Cine l-a făcut?

Cumetrele îl priviră iscoditoare pe Pedro. Îşi întrerupseră rugăciunile. Moarta stătea acum în giulgiul ei şi asista la dispută. Doi-trei bărbaţi care până atunci rămăseseră nemişcaţi, fără să dea vreun ajutor, necum să plângă, defilară în tăcere şi dispărură.

— I-a venit hemoragia, zise Moacă, pentru că aşa a vrut Dumnezeu. N-a atins-o nimeni. A venit de la sine. S-a pornit întâi încet şi pe urmă tot mai tare, gârlă, nu alta. Doar d-asta am venit după dumneavoastră, domnu doctor, că eu nu mă pricep, vai de mine, sunt nepriceput. Vedeam eu că-i e rău. Şi zicea biata de ea că nu se simte bine, că-i e tot mai rău. I se scurgea viaţa cu sângele din ea, sărmănuţa.

Mezina îl privea ţintă pe Moacă; gura i se deschisese şi respira gâfâind printre buzele care-i tremurau. Era albă ca varul. Şi deodată se repezi înainte cu faţa boţită:

— Matale! Matale, tată! Matale i-ai...

Palma lui Moacă o trăsni la pământ şi acolo izbucni în hohote înecate de plâns care se transformară curând în gemete nearticulate, în convulsii, într-un atac de nervi delirant, insuportabil, zgâria, muşca, îşi sfâşia rochia, urina, şi Moacă lovea orbeşte în grămada vie de carne agitată, fără a reuşi să-i reteze paroxismul.

Don Pedro aruncă în sfârşit instrumentul nichelat pătat de sânge şi ieşi cu paşi repezi, pierdut, nemaivrând decât să fugă departe de noaptea aceea şi de aventurile nebuneşti în care-l cufundase, nemaivrând decât să doarmă, să rămână singur, să intre într-un pat cald unde să nu fie nimeni şi apoi, trezindu-se, toate să-i apară doar ca un lung coşmar exagerat de real, asemănător cu visele zămislite de alcool în cei nedeprinşi cu băutura.

Se luminase de zi. Într-un colţ, lângă altă cocioabă, asistată de două femei de acelaşi rang cu ea, plângea mama expulzată, fără lacrimi, scoţând aceeaşi tânguire întretăiată: „Fata mea, fata mea, fata mea”, şi fără a-l observa pe medicul ce se îndepărta ca scos din minţi.

Aerul rece şi lumina proaspătă îi înţepară ochii. În lumina noii dimineţi, cocioabele apăreau îmbujorate, ca şi cum un reflex sidefiu le-ar fi transmis o frumuseţe provizorie, de câteva minute, până când autenticele raze ale soarelui, încă ascuns, aveau să le reconstituie în întreaga lor hidoşenie. La capătul drumului îl aştepta taxiul. Se urcă şi dădu sec adresa. Pornise, şi Amador, din pragul cocioabei, strigă inutil:

— Don Pedro! Don Pedro! Certificatul...!

Dormi neîntors toată dimineaţa. Gazdele îi ţesură tăcerea cuvenită în jurul odăii. Dorita rămase şi ea până târziu în pat şi când toanta de maică-sa plecă la biserică, urmând apoi să dea vreo raită pe Paseo del Prado sau să ia un vermut într-un chioşc din Retiro împreună cu o prietenă din alte vremuri căreia îi vorbea îndelung de gloriile-i apuse, bunica, strecurându-se în acelaşi dormitor unde intrase şi Pedro, îi şoptea la ureche nepoatei şi o trăgea de limbă şi iar îi vorbea şi-i da anumite poveţe şi schiţa un surâs, mai şi plângea puţin, dar totul cu acea măsură proprie femeilor care, stăpânind o adâncă înţelepciune şi cunoscând temeiurile simple care guvernează comportarea oamenilor, nu-şi pierd nădejdea de a-şi vedea dorinţele ajunse la liman, cu condiţia să nu le apară în cale balerini fără scrupule şi imorali sau femei stupide dedate la romul Negrita şi care nu ajung să-şi folosească farmecele cu chibzuinţă.

La ora prânzului, când mama cea flecară reveni în sânul căminului şi toţi oaspeţii se întoarseră şi ei la pensiune şi consumară cartofi prăjiţi sau chiar crevete la tavă, după cum le-o îngăduiau mijloacele pecuniare, decana dădu ordine pertinente ca atât membrii familiei şi servitorii, cât şi distinsa clientelă să păstreze în deplasări şi în conversaţii o anumită moderaţie, spre a nu întrerupe în chip nepermis odihna celui care, solicitat fiind în primele ore ale dimineţii să opereze un caz urgent, îşi refăcea preţioasele forţe menite să se desfăşoare magnific, şi foarte curând, într-o strălucitoare carieră bogată în succese profesionale. Şi pentru asta, gândea ea, trebuia să pună capăt unei vieţi consacrate de prea mult timp cercetării, lucrărilor de laborator şi desăvârşirii studiilor teoretice şi, lăsând drumurile astea ingrate în seama celor mai puţin înzestraţi pentru reuşită în viaţă, să primească cu braţele deschise clientela strălucitoare, care nu aşteaptă decât un gest din partea lui spre a se năpusti asupră-i şi a-l copleşi cu daruri aurite. Vorbele ei erau primite de clasele pasive cu mârâituri înţelegătoare şi cu cârmeli din cap sau din umeri prin care-şi învederau acordul unanim asupra faptului că această cale şi nu alta îi era destinată tânărului pe care toţi îl considerau ca pe fiul lor adoptiv şi care risipea atâtea dovezi de corectitudine, seriozitate şi bune maniere, încă din ziua — acum îndepărtată — când sosise la poarta pensiunii îmbrăcat după moda

nesigură a provinciei şi târând după el un cufăr cu cărţi şi haine înlocuite treptat, mulţumită sfaturilor bine-intenţionatei decane, cu altele mai pe măsura splendidei sale cariere viitoare.

Dar când, după ce se strânse masa şi conversaţiile amuţiră treptat, deveni evident că somnul băiatului intrase în competiţie nedorită cu la fel de ineluctabila necesitate de a hrăni un corp tânăr cu metabolism ager şi existenţă relativ agitată, examinându-se posibilitatea de a o trimite pe servitoare cu o tavă încărcată de merinde, pentru ca, rămânând în pat, să-şi poată satisface una dintre necesităţi fără a întrerupe cu totul îndestularea celeilalte, hotărârea fu precipitată de sosirea la pensiune a unui alt tânăr, elegant îmbrăcat, pe nume Matías, pe care-l cunoşteau mai de mult, deşi nu-l cântăriseră încă, şi care pretindea să fie introdus în iatacul unde i se odihnea prietenul. Deşi poate chiar tânărul acesta — după cum bănui spontan înalta diriguire a tuturor evenimentelor — era cel care-l împingea la rele pe cercetătorul decedat şi nou-născutul practician chirurg, plăcutul aer monden degajat de costumul impecabil călcat, de cravata de mătase, de părul tuns ireproşabil, ca şi de inflexiunile pline de distincţie ale glasului şi de bogatul lexic folosit, au fost motive hotărâtoare pentru a nu pune întâlnirii piedici prin mijloace specioase, dovedind astfel grijă pentru anturajul social ales, atât de necesar în viitor tinerilor căsătoriţi, după ce va fi trecut beţia lunii de miere, întrucât o poziţie convenabilă într-un univers social potrivit avea să netezească drumul către un cabinet luxos pentru clientela care — după cum am mai spus — aştepta hotărâtă cu anticipaţie să se dea pe mâinile experte ale celui încă adormit, dar pe punctul de a fi târât în apăsătoarea lume a vegherii.

Căzându-se de acord asupra expediţiei, membrii ei se prezentară în pragul dormitorului în ordinea următoare: în frunte, lucida bătrână, cu un surâs imperceptibil rotunjindu-i sinuozităţile buzei superioare; apoi sus-numitul Matías, cu un plan ticluit gata ca să-i umple după-amiaza şi seara prietenului său; în al treilea rând, slujnica îmbufnată, cam apelpisită de o asemenea harababură care îi amâna ora de ieşire, tocmai într-o duminică, zi când timpul ei liber ar fi trebuit respectat cu sfinţenie de direcţiunea instituţiei. Intrând, un miros nesuferit şi acid amestecat cu aburi de alcool îi făcu să bănuiască priveliştea ce-i aştepta, adică cearşafurile pătate de vărsături vinoase şi arhanghelul zăcând într-o aură de sforăituri şi întinat de propriile-i dejecţii, lamentabilă imagine a condiţiei umane şi nu divine lăsate nouă moştenire de primii noştri străbuni.

— Bietul de el! O fi răcit! explică prompt decana. Pregăteşte repede baia.

— Rămân fără apă caldă. Încă n-am spălat vasele, răspunse servitoarea.

— Să nu-mi răspunzi.

— Baie se face dimineaţa.

— Ţi-am spus să taci.

— Şi, mă rog, eu la ce oră mai ies?

— Du-te-nvârtindu-te şi lasă-ne-n pace! O s-o pregătească domnişoara.

Tava cu alimente, inutilă, rămase pe un scaun. Pedro se-ntindea lenevos. Matías râdea pe înfundate. Bătrână plecă să-şi aplice măsurile. Viaţa îşi relua desfăşurarea banală şi, în timp ce Dorita umplea cada şi-ncropea apa, încercând cu mâna temperatura ideală pentru un trup capricios, bunica scotea dintr-un şifonier, de după teancuri de rufărie imaculată, un flacon de săruri de baie albastre pe care le mai folosea şi ea din când în când şi care o umpleau de o nostalgică bucurie când bulbucii se rostogoleau pe pielea ei, gălbejită, e adevărat, dar încă în stare să simtă răceala sau gâdiliturile.

Cartuş ţinea de jurisdicţia cea mai lamentabilă dintre toate districtele de cocioabe. Pe când reşedinţa mortuară a lui Moacă fusese fondată în mod legal şi demn, cum îi şade bine unui imigrant onorabil, cea a lui Cartuş (mai bine zis a bătrânei mame a lui Cartuş) era o şandrama păcătoasă, şoldie, aducând a hrubă. Cocioabele, periferice şi îngălate nu mai pretindeau nici măcar, ca celelalte, să semene cu nişte colibe, ci se resemnau în starea lor de găuri puturoase fără fumuri de demnitate sau de amor propriu, în strictă corelaţie cu existenţa locatarilor din ele. Lux la care niciodată nu ajungeau aceste infracocioabe era compartimentarea interiorului, ca în locuinţa crescătorului de vite, alcătuită judicios, după cum am văzut, din bucătărie-sufragerie-living-room şi dormitor-tabernacol-cameră de incubaţie. Magherniţa lui Cartuş era formată dintr-un spaţiu unic şi lucrurile furate nu puteau fi mutate într-o încăpere specială, ci le îngropa sub o lespede rotundă (utilizată şi pentru şedere), le încredinţa ghiularului sau le azvârlea în lacul din parcul Retiro. Lamentabilii locuitori ai acestor cartiere nu purtau pe palmele lor bătătorite stigmate de salahori necalificaţi, ci preferau să-şi etaleze corpurile în atitudini graciloide şi avantajoase, cu pretenţii de sex ambidextru şi exploatat comercial. Foloseau în acest scop pantaloni colanţi cu fermoare pe pulpe şi cunoştinţe folclorice şi ritmice de rigoare. Dar când vârstă favorabilă trecea fără ca ei să-şi fi găsit un sălaş stabil prin ocniţele viciului urban, bătrâneţea îi despuia până şi de cele mai mizere parcele de farmec şi doar cerşetoria (puternic reprimată de către o societate eminamente progresivă) sau goana după picuşuri îi mai fereau de totala extincţie şi de zgârcirea trupului sub frigul total — intern şi extern — al dimineţii. Meleagurile acestea nu ajungeau să fie locuite de personalităţi generos dezvoltate, ca, de pildă, caramangii, corecţionare, şuţi, întorcători, ploscari, sticlari, ci

de subdelincvenţi în pragul uceniciei, rămânând adesea nişte neisprăviţi toată viaţa, pentru că le lipsea fie nivelul cerebral minim, fie fermitatea de caracter necesară. Turnaţi dintr-un bronz abia şlefuit, oamenii aceştia, împărţiţi între suduieli şi eventuale corvezi retribuite (încărcatul şi descărcatul camioanelor sau căratul cărbunilor la vreun hotel), nu-şi dobândeau niciodată un statut stabil şi rămâneau exilaţi atât din societatea intolerantă cu tot ce-i e străin, cât şi din infrasocietăţile constituite dedesubtul ei, care-şi plăsmuiesc coduri de onoare ininteligibile, limbaje, gesturi şi adunări constituante provizorii. Zăreai pe aici ţigani în trecere spre oraş; când soseau să-l cucerească, aici făceau primul popas, şi apoi înaintau, aproape respectuos, şi se pierdeau pe străzile lui. Ţigăncile bătrâne reapăreau, mai târziu, când cetatea le lăsa să-i cadă din poale, scuturându-le ca pe nişte firimituri de la un ospăţ. Soseau cu chipul sculptat de o mie de ori mai subtil decât acela al femeilor care nu au ştiut să se deprindă cu viaţa prin antonomază şi nici nu s-au priceput să lumineze (cu flacăra artei şi perfecţiunea mărfii auto-oferite) trecerea anilor ce surpă treptat burduşele, şi muştiuc, şi buci, şi rochii de lamé şi de catifea neagră.

Şi astfel, mama lui Cartuş stătea ghemuită pe bătrâneţea ei şi pe lespedea rotundă, sub care fiul îşi dosise cuţitul folosit în urmă când îl crestase pe Frumosu şi pe alţii, neştiuţi. Băiatul îi aducea codrul de pâine, năclăit de înjurături, şi ea, nemaiputând să se scoale, aştepta nemişcată ca el să-i înmâneze şi prada sărăcăcioasă, mereu alta: un inel, un ceas, banii câştigaţi ocazional cu sudoarea frunţii, câte o găinărie măruntă, o vânzare-cumpărare eşuată, o maşină de cusut de jucărie, geanta unei servitoare care a făcut economii ca să şi-o cumpere şi a plecat cu geanta să danseze cu un băiat sprinten, oacheş şi cu părul creţ. Cartuş, fecior de târfă şi cu mamă celibatară, agăţat de arborele vieţii, răsărit la întâmplare, ca un clovn prin discul de hârtie, într-un circ unde nu ştie să spună snoave, aştepta dis-de-dimineaţă, lungit printre pietre, ieşirea cuiva din coliba mortuară de unde auzise ţipete ce-l făceau să presupună că cineva umbla cu ce era al lui, umplându-i inima de turbare.

Amador ieşea cu povara de flacoane şi de pansamente şi de amar, însoţit de clinchetul metalic al instrumentelor pe care le spălase grijuliu cu apă scoasă de o femeie, din puţul alăturat. Nu se gândea atât la moarte, cât la certificatul înzestrat cu puterea de a face ca toate să rămână cum au fost până şi într-un loc atât de uitat de Dumnezeu ca acela şi în ciuda neghiobiei unora ce se apucă de treburi la care nu se pricep. Stătuse de vorbă cu Moacă şi căutaseră o soluţie ca lucrurile să se aranjeze chiar fără certificat. Dar prea ştiau mulţi, aşa că Moacă îl pofti la consfătuire şi pe vraci. Şi vraciul, Moacă şi Amador vorbiră în şoaptă ca să ajungă treptat să se înţeleagă ce să spună dacă ar veni

ceasul când ar trebui să vorbească de nevoie. Mama scotea acelaşi vaiet ritmic care îl înnebunea până şi pe Moacă, deşi după atâţia ani de trai împreună firesc era să se fi deprins cu timbrul glasului ei. Dar femeia fusese îndeobşte foarte tăcută, şi Moacă nu-şi amintea s-o mai fi auzit ţipând atât de ascuţit din primele lor zile, în lanurile de grâu, din lunca Tagelui. Hotărî deci să fie strămutată către o regiune ceva mai depărtată de locuinţe, unde stăteau nişte veri primari de-ai lui, care-i erau îndatoraţi, şi o verişoară de-al şaptelea, curioasă probabil să-i asculte urletele. Mezina, după criza de nervi, adormise atât de adânc, încât, cu toate urmele de zgârieturi şi de picioare, părea inofensivă. Şi sigur că un tată are unele motive să se înduioşeze văzându-şi fiica rămasă după ce prima abia i s-a stins. Şi aşa, cei trei ţinură sfat despre viitorul nesigur şi-şi luară măsurile de prevedere ca nişte oameni cu scaun la cap ce erau.

Cartuş îl urmărea pe Amador, pornit la drum cu sarcina lui ilegală de instrumente, proprietate a statului care, acordând credite atât de generoase unui institut, pare a presupune că băştinaşii de pe teritoriul său, instruiţi pe cheltuiala sa şi în edificii anume rânduite, pot contribui la sporirea acelui munte de cunoştinţe, ingenios ordonate, despre care, aici, nu se ştie mai nimic. Şi, pe măsură ce se depărta de locul întâmplărilor, se apropia încet, incapabil să risipească pe taxi o sumă cât de mică, chiar dacă ar fi găsit unul în deşertul primei aurore, de subcartierul infracocioabelor unde Cartuş domnea ca senior necontestat după ce câteva dintre cele mai răspicate isprăvi ale sale puseseră anumite trupuri la pământ, iar pe el, din păcate doar provizoriu, la o umbră nutritivă şi odihnitoare.

Se azvârli asupra lui Amador când acesta se aştepta mai puţin şi-i propti vârful cuţitului sub coaste, în stânga, şi apăsă puţin, ca să simtă. Îi spuse: „Mişcă!” Îl sili să meargă. Apoi îi spuse: „Intră!” Amador intră până la locul unde şedea mama celibatară, bătrână, ghemuită pe piatra rotundă şi ocupată să molfăie o fiertură de usturoi rece.

— Care a fost?

— Pe sufletul mamei că eu nu! Să n-am parte!

— Jos boarfele.

Amador lăsă pachetele să cadă, bătrâna începu să le desfacă şi zări obiectele strălucitoare, tifoanele şi pansamentele şi un flacon cu tinctură de iod.

— Tu ai fost! Nu minţi!

— Mă jur că nu!

— Şi atunci toate astea?

— Moacă a vrut să-i facă fiindcă era în...

— Cu cine?

— Nu ştiu nimic, mă jur, să n-am parte.

— Cântă.

Bătrâna, nepăsătoare, îşi văzu mai departe de fiertură. Îşi ducea viaţa ascunsă între fustele lungi, lipite de trupu-i slăbănog ca pieile vechi pe un şarpe nenăpârlit, pe care putea dormi împărăteşte.

— Nu-l lăsa, băiete, se amestecă ea. Să plătească.

— Dă-mi drumul sau te reclam!

— Hai, prăduieşte dacă poţi!

— Dă-mi drumul!

— Crezi că m-apucă bâţâiala? Da tu o să ai dă ce dârdâi...

— N-am fost eu.

Cartuş se prefăcea că împinge, fără niciun efort, vârful cuţitului, în burta cam plină a lui Amador, plămădită dintr-o materie prea puhavă, pentru anumite îmbucături. Nu reuşea să priceapă de unde răsărise omul ăsta negru, picat parcă din cer sau scuipat de iad şi care-l înghesuia tot mai mult în baba asta scârboasă şi-şi simţea gulerul tot mai muiat de spaimă. Ce amestec avea el în toată afacerea asta? Era îndrăgostit de moartă. Gagicul Floritei. O fi chiar tatăl. Dar Moacă nu ştia. Ăsta se-nţelegea cu ea şi Moacă habar n-avea de ce-i intra în casă. Are o mutră de fiară şi e în stare de orice, Dumnezeu ştie ce nelegiuire...

— Doctorul este, spuse Amador.

— Să nu minţi.

— Doctorul...

Pe jos se întindea un covor aspru cu spicul lung, culcându-se sub paşi. Portarul gras, în uniformă albastră, cu faţa stacojie, bine ras, se repezi în salturi moi de minge de cauciuc şi le deschise uşa ascensorului cu o plecăciune. Intrarea mirosea a esenţă de pin superioară, altfel decât în cinematografele de cartier. Ascensorul suia foarte lent, fără zgomot, şi pe trei părţi era căptuşit cu oglinzi. Pe jos era un covor roşu. La un capăt al cabinei, o mică banchetă îmbrăcată în catifea îi invita la odihnă pe istoviţii aeronauţi. Avertizat de cine ştie ce misterios mecanism insonor, un servitor în veston gri, strâmt, cu nasturi metalici, deschise uşa ascensorului. Servitorul, subţire şi flexibil, avea părul ondulat şi ochii verzi. Se înclină şi el, dar altfel decât portarul, schiţând din gură un gest care era în acelaşi timp şi un rictus ironic. Psalmodie câteva cuvinte confuze, printre care „domnişor” apărea şi dispărea, rătăcit în mijlocul altora şi mai vagi. Părea că ştie să se încline şi în acelaşi timp să rămână drept şi ţanţoş. Vestonul gri, ajustat, îi strângea mai ales gâtul, prinzându-i-l ca uniformele picolilor de prin hoteluri sau ale ofiţerilor din unele armate de mult dispărute. Cu o agilitate uimitoare, izbuti să închidă atât uşile interioare ale cabinei cât şi pe cele metalice de la grilajul scării şi să se aşeze în pragul intrării apartamentului, deschizând larg uşa, în vreme ce ei alunecau cu paşi repezi de-a lungul palierului

unde, peste covorul principal, fusese aşternută o a doua fâşie, dintr-o ţesătură mai deschisă, în nu ştiu ce scop, poate pentru protecţie sau poate dintr-un rafinament inaccesibil unor picioare încălţate cu pantofi de gata. Mergând, servitorul se legăna pe gleznele sprintene şi-şi lăsa să-i atârne mâinile ca nişte pendule cu degete lungi, gata să aducă servicii neaşteptate, ca de pildă să pună la loc un porţelan deplasat, să apropie o scrumieră chiar în clipa când este mai necesară, să ia un mantou, să apese un comutator ascuns sub o mulură aurită, să semnaleze cu un arătător fără inel direcţia în care trebuiau să se deplaseze domnii pentru a ajunge la locul unde doresc să fie depuşi.

Până şi pentru Matías — proprietarul casei — culoarul făcea în mod fatal impresia că este excesiv de larg, şi servitorul excesiv de omniprezent. Pedro se mişca greoi, copleşit de somptuozitate. Părea că draperiile bogate îmbracă o atmosferă specifică, nelăsând să pătrundă aerul vulgar al străzii, îmbâcsit de miasme. Lămpile indirecte îşi răspândeau lumina reflectată după ce-o izbeau de câteva uleiuri vechi, înlăturându-le parcă patina şi brăzdându-le cu crăpături mai repede decât ar fi făcut-o scurgerea firească a timpului. La capătul lungului coridor se deschideau câteva saloane asemănătoare ca dimensiuni cu un refectoriu de mânăstire, unde însă, în locul emaciaţiei lungilor mese de marmură albă, te îmbiau fotolii de piele făcute să cuprindă comod trupurile giganţilor supravieţuitori din epoca de fier, iar alături, măsuţe ridicol de mici, scunde, moapse, cu picioare scurte, acumulau obiecte greu de descris şi reviste ilustrate englezeşti.

Matías îi făcu semn să se aşeze într-unui dintre fotoliile acelea şi Pedro se supuse, simţind cum trupul i se cufundă treptat şi leneş prin straturi succesive de puf de raţă, de perne ospitaliere şi arcuri de fabricaţie engleză, cu desăvârşire silenţioase. Într-acestea, servitorul somnambul reuşise, cu o simultaneitate miraculoasă, să pună în mişcare un disc ales de Matías şi să le ofere cu cealaltă mână două pahare înalte, unde se amestecau, într-o anumită proporţie, o băutură opalină, sifon şi cuburi de gheaţă al căror clinchet în contact cu sticla dovedea excelenta calitate a cristalului. Pedro se pomeni sorbind băutura aceea binefăcătoare până şi pentru un stomac bolnav ca al lui şi, puţin mai târziu, Matías îi potrivi între degete o ţigaretă blondă, aromată, iar servitorul se retrase, lăsând ca trebuinţe mult prea personale, precum aprinderea ţigării sau depozitarea scrumului sur în farfurioare artistic lucrate, să fie satisfăcute de mâini mai puţin îndemânatice decât ale lui.

Pedro abia deschisese gura cât ţinuse drumul din mizeria sumbră a iatacului său prihănit până acasă la Matías. Rememorându-şi cele întâmplate, desfăşurarea lor nu-i apărea ca o succesiune coerentă şi ordonată, ci ca un maldăr de note şi instantanee de pe masa de lucru a unui reporter imaginativ, care aşteaptă ca inspiraţia creatoare să-i

sufle sensul încă neclar al peripeţiei. Matías, deşi mai spilcuit, se afla şi el sub efectul experienţei nocturne şi încă nu-şi lansase către cer trâmbiţele vioaie ale frazelor sale emfatice, greco-celtice sau latine, ci spunea într-o vulgară spaniolă vorbită cuvinte ca: „Am făcut-o lată!” „Căţea bătrână”, „Pură literatură...” şi „Nimic mai distractiv ca un neamţ plicticos”.

Pe când timpul se trăgea încet-încet către odihnă şi durerea din tâmplele lui Pedro se îndepărta spre ceafă şi el simţea (deşi nu era sigur) când închidea ochii că trupul îi pătrunde tot mai adânc în alte straturi şi mai confortabile din abisalul fotoliu, ghiciră, mai mult decât auziră, un zvon de paşi nervoşi, la început şovăitori, care apoi se îndreptară decişi către ei; la apropierea lor, Matías se ridică în picioare, ca-n poziţie de drepţi, obligându-l astfel pe Pedro să-şi întrerupă seculara odihnă şi să-şi înjghebe o atitudine cât de cât asemănătoare cu a prietenului său. O doamnă îmbrăcată în negru, cu o tunică foarte ajustată, încheiată cu nasturi la spate, cu un decolteu triunghiular foarte alb din care se înfiripau delicat gâtul şi capul armonios alcătuit şi pieptănat artistic, înainta spre ei precedată de fluturarea unui surâs amabil.

— Mamă, spuse Matías, îl cunoşti pe Pedro? Ţi-am mai vorbit de el.

— Da, desigur, confirmă doamna, ridicându-şi mâna neobişnuit de fină atât de sus, încât capul lui Pedro nu mai trebuia să se plece decât foarte puţin, în vreme ce el se întreba ce să facă, să-i sărute mâna descărnată sau pur şi simplu să simuleze gestul cu buzele, încercând să evite orice zgomot hidroaerian.

— Va să zică, dumneata eşti cercetătorul, spuse doamna. Foarte interesant! Trebuie neapărat să-mi vorbeşti despre experienţele dumitale. Nimic nu mă pasionează mai mult. Fiul meu îmi spune că eşti un adevărat savant.

— Nu, mă străduiesc doar să demonstrez dacă în ereditatea tulpinilor de şoareci cancerigeni acţionează o transmitere dominantă, sau dacă influenţa principală o exercită factorii de mediu. În realitate, nu-i ceva prea original. Nişte americani au şi studiat-o înaintea mea, dar...

— Pasionant... da, ai o figură de savant. Fiul meu are grijă de dumneata? De ce nu-l iei să te ajute? Băiatul ăsta al meu e un leneş, păcat de inteligenţa lui.

— Dacă vrea, cu plăcere. Eu...

— Mai rămâneţi? Dacă vine sora ta cu fetele, ocupaţi-vă puţin de ele.

Doamna făcea la fiecare pas o piruetă, ca şi cum niciun fotoliu, oricât de zveltă îi era făptura, nu ar fi fost destul de comod pentru ea. Părul blond, pieptănat cu grijă, îi încadra faţa rotundă, nasul drept,

ochii mari şi limpezi cu sprâncene înalt arcuite şi i-o îmbrăca într-un nimb luminos, dând adâncimi unei figuri altminteri poate prea eterate, cu nervi ce se manifestau printr-o contracţie sau o zvâcnire aproape necontenită în colţurile gurii, printr-o excesivă transparenţă a pielii de pe frunte sub care se ghicea o vână albastră, printr-o spuzeală a epidermei sub bărbia ce şi-o ţinea mereu ridicată (victimă a unui obicei sau a unei ispăşiri sisifice), evitând ca umbra cutelor de grăsime să aibă mai mult decât răgazul unei insinuări, pentru a dispărea imediat apoi, conjurată de o voinţă de desăvârşire ce nu-şi îngăduie nicio clipă de odihnă.

— Staţi jos, staţi jos, îi invită ea, eu prefer să stau în picioare.

— Stai jos, îl linişti prin exemplul său Matías, pe care obişnuinţa îl imunizase faţă de prezenţa acestei femei.

— Aştept un telefon, plec imediat.

Întorcându-le spatele, se apropie de oglinda aşezată deasupra unui cămin de marmură (lângă ignoratul ungher de unde se revărsa muzica ce continua să umple spaţiul salonului prea mare ca să rămână gol) şi pândi cu ochi ageri apariţia posibilă a vreunei urme de imperfecţiune pe imaginea ei. Şi surâsul care până atunci se menţinuse coagulat parcă sau prins cu un bold de chipul ei alb dispăru brusc şi colţurile buzelor se lăsară pierzându-şi tremurul. Fixitatea ochilor se domoli printr-o cădere proporţională a bolţii sprâncenelor. Şi păru că priveşte direct în centrul ei, în punctul echidistant dintre pupile, dar o clipă mai târziu, după ce revizui fiecare amănunt, îşi compuse din nou complicata, însă armonioasa structură integrală a ideii pe care şi-o făurise despre sine şi-şi reluă jocul nepotolit. Părea să fi constatat ceva foarte important în acea fracţiune de secundă, ceva ce-i garanta dăinuirea sub mască şi-i permitea să rămână aceeaşi, cu suferinţa-i secretă sau cu vârful ei de oţel înfipt într-un punct sensibil.

Pedro nu se aşezase, o privea fascinat, uitând că e şi fiul ei acolo, pe mama lui Matías. Ea îi surprinse privirea.

— Mă studiezi? Mă sperii. Savanţii mă sperie totdeauna. Fac impresia că ştiu despre noi lucruri pe care noi înşine le ignorăm.

Fâstâcit, Pedro făcu un pas îndărăt, căzu inert în fotoliu tocmai când n-ar fi trebuit să stea jos, scăpă ţigara aprinsă pe genunchi, dădu s-o apuce cu gesturi stângace, scăpă şi scrumul şi strivi ţigara sub talpă, pe covor. Apoi o privi mai departe.

— Dumneata te duci mâine la conferinţă?

— Da, bineînţeles, răspunse Pedro, fără a şti despre ce conferinţă este vorba.

— Foarte bine. Vino după aceea pe la noi. Vom avea o reuniune. O reuniune intelectuală, fireşte. Nu te teme, nu te vei plictisi. Vino tu cu el, Matías.

— Bine, venim amândoi, spuse Matías. Dar reuniunile tale mă

plictisesc,

— Atunci tu nu veni. Dar pe prietenul tău nu se poate să nu-l intereseze dacă-i atât de savant pe cât pare.

Uitând brusc de ei, se întoarse iar spre oglindă ca să scruteze din nou, cu o seriozitate profundă, acea zonă intermediară şi secretă asupra căreia privirea i se fixa doar cu preţul ruinării subite a întregului ei aparat iluziv. De data asta, contemplarea se prelungi.

— La revedere! La revedere! Nu vă mai ridicaţi, întârzii, şi se depărtă cu acelaşi pas nervos, foarte dreaptă şi foarte zveltă, cu picioarele foarte apropiate, foarte adunată în ea însăşi, foarte conştientă de tainica operă de artă pe care o secreta necontenit, ca miraculosul suc sidefiu lăsat de melci în urma lor.

— Iartă-mă! Nu-mi închipuiam că-i acasă, se scuză Matías, când nici nu dispăruse bine. E agasantă.

— Ce tânără este!

— Nu, nu-i chiar aşa de tânără. Hai la mine-n cameră! Şi porni în direcţia opusă celei în care îi dispăruse mama.

— Dar n-a spus c-o aşteptăm pe sora ta?

— Ei şi? Hai să-ţi arăt un Goya.

Acel Goya al lui Matías era o reproducere mare în culori, prinsă cu piuneze pe un perete din camera lui, într-un total dispreţ faţă de mobilierul *empire* şi de tapetul de hârtie roz. Marele ţap la sabat, înconjurat de femei uluite, le întâmpina cu o expresie trufaşă, cu capul înălţat dominând nu numai pe fiecare dintre femeile prăbuşite la pământ, ci şi pe toţi spectatorii dezarmaţi ce-ar fi îndrăznit să-şi aţintească ochii asupra tabloului.

— Ce spui? întrebă Matías.

— Lasă-mă să-l privesc!... Parcă nici nu îndrăznesc.

Scène de sorcellerie: Le Grand Bouc — 1798 — (H = 0,43; L = 0,30). Madrid. Musée Lázaro. Le grand bouc, marele mascul, marele bouc, le bouc emissaire, capridul hispanic bine dezvoltat. Ţapul ispăşitor. Nu! Marele cabron în strălucirea gloriei sale, în apogeul dominaţiei, în uzufructul adoraţiei centripete. La el, cornul nu este corn funest, ci semn de glorioasă dominaţie falică. La el, faptul de a avea două coarne nu înseamnă decât reduplicarea puterii. E acolo, cu ochiul treaz, privind mulţimea femelă ce zace pe pântece în postură de auparishtaka şi ale căror avortoane par a-şi exprima într-o sinceră jalbă speranţa în reînviere prin contactul cu acela care (fără îndoială, încarnare a perversităţii sau simplă şi mare posibilitate a bărbatului nocturn) catadicseşte să-şi lase binevoitor copita stângă pe trupul încă nerăcit, dar jigărit, subalimentat, minat de rahitismus pirpiriorum de pe urma atâtor *mauvaises couches* repetate, lăsând resturi mumificate ce atârnă la intervale egale de un lăstar flexibil. Şi de ce sunt spânzuraţi în felul ăsta? Şi cum sunt spânzuraţi? Oare de cordonul

dătător de viaţă pe unde alunecă gâlgâind sângele arterial oxigenat şi sângele venos oxidat? Poate fi spânzurat de ombilic pruncul ce încă nu-şi foloseşte gâtlejul pentru funcţiile aeriene de ţipat, de respirat, de tuşit, de plâns, ci numai pentru lente ingeraţii, abia perceptibile, din însuşi lichidul pe care pluteşte viaţa? Legănându-se trei câte trei, liliecii coboară şi se-aşază pe coarnele fascinante. Şi-n vreme ce copita-i stângă mântuie, privirea lui pătrunzătoare arată că aerul pur (respirat chiar de el) de deasupra *sierrei* îndepărtate stă mărturie a legăturii dintre pământ şi noi toţi, copiii lui ce-n el ne întoarcem. De ce sunt fascinate înfrântele femei auparishtaka? Ce adevăr dezvăluie gravitatea încremenită a ochiului său deschis? Femeile se năpustesc; femeile se reped cele dintâi să asculte adevărul. Tocmai ele, pe care adevărul le lasă absolut indiferente. El îşi va ridica cealaltă copită, cea dreaptă, şi-n ea va pune un măr. Şi arătând mărul publicului select, va cuvânta vreme de un ceas despre însuşirile esenţiale şi existenţiale ale mărului. Quidditatea mărului va fi demonstrată până la ultimele consecinţe în faţa femeilor pe care quidditatea le lasă reci. La naiba cu femeile neliniştite, cu femeile subtile, cu femeile selecte la inspiratul discurs! Să ne plecăm capetele în faţa marelui soldat fanfaron al metafizicii şi să lăsăm să ne şiroiască lustrale pe frunţi cuvintele-i de hidromel. Împarte ceva ce numai el ştie să împartă. Feţele vor rămâne iluminate de un soare imposibil într-o noapte atât de adâncă. Dar iată-l, totuşi, scânteietor, strălucitor; şi poartă o mască. Doar ochiul ţine de realitatea submascarină. Şi de acolo ne contemplă periscopic, ca să ne fascineze mai vârtos. Dar de ce-i e ochiul atât de ager? Ca să ne privească mai bine! De ce-i e cornul atât de înalt? Ca să ne străpungă mai bine! În timp ce ochiul priveşte, trupuri avortate zac, resuscicalcitrante. În timp ce mase nearmate ne sunt înfăţişate în prag de răzmeriţe, corpuri alese zac şi se bucură de penetraţii procumbente. În timp ce soarele nocturn face inutile vitaminele şi eledonele, coaja de portocale molfăită va îngădui creşterea continuă a geniilor elefantiazice. Pentru că în Elefant[15], templul, şi în Bhubaneswar[16] copilăria pierea nemilos de foame, dar în templele acestea neţărmurit fost-a cultul riturilor închinate naturii pururi mamă — atât de alăptătoare, descrise odinioară de Vatsyayana[17], fără ca obstacolul morţii prin înfometare şi celelalte molime să întărâte, ca un ferment potenţial, poporul — în care se petreceau asemenea procese — abil segmentat (în secte) ca inelele respingătorului anelid, făptură inferioară şi târâtoare, aşa încât niciodată să nu ajungă a se simţi în stare să jefuiască, să dărâme sau să dea pradă focului mistuitor ceea ce a primit nobila consacrare a artei. O, proclamaţie profetică făcută înadins ca profeţia să nu se împlinească niciodată! O, descoperire, scrutare, terebrofilie a viitorului! Ca pe întruchiparea trădării te chem! La trădare şi la conclavul fără flăcări de la Barceló te convoc! Nu eşti

ţap ispăşitor, ci ţap pătimaş! Îţi întinzi copita într-un gest de dărnicie, dar cu dreapta ameninţi, ţapule, şi de fiecare dată te referi la secretarul doctei corporaţii personal. Cu ochii tăi suliţători vezi mârcedul sânge vizigotic curgând ca sub o rază X hazlie, prin vinele noastre ombilicale, şi cât eşti de inteligent pentru un popor cu frunţi atât de înguste. Şi cum eşti plămădit dintr-o substanţă mai nobilă, o, mare cabron, pe toţi ne dispreţuieşti. Da, da, aşa este, ce bine ai văzut: toţi suntem idioţi. Şi idioţenia nu are leac. Nu va fi niciodată de ajuns ca mulţimea asta idioată să poată mânca, nici să se îmbrace, nici să fie pios educată în naosurile luminoase din clădirile nou construite, nici să fie hrănită atent cu licori vitaminizate şi extracte proteice obţinute de prepeliţa luptătoare din materii prime diverse, sucuri, fructe, iahnii de potroace, mezeluri, rosbifuri, peşte proaspăt, fasole nouă, calmari, portocale, portocale (şi nu doar coji), deoarece, victime ale sângelui gotic de proastă calitate şi ale destinului de popor mediteranean inferior, vor rămâne pururi legaţi de structurile lor asiatice şi vor vegeta astfel jalnic înveşmântaţi doar în har şi nu în respingătoarea tehnică a nord-vestului. *Cante hondo*, semiverónică[18], faraoane portpuradei, fidelităţi de matador bătrân, ospeţii, cavaleri, centauri din Andaluzia de Jos, toate acele siluete din Elefanta, caste şi caste şi caste şi nu numai casta tauromahică, ci şi casta miloagă, şi casta rătăcitoare, şi casta zilaşă, casta celor şapte infanţi, casta cartierelor chinezeşti din toate barcelonele şi casta femeilor de stradă cu ochi negri ca la Paris care încă n-a învăţat să pronunţe — netoatele! — r-ul aşa cum trebuie, bine rulat, casta Marelui Gilbert şi a slăbănoagei Mary[19] — unica trăsătură europeană în cel mai european dintre oraşele noastre trecut prin sabie pentru ca, drept urmare, toate cuţitele să fie prinse de mese (de nobilii regi nordici de cea mai nobilă spiţă) cu belciuge de fier spre a nu mai fi folosite, în veci, decât pentru tăiat pâine uscată şi viermănoasă. Ştii toate astea, ţapule, cu pătrunderea ta gravă, şi ne prescrii ca tiriacum magnum şi terapeutică încorporarea fenomenologică în marea confrerie nutritivă, Harzhessenul de vrăjitoare şi de ţapi. Şi Carolinele tale spirituale vor fi închisorile noastre temporale. Dar tu eşti bun; de-asta îţi ridici potcoava stângă ceva mai sus decât dreapta. De-asta apari într-un travestiu care nu-ţi aparţine, dar care îi înveseleşte pe cei ce te contemplă admirativ. De-asta îţi dai aere de *aficionado*[20] şi-i faci pe oameni să prindă o dragoste duioasă de filosofie, ca un puşti vioi, atât de spontan, atât de graţios, cu stil atât de sublim, cu pana atât de împodobită, cu metafore atât de precise şi molipsitor de treze, încât copiii morţi te vor ierta că nu le-ai spus de ce mor şi (privindu-ţi ochiul, nu masca) nu-ţi vom mai lua în seamă coarnele şi te vom duce la groapă şi-ţi vom cânta o veşnică-pomenire cu glas aproape trist.

Ca orice cosmos bine întocmit, şi cel unde se desfăşura

evenimentul de faţă era format din sfere suprapuse. Avea, prin urmare, o sferă inferioară, una intermediară şi alta superioară, cheie de boltă şi arc butant dinamic al întregului edificiu. La fel de clasic, aşa cum se întâmplă inevitabil în orice teogonie, sfera inferioară era consacrată infernului, unde — lăsând la o parte orice tendinţe sau excese ormuzo-ahrimaniene — se pot situa simultan regnul păcatului, al răului, al desfrâului, al condamnărilor la îndelungate şi binemeritate penalităţi, alături de bolgia vitalităţii telurice, a zămislirii din motive genezice, a degustătorilor de voluptăţi premergătoare pedepsei. În felul acesta, sfera inferioară a cosmosului la care ne referim şi unde nu se puteau detecta nici urme, nici relaţii directe sau prin concomitenţă cu celelalte sfere superioare, era ocupată de un bal de servitoare. Aici, indiferentă la faptul că ceva mai sus maestrul vorbea (într-o perfectă simultaneitate temporală şi o riguroasă suprapunere spaţială), gloata asudată trepida când învârtindu-se, când legănându-se în sunetele unui tra-la-la de pretinsă origine afro-cubană. În această sferă inferioară luau naştere sunete şi mirosuri care abia dacă ar fi impregnat celelalte două sfere, cea intermediară şi cea superioară, în cazul când acestea ar fi fost goale. Dar nici vorbă de aşa ceva, sfera mijlocie înmagazina o mulţime aproape comparabilă ca număr cu cea din sfera inferioară, deşi cu o compoziţie mult diferită. Înainte de ridicarea cortinei, mulţimea aceasta se răspândea într-o dezordine browniană în nu prea luxoasele amenajări din sală şi pe coridoarele clocotitoare, producând un murmur perceptibil, în care, printr-o fereastră deschisă către curte, se strecura clandestin şi câte un acord de corn sau un solo de baterie interpretat energic. Cât despre miros, cel din sfera mijlocie era un amestec de diverse parfumuri scumpe (unele importate chiar de la Paris în ciuda dificultăţilor balanţei de plăţi), loţiuni medicinale şi ape de păr masculine, o profuzie de fum de tutun blond şi vagi izuri, abia perceptibile, dar inevitabile, de sudoare axilară şi de gât de student pasionat după filosofie, dar adversar al apei cu mult înainte de voga existenţialistă. În fine, şi ca să încheiem această sumară trecere în revistă a teogoniei noastre, sfera a treia, superioară, şi reprezentând culminaţia — în diferite sensuri — a întregului ansamblu, era constituită dintr-o scenă de cinema, unde, lângă un pupitru cu o lampă, o cană de apă, un pahar şi un măr, se desena prezenţa de rău augur a unei table imaculate. Sfera a treia nu avea decât o existenţă virtuală sau alegorică până în momentul precis când Maestrul urma să-şi ocupe didacticul stâlp al infamiei, putând astfel să-şi înceapă conferinţa.

Damnaţii de la subsol habar n-aveau de ce se petrecea la trei metri deasupra lor şi din cauza asta nu bănuiau că cea mai ascuţită conştiinţă celtiberică urma să se consacre, în mod deliberat, ridicării

nivelului intelectual al societăţii din care (deşi nedemni, adevărat) făceau parte şi ei. Dar se putea observa reciprocitatea şi perfecta simetrie a fenomenului, deoarece mulţimea din sfera mijlocie şi poate însuşi puternicul Maestru n-aveau nici cea mai mică idee despre pasionanta realitate care se statornicea sub picioarele lor, cu simultaneitatea mai sus arătată. Fiindcă e totuşi foarte important ca un adolescent ce a economisit trei *pesetas* să poată verifica direct cum sunt alcătuite tovarăşele sale de rasă, care, deşi fără nicio cheltuială, au reuşit şi ele să pătrundă în câmpiile elizee. Pentru că, din aceste întâlniri şi nu altminteri — prin generaţie spontanee sau cărăuşie cu berze — izvorăşte continuitatea biologică primară, tal germinativ pe care navighează toate celelalte sfere şi care satisface feluritele trebuinţe corporale şi le aprovizionează cu artişti, creatori, pictori, toreadori şi domnişoare la toate. Dar asta e situaţia: poporul, închis în sine însuşi, îl ignora pe filosof, iar belşugul de automobile luxoase de la intrarea unui cinematograf de mâna a doua nu-l făcea să simtă decât apăsarea noilor dificultăţi de traversare a străzii, fără a trage din ele învăţăminte practice asupra momentului istoric.

Cei doi prieteni — incluşi în sfera intermediară — se învecinau la dreapta cu un exseminarist într-o haină neagră de postav, tipică pentru răspopiţi, iar la stânga, cu o elegantă *de la haute*. În faţă, în spate, în lături, erau împresuraţi de cucoane de aceeaşi extracţie şi de poeţi de diferite sexe. Îmbrăcată la Balenciaga, cu o pălărie specială aleasă, sugerând un mic coif pallasatenian, cu o unică notă frivolă şi anume o pană roşie de colibri în chip de trofeu, o doamnă îşi mişca necontenit, la nivelul ochilor, mâinile admirabile. În vreme ce-şi împărtăşea ideile (poate existente) vecinei de loc şi de pasiune filosofică, mâinile ei, ca nişte animale vii, descriau curbe ample pe imprevizibile traiectorii. Fără să se oprească o clipă, cele două jucării zburătoare se urmăreau şi lăsau să se vadă zvelteţea unei linii pe care nu o deformaseră nici petele de nicotină, nici cuticulele excedentare, nici grăsimea degenerată şi grosolană provocată până şi de cele mai delicate unelte. Pedro admiră o clipă unghiile ce le împodobeau. Mai lungi ca de obicei, mai concave şi mai convexe ca de obicei, mai roşii-stacojii, îl nelinişteau ca şi cum i-ar fi amintit ceva.

Dar iată, marele Maestru îşi făcea apariţia şi universul îşi desăvârşea orânduiala sferelor. Urmăriţi de ţistuiturile drept-indignaţilor respectuoşi, ultimii filfizoni se prelinseră către locurile lor după ce se stinse salva de recepţie. Cercurile purgatoriului (astfel am putea denumi locurile ieftine, doar aparent mai înalte decât scena) îşi primiră încărcătura de suflete întârziate şi solemn, hieratic, conştient de sine însuşi, dispus să se coboare până la nivelul necesar, învăluit într-o graţie supremă, cu optzeci de ani de idealism european pe umeri, înzestrat cu o metafizică originală, înzestrat cu simpatii în

lumea mare, înzestrat cu un cap considerabil, îndrăgostit de viaţă, retoric, inventator al unui nou stil de metaforă, degustător al istoriei, venerat în universităţile germane de provincie, oracol, ziarist, eseist, purist, cel-ce-spusese-asta-înaintea-lui-Heidegger începu să vorbească mai mult sau mai puţin în felul acesta:

„Doamnelor (pauză), domnilor (pauză), ceea ce vedeţi (pauză) că ţin în mână (pauză) este un măr (pauză mare). Dumneavoastră (pauză) îl vedeţi (pauză mare). Dar (pauză) îl vedeţi (pauză) de acolo, de unde vă aflaţi dumneavoastră (pauză mare). Eu (pauză mare) văd acelaşi măr (pauză), dar îl văd de aici de unde mă aflu eu (pauză foarte lungă). Mărul pe care îl vedeţi dumneavoastră (pauză) este deosebit (pauză), foarte deosebit (pauză) de mărul pe care-l văd eu (pauză). Cu toate acestea (pauză) este acelaşi măr (senzaţie)."

Abia îşi reveni publicul de sub şocul revelaţiei, şi îşi reluă expunerea, condescendent, cu pauze, pentru a furniza cheia enigmei:

„Ceea ce se petrece (pauză) este că dumneavoastră şi eu (pauză mare) îl vedem din perspective distincte (tablou)."

Dată fiind lipsa certificatului legal eliberat de medicul care o asistase în ultimele-i clipe, nu se puteau descotorosi de cadavrul Floritei (cadavru şi totodată corp delict) decât printr-unul din următoarele trei procedee: fals în acte publice, coruperea unui profesionist autorizat neimplicat în omuciderea intrauterină, înhumare clandestină în afara pământului sfinţit. Creierul activ al lui Moacă nu conteni să caute soluţia, ajutat de Amador, revenit — fidel — ceva mai târziu, după agresiunea-interogatoriu la care fusese supus de către individul cu mutră patibulară. Fiecare dintre aceste soluţii contradictorii îşi avea dificultăţile ei proprii. Cel mai simplu ar fi fost să obţină de la don Pedro semnătura pe certificat, dar era imposibil, deoarece, dedicat *full-time* investigaţiilor biologice, nu dispunea de autorizaţia Colegiului şi ca atare nu putea atesta decesul în termeni legali. „Dacă n-ar fi tot sângele ăsta, l-am chema p-ăla de jos", opină Moacă. „Ar fi putut să fie moarte subită." „Nu-i altceva de făcut decât s-o-ngropăm noi, da-nchisoarea ne mănâncă pe toţi." „E loc în curte." „O să ne toarne: naţia aia nu mi-a plăcut de loc." „Asta nu-nseamnă că toarnă." „N-o fi turnând el, da' ascultă la mine, ăsta ne-o coace." „Bătrâna şi vraciul o să-şi ţină gura, că au de ce."

Dar rotunda consoartă se aşternuse de mult la drum şi pornise în recunoaştere, bătând kilometri de praf, până într-o zonă locuită de fiinţe neticăloşite de emigraţie, ca să poată asculta (ca la ea în sat) dangătul de mort al clopotului de la biserică şi pentru ca rugăciunile şi răspunsurile îndătinate să însoţească trupul nefericitei sale fete, când gropari profesionişti, cu îndemânarea şi iuţeala căpătate prin ani de muncă, aveau să arunce primele lopeţi de ţărână roşcată pe coşciugul pe care era gata să-l cumpere ca să aşeze în el rămăşiţele pământeşti

golite de sânge, oricâte complicaţii legale ar fi putut atrage dorinţa asta iresponsabilă, dar adânc înrădăcinată, pentru toţi câţi îi hotărâseră soarta în prezenţa, dar fără consimţământul ei.

Trupul Floritei, în vremea aceasta, zăcea într-o desăvârşită odihnă, încă nu începuseră înlăuntru-i secretele frământări ce întovărăşesc moartea. Sora ei, cu faţa schimonosită, presăra câteva flori împrejurul cadavrului şi o privea.

Cu bucurie, cu jubilaţie, cu nerăbdare, cu o excitaţie logoreică şi cu impresia difuză că sunt foarte inteligenţi, musafirii se năpusteau către domeniile acrobaticului servitor şi se aşezau imediat în felurite atitudini, unii în fotoliile gigantice, alţii pe braţele şi spătarele aceloraşi fotolii capabile să ofere adăpost confortabil păsărilor culturale care, astfel cocoţate pe prăjini, cu un pahar de mei în mână, îşi expediau ruladele în toate direcţiile, vocile fiecăruia deosebindu-se mai curând prin nuanţa sonoră a trilurilor, decât prin conţinutul lor specific. „Ce uşor îl înţelegi!" era ciripitul rostit cel mai adesea de păsări tinere cu cioc trandafiriu, sfielnic zurbagii, aproape umile, neîndrăznind încă să-şi ia zborul către ramurile cele mai de jos ale arborelui ştiinţei; „l-am urmărit perfect", indica o treaptă mai sus pe scara autosuficienţei, iar la cel ce-l profera, pe lângă recunoştinţă, se distingea şi aprobare pentru felul cum filosoful îşi susţinuse ideile fundamentale; „a fost mai bine ca niciodată" era un croncănit răguşit de cunoscător care gustă fructele din pom şi ştie dacă sunt avocatiere, mango, ananas sau altă specie de rod tropical şi totodată îşi dă avizul dacă gradul de coacere este optim şi dacă la curăţire şi decorticare s-au respectat regulile bunului-gust; cel ce afirma: „Chestia cu mărul a fost genială, nimeni n-a explicat atât de precis şi atât de clar că Weltanschauung-ul fiecăruia depinde de propria sa situare în cosmos" era o mare pasăre sacră, bufniţă grea de înţelepciune, definitiv instalată în colţul cel mai umbrit al coamei copacului. În afara tuturor clasificărilor, pasăre graţioasă, dar şi abilă păsărăreasă, stăpâna casei zbura din cracă-n cracă, intonând cântece mai complexe care, deşi slujeau — ca şi la celelalte zburătoare — la propria glorificare şi împodobire, aveau şi ţeluri mai subtile, ca intermedierea şi împreunarea grupurilor, uneori defectuos constituite şi cu echilibrul dinamic constant tulburat de o continuă mişcare de compunere-descompunere. Veghind ca nicio alcă, printr-o excesivă izolare, şi niciun struţ iresponsabil, cu zvârlituri de picior nepremeditate, să nu tulbure armonia generală, îşi distribuia stolurile prin vastele-i sere de aclimatizare, unde-şi găseau confortul dorit atât păsările destinate prin naştere unor înalte climate sociale, cât şi cele ce-şi mărturiseau prin fâlfâieli impudice sau ciuguleli prea hămesite la bufet ori triluri excesiv de inteligente provenienţa din tărâmuri mai joase, de lângă iazuri mâloase şi pâraie inferioare cu unde impure. Păsările acestea

nostime nu puteau răzbate pe asemenea înălţimi, nehărăzite lor, decât mulţumită unor alese înzestrări de penaj sau de ciripit, care să compenseze prin valori estetice şi „interesante” mediocritatea fundamentală a speciei lor. După cum mutaţii rarisime în sânul unei familii de potârnichi de culoare pământie fac să se ivească, fără cauză aparentă, un urmaş cu pene sidefii, ori printre vulgari botgroşi să se nască un strănepot nesperat cu un superb jabou roşu ca focul, aşa şi păsările-toreadori, păsările-pictori şi chiar, mai rar, păsările-poeţi sau scriitori (dacă darul poetic era însoţit şi de un cap nobil cu profil numismatic), deşi fii ai plebei, puteau sta alături de păsări-ale-paradisului şi aristocratice flaminge-roşii, care însă — oricum — continuau să se deosebească de parveniţi prin fineţea picioarelor, lungimea gâtului şi penajul aranjat de cei mai mari croitori.

— Văd că ai venit şi dumneata, rosti amabil păsărăreasa-şefă, oprindu-şi privirea asupra lui Pedro, care avea o înfăţişare de pinguin, în costumul său bleumarin, boţit şi prea strâmt. Ţi-a plăcut conferinţa? şi între timp scruta orizontul ca să găsească — cu dificultăţi — cui să-l prezinte pe cercetătorul necunoscut, bun prieten al lui Matías, dar fără altă atracţie. Doar dacă ar pomeni de *cancer*, cuvânt crud, cu multe şanse de a răscoli din măruntaie interesul unei anumite marchize bătrâne în curs de zbârcire definitivă, dar îngrijindu-şi încă, pătimaşă, carcasa cărată cu atâta răsfăţ de-a lungul anilor. Zis şi făcut, şi-l luă de braţ pe tânărul cuprins de panică, fără a-şi da osteneala să-i descifreze murmurul ininteligibil, mulţumindu-se doar să zâmbească pe când străbăteau luxuriantul desiş al cocteilului unde curpeni răsuciţi ardeau sub învăpăierile râsetelor şi scânteierile ţipetelor ascuţite de papagaliţe surprinse de geniul incredibil al interlocutorilor.

Când Pedro se pomeni plantat în faţa celor două nobile doamne cufundate în lumea lor, după ce făcu gestul de semireverenţă, semi-sărutmâna ratat, după ce auzi cuvântul *cancer* ieşind din gura gentilei sale prezentatoare şi după ce aceasta dispăru, îşi dădu seama cu groază că (deşi perfectă amfitrioană) stăpâna casei comisese o greşeală de calcul şi că se petrecea ceva cu totul aparte, despre care cele două cocostârce cu pielea tăbăcită preferau să schimbe impresii personale şi să exercite o vigilenţă implacabilă, aşa încât nu-i acordară decât o păguboasă rămăşiţă de atenţie. După un interval de timp neprecizat dar lung, bârfa confuză a babelor se întrerupse şi amândouă îl străpunseră cu privirea, preţăluindu-i calitatea cravatei şi a pantofilor.

— Dumneata eşti nepotul lui Dolores? spuse una dintre bătrâne.

— Nu, doamnă. Eu...

— Ce-a spus Mathilde? Că Dolores are cancer? o întrebă cealaltă pe tovarăşa sa şi totodată pe Pedro, deşi oblic şi dezinteresat. Biata fată!

— Nu. A spus că *eu* lucrez în domeniul cancerului.

— A, dumneata... Eşti doctor?

— Mai bine zis cercetător. Fac studii asupra cancerului la şoareci, care...

— Dar mata ai fost la conferinţă, constată cea dintâi, dând ascultare unei necesităţi de precizie.

— Da.

— Şi ce-are a face cancerul cu filosofia? obligându-l astfel pe Pedro să scornească un răspuns de duh care fu cât pe ce să-i apară, dar nu sosi.

— Puteţi face câte experienţe vreţi, că de vindecat tot nu se vindecă.

— Nu *încă*.

— Şi mata spui că Dolores are cancer. Ce tratament i-au aplicat? Oricum e pe ducă, săraca de ea.

— Eu n-am spus...

— Ce rost are să negi? Ştie toată lumea. Cancer la plămâni. În familia lor toate mor de asta. Dar se încăpăţânează să spună că nu, că e pneumonie. Toată lumea ştie că maică-sa a avut cancer şi sora ei, călugăriţa, cancer... Ei! Mathilde! şi cu o agilitate de necrezut pentru înfăţişarea ei se ridică şi porni în urmărirea amfitrioanei, care, făcându-se că n-o aude, îşi lua zborul către un notabil jurisconsult ce pontifica, înconjurat de cucoane mai aproape de vârstă ingrată decât ar fi vrut-o, despre drepturile femeii în caz de nesemnare la timp a contractului de separare de bunuri.

Pedro profită de fuga ei ca să scape şi de cealaltă bătrână cu aparenţă de surdă, discret şi fără vorbă, arborând un aer plin de atenţie şi ţinând în mână paharul gol în chip de scuză salvatoare. Şi-n atitudinea asta de beduin în apropierea oazei dădu peste Matías întovărăşit de o tânără blondă şi zveltă care-l sorbea devoratoare din ochi şi chiar îşi lăsa o mână suavă pe reverul hainei lui de bărbat viguros şi-i punea întrebări la care Matías, măgulit şi orgolios, nu părea grăbit să răspundă. Pedro, cu un surâs de naivă mulţumire, dădu să se apropie, ca să pună astfel capăt rătăcirii sale de geamandură fără amare, prin salonul plin de necunoscuţi, dar, când să-şi ridice mâna şi să-şi întredeschidă gura a salut, îl opri căutătura împietrită a prietenului său, care, cu un aer de absolută înstrăinare, ignorându-l nu numai ca entitate personală, ci şi în ipostaza lui de corp fizic, capabil deci să interfereze privirile, îl imobiliză. O clipă, Pedro se întrebă dacă nu cumva e victima unei erori, a uneia dintre acele halucinaţii care — în momentele de aşteptare — ne fac să proiectăm pe faţa unui necunoscut trăsăturile şi chiar expresiile familiare ale persoanei ce ne consumă timpul. Dar nu, era Matías în carne şi oase, deşi nu-l cunoscuse niciodată sub înfăţişarea asta. Nu numai felul de a privi îi era altul, dar şi rictusul gurii se modificase şi era evident că din ea nu

îi ieşeau cuvinte latineşti, ci altele, mult mai banale, pronunţate într-un idiom secret, cu valoare apreciată numai de iniţiaţi şi bucurându-se, printre alte virtuţi, de puterea de a stârni fiori de intimitate sau de pasiune în unele creaturi delicioase, al căror grumaz gracil exală un halo luminos pe care capul navighează orientat magnetic spre cel ce le rosteşte. Corpul lui Matías îşi ierarhizase şi el membrele altfel, aşa cum Pedro intuise cu totul fugitiv în clipa când — în ajun — mama prietenului său pătrunsese în acelaşi salon, acum atât de brusc metamorfozat. Paharul pe care şi Matías — supunându-se parca unui imperativ categoric universal — îl avea în mână era ţinut şi ridicat şi golit într-un fel aparte, la fel de precis în detalii, la fel de diferenţiat în mişcări, la fel de lent desfăşurat în spaţiu ca şi un rit de la care orice abatere ar fi însemnat un sacrilegiu. Şi astfel, acelaşi Matías cu care-şi împărtăşise uluirea în faţa totalei găunoşenii a conferinţei Maestrului părea acum preschimbat într-o fiinţă distinctă, oferindu-i spre observaţie o suprafaţă tot aşa de necunoscută ca şi cealaltă faţă a lunii, totuşi existentă fără nicio îndoială. Şi ca să-i confirme prezenţa vechiului său prieten, aflătoare sub aparenţa poate mai reală decât cea cunoscută lui, un ochi clipi brusc, ca un fel de semn conspirativ, vrând parcă a-i spune: „Pisăloaga asta nu mă lasă să viu cu tine, să pălăvrăgim despre ce ne place nouă, dar dacă ai şti cât e de delicioasă, m-ai ierta”.

Pedro se lăsă adânc în unul dintre acele fotolii infinit de moi, în care, o dată tolănit, cobori în profunzimi insondabile. Se văzu silit a-şi mărturisi că furnicăturile pe care le simţea nu erau altceva decât invidia: fiara galbenă aşezată de pictorii medievali în cortegiul alegoric unde Luxuria este o femeie goală cu un măr în mână, iar Trufia o femeie înveşmântată, cu coroană pe cap. Toată lumea aceea unde cuvintele dobândesc o semnificaţie pe care nu o stăpâneşte (dar ar putea ajunge s-o stăpânească) şi unde gesturile îşi află frumuseţea într-un spectru care lui îi rămâne invizibil (dar pe care, într-o bună zi, ar putea ajunge să-l vadă, o dată vindecat de daltonismul său inavuabil) alcătuieşte o rezervaţie cu fiinţe de altă specie, arătându-se binevoitoare şi îndatoritoare faţă de el, dispuse să-l ajute să urce, una câte una, treptele unei scări foarte lungi, dar nu inaccesibile. Da! Nu este decât un act de voinţă, atât. La fel ca ispitirea îngerului: „Mâncaţi din fructul acesta şi veţi fi asemenea zeilor”. Şi-i de ajuns să faci pasul, sau gestul acesta, sau să muşti şi să te aşezi în rândul ce duce într-acolo. Trebuie pur şi simplu să se hotărască să li se-alăture, să meargă drept spre fruct, să adere, să se asimileze, să-şi îmbrace noua natură. Dar nu vrea. Suferă pentru că nu vrea. Suferă pentru că se obligă să dispreţuiască ceea ce-n clipa asta invidiază — ticălos. Oare dispreţuieşte felul ăsta diferit de viaţă pentru că este realmente vrednic de dispreţ sau pentru că *el* nu este capabil să se apropie destul

ca să-l împărtăşească? Oare nu-i decât un resentiment de deposedat sau morala lui are o valoare absolută? Dacă-i atât de sigur că ceea ce vrea să fie coincide cu ceea ce trebuie să fie, de ce suferă? De ce este invidios? Este prea mult să sufere din cauza lumii acesteia mici unde ar putea străbate şi n-o face, din cauză că femeile-păsări aurite de aici sunt stupide şi frivole. Să fie ascultat şi admirat, să ştie cum se sărută o mână, să fie admis în dialogul insinuant, să fie sus, să fie unul dintre ai lor, dintre cei aleşi, dintre cei ce sunt dincolo de bine şi de rău pentru că au cutezat să muşte din mărul vanităţii sau pentru că l-au căpătat gata muşcat şi-l respiră ca pe un văzduh imponderabil şi impalpabil.

— E, dar ce faci aici singur-singurel? îi spune păsărăreasa-şefă.

— Matías era foarte ocupat, explică Pedro vindicativ.

Ciuda îi îngăduie să fie violent, pentru că după analiza de adineauri este dispus să nu mai admire pe nimeni şi să nu se teamă de nimeni, ci să se îmbrace într-o armură de insolenţă.

— Nu vrei să-mi spui că eşti supărat.

— Nu înţeleg rostul acestor reuniuni mondene. Parcă spuneaţi că se va comenta conferinţa?

— Dar nici nu s-a vorbit despre altceva... dumneata ai fost în lună. N-ai discutat cu profesorul? Şi arată către un grup numeros unde încă dizertează un domn chel. Vrei să te prezint?

— Nu, vă mulţumesc. Trebuie să plec.

— Te-ai supărat. Îţi închipui că te-am neglijat.

— Nu, e altceva.

Şi pe negândite, căzând şi el în cursă, vrând să facă pe interesantul, să se împodobească cu pene proprii, fie ele chiar ţipătoare, adăugă:

— Noaptea trecută am operat.

— Nu mai spune! exclamă strălucitoarea doamnă. Povesteşte-mi! Dar înainte ca el să-şi înceapă relatarea e silită să se ridice. Scuză-mă!

Profesorul se îndepărtează, se pregăteşte să părăsească reuniunea. Învăluit în erudiţie, se clatină ca o corabie înainte de a ieşi în larg. Ce păcat! De ce pleacă aşa de repede?

— Doamnă...

— Mai stai. Nici n-am putut sta de vorbă cu dumneata. Sunt atâtea lucruri pe care-aş vrea să mi le explici...

— O secundă, dar numai o secundă... şi o conduce într-un colţ de lângă uşă unde, cu gesturi blajine şi privire intensă, îi comunică o înţelepciune pentru ea total indiferentă. Pedro o veghează cu priviri posesive; i se pare că a şi dobândit drepturi asupra acestei femei şi că atenţia ce-o consacră altuia i-a fost furată lui. I-ar plăcea ca ea să-l asculte. Era dispus să-i povestească... dar cadavrul Floritei apare în mijlocul salonului. Pe covorul adânc, gros, moale, stufos se odihneşte

mai confortabil decât în patul de-acasă. Halucinant de îndârjită în goliciunea ei, îşi lasă sângele să se prelingă capricios printre mobile şi printre picioarele convivilor hipertrofiaţi. Fără îndoială, este unul dintre obiectele pe care ei nu le văd, de vreme ce trec pe lângă ea sau chiar o calcă în picioare distraţi, şi tot n-o observă. Printre legile acestei lumi de zei şi de păsări este şi vreuna destinată cadavrelor.

Matías soseşte alarmat, cu faţa contractată, a uitat-o pe zâna blondă ce adineauri îşi rezema mâna de pieptul lui, pare a-şi fi recăpătat felul de-a fi obişnuit, îl priveşte preocupat. Îi spune ceva în legătură cu o chestiune gravă, foarte urgentă. A venit cineva şi vrea să stea de vorbă cu el. Foarte important. Aşteaptă sus, în aceeaşi cameră unde marele ţap continuă să prezideze sabatul imobil. Matías este foarte nervos. De ce-i atât de palid? Cineva vrea să-l vadă imediat. E nesfârşită ridicarea din profundul fotoliu. Straturile de tăcere sunt atât de groase, încât vocea lui Matías abia ajunge până la el. Ghiceşte după gesturile lui ce se întâmplă. Matías l-a luat de braţ şi-l scoate din incinta serbării, îl smulge de lângă prezenţa divinităţilor, conducându-l către o realitate care-l aşteaptă acolo, alături, în odaia lui, înaintea marelui ţap dominator.

Diferenţa dintre fabricile care lansează serii mari şi cele care scot doar cantităţi restrânse de produse manufacturate nu este numai — cum s-ar putea presupune — de tip cantitativ, ci există diferenţe calitative şi numai graţie lor aplicarea regulilor izvorâte din taylorism dobândeşte o eficacitate infinit superioară şi de alt ordin. O fabricaţie atinge anvergura proprie *marii serii*, numai când producţia pe bandă repartizează unul sau mai mulţi muncitori pentru îndeplinirea fiecăreia dintre operaţiile minime ce rezultă din analiza şi descompunerea procesului tehnologic în componentele totalităţii sale bine integrate. Abia atunci principiul cronometrajului este pus pe deplin în valoare şi tot atunci se poate preveni situaţia ca întreaga fabrică *să fie silită să lucreze în pas cu cel mai slab dintre muncitori*. O planificare adecvată pe ansamblu, cu indicatori schematici de complexitate relativă pentru fiecare operaţie în parte, şi o economie de deplasări, mişcări, întreruperi, chibzuiri, cu excluderea absolută a factorului talent, dau până la urmă rezultatele dorite de noi toţi. Raţionalizarea aceasta încă n-a ajuns poate să se statornicească atât de precis în nicio întreprindere din oraşul nostru din lipsa producţiei de masă necesare. De aceea, pentru a ne face o idee despre principiile sale de bază, vom recurge la un aşezământ unde, cu toate că nu e vorba de o manufactură propriu-zisă, există un număr suficient de obiecte de prelucrat pentru ca normele de raţionalizare să-şi atingă eficacitatea neîndoioasă. Este vorba de înhumările verticale practicate în cazul cadavrelor unor persoane, care, făcând parte în timpul vieţii din clase sociale mai puţin cuprinse, nu au putut sau nu au vrut să-şi

achiziţioneze un loc de veci şi de aceea urmează a fi instalate în mod imprecis într-un teren viran şi fără limite, unde rămân numărul de ani necesar ca procesele de putrefacţie să-şi desăvârşească opera, fiind ulterior strămutate în groapa cunoscută sub denumirea elegantă şi sonoră de osuar. Cum terenul disponibil (cu toată extinderea substanţială a deşertului circumurban) este fatalmente limitat, pe când numărul morţilor poate fi considerat practic infinit, de vreme ce în scurgerea neîntreruptă a timpului, fiecare zi, cu parcimonie sau generozitate, aduce o nouă încărcătură, a trebuit să se pună la punct o tehnologie menită, pe de o parte, să limiteze extinderea zonei de putrefacţie, iar pe de alta să reducă şi cheltuielile pe care vistieria publică e silită să le consacre acestei prestaţii ultramoderne, puse la dispoziţia oricărui cetăţean. Esenţa şi fundamentul taylorismului constau — după cum se ştie — în eliminarea din activitatea fiecărui muncitor a tuturor momentelor neproductive (fie că aşteaptă sosirea uneltelor, fie că îşi potriveşte într-un mod convenabil piesa de prelucrat, fie că îşi aprinde în treacăt ţigara) şi în stabilirea unui randament strict pe tot timpul lucrului pentru fiecare dintre mişcările constitutive ale acestei activităţi neîntrerupte ce duce la modificarea situării în spaţiu a materiei, în speţă a celei ce alcătuieşte obiectul în curs de fabricaţie. În conformitate cu normele acestea, groparii din cimitirul de Est, în loc să se tot joace cu cranii sau tibii şi să facă pe seama lor glume macabre şi aproape totdeauna de un gust îndoielnic, îşi dedică activitatea în mod continuu unei munci standardizate şi raţionale. În timp ce una dintre echipe, să-i spunem A, execută în pământul roşcat gropi paralelipipedice cu o adâncime medie de patru metri şi cu lungimea şi lăţimea cea mai convenabilă demonstrată de o lungă experienţă, altă echipă, s-o notăm cu C, transportă cu roabele, spre locuri unde este valorificat ca material de rambleiaj, pământul excedentar — adică ceva mai puţin de şapte optimi din totalul excavat — iar echipa B se ocupă numai cu înhumarea propriu-zisă, care, fiind faza cea mai specializată a procesului, merită o descriere mai amănunţită. Conform schemei de raţionalizare, fiecare dintre muncitori se consacră exclusiv activităţii sale specifice, materiile prime fiindu-le furnizate de alte servicii auxiliare, într-un ritm a cărui periodicitate trebuie riguros controlată dacă se urmăreşte realizarea unui randament optim. Ritmicitatea este garantată prin depozitarea preliminară a tuturor celor ce urmează a fi transportaţi pe durata unei zile de muncă într-o magazie spaţioasă, de unde pleacă transporturi la intervale regulate, deplasarea făcându-se cu viteze uniforme pe diversele cărări dinainte desemnate. Întrucât timpul investit în fiecare piesă oblongă este precis determinat, el constituie factorul de bază al periodicităţii, la care se adaugă un coeficient de corecţie întemeiat pe respectul durerii omeneşti a rudelor; astfel este posibil să se evite

ciocnirea cortegiilor funebre sau suprapunerea lor în acelaşi sector de lucru. Această pudoare este ocrotită cu şi mai mare *succes* prin stabilirea unor trasee separate pentru fiecare transport succesiv. Odată sosit obiectul la picioarele gropii paralelipipedice, abia părăsită de echipa A, care începe să sape alta asemănătoare în apropiere, intră în acţiune muncitorii din echipa B. Cu mişcări rapide şi precise desfăşoară două frânghii groase şi le trec pe sub sicriu: una la nivelul teoretic al gâtului sau ceva mai jos, în dreptul vertebrei proeminente de la obârşia spinării; cealaltă în poziţia teoretică a scobiturii genunchiului sau a depresiunii poplitee. Astfel amplasate, frânghiile asigură echilibrul perfect al sarcinii. Cu ajutorul lor, fiecare dintre cei patru membri ai echipei prinzând de câte un capăt, coşciugul (confecţionat din scânduri de pin de grosime redusă, pentru a înlesni pătrunderea cât mai rapidă a tuturor elementelor necesare unei copioase putrefacţii: umiditate, ţărână, rădăcini, germeni, larve de insecte, viermişori lăptoşi) coboară repede, fără poticneli sau abia atingând pereţii verticali ai cavităţii. Când ajunge la fund, după ce i se verifică orizontalitatea, frânghiile sunt retrase lesne, şi anume dând drumul unui capăt şi trăgând în sus de celălalt. Acompaniamentul sonor şi religios al înhumării s-a desfăşurat simultan şi după ce i s-a oferit uneia dintre rudele cele mai apropiate posibilitatea de a arunca un pumn de ţărână pentru a suspenda precara intangibilitate a capacului, cei patru muncitori, cu mişcări sincronizate şi fără a se stânjeni unul pe celălalt, acoperă obiectul cu un strat de pământ destul de gros ca să-l ascundă privirii curioaselor şi uneori chiar impertinentelor cimotii care se încăpăţânează să se aplece peste bortă, în nădejdea că ar mai putea zări un petic de scândură neagră, dar nu atât de gros încât să diminueze sensibil capacitatea gropii şi să afecteze în consecinţă randamentul muncii. Odată isprăvită depunerea acestui strat de pământ care-l îmbrăţişează strâns pe mort (lăsând totuşi aerul necesar viitoarei vieţi necrofage), muncitorii din echipa B schiţează un gest atât de expresiv de *all right, finito,* s-a făcut, gata, încât toţi cei rămaşi în jurul gropii ca să studieze coloritul ocru al substanţei pământoase suprapuse devin conştienţi de inanitatea ocupaţiei lor şi, ridicându-şi ochii, după o scurtă nehotărâre o iau pe urma paşilor — mai fermi — ai capelanului oficiant în acest loc de odihnă şi ai ministrantului său care se retrag în mare viteză către magazie după un nou transport. Şi e şi timpul s-o facă, fiindcă se apropie în taină, greu de desluşit pentru ochii aburiţi de durere, următorul transport conform exigenţelor unei bune raţionalizări. În felul acesta înhumările verticale fac posibilă stivuirea în cel mai mic spaţiu şi cu efort fizic minim a unei cantităţi maxime de răposaţi, fără ca bunele moravuri sau religia să sufere vreo ştirbire. Iar idealul — aproape utopic — al unei munci bine făcute este atins fără pic de

pedanterie de aceşti simpli muncitori.

Supus destinului comun, cadavrul Floritei, livid şi pseudovirginal, sosi în depozitul amintit la un ceas incert şi fu depus în şirul bine administrat de mese sarcofagice. Cimitirul de Est îşi desfăşurase în lumina soarelui toate podoabele sale halucinante de grădină fermecată din pânzele lui Bosch. Acoperişurile ascuţite ale pagodelor îşi înălţau olanele multicolore într-un spaţiu oriental. O mulţime peregrină, lenevoasă şi îndoliată străbătea în grupuri mici aleile, admirând feluritele minuni: firide în şatrange la toate căsuţele morţilor, fiecare cu uşa ei, la care ai fi putut bate, şi accesibile graţie unor paraboloizi spiroidali ce înşurubează pământul permiţând, cui plăteşte, să zacă pe veci la al treilea pe stânga; arbori ascuţiţi, împresuraţi la poale de flori mai cu seamă galbene; zone sterpe, unde nu este îngăduită nicio lespede permanentă, ci numai trecătoare cruci de lemn ori de fier sau mărunte grilaje de grădină privată de mărimea unui trup; edificii concepute de un arhitect smintit în momentul de apoteoză al prostului gust de la începutul secolului; toate aceste elemente heteroclite izbutesc să creeze laolaltă impresia unui peisaj de evantai japonez, din care au fost extirpate lacurile artificiale, braţele de apă, podurile arcuite şi sălciile plângătoare.

Rotunda consoartă însoţită de trei bătrâne, omul de la cârciumă în haine de catifea reiată, o verişoară de la ţară şi nevasta lui Amador au fost unicii martori ai abilelor manevre prin mijlocirea cărora se întorcea în pulbere ceea ce din pulbere ieşise ca o nălucă de carne ispititoare. Dar după ce pământul ce avea s-o însoţească în lunga-i călătorie fusese aşternut pe sicriu cu alarmante bufnituri a gol şi alţi trei tovarăşi de drum se culcaseră peste corpul tânăr al Floritei, sosi ordinul de exhumare semnat, în virtutea cine ştie căror stranii maşinaţii, într-un tribunal colbuit, de către un judecător îndepărtat, pe o hârtie nearătoasă, dar perfect legalizată, şi adus de un aprod pe bicicletă până la necropolă. Şi în chipul acesta absurd, Legea — pururi inumană — sfărâma ritmul muncii şi făcea. imposibilă îndeplinirea normei obişnuite în productivitatea unei zile de muncă. Pământul afânat trebui din nou să fie scos, jumătate-jumătate de echipele B şi C, întrucât echipa A susţinu că aşa ceva nu intră în atribuţiile ei, şi proaspetele coşciuge, cu frumoasa lor culoare chinoroz, încă foarte puţin pătată, se aliniară impudic într-o promiscuitate răvăşită şi fără precedent, înfăţişând iar sub soare ceea ce n-ar mai fi trebuit să se arate vreodată.

— Asta este, spuse impasibil şi ferm, maistrul tuturor echipelor o dată deschis obiectul ca să demonstreze incompatibilitatea erorii cu mintea sa organizatoare; cadavrul Floritei îşi începu calea întoarsă pe drumul fără întoarcere, dar nu către magazie, ci către alt edificiu învecinat, la fel de spumos şi de asiatic, unde domneau — în timpul

orelor de lucru — medicii legişti, şi — neîntrerupt — ajutorul de la autopsii, gras, rubicond, jovial, mai presus de orice scârbă, cunoscător versat al corpului omenesc şi al multiplelor specii de viermi.

Marele ochi acuzator (care, instalat în timpul zilei în vârful boitei astronomice, îşi aruncă lumina insidioasă nu numai pe suprafeţele netede ce i se expun cu nevinovăţie privirii, ca faţadele caselor văruite, acoperişurile şubrede ale cocioabelor, ci şi în colţurile umbrite unde se reculeg sufletele sensibile, el, care mulţumită însăşi luminii îşi duce până la limite activitatea înşelătoare, îndârjindu-se cu încăpăţânare în faţa fiecărui spectator surprins ca să-i arate într-o demonstraţie aparent inatacabilă, că numai suprafaţa opacă a lucrurilor, forma, măsura, dispunerea lor în spaţiu posedă o realitate şi că, dimpotrivă, esenţa lor, semnificaţia profundă şi simbolică oferită noaptea de atare entităţi este cu desăvârşire lipsită de valoare) îşi prelungeşte, ca-n orice zi, activitatea de transmutare până în miezul lumii umbrelor, în palatul fiicelor nopţii, unde, încremenită, dar pururi prevăzătoare, se odihnea, ca regina furnicilor, cu pântece mare şi alburiu, dulcea şi inefabila doña Luisa. Ca omologul ei din celălalt regat al umbrelor, şi ea era capabilă să transforme creaturile tinere pornite să devină cinstite dansatoare în zborul nupţial, îmbrăcate-cu-lungi-văluri-albe, în neobosite lucrătoare aptere; şi tot aidoma omologului ei, nu avea nevoie, pentru trista însă rentabila transformare, să recurgă la mutilări chirurgicale, la extirpări de organe sau la centuri de castitate rigide şi lăcătuite; simple modificări în regimul alimentar şi în comportamente (inclusiv o amănunţită prefacere a orarului ce hotărăşte alternarea veghii şi somnului) dădeau cu uşurinţă rezultatele urmărite. Astfel, la fel cum un perete de sticlă într-un stup sau un furnicar determină o ripostă neîntârziată din partea colectivităţii care tapisează piesa translucidă cu o substanţă opacă, restabilind atmosfera obscură caracteristică acestor locuri şi singura convenabilă activităţilor lor specifice, tot aşa şi în furnicarul doñei Luisa, intrarea marelui mincinos şi a razelor sale deformante era stăvilită cu obloane, persiene de rafie verde, jaluzele de lemn şi draperii grele. Ochii împodobiţi artistic cu dungi albastre, cu pleoape rimelate şi picături (cu însuşiri dilatante) nu erau siliţi să îndure ineluctabila jignire cu care ziua le pedepseşte pe congenerele solitare şi aparent libere care, în lipsa unei organizaţii adaptate activităţii lor, sunt în primejdie, din clipa când părăsesc în tovărăşia clientului decepţionat, camera de pensiune ieftină sau închiriată de cucoana văduvă ce-şi duce zilele din obolul lor, ca însoţitorul lor să vadă cum se estompează şi dispare în atmosfera ucigaşă a zilei, ca într-o poveste cu zâne, huria lasciv cu care greşit socotise că-şi împărţise aşternutul: şi nu mai găseşte la braţ cu el decât o gospodină grăbită să-şi facă piaţa, o bucătăreasă ce încruntă din sprâncene văzând că s-au scumpit

legumele. O singură încăpere nu era ferită de acţiunea înşelătoare a soarelui, căci puterile malefice nu puteau da înăuntrul ei peste nicio fiinţă susceptibilă de asemenea metamorfoze. În bucătăria unde-şi făcea de lucru slujnica, soarele pătrundea prin curtea interioară şi mângâia un motan deprins, de-a lungul grozavelor şi neplăcutelor ceasuri ale zilei, să-şi împrumute căldura vie rotundelor coapse ale doñei Luisa. Într-adevăr, înalta ei poziţie ierarhică nu-i permitea să-şi omoare timpul cu lucru de mână sau cu croşetat fulare, ca o doamnă-patroană de rând, care-şi câştigă din greu colţişorul de paradis de-a lungul unei existenţe aproape fără o clipă de răgaz, ci îi plăcea mai curând să mângâie blana de pe spatele animalelor nobile, dintotdeauna admise în palate, ogarii, gazelele şi elegantele feline nedomesticite. Astfel, aşezată într-un colţ din bucătărie, singură printre făpturile nocturne, capabilă să ţină piept luminii, doña Luisa se odihnea, cu ochii ei batracieni abia întredeschişi, lunecându-şi palma, iar şi iar, pe crupa motanului negru care-i răspundea cu o muzică secretă, perceptibilă prin pipăit ca şi prin auz.

În faţa ei, Matías şi Pedro păreau doi paji călători în drum către Locurile Sfinte, opriţi la un castel să ceară adăpostire peste noapte şi făgăduind în schimb să-şi împărtăşească duhul doamnelor de la curte şi să le distreze. Conduşi la bucătărie, soarele îi găsea şi pe ei mai puţin rezistenţi decât pe matroană, mai plăpânzi şi mai palizi, după o zi de spaimă şi de meditaţie. Intraţi la gânduri, adulmecând primejdia, apelaseră, într-o necugetată încercare de a evita inevitabilul, la subterfugiul, la fuga asta descreierată pe lumea cealaltă, de aci, pe care o cunoşteau bine, în care orele se scurgeau într-un alt ritm, iar hotarele conceptelor nu se suprapuneau peste cele trasate de realitatea diurnă, luminată strălucitor de ideea morţii şi a pedepsei. Fără să ştie, Pedro parcurgea drumul obişnuit al delincventului care, după ce şi-a comis crima într-un cerc străin, se întoarce în lumea cea mai potrivită pentru el. Aşa cum ochii anumitor animale au ajuns să se atrofieze de neîntrebuinţare şi nu mai sunt decât bumbi orbi sub pielea de pe gât şi nu se mai deschid niciodată, la fel şi ei îşi ascund sub frunte organele invizibile ale discernământului moral care, din nefuncţionare, nu se mai deschid. Îndeobşte, asemenea ofidieni sau reptile, tupilaţi în crăpăturile rocilor şistoase, se hrănesc, nepăsători, cu gângănii mărunte, dar dacă uneori, în loc să devoreze onorariul prietenei lor de noapte, muşcă din venitul, deşi mai firav, plămădit totuşi dintr-o altă substanţă, al funcţionarului de bancă sau al taxatorului de la tramvaie, pier striviţi fără scăpare, nu atât din pricina delictului în sine, cât pentru că au cutezat să-l comită la lumina zilei.

Matías şi Pedro, complice şi delincvent, după ce străbătură coridoarele şi scările în penumbră, grele de mirosul fumului de tutun răcit, după ce păşiră peste femeile îngenuncheate care frecau pe jos,

după ce lunecară pe mozaicul umed şi recunoscură pe parchet mirosul ce se ridică vara din pământul umed, după ce întrezăriră prin uşile deschise unica schimbare a aşternuturilor care caracterizează bordelurile economice bine administrate, după ce întâlniră, pe un alt coridor, pe singurul bărbat al casei, un oligofren cu o mână atrofiată, comisionarul acelei case boccaceşti, în drum, şi el, împovărat cu un coş cu merinde, târându-şi laba betegită (mulţumită viguroasei sforţări a piciorului sănătos) către bucătăria îndepărtată, se aflară deodată faţă în faţă cu idolul budist scăldat în lumină. Soarele pătrundea în bucătărie şi dădea naştere pârâului vizibil de particule infime care-i dezvăluia trecerea prin locurile părăsite-n voia pulberilor. Dona Luisa, cu pleoapele puţin lăsate, îi zări intrând şi rămase încremenită, dovedind alte înzestrări decât bunăvoinţa comercială de peste noapte şi simţămintele ei aproape tandre pentru bărbaţii foarte tineri. Matías se repezi la idol şi, încordându-şi braţele nobile şi stomacul răscolit de greţuri, o îmbrăţişă.

— Am sosit. Unde-s fetele?

— E prea devreme, îi informă severa matroană.

— Nu-i nimic. Mâncăm cu dumneata împreună. Eşti invitata noastră. Pedro ne invită.

Intră comisionarul. Cu un gest, doña Luisa îl făcu să se apropie ca să se uite ce are-n coş. Ca să vadă mai bine, cu cealaltă mână îl dădu la o parte pe Matías. Pedro rămăsese lângă fereastră, speriat, oarecum uluit că într-un asemenea loc pot exista o bucătărie, o maşină de gătit, o pisică neagră şi un coş cu merinde. Dona Luisa, fără să se scoale, descoperi coşul şi mârâi aprobator. Luă o roşie, o ridică aşa încât sfera stacojie să stea în plin soare. Ea privea roşia dintr-o parte. Pedro o privea din alta. Ergo, amândoi o vedeau din perspective diferite.

— Prea coapte roşiile astea. Vreau mai verzi.

— Ce contează? Invitaţia noi o facem. Trimitem după cumpărături. Mâncăm cu dumneata şi cu ceva domniţe de pe-aici. Stăm toată ziua.

— E prea devreme.

Dar Matías îi şi comanda omului de serviciu mezeluri, cutii de sardele în ulei, compot de piersici, brânză şi vin roşu, strecurându-i în mână una sau două bancnote. Pleoapele nemişcate ale doñei Luisa oscilară uşor în direcţia uşii. Apoi reîncepu să pipăie roşiile.

— Ei, facem oricum o salată.

Şi întorcându-se spre infraumanitatea de parte femeiască ce trebăluia pe lângă maşina de gătit, porunci:

— Voi astea, vă luaţi rasolul şi-o-ntindeţi să mâncaţi jos. Şi adăugă: Trezeşte-o pe Andrea şi pe Alicia şi spune-le să vină imediat.

Dona Luisa se ridică trudnic, silindu-l pe motan să sară jos. Se târî spre fereastră, accentuând grozava dificultate a deplasărilor ei cu

dificultăţile la fel de mari pe care i le încercau picioarele la restabilirea contactului cu pământul şi cu un gest încet dar sigur, blocă trecerea soarelui, redevenind, impunătoare, stăpâna absolută a nopţii.

Când întunericul agreabil şi învăluitor restabili, o dată cu noul amurg, supremaţia adevărului şi a exactităţii în bucătărie, când lucrurile îşi proclamară iarăşi natura simbolică de *fiinţe,* eliminând imprecizia mărturisită spaţial a formelor, unghiurilor şi dimensiunilor lor, când doña Luisa îşi reluă înfăţişarea prudentă şi confidenţială de mare mumă falică ce întinde cupa vieţii tuturor câţi — înfrângându-şi respectul natural — se târăsc până la poalele rochiei sale umilindu-se respectuos — îi sărută panglicile violete, dantelurile de culoarea caisei, jartierele de un trandafiriu pudic şi niciodată — la vârstă ei — de un negru lubric, când ochii batracieni izbutiră să se deschidă larg, desfăşurând evantaiul cutat al pleoapelor şi dezvăluind strălucirea niciodată pierdută a savantelor pupile şi când — în sfârşit — pisica, inutilă acum, se întoarse la obişnuitele-i partide de vânătoare prin încăperile învecinate, Matías simţi că ceasul deplinei spovedanii sosise. Şi cu adevărate frângeri de inimă, deşi îi lipseau orice hotărâri de viitor în afară de aceea de a rămâne pururi credincios consumator de dragoste (ridicată prin meşteşug cinstit la rangul de operă de artă), îi înfăţişă prezidentei motivele sosirii sale la o oră atât de nepotrivită şi delictele (nu întru totul străine de acea casă) pentru care poliţia, pusă pe picior de război în urma nu se ştie cărei funeste maşinaţii şi stârnită de Dumnezeu ştie ce proces-verbal de autopsiere, autentificat de un medic legist necunoscut, se afla pe urmele prietenului său aci de faţă, palid şi tremurând puţin, cu cearcăne adânci, nedormit, după o noapte de panică petrecută pe străzi în preajma vânzătoarelor de *porras*, întremat cu chiu, cu vai de nişte păhărele de anason *del mono* denaturat, dar având acum mare trebuinţă de o mâncare mai consistentă, de un refugiu, de o protecţie, de un peplu cald care, desfăşurat într-un gest primitor, să-l oploşească sub un învăluitor gest matern. Relatară apoi circumstanţele, vârsta suavei victime, inocenţa jertfitorului, faptul de necrezut că nu s-a înfruptat din acea fiinţă căreia îi făcuse chiuretaj, cursa plină de primejdii întinsă de incestuosul tată, relaţiile de natură comercială ce se stabiliseră între cei doi prin mijlocirea credinciosului Amador; în fine, imposibilitatea în stadiul avansat al hemoragiei de a împiedica inevitabilul deznodământ. Dona Luisa, luând cunoştinţă de criminalele fapte, îl privea pe îndureratul fecior ca şi cum un nimb de flacără sau de aur mai subtil i-ar fi încununat coama ciufulită şi părea să găsească o frumuseţe demonică în noul sălăşluitor — pentru o perpetuitate deocamdată provizorie — în întredeschisa ei gheenă. Întinzându-şi gingaş mâna împovărată de giuvaeruri, ce numai noaptea scăpărau

flăcări mov şi ametist la capătul unui braţ înveşmântat în negru, încă plin, prinse mâna rece a lui Pedro şi întâi o mângâie, contemplând-o apoi, admirând parcă forţa ascunsă în degetele ei. Mâna lui Pedro, fină, deşi nu cum ar fi fost dacă ajungea un chirurg îndemânatic, dispus să urmeze căile triumfale visate de cealaltă bătrână (cu pensiunea), transmise prin nervii senzitivi până în inima strânsă a tânărului un sentiment de repulsie fără echivoc. Dar Pedro îşi reprimă dorinţa tot mai puternică de a-şi smulge mâna şi o lăsă să-i fie mângâiată, contemplată, savurată, linsă de atenţia senilă şi calculatoare care prevedea cât de utilă i-ar putea fi pentru tămăduirea ravagiilor dezlănţuite printre lucrătoarele ei de neatenţie sau de fatalitate, făcându-le să-şi părăsească temporal matca definitivă a sterilităţii lor. Dar nu îndrăzni încă să-şi pună în valoare ascendentul cucerit asupra acestor mâini atât de păcătoşite, şi se mulţumi să se bucure o clipă de ele în această stare de pură virtualitate, cu senzualitatea sălbatică a criminalului năimit ce mângâie revolverul strălucitor cu care încă n-a tras.

— Băieţelule! spuse doña Luisa.

Şi Pedro îşi lăsă capul ca şi cum ar fi vrut să-şi rezeme fruntea de acel genunchi deghizat, ca şi cum ar fi vrut să se prosterne ca în faţa unei adevărate mame, ca şi cum din gura ei de Pitie s-ar fi pogorât un oracol asupra durerii lui, arătându-i singura cale a mântuirii.

— Poţi să rămâi aici câteva zile, spuse doña Luisa. Până se aranjează lucrurile.

Pedro simţi că plânge de recunoştinţă, deşi niciun geamăt nu-i ieşea din gură şi nici lacrimile nu-l podideau şi nici pieptul nu i se zbuciuma, ci avea senzaţia ciudată că nu mai respiră şi încremeneşte într-un spaţiu submers unde totul (hrana, aerul, dragostea, respiraţia) îi este introdus printr-un tub de cauciuc, în vreme ce el rămâne inert. Dona Luisa făcu atunci gestul atâta timp aşteptat, marele gest către care călătorise toată noaptea şi de atât amar de ani; înlănţui cu braţu-i robust gâtul tânărului şi-i atrase capul, făcându-l să cadă pe voluminoasele perne ale sânilor, strivindu-i nasul de pielea zbârcită de pe grumaz, silindu-l să-i aspire amestecul rezidual al tuturor parfumurilor cu care-şi împroşcase carnea, de când, la cincisprezece ani, o şi vindea profesional, apoi când se exhiba — guristă fără talent — în hangarele libere ale Republicii, când — adorată de un consilier municipal — îşi ascundea guşa sub somptuoase vulpi argintii şi apărea în lojile de la teatrul Eslava, şi mai târziu, când — acum căpătuită — îşi schimba diapazonul aromelor, îndreptându-se către altă gamă unde petalele de flori triturate covârşesc izurile din punga genitală a mosculuí.

Dar Matías, râzând, se precipită:

— Ei, mă faci gelos! Şi tipări o pupătură mucalită pe obrazul flasc

şi râse mai departe ca şi cum totul s-ar fi aranjat şi nu i-ar mai fi rămas decât să facă o piruetă, un salt mortal din vârful unui scaun, să-şi ia rămas bun de la public şi să se cufunde în lumea diurnă care se încăpăţânează misterios să existe dincolo de pânzele circului şi de fanfara lui.

Ciocănind prudent la uşă a prevenire sau a modestă rugă, crăpând apoi orificiul de legătură, intrând, în sfârşit, cu paşi precauţi, se iviră în lumina becului cele două fete somnoroase chemate de doña Luisa să ia parte la ospăţul (aproape agapă) la sfârşitul căruia Pedro avea să le fie consacrat ca victimă şi preţios zălog. Ambele hurii spălăcite sosiră însoţite de coame despletite (blonde la extremitatea lor atmosferică şi negre la rădăcină); elegante capoate policrome (reprezentând maci şi bujori) descheiate; guri mari şi roşii deschise în căscaturi puternice terminate prin apariţia poznaşă a limbii ascuţite; braţe desfăcute într-o leneşă întinsoare; şolduri pline, vag mlădioase, şi se aşezară, cu picioarele uşor desfăcute, pe scaunele de pin din jurul mesei din bucătărie, salutându-l vesele pe Matías, pe care-l cunoşteau, şi la fel de vesele pe Pedro, pe care încă nu-l cunoşteau. Dar dându-şi seama că nu le venise încă rândul, că deocamdată nu erau decât simple obiecte decorative puse în mişcare de voia munificentă a patroanei lor, că mai aveau multe ore de aşteptat până ce forţa irezistibilă a nopţii avea să le redea veritabila lor demnitate, se purtau cu sfială şi candoare de liceene şi, în loc de a folosi limbajul metafizic şi gesticulaţia orgolioasă a fiinţelor desăvârşite, vorbeau cu cuvinte şchioape şi făceau grimase poticnite de crisalide în aşteptarea eliberării din stingheritoarea carapace care le ascunde şi sub care, totuşi, viitoarea apariţie s-a şi prefigurat cu delicateţe.

Comisionarul, eunuc al subteranelor, intră încărcat de alimente şi le puse pe masă, fără ca nimeni să fi părut a-i remarca prezenţa.

Dona Luisa tăie pâinea şi blagoslovi. Fetele nu socotiră necesar să mulţumească pentru darurile primite. Întindeau mâini avide spre lipiile cu amprentele stăpânei desenate pe ele cu grăsime de la cârnaţi. Mâncau într-o tăcere prudentă, gurile se deschideau moderat, lăsând să se audă uşoare clefăituri de mandibule, dând capul peste spate pentru a sorbi vinul negru, deşi nu-l beau din ulcior, ci din pahare de plastic albastru, ca de toaletă, scoase de doña Luisa dintr-un dulap în scopuri utilitare, ca să asigure o împărţire în porţii egale şi fungibile.

— Grozav!

Pedro înfuleca exasperat de noaptea pierdută şi bucăţile de pâine dispăreau şi o senzaţie de căldură odihnitoare îi invada corpul rămas rece până atunci. Şi totuşi în bucătărie era cald. Cuptorul aprins asigura, chiar de la ora aceea, apă caldă pentru bideurile din alcovuri. Slujnica intră la fel de tăcută ca şi comisionarul şi vârî iar cărbuni pe foc.

— Poftă bună! spuse ea.

— Ia şterge-o jos! o repezi doña Luisa.

Şi după ce băură, începură să înşire fel de fel de fleacuri inocente sau mai curând începură să aibă urechi pentru sporovăielile nevinovate pe care le înşiraseră femeile până atunci şi ei nu le auziseră: „ce grozav”, „e fain”, „tu, ascultă, mai ia puţin”. Până când Matías vru să atingă piciorul gras al Aliciei pe sub capot. „Ţine-ţi mâinile acasă, mă!”

Dona Luisa, când sfârşiră de consumat nutritivele alimente, ascunse restul de vin în dulap şi îi binecuvântă, propovăduind pacea între semeni.

Şi Pedro luă drumul ascunzătorii, suind fără niciun chef spre o cameră inospitalieră cu număr precizat de bătrână solemnă, pentru a se cufunda într-o siestă profundă care să imite cât mai mult cu putinţă adevăratul somn ce naşte din noapte.

Amador, cum i se cade unui bărbat cu buze groase şi puternice, îşi mulţumea nevasta. Ea îi admira tonalităţile afectuoase ale graiului asturian moştenit pe linie paternă, îi admira poziţia socială mai suspusă decât aceea de paznic de noapte, îl găsea foarte înalt, foarte viguros, foarte puternic, capabil deci s-o conducă peste toate hârtoapele vieţii în drum spre o înmormântare onorabilă clasa a treia specială, cu loc de veci obţinut prin achitarea conştiincioasă a ratelor la societatea de întrajutorare del Ocaso. Amador era generos din fire. Era în stare tot atât de uşor să-şi consacre timpul fără mofturi unui cercetător neobişnuit de activ, ca şi să-i cumpere iubitei soţioare, fără a face caz de asta, o poşetă de plastic cafe-au-lait. Era în stare să pişte o femeie care lustruia pardoseala istovitului institut sau să facă o escapadă într-o lojă la Monumental cu o slujnicuţă plimbăreaţă din îndepărtatul nord-vest, ca după necorectul episod să-şi facă nevasta să uite ora înaintată a întoarcerii acasă fără efort vizibil. Celt viclean, asturian sălbatic, deşi venit pe lume chiar în buricul pământului, atavismele îi îngăduiau să-şi croiască drumul mai cu succes decât masa aborigenilor din stepă. Lungul său părinte răposat îi lăsase — împreună cu sângele nordic — o anumită dragoste de viaţă, o anumită dispoziţie pentru râs, o mare capacitate sugătoare pe care matricea uscată a mamei sale toledane nu izbutise s-o reducă în mod apreciabil. Din cauza asta, melancolia lui neaşteptată era şi mai izbitoare, văzându-l cum se învârtea prin camerele relativ confortabile din îndepărtatul apartament unde locuia de atâţia ani, în plin Tetuán de las Victorias.

— Ce-i cu tine? îl întreba soţia, pântece neroditor, încă lasciv.

„Bietul don Pedro, bietul don Pedro”, repeta Amador în sinea lui, fără a da glas unor asemenea gânduri faţă de nevastă-sa, ci mulţumindu-se să-i răspundă printr-o ridicare din umeri, în care, cu toată bruscheţea dispreţuitoare, ştia să pună şi un nu-ştiu-ce tandru.

Şi apoi, cu glas tare:

— Hai să bem un păhărel la Glorieta.

— Du-te tu singur, îi zâmbi ea, îndrăgostită.

În Piaţa Glorieta, soarele strălucea deasupra obişnuitei învălmăşeli de tramvaie, două-trei taxiuri şi trecători prost îmbrăcaţi. Amador se apropie, cu călcătura lui prudentă, aproape istovit, suflând greoi, cu o urmă de zâmbet care nu-l părăsea niciodată de tot, de minusculele scaune pliante de lemn şi de măsuţele amărâte fără feţe de masă de plastic şi scrumiere cu reclamă de Cinzano. În staţie oprise un tramvai 43 şi din el coborau valuri de muncitori în haine albastre sau cenuşiu-închis şi, cu cutia de merinde goală învelită în ştergare cu carouri galbene sau verzi, se îndreptau spre drumeagurile din preajmă. Erau vechi lucrători constructori sau electricieni sau instalatori. Îşi aveau casele lor, moştenite. Câte un nou-venit se strecura modest

printre ei, silit să-şi plătească mai departe o cameră subînchiriată sau la hotel.

„Bietul don Pedro", se tot răsucea creierul lui Amador şi-l încerca o vagă mustrare de cuget. Repeta, fără să observe că nevastă-sa nu-l mai vede, acelaşi gest din umeri, dispreţuitor şi tandru.

— El e, spuse, arătându-l, un copil de pe strada lui.

„Am păţit-o, poliţia."

Copilul era însoţit de un tânăr bine îmbrăcat, mult prea suspect de amabil (când veni lângă el) ca să-i înlăture bănuielile.

— Sunt un prieten al lui Pedro, spuse el, ca şi cum o minciună aşa de răsuflată ar fi putut să-l liniştească pe Amador şi să-i descleşteze gura strânsă ca o stridie. Trebuie să-l ajutăm. E la ananghie. Mi-a spus să te caut pe dumneata.

— Ce Pedro? Care Pedro? protestă Amador.

Dar Matías şi începuse să-i explice totul: pseudoresponsabilitatea pseudoavortului şi motivul trădării lui Moacă sau ce canalie o fi fost, fiindcă lui Pedro nu-i venea să creadă în ruptul capului că Amador ar fi cumva...

— Nu ştiu nimic, spuse Amador, ferm convins că doar un poliţist putea fi atât de bine informat.

— Pedro stă ascuns. L-am ascuns eu. Aşteaptă să te duci dumneata, să se ducă Amador şi să lămurească lucrurile. Mi-a spus că Amador poate declara cum s-au petrecut toate şi de ce a murit fata. Trebuie să vii cu mine la comisariat şi să explici toate astea...

— Eu? Amador simţi că i se încrâncenează spinarea. Ce să declar eu, nefericitul de mine, nu sunt decât un biet om, nu ştiu nimic, şi vor să mă bage la apă.

— Te rog!

— Eu? Da' cum vă-nchipuiţi că eu...?

— Vino cu mine!

— Eu?

Omida-procesionară-a-pinului este un vierme cu perişori gălbui şi cu aspect delicat dar, când e atins, urzică şi acoperă pielea cu blânde, inflamând până şi pleoapele, dacă neglijentul naturalist îşi dă cu degetele pe la ochii curioşi. Fiecare viermişor, aparent orb, secretează în timpul deplasării un filament de substanţă lucioasă şi translucidă. Viermele care-l urmează pe cel dintâi îşi trece filamentul printre labele minuscule şi-l îngroaşă cu propriile-i bale. La fel şi următorul, şi aşa, rând pe rând, fiecare membru al turmei oarbe, ţinându-se după călăuza pe care hazardul a prefăcut-o în căpitan. Cu toată cecitatea lor, viermii îşi ating până la urmă ţinta şi în nopţile reci, amestecaţi unul peste altul în cuib, îşi împart căldură mutual. Tot aşa, orice adevărat entomolog ar fi tresărit de bucurie la vederea procesiunii pe care (prin oraş, călăuziţi de un fir de natură diferită în urma fiecăruia,

dar cu sens unic) o alcătuiau Matías, Amador, Cartuş şi Similiano.

„Cine se ascunde ar trebui pedepsit şi mai aspru. Judecătorii nu ştiu sau nu vor să ştie cât trag funcţionarii mărunţi ca noi şi la ce pericole ne expunem. N-ai încotro. Taci şi tragi, fără să-ţi pese de sănătate, în toiul nopţii, parc-aş fi de fier, când e vai de mine, nu ştiu cum de mai rezist şi nu-mi cer pensionarea, şi-mi pun pofta-n cui când îmi vine. Când sunt de serviciu mi-e mai uşor, e-adevărat. Parcă mă strâng tot şi sunt mai tare şi merg, şi merg, fără să obosesc. Parcă mă lasă şi frica, eu care de când mă ştiu tot fricos am fost."

„Crede că mă duce. Nu mă duce el pă mine."

„Bietul don Pedro, cred şi eu că s-o fi băgat şi-n gaură de şarpe. Dar ce-mi spune ăsta că m-aşteaptă, asta n-o mai cred. E de văzut dacă a fost în stare să-l ascundă la el acasă. Să-l întâlnesc şi să ştiu, ori laie, ori bălaie. Şi toate pentru că n-a fost certificat."

„Cred că nu iese nimic de-aici, dar mi-a spus: ţin-te după el c-o să ne conducă fără să-şi dea seama. Asta pentru că n-a fost niciodată la poliţia de moravuri şi nu ştie. Ce-are a face că-i vecin, el a fost doar la criminală, pentru înjunghierea aia sau pentru furt. Dar în afacerea asta nu-l văd amestecat fiindcă nu-s bani la mijloc. Omul de la cârciumă a declarat că a stat toată noaptea acolo şi a privit, dar el crede că din gelozie. I-o fi plăcut fata şi acum umblă cu cuţitul, pun pariu pe orice, cu un cuţit de o juma' de metru-n buzunar şi-l caută pe cine i-a pus coarne. Trebuie că-i chiar doctorul. Ce rost avea să vină doctorul dacă nu pentru asta, când oamenii ăştia n-aveau nici trei *duros* să-l plătească. Nu ţine. Dar treaba mea nu e să judec, ci să-l urmăresc pe ăsta şi are un mers cum n-am mai văzut. Parcă sare. Poate că s-a şi prins că-l filez."

„Nu mă trage el pă sfoară. Uite-aşa o sa mi-o plătească. Încă nu ştie cu cine-o să dea ochi."

„Şi-i tare simpatic, singura lui plăcere e să se uite cu microscopul la şoareci. Atâta viciu are şi el. Şi să le scormonească maţele după gogoloaiele alea. Nu ştiu ce i-o fi venit să se bage-n asta. Şi unde mai pui că habar n-avea. Se vedea cât de colo c-o face pentru prima oară. Până şi eu m-aş fi descurcat, da' nefericitul de el dădea cu lingura ca un apucat, fără să-i ia pulsul, fără să ceară ajutor, în loc să alerge după transfuzie."

„Fortuna audentes juvat, dar perseverare diabolicum."

„Uite, m-apucă, şi nespălatul ăsta nici gând să se oprească. Iau o pilulă. N-au decât să spună că nu-i bun opiul, că-i stupefiant şi te intoxică. Dacă n-ar fi extractul de tebaină, nu ştiu ce s-ar alege de mine. Parcă-mi ia cu mâna, aşa mă linişteşte. Ar fi trebuit să mă transfer într-un ţinut cu climă mai dulce, Málaga sau Alicante... Buba e cu apartamentul. N-o pot lăsa pe nevastă-mea aici şi eu să stau în

pensiune. Aş putea vinde apartamentul şi ar cumpăra nevastă-mea altul, în Alicante. Ar ieşi şi-un câştig... vrea să se urce-n tramvai. S-a urcat! Acum ţin-te fugă, fugă cu ghiorăiala asta-n burtă. Acum aproape te odihneşti. Cel mai sigur e s-alergi după un tramvai. Nu-i trece nimănui prin cap ce eşti."

„O fi zis că mă duce dacă se urcă-n tramvai. Pă mine. Boşorogu ăsta jugănit. Pă mine. Nu ştiu cum dă nu l-am înţepat încă."

„Existenţa! Asta îmi îmbogăţeşte existenţa. Situaţia limită, marginea abisului, decizia supremă, prima trăire autentică. Clipa! Criza după care proiectul muritorului se schimbă. Alegerea. Libertatea întrupată. Moarte, moarte, unde e victoria ta. Cântă-ne, muză, mânia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul."

„Prin urmare voiai pata, sărmane. Îţi plăcea jocul de-a pata. Pata originară. Virginitatea reedificatoare. Te-aşteaptă abisul şi râde!"

„Şi toate din cauza şoarecilor. Îmi spunea mie ceva că nu-i a bună să se tot intereseze el de cocioabe. Miel cu miel şi lup cu lup. Aşa trebuia. Nu să meargă la el. Şi ce aprins era: Astea sunt cocioabele, Amador? Copiii tot copii, şi se mai şi cred bărbaţi."

„Dacă mă mut la Alicante, o să-mi taie sporul de capitală şi indemnizaţia pentru locuinţă în Madrid şi nu mai văd prime, fiindcă ce s-ar putea întâmpla în Alicante ca să-ţi dea prime? Parcă văd c-o să trebuiască să renunţ la concedii şi să caut încă ceva de lucru seara. Dar Laura nu suportă aşa ceva. Precis nu suportă. Dacă aici îi e ruşine, unde nu te ştie nimeni, cum o să suporte la Alicante unde toată lumea, vrând-nevrând, te află până la urmă. Dar ce bine mi-ar face clima de-acolo, ce bine-ar fi să mă bată soarele drept în burtă, vorba doctorului, singurul care m-a-nţeles. Toată ziua să mă bată soarele-n burtă şi sigur scap de crampe şi de comicăriile astea de gaze. Ştiu eu bine că-s doar chiorăieli, vânturi, nu altceva şi avea mama vorba ei: Scapi de chiorăială cu motanu-n poală. Dar asta putea s-o facă doar ea, la ţară, aşezată-ntr-un fotoliu scund, lângă foc, cu motanul pe genunchi şi împletind la ciorapi. Dar eu cum naiba să stau cu mâţa pe genunchi când mă ţiu după un tip ca ăsta prin tramvaie. Nu mi-ar strica să intru-n vagon. Platformele mă omoară. Dar dacă intru, mă vede, eroare tehnică. Nu mă cunoaşte, dar se simte. Că altfel, nimeni nu se preface mai grozav ca mine, cum zicea comisarul: „Dumneata, Similiano, ştii să te camuflezi. Să juri că eşti comisionar. Altfel, avansări pentru merite, ioc. Numai după vechime şi drepţi mereu. Ai slujbă-n capitală şi asta e ceva. Parc-ar vrea să coboare tipul."

„Felinare înalte îl călăuzesc prin noapte. Sigur că este încă în pat. Parcă ar fi bolnav. S-o fi atins de ea, nu s-o fi atins... Se prea poate să nici n-o fi atins. Cred însă că da. I s-o fi aruncat în braţe. Simte nevoie de ocrotire. Reîntoarcerea de la sânul matern. Încercarea de a recuceri uterul primitiv. Setea de anihilare prefetală. Omul ăsta totdeauna o să

fie la fel. (Râs interior.) Asta e zodia lui."

„I-am spus şi-mi ziceam: ce bucuros o să fie. Da' nu credeam chiar aşa. Moacă ăsta e o fiară. În ce belea ne-a băgat! Asta c-au dormit toţi într-un pat, nu-i lucru sănătos, dom'le. Bine-am făcut eu când m-am descotorosit de el. Nici să n-aud de subînchiriere. Da' tu n-ai copii, zice. Uite, zic, tocmai d-aia, ca să nu am. Pare minciună, da' nu-i prima oară. Am mai văzut şi altele. Da' bietul don Pedro n-avea nici în clin, nici în mânecă cu el şi acum să vedem cine-i întinde-o mână. Pentru un fleac şi ajungi la judecată."

„I-o fi spus: Scuzaţi, domnişoară, ştiu că-i prea devreme, dar a stăruit doña Luisa."

„Mai înţeleg să-i faci avort unei ducese sau unei fete de speculant, dar să vii tu, doctor, şi să faci un avort într-o cocioabă, aşa ceva n-am mai văzut. Mai jos nici că poţi cădea."

„Merge, nu se-ncurcă. Seamănă cu prietenul lui, dacă el este. Mergem mai bine în tramvai. Ia te uită că mi ţi se opreşte pe la librăriile de pe San Bernardo. Ca şi când de cărţi îmi arde mie. Te pomeneşti că după toate astea nici nu se duce la el şi nu-i decât o poveste. Fie, îl mai urmăresc niţel, dar nu-nţeleg de ce mă bag unde nu-i treaba mea."

„Va' zică grasu se ţine după fundu ăluilant. Miroase a presar."

„Şi bombonica de la pensiune? E îndrăgostită de el. Cum a venit să-l anunţe, despletită, isterică, ca o adevărată femelă întărâtată. Nimeni nu-i mai potrivit ca femeile pentru circumstanţele sublime. Pedro! Pedro! Ce-ai făcut, Pedro? Ce-au cu tine? Spune-mi că nu-i adevărat! Spune-mi că nu poate fi adevărat! Nicio vorbă de reproş, niciun cuvânt de dezgust, înţelegere tiranică, asimilare, digerare a bietului mascul în sânul pitonic. Vai de cel ce pătrunde-n carnea ei, cum să mai rămână întreg după? Vagina dentata, scopire afectivă, emasculaţie posesivă, al meu, al meu, eşti al meu, cine cutează să mi-l ia? Ahhh... Dar ce dulce e, o bomboană."

„Nu mă duce pă mine. Mai bine-nfund ocna. Da de dus nu mă duce. Nu s-a născut ăla."

„Laura imediat observă. Ai fost de serviciu. Nu pot să suport, mi se duc ochii-n fundul capului şi-mi trebuie trei zile să mă pun pe picioare. Ia să mai iau o pilulă. Bine că le pot lua fără apă şi nu mi se pun în gât ca la alţii. Or fi având gâtul atrofiat. Gata, începe să-mi pocnească şi capul. Musai s-o conving cu mutatul la Alicante, să mă bată soarele-n burtă."

„Superbă femeie. Îmi place la fel de mult ca şi fata de la pensiune. Ce mers! Este explicabil de ce le lăsăm să facă ce vor, chiar să fie intelectuale şi să asiste la conferinţe. Să fi fost şi mama aşa în tinereţe? Da, s-ar putea să fi fost, dar asemenea mers n-a avut niciodată. Cred că a fost şi ea la fel de frumoasă, dar mai fină, nasul mic, gleznele

subţiri, încheieturile mâinilor delicate... Mi-e gândul la mama! Şi tu, Oedip, fiul meu, şi tu, când vei scăpa de complexele tale infantile! Când vei renunţa să cauţi tot ce cauţi acum şi te vei arunca în braţele tinerelor abia nubile, nu ale femeilor pe care vasta lor experienţă te face să le crezi superioare, ceea ce în fond nu e decât complexul de retrocesiune intrafetală, ispăşit în clipele astea de bietul tău amic, complex pe care tu nu-l vei împăca decât în ziua când, părăsită, năluca Clitemnestrei se va îndepărta de tine, înfăşurată-n văluri, şi tu, în sfârşit, o vei vedea numai pe Eva, pură, neînrobită de naşteri, posedată, dar nu posesivă."

„Tot e bine că merge drept şi nu se mai abate din drum, se vede că ştie unde se duce. Mamă, ce femeie! D-astea mi-a prescris mie doctorul pentru reumatism."

„Nici măcar asta nu poate să mă oprească: Frumoaso! Doar cu ce ai tu şi am merinde cât e lumea!"

„Când s-a-ntors, putea să mă vadă. Eroare tehnică. Să-l urmăresc mai departe. Bine că ştiu să mă fac nevăzut. Numai că nu mi-e capul la lucru. A şi-nceput să-mi pocnească şi nu-i a bună."

„Cum a reuşit s-o facă să se îndrăgostească de el? E atât de puţin întreprinzător. O fi pus ea la cale vânătoarea. Dar s-a prins. Ce mai Sarah Bernard! Ce scenă capitală! Te iubesc, te mănânc, te sfâşii, îmi înfig colţii în măruntaiele tale fragede. Iar eu, spectator privilegiat în lojă specială, reprezentaţie privatissimă. Şi ea, indiferentă la luxul asiatic al castelului seniorial, absolut nestânjenită de draperiile luxoase, ca şi cum toate astea n-ar fi fost decât sofite şi decoruri abstracte, joacă la apogeul măiestriei sale. Nu merită aşa ceva prostul de el, nici nu-nţelege. Bine că eram acolo. Dacă nu, s-ar fi pierdut spectacolul degeaba. S-a ivit ca o încarnare a tragediei. *Deux ex machina.* Un gest al ei, şi soarta ar fi rămas pecetluită. Dragostea, furia, teroarea panică, prăpastia anxietăţii, patetism. Şi eu: îl voi ascunde, nu te nelinişti. Fascinat de literatură. Târât de vâltoare. Când ceea ce trebuia era să se predea: să declare la poliţie. Ce rost are jocul ăsta stupid de-a v-aţi ascunselea? Am fost siliţi să fim la înălţimea ei. N-ar fi acceptat niciodată să fi chemat un taxi şi să-i fi expediat iubitul la comisariat. Ce o fi citind fetiţa asta? Adevărul e că se nasc aşa."

„Tare aş vrea să ştiu dacă i-aş putea fi de folos cu ceva fără să cad şi eu. Eu n-am făcut nimic. El a făcut tot. Nu ştiu ce-ar vrea să spun. Chestia cu fata a fost un ghinion. Şi vinovatul e Moacă, dar dacă nu vrea s-o recunoască, nu-mi vine să-i dau la cap unei rude. Cel mai bine ar fi să plece în America, acolo ar putea să studieze cât pofteşte şi să descopere ce caută, că doar de-acolo au venit blestemaţii aceia de şoareci. Ducă-se-nvârtindu-se, să ceară o bursă şi să ne lase pe noi aici, să putrezim în slinul nostru ca şi până acum. Ce mai."

Arestarea a fost uşoară până şi pentru un poliţist atât de puţin

entuziast ca don Similiano. Amador nu apucase să intre în casă, ţintuit locului de ocrotitorul său instinct de apărare. Cartuş, simţind că nu-l paşte nicio primejdie, intrase. Deşi nu era oră de vârf, câţiva cerşetori erotici rătăceau pe coridoare şi pe scări ca nişte meteoriţi eratici, bolborosind cu voce scăzută şi evitându-şi privirile când se întâlneau. Matías stătea de vorbă cu doña Luisa în salonaşul rezervat, explicându-i situaţia, cum nu reuşise să-l convingă pe martorul apărării şi că cel mai bine este să aştepte sosirea unui prieten al său, avocat priceput, adevărat viezure al baroului, inimă generoasă, incapabil să-i refuze un serviciu. De data asta, Matías ignora cu desăvârşire clinchetul tocurilor înalte pe coridoare. Nu era noapte, nici băut nu era, îl încerca doar o dorinţă confuză de a vedea isprăvită cât mai repede toată povestea asta. Când iată că una dintre obscurele roabe subalterne, cu faţa răvăşită, deschise uşa şi corpul deşirat al lui don Similiano intră, arborând, în chip de salvconduct sau cheie magică, plăcuţa de poliţist în mâna stângă.

— E sus, spuse fără şovăire doña Luisa. Dar eu n-am ştiut nimic. Ce pacoste!

— Trebuia să ne dea prin cap mai devreme, observă amabil poliţistul. Cineva urmărit pentru ce este el n-avea loc mai bun de ascuns.

— Eu nu am asemenea ocupaţii, se sufocă bătrâna. Aici este o casă onorabilă, recunoscută legal.

Însă don Similiano n-avea chef de vorbă. Aplecându-se, o întrebă pe doña Luisa unde se află toaleta, loc de care pilulele nu-l mai puteau cruţa mult timp. Ştia foarte bine cât sunt de periculoase ungherele acelea şi ce neobişnuită densitate de germeni patogeni foiesc în ele. Dar înaltul sentiment al datoriei îl oprea să caute o rezolvare mai îndepărtată. Nu-i putea oferi o nouă ocazie prăzii lui care, deşi pentru moment zăcea hipnotizat în braţe de femeie des frecventată, ar fi putut în orice clipă să-şi scuture letargia şi să-şi urmeze, prin lumea largă, drumul devastator.

Atenţie! spuse el, ridicându-şi arătătorul şi dând cu înţeles din cap, înainte de a dispărea în periculosul şi strâmtoratul loc, la care patroana răspunse:

— N-aveţi grijă! cu acelaşi glas cu care în alte ocazii garantase unui client prezenţa, negreşită şi conform învoielii, a unei blonde corpolente cu ochi verzi.

— Mă duc să-l previn... îşi reveni Matías.

Dar bătrână îl prinse de braţ şi, pişcându-l zâmbitoare de obraz, îi spuse:

— Tu, băieţaş, o ştergi chiar acum. Lasă-mă pe mine! Caută-l pe avocat! Nu vezi că te expui inutil?

Poliţistul, reuşind să evite orice contact suspect, mândru de

profilacticele sale lăsări pe vine, zâmbitor, o urmă pe doña Luisa spre regiunile superioare.

— Să nu vă-nchipuiţi că l-am ascuns eu, continua ea să-i explice. Dar, ştiţi dumneavoastră, pe cei care stau mai mult îi instalăm sus.

— Da, da, ştiu, admise Similiano.

— Doamne, ce pacoste! Nici nu ştii cine-ţi vine-n casă... Toţi sunt nişte nepoftiţi... da, da, asta sunt. Multe îi mai e dat omului să vadă!

— Aşa-i, doamnă.

Într-adevăr, Pedro era acolo, în cameră, alături de o femeie, condiţie *sine qua non* impusă de casă în schimbul ajutorului primit. Femeia se cam plictisea, îl privea pe tânăr cu o anumită admiraţie amestecată cu puţină teamă. El zăcea, îmbrăcat, pe cuvertura înflorată de mătase artificială, rece şi lucioasă. Partea de la picioare a cuverturii se căsca boţită de toate încălţările pe care le îndurase luni de zile. Dimpotrivă, faţa de pernă, schimbată chiar atunci, uimea, orbitor de albă. Pe noptieră se înălţa o lampă mică, roz. Printr-o simplă apăsare de buton devenea albă. Dar toţi — clienţi şi profesioniste — în unanimitate, printr-o rămăşiţă de sentimentalism îndărătnic care, ieşit din inimă, îi făcea să se revolte împotriva lipsei totale de poezie, preferau lumina roz. Aceasta n-are numai avantajul de-a face să dispară punctele negre de pe nas sau zbârciturile de la coada ochilor. Acoperă şi contururile trupurilor despuiate cu o indeterminare vaporoasă, preschimbându-le astfel în obiecte mai curând tactile decât vizuale, mai lesne de suprapus peste arhetipul interior cu care spiritul neobosit caută să se însoţească. La rândul lor, ustensilele de porţelan alb, care, într-un colţ al camerei, îşi sugerează utilitatea igienică, ajungeau să semene în bătaia luminii trandafirii cu mici vietăţi domestice ghemuite şi fremătătoare (de un zvon de viaţă aţipită, scos de robinetul deschis). Prospeţimea apei făcea de altfel să uiţi praful de pe pardoseala acoperită cu un linoleum bătut în cuie direct pe podeaua de lemn, brăzdat de linii frânte şi de frize, şi mediocritatea picturilor murale ce se străduiau fără succes să imite modelele pompeiene pe care vreun decorator necunoscut le-a socotit într-o bună zi, văzându-le într-o fotografie, foarte potrivite pentru o casă de toleranţă recent inaugurată. O oglindă dreptunghiulară, prinsă orizontal în perete la înălţimea patului, constituia, deşi oxidată şi plină de pete negre, supremul rafinament al camerelor de categoria întâi. Sub lumina trandafirie, abia reflecta silueta întunecată a trupului imaginat, atât de nedesluşit încât, ascunsă în somnul ei de hidrargir, se pierdea într-un anonimat liniştitor, ca şi cum ar fi pândit perechea veşnic dezamăgită, cu o binecuvântare inutilă. Într-adevăr, în scutece de cauciuc, cu degetele în mănuşi chirurgicale groase, cu orificiile nasului şi gurii înfundate cu straturi de vată hidrofilă, cu ochii şi faţa încleştate într-o mască de gaze model 1918, corpurile nu

se atingeau niciodată, privirile nu se întâlneau. Fiinţele inconştiente de tovărăşia lor intimă, al cărei unic rost e să dezlănţuiască spasmul liberator şi etern după care totul reîncepe, rămâneau pecetluiţi în singurătatea lor. Străini unul de celălalt, aproape miraţi de prezenţa lor, ea, goală încă, dar apărată de straturile indiferenţei sale, şi el, gata îmbrăcat, flecăreau cu un aer obosit despre toate nimicurile mereu aceleaşi pe care le înşiră bărbaţii zi de zi: frumoasă vreme pentru anotimpul ăsta, eşti foc de drăguţă, ai ochi grozav de frumoşi, iar se scumpeşte viaţa, îmi place mult Humphrey Bogart, tot mă mai doare piciorul pe care mi l-am rupt în copilărie.

— Hai, ieşiţi, vă rog. Poliţia, spuse pudic Similiano, fără a se arăta.

Speriată, fata se înfăşură în capotul floral cu bujori şi-i aruncă priviri îngrozite bărbatului de lângă ea, ca şi cum s-ar fi metamorfozat în scorpion ameninţător. Mişcarea de retragere o purtă până în celălalt capăt al camerei, unde, pitit într-un colţ, bideul lăsa să se audă o interminabilă tânguire, care acum se desluşea mai limpede. În primul moment, Pedro rămase nemişcat, apoi păru că se dezmeticeşte dintr-un somn adânc, recuperându-şi forţele pentru o nouă acţiune. Dintr-o singură mişcare bruscă se ridică în capul oaselor, rezemându-şi coatele de genunchi şi fixând uşa cu ochii.

— Să mergem, o să răspundeţi doar la câteva întrebări, repetă poliţistul, la fel de uman şi liniştitor. Nu vă speriaţi.

Şi cu toate că nimic nu-l îndreptăţea să se aştepte la ieşiri violente, insistă cu blândeţe profesională.

— Nu vă opuneţi. Este în interesul dumneavoastră, vă asigur.

Cum spune şi dentistul: „Staţi liniştit”, chiar când înfige freza în miezul măselei.

Don Similiano era atât de amabil, îşi masca funcţia cu atâta fineţe, încât, când ieşiră braţ la braţ, cei ce intrau nu au putut distinge pe faţa lui Pedro altă roşeaţă decât obişnuita învăpăiere a speciei satisfăcute. „Ar fi trebuit să-l culeg şi pe ăsta”, gândea poliţistul care-l zărise pe Cartuş, hirsut, la un colţ, petrecându-l pe arestat cu privirea şi gravându-şi cu ură imaginea lui în memorie.

Gratiile, uşile-ghilotină sau zăvoarele întâlnite de Pedro în timp ce cobora îşi aveau fiecare gnomul cenuşiu care, la apropierea lui, i le înlătura din cale, ca şi cum n-ar fi fost făurite din fier cu umbre de rugină, ci dintr-un alt material, fluid şi maleabil.

Nici faptul că în răstimp Similiano îi solicitase câteva reţete gratuite pentru amănunţit descrisele lui pătimiri, nici dialogurile cu care alte persoane amabile şi îndatoritoare îl întreţinuseră în legătură cu numele şi prenumele, starea civilă, profesiunea şi domiciliul său, nici aerul foarte cotidian care însoţea gesturile şi atitudinile tuturor truditorilor din acele birouri nu izbutiseră să-l liniştească pe Pedro,

alungându-i zbuciumul din piept şi aducând în locu-i oboseală, somn şi dezgust. Rămânea, prin urmare, treaz, aşezat pe un fotoliu rotativ, în vreme ce câte un funcţionar se apropia de el şi-l privea spunându-şi parcă: „Da, el este" şi-apoi se depărta după ce lua la întâmplare o hârtie evident inutilă sau bătea într-o doară la una dintre maşinile de scris răspândite din belşug prin toate birourile unite de culoarul pe care-l străbăteau paznici, deţinuţi, slujbaşi şi chiar câte un chelner disperat în haină albă. Un jeg pulverulent se cernea imperceptibil şi se depunea pe toate obiectele accesibile degetelor, îngălbenindu-le şi înzestrându-le cu o tactilitate zgrunţuroasă. La drept vorbind, senzaţia aceasta se datora nu atât prafului, fenomen cu realitate oricând controversabilă, cât mai degrabă spaimei ce părea a domni cu puteri discreţionare peste aceste regiuni locuite, în afara dregătorilor şi meşteşugarilor groazei, şi de un soi de fiinţe plăpânde, cu piele verzuie, şi barbă stufoasă, zămislite dintr-o rasă încă neclasificată antropologic, pe chipurile cărora, la un examen atent, observai răsfrângerea strălucitoare a imperiului acela discreţionar; înaintea lor Pedro se putea înclina ca şi în faţa unei oglinzi ca să zărească imaginea metamorfozei suferite de el însuşi, fără a fi încă pe deplin conştient de ea. Prin urmare, ceea ce el lua drept o uşoară senzaţie de oboseală în scobiturile genunchilor, tensiune în pleoapa inferioară pungită, înţepături persistente de-a lungul ambelor fante palpebrale, absenţă completă a senzaţiei de foame pe toată suprafaţa uscată a limbii ce-i atârna ca un obiect străin în cavitatea bucală brusc contractată, incapacitate de a înţelege întrebări elementare, dorinţă irezistibilă de a fi amabil cu toată lumea, murdărie vâscoasă la subsuori şi picioare nu din lipsă de săpun, ci datorită unei sudori inedite, nemaieliminate vreodată, priviri agitate şi halucinante către toţi (absolut toţi) funcţionarii, încercând să discearnă pe feţele lor semnele unei vagi simpatii pe care, de altfel, o risipeau cu indiferenţă, strânsoare excesivă a pantofilor din picioarele aparent văduvite de orice utilitate translatoare, de vreme ce nu mai sunt puse în mişcare de impulsurile unei voinţe transmise în muşchii gambelor, ci printr-o forţă magnetică emanând din abilii ordonatori ai circulaţiei de pe aceste drumuri, strânsoare excesivă a gulerului cămăşii pe gâtul care, şi el, şi-a pierdut însuşirile naturale de cărăuş al aerului, alimentelor etc., păstrându-şi numai funcţia de pivot pentru mişcarea circulară precisă menită să capteze cu cea mai mare frecvenţă posibilă dovezile de simpatie de pe feţele înconjurătoare, tremurături sau, dimpotrivă, rigiditate în vertebrele lombare — toate acestea nu erau decât indiciile interne ale terorii ce-şi vădise efectele mutilante şi pe chipurile celor întrezăriţi de el, fii a unei rase vrednice de dispreţ în care oricine poate fi transformat pentru o culpă dată în vileag, dovedită şi pe cale de a fi pedepsită.

— O să terminăm repede. Dumneata eşti un om inteligent, spuse unul dintre omnipotenţii locuitori ai birourilor, chiar acela care-i arăta o simpatie mai nestăvilită, un zâmbet neobişnuit de primitor, o mărinimie mai delicată şi mai atentă.

Pedro se întoarse către el, nemaicăutând alte izvoare de simpatie, de vreme ce acesta, mai decisiv pare-se, curgea atât de îmbelşugat.

— Aşadar, dumneata... (supoziţie insidioasă şi surprinzătoare).

— Nu. Eu nu... (respingere indignată şi surprinsă).

— Doar nu vrei să mă faci să cred că... (ipoteză neverosimilă, aproape absurdă).

— Nu, dar eu... (recunoaştere consternată).

— Dumneata ştii perfect... (logică, logică, logică).

— Eu nu am... (simplă negaţie, evident insuficientă).

— Trebuie să recunoşti că... (logică).

— Însă... (adversativă fără sorţi de supravieţuire).

— Vreau ca dumneata să înţelegi... (cu caldă omenie).

— Nu.

— Oricum este inutil ca dumneata... (afirmaţia unei superiorităţi întemeiate pe o vastă experienţă personală).

Dar... (adversativă debilă, cu minimă convingere).

— Evident că dacă te încăpăţânezi... (posibilitate de a recurge la alte căi, părăsind drumul inteligenţei şi al înţelegerii amicale).

— Nu, nici vorbă (negaţie alarmată).

— Prin urmare suntem de acord... (depăşire a unui obstacol abia vizibil).

— Bine... (început primejdios de mărturisire).

— Perfect. Deci dumneata... (triumfător).

— Eu??... (oroare în faţa deducţiilor neprevăzute).

— Am început să mă plictisesc!

Brusc şi imprevizibil, izvorul simpatiei secă şi Pedro avu ocazia să contemple tocmai chipul de care se temuse încă de la începutul agoniei sale, dar pe care îi fusese cu neputinţă să-l întrevadă sub masca blajină a lui Similiano sau sub onorabilitatea aferată a tuturor celor ce, cu câtva timp înainte şi în mai multe rânduri, se interesaseră de vârstă, profesia, domiciliul, starea civilă, locul naşterii lui şi chiar de prenumele părinţilor săi.

Şi după orbitoarea viziune a acestui Jupiter-tonans, Moise-sfărâmător-al-viţeilor-de-aur, Părinte-oferind-generoase-ajutoa- re-cu-ingratitudine-refuzate, Virtute-surprinsă-şi-uluită-de-proporţiile-aproape-infinite-ale-răutăţii-omeneşti, Pedro fu privat pe bună dreptate şi foarte firesc de augusta prezenţă şi condus către tempestuosul avern într-o prăbuşire rapidă şi neîntreruptă, dar desfăşurată prin toate meandrele şi opreliştile cântate de legendă.

Şi prima nu era altceva decât un lung coridor labirintic cu

zigzaguri maliţioase dispuse pe două dimensiuni, în lung şi-n lat, şi aşijderi pe o a treia, în profunzime, prin intercalare de scări derutante şi disimulate, acum suind, acum coborând, fără nicio noimă aparentă şi fără putinţă de memorare a traiectului. După coridor, traversă o clipă o curte plină de automobile şi de şoferi încremeniţi în scurtele lor de piele, şi care priveau fără a vedea. Apoi, o nouă gură, şi mai apropiată de gâtlejul definitiv, înghiţea în sorbituri irezistibile sufletele tremurătoare ale damnaţilor. Şi iar alte scări duceau într-o încăpere amenajată ca un bar american, unde, rezemaţi o clipă de tejghea, cu un funcţionar mai sever decât cei de sus şi cu maşini de scris mai îngrijit unse, reluau dialogul ritual despre nume, prenume, vârstă etc., pentru ca orice eroare omeneşte evitabilă să fie evitată şi nimeni să nu sufere dintr-un motiv sau altul o coborâre în adâncuri nehărăzite lui. Şi iarăşi un coridor şerpuitor, de data asta subteran, cu lămpi de neon simulând lumina zilei, cu pereţi granitici şi nuzi, fii buni ai pământului, ducea la prima dintre porţile prin care nu se putea trece decât prin îngăduinţa gnomului tăcut şi numai după ce i se arăta o hârtie galbenă purtată în mână de iscusita călăuză. Următoarea gură se deschide către un gâtlej eşalonat şi sinuos prin care, fără icnete, ingestiunea este uşurată de contracţiile peristaltice ale granitului, ajungând astfel — după alt şir de gratii — într-o amplă piaţetă gastrică unde începe digerarea binemestecatelor resturi. Acolo se purcede efectiv la despuierea fiecărei piese individuale proaspăt primite, înlăturându-i-se încărcătura de metale preţioase, stilouri, cravate, bretele, curele, ochelari şi orice alte obiecte utilizabile în scopuri sinucigaşe, după care indivizii spoliaţi din casta intelectualilor rămân îndeosebi umiliţi, îşi ţin pantalonii cu amândouă mâinile, înfrigurați la gât, şi aruncă priviri pinguineşti cu ochii lor fără lentile, temători să nu-şi ofenseze bineintenţionaţii zbiri dacă îşi modulează vocea cu excesiv rafinament. Supraveghetorul manevrelor împarte apoi câte un număr şi prizonierul călăuzit alunecă pe sub criptele concave şi coridoarele boltite până la locul exact al sălăşluirii sale în acel infern în care, spre deosebire de iadurile unde diavoli mai îndemânatici chinuiesc condamnaţi stridenţi, nu se aud urlete, ci domneşte o tăcere profundă, întreruptă rareori, la intervale de mulţi ani-lumină, de glasuri ce imploră fie hatârul unei micţiuni, fie al unui chibrit — când tribunalele superioare au îngăduit, cu o neobişnuită bunăvoinţă, ca tutunul să nu fie inclus în lista de obiecte mortifere riguros confiscabile.

Celula este mai degrabă mică. Nu are forma unui paralelipiped perfect din cauza tavanului. Într-adevăr, suprafaţa lui are o formă parabolică, partea cea mai înaltă găsindu-se într-unui din unghiurile patrulaterului superior. Aparent, două celule alăturate alcătuiesc una dintre semibolţile pe care se reazemă, zdrobitoare, colosala masă a

marelui edificiu suprapus. Bolţile şi pereţii sunt de granit. Toate proaspăt văruite. Doar urme de sgrafitti făcute în pripă în ultimele săptămâni atestă preocupările artistice ale foştilor ocupanţi. Dimensiunile celulei sunt, mai mult sau mai puţin, următoarele: doi metri cincizeci înălţime până la partea cea mai ridicată a semibolţii; un metru şi zece de la uşă la peretele opus; perpendiculara pe această direcţie măsoară un metru şaizeci. Date fiind dimensiunile acestea, un om de anvergură normală nu-şi poate întinde amândouă braţele deodată — fără a se izbi de materie opacă — decât în sensul diagonalelor. Dimpotrivă, nimeni, niciun om chiar foarte înalt, n-ar reuşi să atingă tavanul. Patul nu este orientat în sensul diagonalei, ci paralel cu planul uşii, rezemat fiind de peretele opus, aşa încât un om de statură normală e silit, când doarme, să-şi adune puţin picioarele, apropiindu-se de aşa-numita poziţie fetală, fără a trebui totuşi să o adopte cu totul. Uşa este calculată atât cât să treci fără a te apleca şi este confecţionată din lemn uscat de bună calitate. La jumătatea înălţimii este prevăzută cu o ferestruică de cincisprezece centimetri pe douăzeci, latura mare fiind cea verticală. Deşi este obturată de trei bare de fier, ferestruica permite inspectarea perfectă a întregului conţinut din spaţiul locuibil al celulei. Înălţimea la care este practicată îi sileşte pe gardienii de statură reglementară să plece puţin capul pentru a vedea ce se petrece înăuntru. Dacă deţinutul stă în picioare pe pat, gardianul nu-i zăreşte decât porţiunea inferioară a corpului, de la buric în jos, ca să-l vadă în întregime, trebuie deci să se aplece şi mai mult. Inspecţia vizuală este posibilă graţie unui bec instalat într-o gaură din perete, deasupra cadrului uşii. În felul acesta, atât celula cât şi coridorul strâmt sunt luminate simultan de un singur bec. Coridorul este astfel amenajat, încât nu există celule faţă în faţă, ci numai perete gol. Între perete — văruit şi el — şi uşă rămâne un spaţiu de patruzeci de centimetri prin care se preumblă gardienii, în aparentă contradicţie cu masivitatea zidurilor de granit şi adâncimea la care a fost croit ciudatul labirint, fiecare uşă individuală nu este închisă decât cu un modest lacăt de proastă calitate, asemănător cu unul folosit, de pildă, la o cuşcă de păsări. Lipindu-şi faţa de gratii, prizonierul poate izbuti să vadă lacătul, dar nu-l poate manevra dacă nu dispune de un instrument adecvat, sârmă, sfoară sau o bucată de lemn. Nimic însă în interiorul celulei nu poate fi considerat ca sursă de aprovizionare cu asemenea materiale. Ferestruica, lipsită de geam, pe lângă faptul că asigură ventilaţia, face posibilă aprinderea de către gardian a ţigărilor pe care prizonierul şi le-a putut aduce în locuinţa-i provizorie.

Lumina este veşnică. Nu se stinge nici ziua, nici noaptea.

În celulă, afară de aer, de deţinut, de varul de pe pereţi şi de desenele zgâriate pe ei, nu mai există nimic altceva decât un pat. Patul este solid construit, rezistând chiar la greutatea excesivă sub care l-ar

putea strivi într-o bună zi un ipotetic campion de lupte greco-romane sau trezorierul escroc de la „Clubul celor graşi”. Ideea fundamentală pe care s-a întemeiat fabricarea acestui pat standard merită să fie studiată amănunţit. S-a realizat un tip de pat ce înlătură nu numai orice posibilitate de dezarticulare, ci şi supărătoarele trosnituri pe care le-ar putea produce mişcările dezordonate ale prizonierului. La fel de imposibilă devine şi prăşirea sau înmulţirea paraziţilor în interstiţii. Construcţia lui solidă sorteşte eşecului orice încercare de a extrage din el materiale ofensive sau utilizabile ca şperaclu. Patul acesta silenţios, nedeformabil, incombustibil, netransportabil, antifoc, antişoc, hidrofug, sub care nimeni nu se va putea ascunde vreodată, pe care niciun deţinut perfid nu va izbuti să-l arunce mişeleşte în capul gardianului, este făcut cu totul şi cu totul din zidărie de piatră acoperită cu un strat de ciment cu pasiune şi o dată pentru totdeauna sclivisit de meşterul zidar cu aceeaşi precizie cu care îngrijitoarea dintr-un hotel de lux netezeşte zi de zi aşternutul. În felul acesta, armonizarea dintre artele somptuare şi arhitectură a fost realizată în chip desăvârşit. Dintr-un scrupul de omenie şi pentru a oferi oaspeţilor cele mai îmbietoare condiţii de odihnă, perna, la capătul corespunzător al patului, a fost executată tot din ciment, făcând corp comun cu restul imobilului şi având înălţimea optimă pentru un somn perfect din punct de vedere fiziologic: şase până la opt centimetri. Alte avantaje: perfecta coaptaţie a patului la pereţi şi pardoseală suprimă crăpătura în care, deseori, au fost vârâte mesaje cifrate, biblii protestante, fotografii obscene sau capsule de cianură. Şi nu numai asta: soliditatea, robusteţea, armătura cimentului oferă (îndată ce renunţi să consideri masivul cenuşiu drept pat şi îmbrăţişezi numai utila perspectivă de a-l privi ca pe un peisaj locuibil sau un accident geografic) sprijin solid şi câmp de exerciţii oricui vrea să execute feluritele tipuri de gimnastică pe care o închisoare celulară i le îngăduie prizonierului: exerciţii respiratorii, yoga, swing de golf cu o crosă imaginară, atacuri epileptiforme simulate, precipitare în abis şi reascensiune pe munte. Într-adevăr, stând în picioare pe pat, deţinutul se bucură de o categorică schimbare de perspectivă. Aerul din zonele superioare este fără doar şi poate mai curat, desenele murale sunt mai rare acolo sus, se zăresc picioarele gardianului în trecere prin faţa ferestruicii, şi nu spetele lui robuste, pardoseala celulei, semănată cu firimituri de pâine, resturi de grăsime sau chiştoace deletere, rămâne undeva, jos. Până şi perna se transformă într-un monticul sterp, călcat în picioare de Guliver în sfârşit într-o lume pe măsura omului.

Altă utilizare posibilă a patului este pur şi simplu să şezi pe el, cu privirea aţintită asupra lucarnei şi (dincolo de ea) asupra peretelui gol şi (dincolo de el) asupra lumii exterioare ordonate concentric. Dacă apoi îţi ridici uşor oblic raza vizuală către zonele de altitudine ale

coridorului, poţi zări faţa gardianului (pe când trece mânat de o periodicitate paradoxală) fără ca el să mai fie nevoit să se aplece şi astfel te poţi convinge de prezenţa ochilor, buzelor, nasului, gurii şi, uneori, a frunţii sale.

A treia utilizare posibilă a patului nu este alta decât poziţia culcată sau postura caracteristică somnului, funcţie niciodată total imposibilă, nici chiar în cele mai vrăjmaşe circumstanţe.

Deşi în primele ore s-ar putea crede că în acele galerii încâlcite domneşte tăcerea, impresia este falsă şi e datorată sărăciei de semnale acustice semnificative şi redusei importanţe acordate în primul moment unor zgomote şi rumori care, totuşi, există. Nu strică un mic inventar în privinţa asta. Înainte de orice, zgomotul constant de apă care curge în closetele şi spălătoarele defecte. Apoi, devii conştient de ecoul şi rezonanţa concavă a vocilor cărora le-am putea spune *exterioare*, tânguire de orb cu lozuri de vânzare, glas monoton de femeie grasă strigându-şi ziarele, claxoane înăbuşite de distanţă. Alte voci, dimpotrivă, sunt *interioare* şi au un interes sporit. Cele mai stăruitoare aparţin gardienilor ieşiţi din schimb care joacă zi şi noapte cărţi în pieţişoara centrală a labirintului. Cele mai surprinzătoare sunt râsetele şi giumbuşlucurile Kindergarten-ului subteran alcătuit din copiii deţinutelor din celulele comune, care, dată fiind vârstă lor fragedă, îşi însoţesc mamele. Copiii aleargă, ţipă şi râd într-un spaţiu foarte redus, însă glasurile lor răzbesc până la cea mai izolată celulă, în sfârşit, crezi în permanenţă că auzi numele vreunui deţinut chemat fie pentru declaraţii, fie pentru transferare, fie pentru a fi pus în libertate. Aşteptarea modelează în aşa fel materia primă a vibraţiilor, încât fiecărui deţinut i se pare, când îşi ciuleşte urechile, că-şi aude numele rostit de unul dintre nemijlociţii slujitori ai forţei care sălăşluieşte la câţiva metri deasupra lui.

Seara, deţinutul primeşte o pătură cenuşie, dimineaţa trebuie s-o restituie împăturită pe dungă. Evenimentele astea, ca şi altele mai banale, ca tainul sau ritualul urinării, conferă structură calendaristică unui timp altminteri uniform plămădit din anxietate şi virtuţi teologale.

Destin implacabil. Resemnare. Să rămâi liniştit, aici, atât cât va trebui. Să nu te mişti. Să înveţi a privi un singur punct pe perete, până ce, încetul cu încetul, vei ajunge să te concentrezi într-un vid fără gând. Relaxare autogenă. Yoga. Întins şi liniştit. Atingi lent peretele cu mâna. Pauză. Domină-ţi spaima. Gândeşte încet. Trebuie să crezi că nu se-ntâmplă nimic grav, că nu ai decât să aştepţi în tăcere, că nu se poate întâmpla nimic grav, până când nodul se va desface la fel cum s-a şi strâns. Fii calm. Simte-te calm. Află-ţi refugiul în singurătate, sub protecţia zidurilor. În nemişcare. Nu-i rău. Nu-i chiar aşa de rău. La ce bun să gândeşti. Nu ai altceva de făcut decât să stai liniştit. Să nu te

gândeşti la nimic. Să te comporţi ca şi cum calmul tău ar fi rezultatul unei dorinţe profunde. Ca şi cum şederea ta aici, liniştit, ascuns, ar fi o dorinţă sau o joacă. Să stai ascuns oricât. Să stai liniştit atâta timp cât va trebui. Aici, câtă vreme stau liniştit, nu mi se-ntâmplă nimic. Singur tot nu pot face nimic. Calm. Nu pot face nimic; deci nu pot greşi. Nu pot lua nicio hotărâre greşită. Nu pot face nimic rău. Nu pot greşi. Nu-mi pot dăuna. Să stau liniştit, la fund. Nu are ce să se mai întâmple. Ce se va întâmpla de aici înainte nu mai depinde de mine. Rămân aici până mă vor azvârli ei afară, singur nu pot face nimic ca să ies.

De ce m-am dus?

Nu gândi. N-are rost să te mai gândeşti la un fapt consumat. Este inutil să încerci să depeni iar greşelile comise. Toţi oamenii greşesc. Toţi oamenii se înşală. Toţi oamenii îşi caută pierzania pe un drum mai complicat sau mai simplu. Desenează sirena în pata de pe perete. Peretele pare o sirenă. Părul îi cade pe umeri. Cu un căpătâi metalic, căzut de la şiretele cuiva căruia nu i-au fost luate, poţi zgâria zidul, dând formă clară desenului sugerat de pată. De când mă ştiu am desenat prost. Are coada scurtă, de peşte mic. Nu e o sirenă ca toate celelalte. De aici, tolănit, sirena mă poate privi. O duci bine. Nu ţi se poate întâmpla nimic pentru că nu ai făcut nimic. Nu ţi se poate întâmpla nimic. Îşi vor da seama până la urmă că n-ai făcut nimic. Este limpede că n-ai făcut nimic.

Ce ţi-a venit să bei atâta în noaptea aia? Ce ţi-a venit să faci asta când erai beat, beat turtă? Este interzis să conduci în stare de ebrietate şi tu... tu... Nu te mai gândi. Aici eşti la adăpost. E totuna; aici eşti liniştit, calm, din ce în ce mai calm. E doar o aventură. Experienţa ţi se lărgeşte. Ştii mai multe acum decât înainte. Vei şti mult mai multe ca înainte, vei şti ce au simţit alţii, ce înseamnă să fii aici, jos, unde ştiai că sunt alţii şi niciodată nu pricepeai cum. Îţi îmbogăţeşti experienţa. Ajungi să te cunoşti mai bine, să ştii ce eşti şi ce poţi. Dacă eşti fricos, dacă te laşi invadat de groază. Dacă te laşi înfrânt. Ştii ce e spaima. Ce mai rămâne dintr-un om îndărătul spaimei, de sub spaimă, dincolo de hotarul spaimei. Că eşti în stare să trăieşti calm şi aici, să rămâi senin. Dacă rămâi senin aici, nu mai e un eşec. Învingi spaima. Omul imperturbabil, omul care rămâne mereu imperturbabil, integru poate spune că triumfă, chiar dacă toţi vor crede că a făcut pe el de frică, că-i o piftie, o cârpă-n cur. Dacă-şi păstrează zestrea de libertate care-i îngăduie să aleagă ce i se întâmplă, să aleagă ce-l striveşte. Să spună: vreau, da, vreau, da, vreau, vreau să fiu aici, fiindcă vreau să se întâmple ceea ce se întâmplă, ceea ce este, vreau cu adevărat, vreau, vreau cu toată sinceritatea, e bine aşa. „Ce râvneşte orice voluptate? O profundă, profundă veşnicie.”

Nu tu ai ucis-o. Era moartă. Nu era moartă. Tu ai ucis-o. De ce

zici: tu? Eu.

Să nu gândesc. Să nu gândesc. Să nu gândesc. Ce-a fost, a fost. Să nu gândesc. Să nu gândesc atâta. Să stau liniştit. Să-mi rezem capul aici. E bine. E bine, rezemat aici, fără gânduri, poţi închide ochii, e totuna dacă-i ţii deschişi, e totuna. E totuna. Cu ochii deschişi se zăreşte mica sirenă. Cu căpătâiul de tablă de la şiretul cuiva căruia au uitat să i le ia se poate desena pe zid zgâriind varul puţin câte puţin. Zgârii încet, ai doar tot timpul. Zgârii încetul cu încetul şi scrâşnetul neplăcut, strepezit, scos de aşchia de fier, de frântura de tinichea îndoită la maşină pe şiretul maro de la un pantof maro lunecă pe zid şi lasă în urmă un desen care ia treptat formă semiumană şi care ţine de urât, căci vine o clipă când capătă expresie, vine o clipă când capătă formă şi vine în sfârşit o clipă când sirena urât desenată te priveşte şi te fixează cu ochii ei mari şi umezi de fată şi te priveşte şi-ţi ţine parcă de urât. Coada e făcută din amândouă coapsele lipite, strânse. Fata cu coadă nu vrea să-şi spintece coada cu cuţitul pentru că nu iubeşte. Rămâne aşa, cu coapsele într-o teacă de solzi. Nu e nimic pe perete până-n clipa când forma se cristalizează, când recunoşti o fiinţă omenească într-un pic de var scrijelit, care-ţi aruncă priviri. Da, vreau, aşa vreau. E ca şi când aş vrea. Ce diferenţă este, cine se-ncumetă să-mi demonstreze că nu-i adevărat, cine îmi poate dovedi, oricât m-ar dispreţui, oricât de îndârjit ar fi în dispreţul lui, oricât ar râde aflând că sunt aici şi ar zice: „nenorocitul de el” — că eu nu sunt aici pentru că aşa vreau, pentru că am vrut să fiu şi vreau să rămân? Chiar dacă m-am ascuns, chiar dacă am rămas în braţele unei curve ca să treacă timpul, ca să treacă zilele, chiar dacă voiam să nu-şi mai aducă nimeni aminte de mine şi să mă uite toţi şi să-mi dea o bursă de studii în Illinois şi să stau acolo contemplând stinghii de şoareci în vecii vecilor, acolo unde spui *vreau* şi pică din cer un super-ciclotron de o sută de milioane de dolari şi spui *îmi trebuie* şi pică tot neamul maimuţelor tropicale cu creieri cvasiomeneşti să le studiezi, şi afară, într-o imensă maşină violetă aşteaptă tânără aerodinamică, ultimul tip al unei omeniri bine hrănite care a atins perfecţiunea frumuseţii într-un corp ce ascunde şi o inimă sănătoasă şi democrată, şi generozitatea oamenilor care te invită la un garden-party, şi savantul joacă golf, şi savantul mănâncă crenvurşti fierbinţi, şi laboratorul seamănă cu un bar zâmbitor unde cancerul se descompune la o simplă atingere de parcă ar fi ice-cream-soda. Dar eu am vrut să stau aici, distrus, fără să mai mă ating de cancere, nici de microscoapele iberice ale mărunţilor savanţi iberici şi nici nu le mai pot atinge, fiindcă eu am vrut să stau aici, singur, gândind; ba nu, fără să gândesc; depus, întins, ca şi cum aş fi fost omorât şi aş şti acum ce înseamnă să fii mort, cu corpul întins la fel de desăvârşit ca şi al unei fete moarte, conştientă de ce a murit, nu dintr-un accident stupid la care am contribuit şi eu, cu mâini

lipsite de siguranţa pe care firesc ar fi fost s-o aibă...

Eram beat. Eu.

Să nu gândesc. Să nu gândesc. Să privesc peretele. Să-mi petrec timpul uitându-mă la perete. Fără să gândesc. Nu trebuie să mai gândeşti, fiindcă nu mai poţi aranja nimic cu gânditul. Nu. Stai aici, calm, tăcut. Tu eşti bun, ai vrut să iasă bine. Ai făcut-o cu dorinţa să iasă bine. Tot ce-ai făcut a fost făcut bine. N-aveai niciun gând rău. Ai făcut-o cum te-ai priceput mai bine. Dacă ar fi s-o faci iar...

Imbecil!

Nu gândi. Să nu gândesc. Să nu gândesc. Stai liniştit. N-o să se întâmple nimic. Nu ai de ce să-ţi fie frică. Dacă ţi se întâmplă cel mai rău lucru ce ţi se poate întâmpla. Cel mai rău. Dacă realmente cred că tu ai făcut-o. Dacă aşteaptă să te strivească sub greutatea celei mai mari pedepse pe care o pot născoci ca să te zdrobească. Pune-te în cea mai rea situaţie. Cea mai rea. Cel mai negru deznodământ pe care ţi-l imaginezi, cel mai cumplit, cel mai grav, cel mai inimaginabil. Dacă ţi se-ntâmplă ceva ce nici nu se poate numi, la urma urmei, ce ţi se întâmplă? Nu s-ar întâmpla nimic. Nimic. *Nimic*. Stai aici o. vreme, aşa, ca acum. La fel. Şi pe urmă pleci în Illinois. Asta-i. Şi nu ţi-e rău aici. E chiar bine. Reîntoarcerea în leagăn. În pântecele matern. Aici eşti apărat. Nimeni nu-ţi poate face rău, nimeni nu poate nimic aici, nimic. Eşti calm. Sunt calm. Mi-e bine. Nu mi se poate întâmpla nimic. Să nu mai gândesc atâta. Mai bine să nu gândesc. Să las să treacă timpul, liniştit. Timpul trece oricum, fatal. Nu se poate întâmpla nimic. Chiar dacă lucrurile ies rău. Chiar dacă e rău. Mă pun în situaţia cea mai rea. Să presupunem că se întâmplă cel mai rău lucru. Presupun că aş fi în situaţia cea mai rea. Nu se întâmplă nimic. Doar o perioadă. O perioadă exclusă din viaţa mea, pusă între paranteze. Exclusă din viaţa mea idioată. O perioadă când de fapt voi trăi mai intens. Încă de pe acum trăiesc mai deplin. Viaţa de afară s-a întrerupt, cu toate imbecilităţile ei. Au rămas afară. Viaţa goală. Timpul, doar timpul umple vidul ăsta cu lucruri idioate şi cu indivizi idioţi. Totul trebuie să alunece, totul alunecă peste mine, nu sufăr, nu sufăr absolut de loc. Oricine ar crede că sufăr. Dar nu sufăr. Exist, trăiesc. Timpul trece, mă umple, înaintez în timp, niciodată nu mi-am trăit timpul vieţii mele care se scurge, ca acum, când stau liniştit şi privesc un punct de pe zid, ochiul negru al sirenei ce mă priveşte. Singur aici, ce bine, mi se pare că sunt mai presus de orice. Nu mi se poate întâmpla nimic. Sunt cel care trece. Trăiesc. Trăiesc. Liber de orice preocupări, liber de banii pe care trebuia să-i câştig, liber de femeia cu care trebuia să mă însor, liber de clientela pe care trebuia s-o cuceresc, liber de prietenii care trebuiau să mă stimeze, liber de plăcerea după care trebuia să alerg, liber de alcoolul pe care trebuia să-l beau. Ar trebui să rămâi aşa. Rămâi aici. Aici trebuie să stai.

Trebuie să stau aici, la înălţimea asta, conştient de singurătatea mea, dar sus, e mai bine ca înainte, mai cald, mult mai multă linişte. Să nu cazi. Nu trebuie să cad. Mi-e bine aici, liniştit, nu mi se poate întâmpla nimic, nimic mai mult decât să rămân aşa, aici, în locul unde vreau să fiu, calm, clarvăzător, liniştit, mi-e bine, mi-e bine, mi-e foarte bine aşa, nu mai am nimic de dorit.

Nu tu ai ucis-o. Era moartă. Eu am ucis-o. De ce? De ce? Nu tu ai ucis-o. Era moartă. Nu eu am ucis-o. Murise. N-am fost eu.

Să nu gândesc. Să nu gândesc. Nu gândi. Nu te gândi la nimic. Liniştit, liniştit. Nu mi se-ntâmplă nimic. Sunt liber aşa. Sunt calm. Aştept. Nu trebuie să gândesc. Nu mi se-ntâmplă nimic. Sunt calm, timpul trece şi eu sunt liniştit pentru că nu mă gândesc la absolut nimic. Trebuie să învăţ, să nu mă mai gândesc la nimic, să privesc fix peretele, să fac alt desen cu aşchia de fier de la pantof, un desen oarecare, să nu fie o fată, poţi face alt desen, deşi totdeauna ai desenat prost. Ai libertatea să-ţi alegi desenul pe care vrei să-l faci pentru că libertatea ta există şi acum. Eşti o făptură liberă, eşti liber să desenezi orice desen sau să faci o scrijelitură pentru fiecare zi care trece, cum au făcut şi alţii, şi la fiecare şapte zile o scrijelitură mai lungă, pentru că eşti liber să tragi scrijelituri cât de lungi pofteşti, fără ca nimeni să te poată împiedica...

Imbecil!

Deşi mama, la gândul că s-a întâmplat un dezastru, făcuse o criză de isterie, ţipase, băuse o cană mare de ceai de tei şi a doua zi se plânsese de migrenă, bunica şi nepoata — fiecare în felul ei — avură sentimentul că de data asta, da, era într-adevăr al lor pe de-a-ntregul. Bătrâna ştia că pe un bărbat o ticăloşie măruntă îl umileşte mai mult decât este firesc s-o facă. Ştia dintr-o veche experienţă că nimic nu-i primit cu mai multă recunoştinţă ca o mică mângâiere la ceas de restrişte. Dacă sterilitatea ruşinoasă a bătrânului colonel îl adusese şi mai mult la cheremul soţiei, la fel şi neaşteptata poticnire a cercetătorului avea să-l facă tocmai potrivit pentru a deveni bărbat în casă, rămânându-le şi recunoscător pe deasupra, şi, fiindcă se ştia cu musca pe căciulă, avea să fie animat de şi mai multă consideraţie faţă de familia care — demnă, deşi lovită de soartă — îl primise cu braţele deschise la sânul ei.

Din pricina asta, bătrâna făcu pe nu-vede-n-aude atunci când Dorita — dând ascultare impulsurilor evident mai generoase ale inimii ei tinere — o rupse la fugă pe coridor, deşi abia isprăviseră cina — şi — apărată numai de o pelerină subţire de postav şi de frumuseţea ei — coborî în stradă puţin timp după ce, prin cine ştie ce cablogramă clevetitoare, fusese înştiinţată de arestarea lui Pedro. Pe străzi lumea încă se mai bulucea în jurul cinematografelor care-şi anunţau reprezentaţia de seară cu reclame luminoase şi afişe viu colorate. Din

Plazuela del Progreso o apucă pe strada ce coboară direct în inima oraşului şi grăbi pasul, evitând privirile, îmbrâncelile, îmbulzeala, atât de răscolită de durerea ei, încât nu observa nimic în jur.

I-au spus întâi că-i prea târziu. Apoi i-au spus să aştepte. Pe urmă au lăsat-o să intre. Urcă o scară şi străbătu un culoar îmbâcsit. Se aşeză pe un scaun. O priveau câţiva funcţionari care făceau ore suplimentare. Fu poftită mai departe. Aşteptă într-un birou zugrăvit în galben, plin cu maşini de scris prăfuite. O balustradă de lemn despărţea zona ocupată de maşini, unde stătea şi un domn gras, de spaţiul destinat probabil publicului sau postulanţilor. Domnul cel gras abia cinase, judecând după tacâmul murdar dintr-un colţ al mesei. Citea ziarul de seară şi asculta la un mic aparat de radio anunţuri şi muzică, În primul moment o privi acru. Apoi surâse. O pofti să ia loc. Îşi puse haina care atârna pe un umeraş. Se apropie zâmbitor:

— Pentru cine aţi venit?

— Nu. Nu se poate.

— În ce calitate vă interesaţi de el?

— Nu. Nu vă pot spune nimic.

— Sunteţi rudă?

— Nu fiţi îngrijorată, domnişoară. Toate se aranjează până la urmă. Ascultaţi-mă pe mine că am văzut multe-n viaţă, şi bune şi rele.

— Nu pot face să-i ajungă nimic.

— Nu. Nu este grav.

— Toţi sunt izolaţi şaptezeci şi două de ore.

— Da, şaptezeci şi două de ore.

— Abia au trecut trei ore de când e aici.

— Cine v-a spus?

— Nu. Nu ştiu nimic.

— V-am mai spus că nu vă pot ajuta cu nimic. Regret.

— Nu vă faceţi sânge rău.

— Duceţi-vă liniştită acasă şi odihniţi-vă.

— Păcat de ochii dumneavoastră să plângeţi.

— Nu vă mai prăpădiţi atâta cu firea.

— Vă repet că este imposibil. Dacă n-ar fi...

— Dacă ar fi după mine!

— Asta mai lipsea!

— Absolut imposibil.

— Bineînţeles! puteţi reveni mâine.

— Cum aţi spus că vă numiţi?

Dacă musafirul ilustru se încăpăţânează să nu vadă decât *majas* şi *toreros,* dacă pictorul genial zugrăveşte cu penelu-i mirific doar *majas* şi *toreros,* dacă de-a lungul şi de-a latul acestui tărâm străvechi sunt mai multe arene rotunde decât catedrale gotice, asta trebuie să-nsemne ceva. Va fi nevoie să răsfoim iar toate legendele negre, să ne

aplecăm asupra prospectelor de răsunător succes turistic, înfăţişând o Spanie a dairalelor, să ridicăm stratul de verniu aşternut pe fiecare tablou de pictorii care ne-au înfăţişat şi să vedem în ce lamentabil sens aveau dreptate. Fiindcă dacă există o constantă, dacă există ceva ca un principiu subteran ce insuflă vigoare şi virilitate într-un corp altminteri livid şi descărnat, acest ceva trebuie analizat, scos la lumină, măsurat şi descris corect. Nu e de ajuns să fii sărac şi flămând, nici să prezinţi un craniu dolicocefal, nici să ai pielea de o delicată nuanţă măslinie spre a fi definit ca exemplar al unui anumit tip uman căruia, inexorabil şi cu atâta iritare, îi aparţinem. Să examinăm fenomenul mai de-aproape şi să încercăm a simţi în propria noastră carne — perfect asemănătoare cu a lui — ce simte omul acesta când (din strânsoarea veşmântului său strălucitor) îşi dă seama că trupul îi va fi străpuns de corn şi că imensa masă a semenilor săi, la fel de măslinii şi de dolicocefali, vor să fie spintecat de corn şi să rămână acolo, sub ochii lor, prefăcut, după unanima dorinţă mistuitoare, într-o paiaţă umplută cu zdrenţe stacojii. Faptul că această ură a putut fi instituţionalizată într-un mod atât de desăvârşit şi în coincidenţă istorică frapantă cu momentul când, întorcând spatele lumii exterioare şi după repetate catastrofe, continuau să se ridice imense palate pentru cei cărora nimeni nu ştia de unde şi în ce galioane le mai sosea aurul, nu poate avea altă explicaţie decât că ura aceasta are o importanţă aparte pentru om şi că, înspăimântaţi de forţa acestui odiu ce şi-a dovedit atât de convingător perenitatea inepuizabilă, căutăm o matcă simbolică în care îndeplinirea sfântului sacrificiu să se desfăşoare cât mai pe viu cu putinţă pentru a desface blestemul şi a paraliza patima continuă ce ne încleştează gâtlejul. Este neîndoielnic că evenimentul major din anii de după teribilul dezastru a fost această polarizare a urii contra unui singur om şi că sub semnul urii şi idolatrizării ambivalenţe s-au conjugat toate iredentismele revanşarde clocite în sufletele unora şi altora. Să-l botezăm, prin urmare, ispăşitor al ochiului popular pe insul acesta care, cu bicornu-i inestetic, se mişcă prin arenă înadins dizgraţios şi, cu chipul grav şi contractat, mort de spaimă, îşi desenează caligrafia funambulescă în faţa animalului în dispoziţie feroce? Da, da, s-ar putea, s-ar putea să fie asta, de vreme ce şi forţa publică, şi presa, şi fanfara regimentului, şi săracii din azilul Casei Mizericordiei, ba până şi un reprezentant al Excelenţei-sale Guvernatorul civil iau parte cu atâta interes la celebrarea misterului.

Dar ce taur zace în noi şi-i dă putere şi impetuozitate fiarei cu grumaz robust care aleargă de-a lungul marginii cercului? Oare ce taur din noi ne face să dorim atingerea, aerul, tactul rapid, subtila precizie milimetrică după care cunoscătorul măsoară nu pericolul, ci — zice el — valoarea artistică a luptei? Ce taur, Doamne?

Şi veneau gardieni materni, laţi în spete, graşi, înalţi, cu toracele puternic, acoperit cu postav gros, cenuşiu, sub care ascundeau cutii de chibrituri, ţigări, carneţele cu însemnări misterioase, fotografii ale fetei lor, bilete de tren, şi-l îmbărbătau. „Va să zică dumneata eşti medic, ia te uită, dom'le."

Şi venea gardianul cutare care se ocupa de el, şi se arăta la ferestruică şi-i spunea: „Cereţi-mi tot ce vă trebuie", bineînţeles cu condiţia să nu fi fost altceva decât un foc sau un drum la closet pentru urinat.

Şi dacă-i spunea: „Mulţumesc", gardianul răspundea: „N-aveţi pentru ce; de-asta suntem aici", şi dacă nu-şi exprima recunoştinţa, data următoare, cum bătea de câteva ori în uşă, compătimitorul asistent se înfiinţa la fel de prompt, după ce întreba cu accent galician: „Numărul!" ca să identifice celula şi să se descurce prin încâlcitele cărări cretane.

Şi veneau tot alţi şi alţi gardieni, se schimbau din două în două ore, şi nu le venea de loc greu să te conducă la pisoarul mustitor la orice oră din zi sau din noapte, fie că erau treji şi plictisiţi, fie că piroteau tolăniţi comod într-un scaun. „Numărul!" şi soseau neobosiţi.

Şi veneau alţi doi însoţindu-l pe unul bătrân care împărţea hrana aşezat pe un scăunel, fiindcă nu-l mai ţineau picioarele, şi, cu cazanul fumegând între genunchii tremurători, cufunda polonicul cu o singură mişcare până la fund şi scotea de fiecare dată, cu o pricepere seculară, cantitatea precisă, matematic identică, deşertând-o în strachina întinsă cu sfială de deţinut, secundat fiind, prin contrast, de un puştan cu obraz de fată care ţinea un vas cu bucăţi de slănină prăjită şi lăsa să cadă în fiecare strachină câte una pe o traiectorie de lăcustă strivită, precizându-le deţinuţilor dacă mai cereau: „Numai una", pe un ton izmenit: „Vine doar una de fiecare".

Şi veneau gardieni neobişnuit de robuşti, neobişnuit de bine dezvoltaţi, încărunţiţi înainte de vreme de munca de noapte şi de contactul permanent cu neliniştea, apăreau cu nobilul lor aer roman de boxeri retraşi şi-şi povesteau viaţa în frânturi de cuvinte, prin ferestruică, explicând cum fuseseră în Australia şi cum luptaseră la Madison Square Garden.

Dar slăbiciunea tuturor gardienilor era să explice nevoia imperioasă pe care o simţeau cu toţii de a avea o altă ocupaţie în orele libere, astfel că unul era încasator la Societatea de gaze, altul încasator la o Societate recreativă de ajutor reciproc, al treilea încasator la un club select: „Sunt munci de încredere şi de „asta ne preferă pe noi".

Şi venea alt gardian care, după vârstă, putea fi tată de deţinut şi spunea cum îl operase un chirurg faimos şi-şi arăta cicatricea şi preciza în ce măsură asta-i lăsase capul ca să zică aşa gol şi încă îl mai

doare când se schimbă vremea şi când are mult de lucru şi era de ajuns să-l zărească în plină stradă pe faimosul chirurg pentru ca acesta să se oprească, să-l recunoască, să-l strige: „Domnule gardian!" şi să-l întrebe cum o mai duce cu supărările vechi, uşoarele colici, furnicăturile, cefalgiile şi ameţelile de care faimosul chirurg nu putea decât să râdă subţire ca de nişte lucruri fără nicio importanţă pentru cineva care zilnic iese victorios în lupta cu moartea, păcălind-o chiar sub nasul ei însângerat.

Şi venea vrăjitorul catacombelor, băiaşul divin, înzestrat cu nemaipomenita putere de a-l smulge din cocina sinistră a carcerei şi din deliciile patului de ciment ca să-l transporte într-o încăpere acvatică unde puternice cazane învăluite în aburi şi-n fum îi împroşcau trupul cu virginale filamente de apă caldă, lustruindu-i-l voluptuos într-o mângâiere infinită şi doar oboseala îl silea să părăsească festinul epidermic şi, după un masaj nu absolut necesar, cu un prosop curat, să se afunde iarăşi pentru 23 de ore şi 55 de minute în bârlogul ştiut.

Şi veneau gardieni consolatori care calmau plânsul şi gemetele neîntrerupte ale unei femei din celula de alături: „Ei, lasă, nu te mai amărî aşa, că nu câştigi nimic cu asta", sau îl consolau pe băiatul zbuciumat ce se gândea mai mult la părintele ofensat decât la asprimea legii: „Tu un singur lucru ai de făcut, să răspunzi la ce te-ntreabă".

Cu o înţelegere a firii omeneşti explicabilă nu printr-o inteligenţă ieşită din comun, ci printr-o ucenicie cu totul aparte, gardienii ascultau fără umbră de mirare cum toţi, dar absolut toţi proaspăt sosiţii spuneau că nu ştiu de ce se află aici şi că nu văd ce motiv a putut provoca evidenta eroare judiciară. „Ia gândeşte-te un pic şi-o să-ţi aminteşti; trebuie să fie ceva, ia vezi"... „Să fie oare..." admitea până la urmă amnezicul şi cădea într-un fel de visare, prefăcându-se că se gândeşte la posibilităţi nebănuite până atunci. „Să fie oare..., dar nu, e imposibil, nu-i asta."

— Când o să ies de aici? întreba după câteva ore femeia, care acum nu mai plângea.

— Nu-ţi face griji, îi răspundea gardianul. De când sunt eu aici, şi-s ani buni de-atunci, toţi au ieşit.

Matías încercă să pună în mişcare întregul aparat complex al forţelor sociale pe care le putea influenţa măcar prin ascendentul numelui său, dacă nu prin legături personale. Nenumăraţi uşieri şi portari de ministere îl conduseră prin culoare vuitoare către săli înalte cu policandre aurite cu zeci de lămpi şi mobile în stil spaniol violent contorsionat ornate cu alte zeci de capete de războinici cu căşti şi animale mitologice sculptate de meşteşugari necunoscuţi cu dibăcie berechet şi gust dubios. În alte încăperi, mai funcţionale, pardoselile

erau de marmură lustruită, şi lămpile indirecte sau încastrate în plafon luminau mese metalice de tip administrativ sau elegante birouri franceze cu partea superioară îmbrăcată în piele verde cu încrustaţii aurite pe margine. Din spatele fiecărei mese se înălţa câte un chip surâzător şi enigmatic al cărui surâs se accentua când afla cine sunt tatăl şi unchii lui Matías, dar rămânea perplex o clipă mai târziu văzând ce lume frecventează băiatul ăsta cam rătăcit despre care se auzise c-ar avea pasiuni literare şi ar fi suferit câteva eşecuri academice la concursurile de admitere în şcoli superioare: „Voi face tot posibilul.” „Chiar mâine iau masa cu directorul general.” „Mă voi informa” — erau sibilinele oracole emise din înaltul trepiedului lor de ex-omnipotenţi de gurile acelea venerabile cu un vizibil efort de a-şi domina grimasa involuntară de autentică repulsie pe care cuvântul *avort*, cu toată suita sa greu imaginabilă (de murdărie, infecţie, boli venerice şi legături inconfesabile), o provoacă în nişte inimi cristaline, rămase la multe leghe distanţă de asemenea afaceri, în ciuda vastei lor experienţe de viaţă.

— N-a făcut nimic. A fost o cursă. L-au chemat de urgenţă în toiul nopţii. Ce putea face? Când a-nceput s-o opereze, fata era practic moartă, explica Matías.

— Şi spuneţi c-a anunţat imediat poliţia?

— Nu. Era foarte obosit.

— Evident...

— Şi după o pauză:

— Deci s-a prezentat a doua zi să facă declaraţia?

— Nu. I-a fost frică, ştiu eu. Era năuc. A doua zi am mers amândoi la conferinţă şi-apoi a venit la mine, la cocteilul oferit de mama în cinstea...

— Şi poliţia l-a găsit la dumneavoastră?

Nu. Poliţia l-a arestat a doua zi.

— Când s-a prezentat să facă declaraţia, presupun?

— Nu. A fost arestat într-un...

— A!

După acest dialog sincopat (pe care Matías învăţase să-l conducă din ce în ce mai bine, adică să disimuleze cu multă grijă adevăratele circumstanţe) personajul din faţa sa devenit brusc prietenos şi confidenţial, protector, se instala mai confortabil, se apleca peste masă şi-i dădea câteva sfaturi personale potrivit cărora cel mai indicat era ca el să nu se amestece de loc în afacerea asta, fiindcă dacă lucrurile se petrecuseră aşa cum i le relatase prietenul, aveau să se aranjeze de la sine, fără nicio dificultate, deşi se putea să se fi petrecut şi puţin altfel decât credea Matías, ştiut fiind că tinereţea apreciază cu prea multă generozitate, şi prietenia întunecă judecata obiectivă asupra oamenilor. Pentru el era mai convenabil să-şi caute relaţiile printre cei

de aceeaşi formaţie cu el, nu pentru că n-ar exista — nici vorbă de asta — dincolo de determinările de clasă — persoane excepţionale, demne de prietenia oricui, ci pur şi simplu pentru că, lipsite de un fundament social şi de o morală solidă (cu alte cuvinte de o tradiţie sau de o atmosferă propice), persoanele acestea pot fi, de oricâte virtuţi sau inteligenţă s-ar bucura, nerecomandabile. Nu, fireşte, departe de noi orice idee preconcepută despre vinovăţia lui, dar este foarte, foarte straniu ca un individ care nu-şi exercită profesiunea, şi, ca atare, are nevoie de bani, să se lase târât într-o cursă, cum crede Matías, într-o cursă lipsită de sens, absurdă, în faţa căreia singurul lucru de făcut era să refuze şi s-o aducă la cunoştinţa celor în drept. Dacă Matías ţine să-l ajute, nu are altceva mai bun de făcut decât să-l sfătuiască să spună adevărul, toate ar reveni în matca lor, fără violenţă, şi lucrurile s-ar limpezi, însă ar fi păcat ca Matías, fiul bunului său prieten X, să apară implicat într-o afacere atât de tulbure: „O afacere tenebroasă", cum spunea unul dintre domnii aceia, victimă a bacalaureatului său francez.

Matías se simţea dezorientat. În primul moment, dincolo de rolul jucat de amabilul domn, în cuvintele şi atitudinile lui de Nestor prudent, se întrezărea adevărata faţă a gândurilor sale. Dar mai târziu, când ieşea de după masă şi se repezea spre el ca să-l conducă la plecare şi-l lua de braţ, ba chiar îl bătea părinteşte pe umăr cu o mână robustă, obişnuită să apuce stiloul numai pentru semnături, personajul (victimă a unei deprinderi incoercibile care trecea şi peste prudenţă şi peste scrupule) adopta din nou atitudinea dictată de reflexul-iniţial-în-faţa-unui-petiţionar-de-familie-bună şi insista cu zâmbetu-i larg, din care dispăruse orice urmă de dezgust: „Voi face tot posibilul". „Mâine iau masa cu directorul general", iar unii, cu o bună creştere ieşită din comun: „Transmiteţi doamnei, mama dumneavoastră, respectuoasele mele omagii".

După ce toată dimineaţa şi bună parte din după-amiază şi le cheltui în compania unor astfel de înalte personaje, Matías porni în căutarea viezurelui juridic ca să-l captureze ca avocat pentru prietenul său, urmând ideea pe care cu o seară înainte i-o dăduse doña Luisa şi de care uitase, orbit de strălucirea puternicelor sale relaţii şi convins că o singură vorbă rostită de ei ar fi fost suficientă ca fluviile să curgă spre izvoare, iar fluxul istoriei s-o apuce îndărăt fără consecinţe catastrofale.

Dar viezurele părăsise biroul faimosului avocat unde lucra ca stagiar şi plecase după nu se ştie ce demersuri profesionale sau într-o vizită particulară, iar acasă nu-l aşteptau înainte de ora cinei. Matías încercă — lucru nu prea dificil de altfel într-un oraş relativ concentrat — să-l repereze pe abilul om de legi şi după câteva convorbiri telefonice, reuşind să strângă unele indicii vagi, ieşi în oraş. Din piaţă

urcă pe marea *avenida.* Era tocmai ora ieşirii de la cinematografe şi trotuarele deveniseră neîncăpătoare pentru mulţimea imensă ce se revărsa prin uşile străjuite de firme luminoase şi afişe gigantice cu un cowboy din vest înalt cât patru etaje rotind un arcan de mucava sortit să nu i se desprindă niciodată din mână. Automobilele americane cu cromurile şi coloritul lor delicat frânau la aprinderea luminilor roşii, păstrând, timp de câteva secunde, legănări de gondolă sau de leagăn Napoleon I, în vreme ce şoferul şi domnişoara de lângă el priveau fix, fără umbră de surprindere, mulţimea neagră care se arunca, uniformă, în limitele pasajelor marcate, ca într-un acvariu unde peştii ar fi cei ce ar contempla nenumăraţii vizitatori năuciţi, mânaţi de un ordin într-un marş fără putinţă de oprire. Ca atare, privirile aruncate de public preţioşilor peşti din piscina rulantă erau fugitive, piezişe, cu coada ochiului, sfioase şi reţinute, pe când privirea persoanelor comod instalate pe toată durata interdicţiei semaforului era continuă, fixă, impertinentă şi globală, fără a zăbovi asupra cuiva anume, cu excepţia vreunei frumuseţi sporadice cu enormi ochi negri scăpărători şi fardaţi şi picioare zvelte demne de utilizări mai nobile decât ocazionala funcţie deambulatorie. Împresurat de turma de indivizi scunzi de statură, Matías îmbrăţişa cu vederea distanţe relativ mari şi pe asta se bizuia ca să-l descopere pe avocatul târât poate de valul spectatorilor dintr-un cinematograf oarecare. Fluviul mulţimii, retezat în două de panglica întunecată a maşinilor care îşi reluau alunecarea, curgea printre maluri luminoase de-a lungul cărora se aliniau bogăţii de cea mai depărtată provenienţă, despărţite fizic de fiinţele mişcătoare doar prin reci cristale invizibile la fel de solide ca zidurile de cărămidă sau blindajele. Aur, briliante, mătase, minuscule maşinării complexe de ceasornice importate din Elveţia, sticle de whisky, obiecte de lux, genţi de crocodil, parfumuri pariziene veritabile, cărţi de artă, ghiduri pentru vânătoarea de lei în savană, piese de fildeş şi jamboane de York palid-trandafirii stăteau astfel la cel mult un centimetru de spaţiul public, dar atât de izolate de parcă n-ar fi fost ele, ci purele lor idei inaccesibile din gura cavernei platoniciene. O femeie nevoiaşă cu o sarcină de ziare sau un băiat care deschidea clandestin uşile taxiurilor şi duminica seara vindea ziarul de fotbal treceau prin faţa lor cu un aer de indiferenţă aproape neverosimil. Matías — mai puţin metafizic — privea toate acele obiecte aşa cum contempli un tablou abstract în care accesibile ne sunt doar relaţiile dintre forme, linii, spaţii şi nuanţe cromatice. Fu nevoit să se oprească. Lumina roşie îi poruncea. Când auzi vârtejul mugitor şi interminabil, maelstromul paroxistic de pe calle de la Montera, înţelese ce înseamnă să fii singur. Amintirea lui Pedro şi singurătatea lui i se precizară. Fusese conştient de asta toată ziua, dar acum înţelegea mai bine: *este singur.* Imaginea necesară a prietenului său, avocatul, căpătă concreteţe în efortul de a-l

găsi. Ca într-o materializare metapsihică, îi apăru în faţă. Râdea de după ochelarii lui de om învăţat. „Mataiotes”, îi striga, prăpădindu-se de râs, „kai panta mataiotes”[21], celebrând în felul acesta apariţia lui Matías, înalt, grav, imobil în mijlocul mulţimii clocotitoare: imagine vie a omului filosof care îşi dă seama de caducitatea zbaterilor omeneşti.

— Te-am căutat toată ziua.

— Iată-mă, admise viezurele baroului pe un ton profesional, fără pic de surpriză în glas.

— Trebuie să stăm de vorbă.

— Stăm.

Şi porniră către un bar de pe una din străduţele învecinate, unde o domnişoară cânta la ghitară şi te întâmpina o atmosferă de un rafinament mai subtil decât într-o cârciumă brutală.

Ghitarista, îmbrăcată în negru, cu un jerseu lipit pe bust şi fustă strâmtă, nu prea ştia nici să cânte, nici să se mişte, dar avea aer distins şi trecea de la o masă la alta împărţind ocheade surâzătoare domnilor risipiţi ici şi colo şi cu asta îşi justifica numărul, iar zdrăngănitul decadent al corzilor consuna cu tutunul blond şi cu paharele de whisky pe care Matías şi avocatul începură să le deşerte cu o iuţeală nemaipomenită. Localul era un soi de tunel alungit, cu meandre, şi luminat în tonalităţi predominant roşietice. Pe ambele laturi ale tunelului erau instalate divane glisante cu multe perne. Deşi incomode, aspectul lor te îmbia să te tolăneşti pe ele şi să visezi cine ştie ce seraiuri orientale. Dar în fund, acolo unde tunelul devenea tot mai întortocheat şi de unde se desprindeau ramificaţii laterale nebănuite, luminile trandafirii deveneau violete şi-şi reduceau intensitatea, şi acolo, ca să fii în ton, părea obligatoriu să fumezi marihuana, închizând ochii şi vorbind şoptit cu cineva întins chiar lângă tine. Maurii introduseseră viciul acesta, toxicomanie caracteristică ţărilor subdezvoltate, şi ieşind învingători în micul lor război al opiului, îşi plasau marfa unor muieruşte cu şorţ, în vecinătatea cazărmilor, şi ele o transportau în regiuni mai centrale şi o împărţeau între două categorii de clientelă virtuală: banditul de mahala şi feciorul de bani gata degenerat. Spre deosebire de alte toxice mai schizoide, marihuana cere tovărăşie. Uneori este consumată făcând să treacă fumul printr-un vas cu vin, care este băut apoi, întrunindu-se astfel mai multe beţii în una singură. Când îi doboară ameţeala, cu ochii închişi, îl ascultă pe unul dintre ei povestindu-şi visele cu glas tare, îngăduind astfel şi celor mai inculţi dintre halucinaţi să-i urmărească dâra nălucirilor, bucurându-se laolaltă de aceeaşi viziune colectivă ţipător colorată, ca la un cinematograf tehnicolor, comunitar şi necenzurat. În adâncul tunelului azuriu poţi fuma marihuana în secret, fără s-o spui cu voce tare şi fără să consumi

multă sau în grabă, pentru ca după aceea să te poţi lăuda: „N-am simţit nimic”. „Nici măcar greaţă”.

Matías îi explică avocatului aceeaşi istorie ca şi influenţilor săi cunoscuţi, dar, sfătuit de experienţă, o deformă puţin. Spusă pe şleau, până şi amicul său viezuresc ar fi putut refuza să intre în joc. Jaime îl ascultă foarte atent, arborându-şi mutrişoara cea mai serioasă sub ochelarii cu ramă neagră, foarte mari, care, amplificându-i suprafaţa aparentă a craniului, îl ajutau să-i impresioneze pe clienţii indolenţi. Apoi îi spuse:

— Nu-i nimic de făcut până la expirarea celor şaptezeci şi două de ore legale.

— Nimic?

— Nimic. Tu interesează-te când începe ancheta penală. Până când judecătorul nu-i ia interogatoriul şi nu-i confirmă mandatul, avocatul nu poate interveni. Mă voi duce să stau de vorbă cu el, să văd ce prostii a spus, ce-a mărturisit şi ce nu. Va trebui să introducem o cerere de punere în libertate provizorie şi să depunem o cauţiune, în cazul când judecătorul o va găsi necesară. Până atunci, nu-i nimic de făcut. Nici măcar concluziile de învinuire nu au fost încă formulate. Şi dacă nu eşti pus sub acuzare, nu poţi fi apărat. Practic, nimeni nu te poate apăra până în faza procesuală. În momentul de faţă nu-i vorba decât de o simplă anchetă a poliţiei. Apărarea, în sens strict, nu poate fi iniţiată acum. Roţile mecanismului se învârt de la sine. Nu-i nimic de făcut. Trebuie să aşteptăm până începe instrucţia propriu-zisă. Urmăreşte şi ţine-mă la curent şi când se va putea voi interveni cerând punerea în libertate provizorie. Dacă va fi posibil, deşi mă-ndoiesc, voi introduce acţiune şi împotriva actului de inculpare. Dar nu va fi posibil; după câte am înţeles din relatarea ta, există bănuieli fondate şi nimeni nu-l va scăpa pe prietenul tău de proces...

Toată elocvenţa asta, împănată de procedură, termene şi acţiuni, îl cufundau pe Matías într-o vagă reverie, întreruptă de apariţia unei femei înalte, într-o rochie cu decolteu generos şi şirag de perle (sau ce-or fi fost) excentric şi surâs pe adresa viezurelui care, ridicându-se, o pofti pe noua-venita să ia loc şi, după ce mai comandă un whisky şi-i oferi o ţigaretă blondă, prizonierul se mistui din câmpul interesului său, volatilizându-se în atmosfera îmbâcsită de fum, ca şi când nu ar fi fost decât o nălucire a marihuanei.

— Jaime!... mieună ea suav după ce se aşează pe divan.

— Prezintă-mi-o pe frumoasă, îi ceru Matías.

— Pofta-n cui, replică egoist avocatul.

Şi rămaseră toţi trei să se privească zâmbitori, încântaţi că lumea a fost astfel întocmită încât să existe două sexe diferite şi unul dintre ele — cel opus — este atât de îmbietor împodobit cu daruri şi nuri. Câţiva tineri subţiratici, cu talii fragile, rezemaţi în penumbră de

tejghea, păreau că privesc dispreţuitori extazul lor, convinşi fiind că şi fără împărţirea asta bipartită, viaţa merită s-o trăieşti. Dar netulburaţi de priviri şi cu favoriţii tăiaţi mai scurt decât ai celor ce-i priveau cu atâta superioritate, Jaime şi Matías se scăldau mai departe, rând pe rând, în lucoarea verde a ochilor frumuseţii gustate — pentru moment — într-o fericită devălmăşie. Animatoarea cu ghitară se ivi iarăşi, urcând scara dinspre camera de toaletă pentru doamne. De data asta era îmbrăcată în roşu, şi lumina albăstrie a reflectorului o colora într-un mov lugubru, pe când vocea-i puţintică se căznea să umple sala cu acordurile centro-europene ale unui vechi cântec sentimental de război.

Rotunda consoartă a lui Moacă obţinuse, prin vizita făcută din proprie iniţiativă organizatorilor acestui gen de ceremonii, ca trupul sărmanei fete să fie îngropat în pământ sfinţit, chiar cu preţul promiscuităţii verticale inerente înmormântărilor de clasa a treia din cimitirul de Est, dar ceea ce îi depăşea capacităţile imaginative era faptul că mecanismul pe care-l pusese în mişcare cu atâta inocenţă se dovedea atât de complex, încât nu mult mai târziu, trupul Floritei avea să fie exhumat şi, în mers recesiv, ca într-un film derulat invers (lucru de altfel foarte amuzant), să pornească iar pe umerii uneia dintre echipe (organizarea încă nu era atât de perfecţionată încât să pună din nou la dispoziţie o camionetă funebră) către edificiile cu bizare forme orientale grupate în tripticul *Capela, Morga, Birouri*, fără a intra în vreunul dintre ele, ci în altul, mai mic, denumit *Sala judiciara.* Mânată de un reflex biologic similar cu al câinelui credincios stăpânului defunct, femeia rămăsese la poalele movilei de pământ galben tot timpul scurs între cele două operaţii antagonice, fără a căuta să afle la ce etaj doarme Florita şi fără a-şi pune problema teoretică până la ce grad de lentă descompunere se cuvine a fi privegheat un cadavru. Aşa i-a fost dat să fie martoră la noua ieşire a trupului livid şi să-l vadă întins la picioarele agentului de poliţie sosit călare pe bicicletă, ghicind după expresia lui că el ştie ceva despre motivele şi scopul ceremoniei. Când din gura ciclistului ieşi cuvântul autopsie şi când înţelese ce vrea să însemne ciudata vorbă elinească în graiul ei creştin, fu copleşită iar de deznădejde şi se îndârji să rămână la uşa *Sălii judiciare*, înfăşurată într-o broboadă neagră şi scoţând vaiete răguşite pe care nimic nu le putu opri. Când intră, medicul legist o privi compătimitor şi-şi exprimă părerea că e mai bine să fie luată de acolo pentru că nu ţinea să aibă neplăceri la ieşire, după ce-şi va fi terminat misiunea. Dar nu se găsi nimeni în stare s-o ducă şi, ca să simplifice lucrurile, ajutorul îi strecură liniştitor doctorului că dacă ies pe uşa de serviciu „n-are probleme”.

— Fetiţa mamei, fetiţa mamei, îngâna ea neconsolată, ca imediat apoi să adauge furioasă: „Mi-o omoară”.

— Doamnă, aici nu omorâm pe nimeni, replică jovial ajutorul.

Şi spunea adevărul.

Dar femeia stăruia: „Mi-o omoară”. „Măiculiţă, mi-o omoară”.

Mai târziu, imaginaţia-i greoaie ajunse parcă să-i articuleze cu dibuiri temerile: „Mi-o spintecă toată, draga mamei, mi-o căsăpesc”. Profanarea asta o făcea să sufere mai mult chiar decât moartea şi decât toate chinurile din viaţă. Îi asurzea pe toţi câţi lucrau şi le călca pe nervi. „Sigur că tot ea e de vină şi ea a adus-o aici”, presupuse ajutorul, în vreme ce-l asista cu gesturi de prestidigitator pe medicul legist. „E de-a dreptul insuportabil” izbucni într-un sfârşit acesta din urmă şi apucând telefonul anunţă poliţia.

Când o ridicară, nu scoase un cuvânt şi păstră aceeaşi tăcere cât ţinu drumul până la comisariat. Nici nu tremura, nici nu părea speriată, parcă nici inima nu-i bătea mai repede.

— O s-o-ngroape iar?

— Da, doamnă.

După un număr de ore sau de zile sau de nopţi greu calculabil, lumina din încăperile prăfuite de deasupra, reflectată de un soare ce împroşca zidul casei din faţă, de cealaltă parte a străzii, deşi străbătea aerul uscat şi geamurile murdare, era totuşi o adevărată sărbătoare pentru ochi.

— Dumneata eşti un om inteligent, începu anchetatorul după ce-l pironi cu pupilele verzi-aurii, ascuţite parcă şi strălucitoare. Ce vrei să iei?

Omul de serviciu, cu haină albă, aştepta comanda ca într-un restaurant oarecare, nu prea elegant, cu şervetul pe umăr şi cu câteva pete de grăsime pe poalele şorţului.

— Imediat, spuse el.

Şi la scurt timp după aceea puse două halbe pe masă.

— Dacă vrei, nu bea încă, insistă amabilul domn. Să nu-ţi închipui că ţi-o ofer ca să-ţi dezleg limba.

— Nu, nu... spuse Pedro şi începu să bea lacom.

— Dumneata eşti un om inteligent, repetă poliţistul, aşa că o să terminăm repede. Să nu ne pierdem vremea ca să isprăvim tot cu începutul. E o logică implacabilă.

Poliţistul avea gâtul fibros şi pe faţă o imperceptibilă coloraţie roşcată, ca şi cum sub tenul măsliniu-verzui ar fi mocnit un nemărturisit temperament sangvin. Lui Pedro îi produse o impresie de inteligenţă şi duritate.

— În sănătatea dumitale! spuse poliţistul, bând şi el. Care-i ocupaţia dumitale?

Alături mai era un subaltern, cu chipul mut, aplecat pe o maşină de scris atât de murdară, încât aţele de praf învechit care spânzurau printre piesele slinoase păreau plase de păianjen.

— Fac cercetări în domeniul cancerului.

— A! Şi se vindecă?

Pedro îi spuse că nu se vindecă. Poliţistul îl ascultă cu atenţie religioasă, ca şi când ar fi şi simţit undeva în trup muşcăturile racului.

— Mama mea a murit de cancer, spuse el, arborând un chip îndurerat. Cu progresele de azi, poate n-ar fi murit.

Pedro îi arătă că în ciuda progreselor realizate mamele tot mor.

— Nu mă convingi, spuse poliţistul. Eu cred că n-au pus diagnosticul la timp. Să nu-ţi închipui dumneata că toţi doctorii sunt la fel. Nu avem asistenţă socială. Nu suntem îngrijiţi ca lumea. Ce crezi, se face ceva cu antibioticele astea?

Pedro îi arătă că mai este mult de făcut, că sunt mai multe feluri de cancer şi că acela de care se ocupă el e un cancer ereditar care apare spontan la o anumită tulpină de şoareci aduşi din America, din Illinois. Nu toate formele de cancer sunt ereditare, doar câteva. Aşa că degeaba face el unele descoperiri mărunte, asta nu netezeşte cu nimic drumul către vindecarea cancerului. Şoarecii au o genă ce catalizează producerea unei enzime, aceasta stimulând la rândul ei declanşarea reproducerii tumultuoase şi incontrolabile care, sustrăgându-se legilor armoniei, printr-o trecere la metabolismul relativ anaerob, îşi distruge până la urmă purtătorul. Deşi s-ar putea foarte bine să nu fie o enzimă, ci un virus, un virus transmis chiar de celulele reproducătoare şi care s-ar localiza chiar în nucleul celular, în contact intim cu cromozomii, în asemenea măsură, încât ar fi aproape imposibil de deosebit de o genă, deoarece numai în însuşi aparatul reproducător al celulei ar putea să se autoreproducă şi, la fel ca genele, şi-ar exercita acţiunea la distanţă prin intermediul unor substanţe catalitice care ar deforma modelul metabolic al acizilor dezoxiribonucleici, până când ar dezlănţui acele proliferaţii monstruoase cunoscute sub numele de mitoze multipolare, mitoze asimetrice, mitoze explozive, fără ca viaţa — şi aici stă miracolul — în pofida uriaşelor răsturnări şi a anarhiei instaurate — să devină imposibilă pentru celula individuală (altfel problema s-ar rezolva de la sine), dimpotrivă, protoplasma înconjurătoare continuă să se dezvolte, cu dificultăţi, desigur, dar luxuriant, să asimileze, să se scindeze, să crească, să-şi devoreze propriul sânge şi chiar să se necrozeze *in vivo* când creşterea reactivă a vaselor sangvine nu poate ţine pasul cu iureşul ei devastator.

— Bine, dar spune-mi, te rog, ce dacă e virus sau genă, spui doar că-s totuna?

— Dacă ar fi un virus, s-ar putea descoperi un vaccin. Dar gena, ceea ce se numeşte genă, adică parte integrantă în organism, în substanţa vie, nu este un corp străin şi, ca atare, nu se poate obţine o reacţie de imunizare.

— Aha!

— Din cauza asta e preferabil virusul. Am crezut că fetele lui Moacă, măcar ele, care purtau şoarecii la piept, într-o pungă, să se fi molipsit. Dacă le-ar fi apărut şi lor o spuzeală în regiunea ingvinală, ar fi fost cert... un virus.

— Dar...

— Era un vis, o nebunie. Amador mi-a spus: „Îi cresc ele", „Îi ţin atârnaţi la gât ca să intre-n călduri". Din cauza frigului, la institut nu procreau. Dar Moacă a furat şoareci şi-a reuşit să-i înmulţească.

— Dar spuneai că ele... Ai verificat dumneata?

— Nu. M-am dus să cumpăr şoareci.

— Şi-atunci ai cunoscut-o pe Florita.

— Da. M-a servit cu o limonadă.

— Şi dumitale ţi-a plăcut.

— Cum?

— Spun că te-ai uitat atent la fată.

— Sigur că da. M-am uitat foarte atent. Era cea mai expusă contaminării.

— Înţeleg...

— Era atât de grasă şi de mulţumită. Nu avea aer de canceroasă. Nimeni n-ar crede că într-o cocioabă ca a lor şi mâncând pe sponci Dumnezeu ştie ce, fetele erau atât de frumoase.

— Ţi-a plăcut.

— Mi s-a părut un adevărat miracol, că arăta aşa de bine. Trăiau între două mormane de gunoi şi cu o turmă de şoareci în casă. Şoarecii îi ţineau în cuşti de canari deasupra patului în care dormea întreaga familie.

— Prin urmare ai văzut şi patul...

— Nu-mi amintesc...

— Şi văzând că se tot îngrăşa, dumneata ţi-ai spus: „Trebuie să-i fac avort".

— Ce?

— Nimic! Nimic! Nu dumneata i-ai făcut avortul, dumneata n-ai făcut nimic! Nu dumneata te-ai dus la cocioabă în noaptea de treisprezece spre paisprezece cu instrumentele chirurgicale, nu dumneata ai operat-o pe o masă. Nici nu i-ai provocat hemoragia din cauza căreia şi-a pierdut tot sângele. Nu dumneata ai fugit, după ce a survenit moartea, fără să anunţi poliţia. Nu dumneata te-ai ascuns într-o casă de toleranţă. N-ai rămas acolo până am venit noi să te căutăm. Nu este sigur că autopsia a demonstrat că operaţia a fost făcută cu aceleaşi instrumente pe care le-a adus Amador. Adică o persoană pe care dumneata nici n-o cunoşti, care nu te-a pus în legătură cu familia, nici nu te-a ajutat în laborator. Nu dumneata spuneai disperat: „Eu am omorât-o, eu am omorât-o", când ţi s-a luat primul interogatoriu. Ce naiba, mă crezi copil!

Pedro simţi adevărul demonstrat în perfecta lui înlănţuire de circumstanţe riguros concordante, ca verigile unui lanţ de silogisme. Şi era adevărat că niciodată n-ar fi trebuit să se încumete să facă un chiuretaj când nu învăţase aşa ceva. Şi era adevărat că niciodată n-ar fi trebuit să facă o operaţie de urgenţă, când în oraş sunt atâtea clinici de gardă. Şi era adevărat că n-ar fi trebuit să se amestece fără a fi autorizat sau declarat apt pentru exercitarea profesiunii. Şi era adevărat că, medic fiind şi constatând un deces, ar fi trebuit să înştiinţeze autorităţile competente. Şi era adevărat că toate astea îl făceau să-şi simtă vinovăţia copleşitoare, o vinovăţie îngrozitoare şi evidentă.

— Da. La drept vorbind eu am ucis-o, recunoscu el, plecându-şi fruntea.

— Era şi timpul să isprăvim! exclamă poliţistul şi se întoarse către martorul mut şi permanent al dialogului lor. Scrie! *Întrebat dacă o cunoştea pe victimă, răspunde că o cunoştea atât pe ea cât şi familia ei şi casa unde locuiau, prin intermediul ajutorului său de laborator, numit Amador.* Punct. *Întrebat dacă a avut legături intime cu victima, răspunde că a verificat dacă nu îi apăruseră anumite tumori în regiunea ingvinală, care, după el, s-ar fi datorat unui contact fortuit cu şoarecii de experienţă pe care şi-i procura în mod constant de la menţionata familie şi pe care îi utiliza în investigaţiile sale asupra cancerului.* Punct. *Întrebat dacă în ziua morţii s-a deplasat la cocioabă şi a folosit instrumentele sale chirurgicale răspunde că...*

Pedro auzea căzând cuvintele astea şi în sinea lui le încuviinţa. Într-adevăr, aşa se petrecuseră lucrurile. Nu avea niciun sens să înceapă să strige, nu, nu, ca un copil care nu vrea să fie pedepsit. Bărbaţii trebuie să înfrunte consecinţele actelor lor. Pedeapsa este cea mai bună consolare pentru vină, precum şi unicul remediu şi corolar posibil. Graţie pedepsei, echilibrul avea să se restabilească în lumea asta incomprehensibilă şi în care el ţopăise ca o paiaţă cu capul plin de fumuri mincinoase.

Anumite făpturi sferoidale, puturoase şi murdare, ale căror interstiţii corporale ascund substanţe negre şi slinoase ce nu sunt înlăturate niciodată de apă, ci se desprind singure sub formă de cruste, când se usucă cu timpul, sunt plămădite dintr-un lut aproape brut; şi totuşi, în ascunsele lor cavităţi stăruie un soi de activitate mentală, manifestată nu sub formă de calcule sau de gândire, ci ca un şir de fantasme colorate din trecut, care se perindă într-o lunecare tăcută.

Scufundată în aceleaşi găuri subterane unde erau aduşi şi ceilalţi deţinuţi, soţia legitimă a lui Pablo González (pe care colegii de şcoală primară, din îndepărtatul sat toledan, îl porecliseră cu ani în urmă Moacă, din cauza ticurilor incoercibile rămase probabil de la o coree) îşi ocupă timpul gol din temniţă cu contemplarea unor stampe din alte

vremuri.

În lutul acela aproape brut care-i umplea craniul, apărea ea însăşi plângând la căpătâiul fetei ei; ea însăşi plângând la căpătâiul mamei ei moarte; tot ea, dansând în fruntea procesiunii Sfintei Eucaristii în satul ei, foarte ţeapănă, deşi încă micuţă, cu un baston în mână şi pieptănată cu coc înalt; ea, înconjurată de prietene care spun *păr ca Ricarda n-are nimeni;* ea, cerută în căsătorie de ofticosul ei de bărbat care, tânăr încă, are un zâmbet de şoarece, abuzează de ea şi o posedă pe o arie, în amurg, când ea se simte o părticică din pământul fierbinte ca o pâine sub soarele de iulie, atât de departe de apă, încât ea e toată răcoarea ţărânei, tocmai ce-i trebuie lui ca să-şi astâmpere setea trupului, apoi la nuntă, cu burta atât de mare că ajunsese de râsul femeilor, şi lui nu i-a trebuit permisie de la regiment, ca altora, fiindcă era reformat din cauza reumatismului care-i muşcase inima şi din cauza îngustimii pieptului şi a moleşelii rămase de la boala din copilărie; ea, născând, urlând şi izbind; şi iar născând, în loc străin, pe când goneau pe drumurile din La Mancha, şi-a trebuit să nască unde a prins-o, cu gândul la maurii care puteau veni dintr-o clipă-n alta; ea, mirându-se cât de mare e oraşul văzut dinafară, din locul de unde zilnic fura şapte cărămizi pe care le strângea grămadă unde-i spusese mototolul că aveau să-şi ridice casă; ea, ridicând casa cu mâinile arse de var în vreme ce mototolul bea până noaptea târziu; ea, pocnită, bătută, astă-seară, mâine seară, pocnită cu palma, cu pumnul, cu băţul, cu o sârmă lungă, bătută de bărbatul căruia mutra i se contracta şi mai repede sub efectul alcoolului, bătută, snopită, dar aproape fără să simtă, pentru că mâncarea cea veche şi mâncarea cea nouă, hrana asemănătoare cu pământul, pe care o mănâncă şi pe care a căutat-o prin grămezi de bălegar, a rotunjit-o din ce în ce, a umflat-o, de la picioarele-i mici până în vârful coculuí, acum mai pleoştit, a devenit boţită, scundă, murdară, acoperită cu trenţe pe care nu şi le mai dezlipeşte de pe piele, e în stare să simtă loviturile şi să ghicească după ritm apropierea clipei când mototolul se va prăbuşi lângă ea şi va sforăi fără ca durerea să aibă altă semnificaţie pentru ea decât de măsură a timpului care o desparte de odihnă, şi nu *durere, adevărata durere* cum simte un ins întreg, ci numai un semn al apropierii bărbatului, semn că e noapte, semn că poate a venit cu bani de vreme ce a băut şi prin urmare, dacă a avut noroc şi nu i-a cheltuit pe toţi, mâine vor putea mânca, dar nu durere ca ceva ce chinuie sau răneşte, ci numai semn al apropierii lui; ea, pe vremea foametei, uitându-se la fete cum sug o rădăcină de buruiană pe care au smuls-o dintr-un loc de lângă gura haznalelor pentru că li se părea plină de zemuri hrănitoare; ea, împărţind în patru un nap şi dându-le fetelor şi dându-i mototolului lacom şi flămând şi împărţind cojile pe care le cocea şi le dădea de mâncat întregii familii în anii de foamete şi întrebându-se la

ce bun, în timp ce mezina suge şi suge coceanul şi trăieşte şi ea nu simte ce este foamea pentru că nu are darul simţirii, ci numai al aşteptării, şi el, împotriva oricărei aşteptări reuşeşte să vină cu câte ceva şi vânează pisici, broaşte, iepuri, câini vagabonzi pe care-i leagă cu o sfoară şi ea e pătrunsă de o recunoştinţă umilă pentru priceperea cu care-i salvează fetele şi le dă de mâncat, ducându-le aşa către un viitor pe care nu şi-l poate închipui, ci doar îl simte mijind în ea şi în fetele ei, inimă în inimă, răsuflare în răsuflare, bot în bot.

În temniţă, făptura asta de lut care nu poate gândi, care nu ştie să citească, care nu ştie să se poarte, îşi vede imaginile lamentabile ale existenţei, desfăşurată uniform de-a lungul anilor, măcinată în înfometare, învelite în gemetele automate care umplu celula şi invadează coridoarele — dezolarea ei fizică la moartea celei pe care o născuse acolo, cu ani în urmă, şi o crescuse mai întâi cu substanţe din propriul ei trup, apoi cu altele din pământ, apoi cu inteligenţa vicleană a bărbatului ei, la moartea fetei pe care o dusese sub o fustă neagră, călcată şi nouă când mergea odinioară la biserică şi binecuvântarea preotului era hărăzită mai curând pruncului ce se zbătea furios în pântecele ei decât ei, mânjită şi înecată fără ieşire într-un blestem de care nu avea să se mântuie niciodată fiindcă nu ei îi stătea în puteri să schimbe rânduiala lucrurilor şi nici să se mire că acelaşi bărbat care o siluise în durere, era în stare s-o şi hrănească apoi în durere, s-o facă să trudească în durere şi s-o pregătească treptat, de-a lungul anilor, pentru durerea din clipa când avea să-i fie smuls pruncul pe care îşi închipuia că preotul îl dezlegase de rele când îi făcuse semnul sfânt deasupra pântecului.

Se naşte, creşte, dansează o dată la sărbătoarea din sat în fruntea procesiunii din ziua Sfintei Eucaristii, cu coc înalt pe cap, fiindcă dansa frumos şi se hotărâseră s-o aleagă pe ea, nemaiţinând seama de nimic, nemaiţinând seama că era prin naştere hărăzită durerii şi mizeriei, ea trebuia să danseze în faţa baldachinului în procesiunea din ziua Sfintei Eucaristii, când mândria artoforului îi izbăveşte pe toţi ţăranii din câmpia toscană, apoi cade, se înfundă în pământ. Îşi burduşeşte mijlocul graţios (pentru care fusese aleasă la sărbătoare) cu pământ digerat, mâncat, se îngroapă în grăsime săracă, se rotunjeşte, străbate lumea înfăşurată în rotunjimea asta lăsată de soartă pentru femeile care, aidoma ei, au fost robite mizeriei ce nu ucide, fuge de o armată venită Dumnezeu ştie de unde, soseşte într-un oraş picat din Dumnezeu ştie ce stea, dă târcoale oraşului, se face una cu pământul mişcător care înconjoară oraşul, îl apără, îl zămisleşte, îl alăptează şi îl distruge; aşteaptă şi acum geme.

Nu ştie nimic. Nu ştie că pământul e rotund. Nu ştie că soarele e nemişcat, deşi pare că urcă şi coboară. Nu ştie că sunt trei Fiinţe distincte într-una. Nu ştie ce e lumina electrică. Nu ştie de ce cad

pietrele. Nu cunoaşte ceasul. Nu ştie că spermatozoidul şi ovulul sunt două celule individuale ce-şi contopesc nucleele. Nu ştie nimic. Nu ştie să se poarte în lume, nu ştie să spună: „Ce plăcere, poftiţi", şi nici: „Bună ziua, domnule doctor". Şi totuşi i-a spus: „Aţi făcut tot ce-aţi putut".

Şi repetă cu încăpăţânare: „N-a fost el". Nu din dragoste pentru adevăr, nu din dragoste pentru cinste, nici pentru că s-ar fi gândit că spunând asta îşi face datoria, nici pentru că ar fi crezut că vorbind astfel s-ar fi săltat puţin pe scoarţa terestră sub care rămânea tot îngropată, incapabilă să deprindă o vorbire corectă, ştiind numai să scoată gemete şi câteva cuvinte foarte aproximativ interpretabile. „N-a fost el" şi la insistenţa unui bărbat cum n-ar fi crezut că pot exista — înzestrat cu asemenea puteri — deşi uneori şi-o închipuise privind oraşul depărtat cu norul lui de fum scuipat de nişte găuri de care n-avea să-i fie dat să se dumirească decât mult mai târziu, repetă: „Când a venit el, murise".

„N-a fost el", şi geme iar de jalea bietei fete ieşite din pântecele său ca să vadă apoi, cu ochii ei, cum viaţa preţioasă, unica bogăţie pe care fusese în stare să i-o transmită, i se scurgea prin pântecele tânăr şi spintecat.

— Gata, s-a lămurit totul, îi spuse zâmbitor poliţistul cu ochi verzi.

— Cum?

— Da. Totul s-a lămurit. Mulţumită bătrânei. Poţi să-i mulţumeşti.

— Tot?

— Da. Îţi restituim lucrurile şi eşti liber.

Şi văzându-i privirea mirată şi neîncrezătoare, adăugă:

— Da. Liber, liber... Uite ce fac cu declaraţia dumitale — şi în faţa lui rupse în două jumătăţi hârtia pe care o semnase câteva ore mai devreme. S-a isprăvit!

Şi începu să râdă.

— Voi, oamenii inteligenţi, sunteţi totdeauna cei mai stângaci. Nu pricep de ce tocmai voi, cu cultura şi educaţia voastră, vă lăsaţi cel mai uşor prinşi în capcană. Un găinar oarecare, un nenorocit, un imbecil, cel mai prăpădit hoţ de buzunare se apără mult mai bine ca voi. Dacă n-ar fi fost întâmplarea cu femeia asta, era rău de dumneata, crede-mă.

— Atunci...

— Da. Totu-i lămurit.

— Dar asta vă spuneam şi eu: că m-au chemat după ce se întâmplase nenorocirea. Nu mai era nimic de făcut.

— Da. Aşa este. Dar cine ai fi vrut să te mai creadă după toate prostiile pe care le-ai făcut pe urmă? Ce ţi-a venit să nu anunţi poliţia? Şi culmea, ce ţi-a venit să te ascunzi? Şi unde? Unde ţi-a venit să te

ascunzi, mă rog? Alt loc n-ai găsit?

— Mi-era frică.

— De acord. Dar asta nu-i o scuză. Zău, nici că se putea stângăcie mai mare. Şi nu înţeleg de ce. Să mă tai şi nu înţeleg. Cu cât sunteţi mai inteligenţi, cu atât faceţi şi copilării mai mari. De neînţeles.

— Atunci, pot pleca?

— Chiar nu-ţi vine să crezi? spuse poliţistul, râzând iar. Se vede că o duceţi rău de tot acolo jos. Ieşiţi demontaţi. Mult mai rău decât pungaşii ordinari. N-aveţi rezistenţă.

— Atunci plec...

— O clipă. Uite, ţi-au sosit lucrurile.

Dintr-un plic mare din hârtie de ambalaj începu să scoată acte, scrisori, fotografii..., mai multe obiecte pe care Pedro le avusese asupra lui şi altele luate probabil de acasă.

— Astea sunt toate. Semnează, te rog, de primire.

Pedro începu să-şi pună hârtiile în buzunar. Cu mişcări stângace şi cu priviri rătăcite de miop. Îşi trecu mâinile pe faţă. Barba nerasă îl înţepa. Se visă într-o baie şi la un bărbier. Apoi îi veni o idee:

— Şi pe făptaş l-aţi prins?

— E jos. Împreună cu tăticul fetiţei, care nu-i nici el mai breaz. Lor li s-a înfundat. Dar dumneata fă bine şi nu te mai apuca de operaţii de felul ăsta. Nu mai face prostii, vezi-ţi de lucrul şi de distracţiile dumitale. Lasă-i în pace pe cei din cocioabe, că se descurcă ei şi singuri.

Pedro se ridică şi dădu să iasă. Prin uşa biroului zări trecând de-a lungul culoarului îngust un şir de tineri cu înfăţişare maladivă. Bărbile rare nu lăsau niciun echivoc.

Se îndrepta către uşa de la capătul culoarului, pe unde instinctul îi spunea că trebuie să fie strada, când se auzi strigat din nou:

— Şi e bine să ştii, dacă aş fi vrut, te umflam şi pe dumneata. Ai comis delictul de omisiune de denunţare, cu alte cuvinte, aproape complicitate..., dar te cred: îmi eşti simpatic.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc mult, se văzu Pedro silit să spună.

— Ei, n-ai pentru ce. Şi era să uit. Eşti aşteptat. În sala de alături, îi făcu el cu ochiul în timp ce-i întindea mâna. E foarte frumoasă. Felicitări! Şi râzând, se pierdu pe culoar în direcţie opusă.

Într-o minusculă sală de aşteptare unde nu încăpea decât o bancă de trei persoane, îl aşteptau Dorita şi Matías. Frumuseţea Doritei îl surprinse ca şi când ar fi văzut-o pentru prima dată. Nu se mai gândise la ea din clipa în care îi auzise vocea lui Similiano. Ochii mari ai Doritei clipeau orbiţi de lacrimi. Buzele li se întâlniră cu patimă. Se simţi posedat de violenţa acestei dragoste uitate. „Te iubesc, te iubesc”, îi spunea Dorita cu glas sugrumat când îşi despărţiră buzele.

Matías, încurcat, privea pe fereastră către străduţa îngustă. „Dragul meu”, îi prindea ceafa în mâini, se lipea cu tot trupul de el. Pedro nu putea recunoaşte femeia din făptura pe care o ţinea în braţe. „Cum te simţi?” „Ai suferit mult?” Nu era în stare să-i întoarcă mângâierile. Sărutând-o, nu simţea pe buze decât duritatea dinţilor care-l răneau până la sânge, nu voluptatea. Dar voluptatea n-avea nicio importanţă. „Te iubesc.” Vibra, tremura, ondula din tot corpul, îl strângea încă o dată, plângea, râdea. „Mă iubeşte, îşi spuse Pedro, nu încape nicio îndoială că mă iubeşte.”

— În sfârşit, gata, s-au aranjat toate, explică Matías. Totul s-a aranjat. Părea să fi vorbit şi el cu poliţistul. S-a terminat cu nebunia asta. Ce spaimă ne-ai tras! Ştii? Îţi şi găsisem un avocat, un avocat formidabil, prieten cu mine... Dar era pesimist. Ai făcut nişte prostii una mai mare ca alta. Şi acum, fără să mişcăm un deget, totul s-a aranjat.

Îl îmbrăţişă şi pe Matías. După explozia din primele momente, Dorita îl ţinea acum de braţ tăcută, liniştită.

— Să mergem! Să plecăm de-aici! exclamă Pedro săgetat de o nelinişte bruscă. Erau primele lui cuvinte.

Râzând, coborâră scările în goană. Ajunşi în stradă, soarele îl orbi. Defilau maşini, şi maşini, şi maşini. Sunau sirene, claxoane, clopoţei de biciclete, eşapamente de motociclete. Trecea lume, lume, lume, cu feţe indiferente, ca şi cum niciodată nu şi-ar fi dat seama ce enormă binefacere este să ai deasupra capului cerul acela cu nouraşi albi, încremeniţi în aparenţă, dar care se mişcă, se deformează lent, se îndepărtează, se apropie. Trecu un lustragiu cu lada neagră în mână şi vederea personajului acesta cotidian, pornit fără grabă către o clientelă problematică, îl mişcă până la lacrimi. „Facem pantofii!” strigă omuleţul care-i remarcase privirea fixă, dar Dorita şi Matías îl târâră spre un taxi şi-l transportară la pensiune, unde mama şi bunica îl aşteptau cu un aer pe jumătate vesel, pe jumătate mustrător. Matías îl lăsă abandonat abluţiunilor, băii purificatoare, patului moale, cearşafurilor curate, mângâierilor abia reţinute ale Doritei.

— Mâine seară viu să te iau. Mâncăm împreună.

Este mai presus de orice îndoială că ştiinţa a modificat viaţa omului pe pământ mai mult decât orice altă activitate umană. Că ştiinţa este pentru om o pârghie eliberatoare de infinitele înstrăinări care-l împiedică să-şi împace existenţa concretă cu libertatea lui esenţială, iată de asemenea un adevăr la fel de necontestat. Şi este perfect stabilit că glorioşii protagonişti ai acestei căi incomensurabile trebuie număraţi printre cetăţenii de frunte sau măcar printre indivizii câtuşi de puţin vrednici de dispreţ sau neînsemnaţi, cel mult cam ridicoli, dar în orice caz demni şi integri.

Pornind de la premisele acestea simple, se poate deduce

necesitatea de a ctitori în fiecare furnicar omenesc ceva ca un ceasornic în perpetuă mişcare sau un mecanism veşnic perfectibil în ale cărui angrenaje să-şi găsească locşorul potrivit şi armonios efortul fiecăruia dintre aceşti bărbaţi vrednici, pentru ca — în consens cu aşteptarea unanimă — să se obţină maximum de randament şi satisfacţie: de dominaţie asupra fiinţelor din natură şi de cunoaştere a cauzelor lucrurilor.

Pe aceste sublime principii şi intenţii se întemeiază Institutele, Consiliile, doctele Corporaţii, venerabilele Case-Mumă care se consacră unei activităţi atât de importante. Graţie acestui ansamblu de instituţii (mult prea complex pentru a-l putea descrie aici) nu întâlneşti nelinişte tinerească sau iniţiativă originală care să nu-şi afle locul în marea defilare a constructorilor viitorului. Ca o armată călită în lupte, purtând pe umăr nu arme nimicitoare, nici baionete scăpărătoare, ci microscoape, teodolite, rigle de calcul şi pipete capilare, falangele ştiinţei mărşăluiesc astfel în mari detaşamente bine organizate. Vai celui ce ar dispreţui înfăţişarea nevolnică a vreunuia dintre aceşti fabuloşi constructori! Sub nişte haine boţite se ascunde norocitul posesor al unui creier plăpând, dar voluminos, din care vor ţâşni cugetări nebănuite încă, formule de noi particule elementare, antiuniversuri şi semielectroni; sub o faţă de idiot, cu frunte îngustă, zace poate un înzestrat arhivist, neostenit devorator de palimpseste şi microfilme. Toată această mulţime studioasă şi investigatoare dispune de edificii cu ferestre mari, scări şi culoare durate din beton armat veritabil. Deşi hrana le e sărăcăcioasă şi croiala costumelor bătută de soartă, deşi în servietele de piele neagră îşi ascund un sandviş menit să înlocuiască râvnita mâncare caldă, pedelul nu le va tăia calea, ci, respectuos, îi va lăsa să treacă spre sălile unde câţiva guzgani răzneţi sau un brac de volume nemţeşti sau colecţia incompletă a unei reviste nord-americane le vor procura uneltele trebuincioase punerii în aplicare a ideilor. Să ni se mai pară atunci ciudat că, tonificaţi de asemenea stimulente puternice, ne uimesc mai mult pe zi ce trece cu tot mai îmbelşugata recoltă a geniului lor? Câte brevete industriale nu răsar pe pământul nostru şi sunt imediat acaparate de hrăpăreţii întreprinzători străini! Câte medicamente necunoscute şi eficace nu apar zilnic, îmbunătăţind mijloacele de luptă ale vastelor noastre spitale! Câte dezvoltări teoretice în câmpul celor mai absconse discipline, fizica, calculul matricelor vectoriale, chimia macroproteinelor, balistica astronautică sunt comunicate Academiilor din ţările culte şi întrunesc aprobarea lor admirativă! Câte miracole de ingeniozitate din domeniul ştiinţelor aplicate nu-i uluiesc pe vizitatorii tuturor expoziţiilor organizate de inventatorii noştri!

Numai unele ramuri ceva mai neglijate din arborele erudiţiei naţionale sunt adăpostite şi astăzi în vechi clădiri rămase mult în

urma circumstanţelor. În asemenea cazuri nu este vorba, prin urmare, decât de pavilioane modeste, cu aer romantic şi sihastru, odihnindu-se în locuri umbrite, înconjurate de parcuri străvechi şi de cărări pe care se zbenguiesc copiii jerpeliţi din vecinătate.

Către unul dintre aceste pavilioane se îndreptă Pedro când îşi veni în fire, după întoarcerea din subterana-i odisee ucigătoare. O dată ajuns la gardul institutului, îşi recăpătă şi apelativul *don* pe care îndeobşte şi-l pierdea curând după ieşire.

— Bună ziua, don Pedro, îl salută portarul, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Bună! îi răspunse Pedro.

La intrarea principală a clădirii, unde ajungea pătrunzătoarea duhoare de la câinii găzduiţi la etajele superioare, o servitoare voinică se trudea să scoată la lumină dalele crăpate.

— Bună ziua, don Pedro, repetă ea, ca un ecou al portarului.

Zăcea în poziţie genupectorală, cu o otreapă cenuşie în mâini şi o găleată alături. Nu părea să simtă lipsa maşinii perfecţionate pe care ştiinţa, în slujba căreia trudea umilă, o născocise pe alte meleaguri pentru ca aceeaşi operaţie să poată fi executată şi stând în picioare.

— Bună! spuse don Pedro.

Şi urcă pe scara largă şi odihnitoare. Îl zări o laborantă în halat alb.

— Bună ziua, don Pedro.

— A venit? întrebă el fără a specifica cine anume.

— E acolo, spuse ea.

Pedro se apropie de uşa biroului şi ciocăni.

— Chiar voiam să vorbesc cu dumneata, i se adresă directorul.

Şi privindu-l fix, îl întrebă:

— Ce-a fost asta?

Pedro căută inutil un răspuns.

— Dumneata eşti nebun! afirmă directorul fără să mai cerceteze.

— Eu...

— Complet nebun!

Şi apoi schimbând centrul de greutate al compătimirii:

— M-ai pus într-o situaţie foarte neplăcută.

— Eu v-am...?

— Foarte neplăcută. Şi n-aveai dreptul să-mi faci una ca asta.

După acest solemn exordiu cu sens de rechizitoriu, directorul se odihni o clipă înainte de a-şi începe inevitabilul discurs. Îşi netezi cu amândouă mâinile coama leonină înspicată care-i atârna peste urechi, mătăsoasă, după moda germană, lucru explicabil la un fost audient al universităţii de la Frankfurt pe Main, şi, pătruns de umanism şi de sentimentul acut al responsabilităţilor sale profesorale, suspină, aşezându-se în fotoliul din spatele biroului. Capul mare i se aplecă

puţin înainte, împovărat de venerabila-i greutate. Era vădită, sub tâmplele bombate şi lucii, acumularea de ştiinţă. Purta un halat alb care, spre deosebire de uniforma simplilor soldaţi din căprăria lui, se închidea în faţă, punând astfel în valoare cravata severă cu nod impecabil — simbol al necesităţii sale interioare de armonie şi frumuseţe. Educat departe de platul şi mărginitul pozitivism anglo-saxon, dobândind în universitatea din inima Europei un sens filosofic ordonator al întregii sale activităţi, ştiind că faptele ştiinţifice pure, fără un sistem raţional care să le coordoneze în ansamblul ştiinţelor umane, rămân ineficace şi pot avea chiar consecinţe dăunătoare, fiind la curent cu toate revistele de specialitate publicate în germană, engleză, franceză şi italiană, elaborând cărţi admirabile, atât prin amploarea informativă, cât şi prin eleganţa construcţiei, evitând — din motive binecuvântate — să-şi vâre mâinile în aluatul murdar al celor câtorva subiecte de experienţă pe care le poate îmbrăţişa un om de-a lungul unei vieţi fatalmente limitată de legile biologice, deplângând marele procent rezervat în asemenea cercetări hazardului, capriciilor unei simple observaţii norocoase, preferând să plutească deasupra acestei loterii smintite şi să culeagă cu o strălucitoare fecunditate recolta mondială de noroace ca s-o înţeleagă şi s-o ordoneze între tâmplele sale impunătoare, Profesorul avea temeiuri să-şi îngăduie un surâs ironic şi viclean în acelaşi timp în faţa naivităţii tinerilor care nici nu intrau bine pe mâinile lui şi pretindeau să descopere *ceva*, fără a-şi da seama ce piedici stau în calea unor asemenea descoperiri premature şi chiar nebuneşti.

— Profesiunea noastră este un sacerdoţiu, începu el rar şi fără urmă de iritare în glas, şi ne pretinde să fim demni de ea. Aş spune chiar că nu e de ajuns să respectăm acest minimum de onestitate, trebuie să-l şi impunem permanent. Există suspiciuni intolerabile. Ştiu, îmi vei spune că eşti nevinovat. De acord, eşti absolvit de orice acuzaţii, dar — te rog să mă urmăreşti — nu de orice suspiciuni. Dimpotrivă, toată lumea te bănuieşte acum, şi anumite suspiciuni nu ne pot atinge decât dacă, din imprudenţă, ne punem în situaţii susceptibile să le alimenteze. Anumite legături, prietenii, reacţii nesăbuite, abateri nu atât de la morală, cât de la etica profesională care nu sunt admisibile. Dumneata ai procedat rău. În mai multe rânduri mi-ai spus — şi te-am crezut — că exercitarea profesiunii nu te atrage, că vrei să te dedici muncii de cercetare. Era un ideal nobil. Ca să aud acum că te-ai ocupat cu exercitarea ilegală, absurdă şi suspectă a unei activităţi pentru care nu eşti pregătit, nici autorizat. Cum vrei să interpretez asta? Nu-mi poţi pretinde înţelegere în faţa unor fapte pentru care există prevederi în codul penal. Îmi pare rău. Regret din tot sufletul. Ajunseseşi să-mi fii simpatic, cum mi se întâmplă cu toţi discipolii mei. Credeam că nutreşti un anumit interes

pentru ştiinţă. Deşi este adevărat că, din nefericire, roadele cercetărilor dumitale au fost sărace, foarte sărace... aproape nule (răsfirând dispreţuitor pe masă patru-cinci protocoale de autopsii pe şoareci), nu ai obţinut niciun rezultat... Dar îmi plăcea să cred că te vei maturiza cu timpul. Cultura dumitale ştiinţifică era săracă şi nici nu citeai destul. Dar, poate, cine ştie, o întâmplare fericită sau sugestiile colegilor şi maeştrilor dumitale ţi-ar fi ajutat să-ţi găseşti drumul într-o bună zi. Nu s-a întâmplat aşa. Regret. Cred că dumneata nu ştii prea bine ce vrei. Ascultă-mi sfatul. Părăseşte munca de cercetare. Nu eşti înzestrat pentru aşa ceva. Nu vei realiza nimic. Date fiind circumstanţele, mă văd silit să nu-ţi mai prelungesc bursa. Poate e mai bine pentru dumneata. Ai mână uşoară. Pleacă undeva în provincie. Fă-ţi meseria. Poţi deveni un chirurg destoinic. Vei duce o viaţă mai liniştită, departe de anumite tovărăşii. Odihneşte-te. Nu toţi au parte de aşa ceva. Cred că până la urmă vei avea de câştigat. Peste câţiva ani îmi vei mulţumi. (Ridicându-se şi dându-i mâna.) Regret că nu mai putem colabora. (îl conduce spre uşă, ţinându-l de umăr.) Du-te acasă şi pregăteşte-te pentru concursul de medic la Asistenţa publică. Ai memorie bună. Vei reuşi fără greutate. Voi vorbi şi eu cu comisia. Şi nu te mai băga în asemenea încurcături. În provincie se uită tot: nu ajung ziarele din Madrid şi chiar dacă le citeşte cineva, nimeni nu te va identifica. Vei trăi liniştit. Anunţă-mă când încep probele ca să vorbesc cu comisia. Şi bizuie-te pe mine, nu te voi lăsa să cazi. Şi mai ales citeşte, citeşte şi studiază... Am spus-o mereu, în cărţi găseşti totul.

Lui Amador îi păru foarte rău. Se simţea răspunzător fiindcă prin el venise Pedro în contact cu lumea infernală a cocioabelor care îi molipseşte pe toţi câţi se apropie de ea şi pe care el însuşi făcuse totul ca s-o ţină departe de casa lui, din acea zi, imediat după război, când rudele îi tăbărâseră în bucătărie cu saltea cu tot. Trăsese o spaimă, dar nu se întâmplase nimic. Şi acum, în vreme ce Moacă şi Vraciul cu undrea inaugurau prin temniţe, carcere, tribunale, penitenciare şi comisariate, un periplu al cărui sfârşit nu-l putea nimeni prevedea pentru moment, Amador, cu acelaşi surâs indiferent, scotea mai departe câinii din cuştile lor de sârmă şi le pipăia la încheietura labei vena unde, mai îndemânatic decât toţi ceilalţi asistenţi, injecta substanţa care în câteva secunde curmă schelălăiturile insuportabile, şi animalul legat pe o masă de operaţii din lemn murdar, asemănătoare cu un canal de lături, este pregătit ca ştiinţa să prospere pe seama sângelui său. Amador îi ajuta pe cercetătorii, lipsiţi de experienţă să-şi însăileze tezele de doctorat şi nu numai că le spunea cum trebuie operat câinele, dar făcea chiar el operaţia îndată ce, după câteva clipe de tăcere meditativă, reuşea să prindă miezul problemei, în general aproape aceeaşi în limita câtorva teme repetate la nesfârşit:

fistule gastrice, fistule salivare, circulaţie încrucişată, fracturi experimentale. Amador îl zări pe don Pedro în vreme ce cobora treptele, încet şi serios, puţin palid, cu fragila reacţie de bucurie care supravieţuise eliberării înecată într-o nouă melancolie. Şi se bucură că-l vede liber.

Don Pedro cobora foarte încet pe strada povârnită. Îşi vârâse amândouă mâinile în buzunarele deformate de la pantaloni, umflându-şi pulpanele hainei. Cu capul în piept, avea un aer de băiat care a întârziat la liceu şi ar prefera să nu se mai ducă. Lovea din mers o piatră, contemplând praful care-i albea pantofii.

— Ce spune şeful? îl făcu să tresară Amador, ajungându-l din urmă.

Pedro îşi ridică ochii şi zări acelaşi chip veşnic surâzător, buzele cărnoase şi roşii, ochii mari şi depărtaţi, fruntea brăzdată, părul negru şi ondulat.

— Să luăm un păhărel, insistă Amador. Fac eu cinste!

Se pomeniră într-o cârciumă murdară şi scundă unde nu erau decât ei doi. Veni un bătrân cu şorţ albastru şi le aduse vin. Şezură pe nişte taburete rotunde de lemn.

— V-au zburat, don Pedro?

Pedro îi era recunoscător pentru privirea sincer întristată din ochii lui.

— Da. Dar nu-mi pasă. Poate e mai bine. Acum pot să mă-nsor şi să câştig bani.

— Bine-nţeles. Asta da...

— La urma urmei, aici nu făceam nimic.

— Ce pierdere de vreme, don Pedro! V-o spun eu, câtă tinereţe n-a mâncat hardughia aia... Şi la ce bun, mă rog, la ce bun, don Pedro? Cine-ţi mulţumeşte pentru asta? Iluzii prosteşti. Un singur lucru am văzut că merită osteneala. Umfli repede teza, asta da. După asta, capeţi imediat catedră. Dar altceva? Mofturi! Duceţi-vă, duceţi-vă şi câştigaţi parale!

— Ce-i în mână nu-i minciună. Eu ca eu, asta mi-e pâinea şi n-am încotro, dar dumneavoastră şi alţii ca dumneavoastră, ce vă foloseşte...

Tristeţea îl năpădi iarăşi pe Pedro, brusc.

— Dar de ce toate astea? se indignă el. N-am făcut nimic. Ştii bine că...

— Daţi-o pustiei! spuse Amador imperativ. Nu vă mai gândiţi la asta. O nenorocire. Asta a fost. O nenorocire.

— Nu ştiu ce-o fi crezut canalia aia...

— Lăsaţi-l, don Pedro! Daţi-l pustiei!

În cârciumă intră un ins cu înfăţişare suspectă. Ceru rachiu. Avea o barbă rară, roşcată. Era îmbrăcat cu o haină de postav cenuşiu pătată cu var. Din prag îl ţintea cu privirea un câine galben, fără a

îndrăzni să intre.

Amador îi şopti confidenţial:

— Trebuie să plecaţi cât mai repede din oraş. Plecaţi cât mai repede!

— O să plec, o să plec...

— Plecaţi imediat!

— Dar de ce? se alarmă Pedro fără a pricepe.

— Tipul care a nenorocit-o, o brută, crede că dumneavoastră aţi... mă-nţelegeţi.

— Ce idiot!

— Băgaţi de seamă, e o brută.

— Dar ce ştie el?

— Eu i-am spus, don Pedro, eu i-am spus. M-a ameninţat cu un cuţit atâta. A îngheţat sângele-n mine. Ce puteam eu să fac? I-am spus tot...

— Tot, ce?

— Că doctorul a fost. Am crezut c-o să plecaţi...

— Prostii... Ce poate el să-mi facă?

— E o brută... Eu îmi fac datoria şi vă previn, don Pedro, iertaţi-mă, da' e o fiară, o fiară periculoasă.

Onorabila familie organiză o serată la înălţimea posibilităţilor ei, ba chiar puţin deasupra. Conştiente de obligaţiile lor sociale şi de necesitatea de a-l face pe tânărul plăcut, dar nechibzuit, să-şi uite suferinţele pricinuite de zăpăceala lui. Bucuroase să sărbătorească în acelaşi timp logodna şi eliberarea prizonierului şi întoarcerea acestui încă-nu-dar-aproape-fiu-risipitor. Satisfăcute că în sfârşit puteau vesti tuturor vecinilor sosirea bărbatului legitim cu două nume de familie. Mândre de înaltele calităţi ale celui ales. Adânc înduioşate la vederea dovezilor de tandreţe ce izvorau din fiece gest, fiece cuvânt, fiece mlădiere visătoare a trupului suleget, carne din carnea lor şi capodoperă a familiei: fruct izbutit după generaţii de zămisliri oarbe, dar însufleţite de acest ţel ascuns. Ştiind că în ea se împleteau armonios legatul de bărbăţie al colonelului şi al bunicii şi sâmburele de decadenţă muieratică strecurat ilicit de blestematul de dansator, dar nu fără urmări fericite pentru estetica unui neam în care până atunci încheietura mâinilor fusese prea groasă şi nasul prea mare.

N-au fost în stare să organizeze o masă servită de feciori în livrele (sau cel puţin de chelneri în smoching) cu meniu compus din ouă, trei antreuri, vânat şi friptură, niciun dineu cu *consommé*, caviar, *foie-gras* şi languste cu şampanie frapată, din pricină că atât la ora prânzului cât şi seara, sufrageria din apartament era ocupată de pensionarii obişnuiţi. Nu au putut oferi niciun cocteil cu băuturi exotice şi whisky drese cu fel şi fel de delicatese picante şi suculente, de pildă cubuleţe de brânză cu piper, măsline umplute, saleuri, somon afumat,

cârnăciori fierbinţi cu pateuri în receptacule de argint, pentru simplul motiv că toate alimentele astea li se păreau prea puţin hrănitoare şi foarte indigeste. Aşa că aşternură o sănătoasă gustare spaniolă cu ciocolată groasă şi fumegândă, felioare de pâine prăjită cu unt proaspăt de Arias, *churros* făcute cu mâna ei de mama frumoasei (proastă, dar înzestrată pentru arta culinară), fursecuri de Astorga veritabile — procurate de la o adresă secretă unde trag camionagii sosiţi din îndepărtata urbe ceţoasă — şi prăjituri cu miere sau marmeladă.

La ceasul acela de amurg, casa îmbrăca un aer misterios diferit de misterul revărsatului de zi, dar datorat tot prezenţei absente a oaspeţilor. Câţiva — cei mai puţini — erau plecaţi la lucru, însă restul — cei mai mulţi — rămâneau închişi în camere, cu îndeletniciri ignorate şi prefăcându-se că nu ştiu nimic din ce se întâmplă. Orele acestea nesfârşite şi le vor fi petrecând în lecturi, în îndelungate şi febrile sieste, în spionaje conştiincioase pe fereastra interioară sau pe balcoane, în pasienţe la sfârşitul cărora cărţile rămân împărţite în patru purcoaie slinoase deschise de un as, în reverii melancolice repetate de sute de ori, când fiecăruia îi apar, într-un halo de deznădejde, visurile de tinereţe ce nu li s-au împlinit niciodată. Dar toate aceste activităţi secrete se întrerupseră cât dură serbarea dată de nobilele doamne în cinstea întoarcerii feciorului.

Cum îşi aveau sub acelaşi acoperiş şi întreprinderea, şi sălaşul, convieţuirea cu pensionarii le producea doamnelor unele incomodităţi. Căutau să le preîntâmpine ridicând ziduri de indiferenţă simulată. Astfel, în timpul seratei, se purtară ca şi cum n-ar fi ştiut că simţurile vigilente ale pensionarilor nepoftiţi la masă îşi îndreptau antenele spre ele, avizi să prindă orice undă de bucurie sau de durere în stare să le mişte inimile ostenite.

Şi, supremă jignire pentru pensionarii mai vechi, ignorarea sfidătoare a sentimentelor lor respectabile ajunse până acolo, încât invitară, fără a se ţine seama de drepturile lor, cunoştinţe extrapensionare ale familiei în sărbătoare. Urmarea a fost că prin sufragerie puteai vedea plutind sub briza ciocolatei fierbinţi pe voluminoasa mamă (îmbrăcată în negru şi cu bustul împodobit cu mătase creponată) a celei mai bune prietene a Doritei care, spre deosebire de născătoarea ei, murea de invidie şi spumega de gelozie, îşi inventaria fără odihnă nu prea faimoasa pepinieră de pretendenţi actuali, trecuţi şi viitori şi nu se atingea de mâncare. Aşijderea, puteai zări un domn bine înaintat în ani, cam afanisit, nedezlipit toată seara de lângă mama Doritei, zâmbind necontenit, îmbrăcat tot în negru şi cu baston: nu era altul decât creditorul care în clipe grele despotmolise năpăstuita navă a pensiunii, în schimbul unor favoruri asupra cărora nu este nevoie să insistăm. Tot din generaţia toridei

bunici austere mai era o văduvă arătoasă cândva, care alergase şi ea, curioasă şi fascinată, cu mustaţa ei înăsprită de ani, insinuând cui nimerea câte lovituri piezişe îndurase cu demnitate pe vremea când era scandalul garnizoanei şi cum asta l-a silit pe soţul ei pirpiriu să-şi ceară pensionarea prematură pentru ca să se stingă apoi de o mâhnire alinată numai de dragostea intermitentă a soţiei. Persoanele acestea, apărute dintr-o istorie derizorie dar certă, existau în pofida aparenţei lor de umbre şi devorau pe întrecute gogoşi şi fursecuri, cum de mult nu le mai dăduse mâna s-o facă. Nu era deci de mirare că lâncezea conversaţia, dar scânteierile de recunoştinţă din ochi mărturiseau suficient cordialitatea şi bucuria tuturor, umbrită doar de geloasa prietenă a Doritei, cu încăpăţânata ei lipsă de pofte trupeşti.

— Mănâncă, fetiţo! insista mama ei. E delicios. Dacă nu mănânci o s-ajungi ca un ţâr.

Fata prefera să o privească pe Dorita care-l ţinea fără sfială de mână pe iubitul ei biruit.

— Când vă căsătoriţi? întrebă ea înţepată.

Pedro şi Dorita o priviră surprinşi, apoi se priviră unul pe altul, fără a-i răspunde. Dorita era mai mult decât frumoasă. Ce lumini izvorau din profunzimile ochilor ei imenşi! Ce delicat i se contura nasul sub fruntea-i pură! Ce suculenţă fragedă îi mlădia pielea lângă tâmple, acolo unde timpul îndârjit îşi trage prima brazdă!

— Prima dată m-am instalat în calle del Pez, explica domnul în vârstă. Locuiam la mansardă, deasupra prăväliei. Ce vremuri! Un *duro* era un capital. Nu ca acum când nu mai ştii ce te-aşteaptă. Îmi vine uneori să las totul baltă şi să mă retrag. Vine o vreme când ţi se face silă de toate. Nu tu cuvânt, nu tu seriozitate.

Dora, mama, în sinea căreia se ducea lupta dintre amintirea relaţiilor avute cu cămătarul şi manevrele abile în vederea cheltuielilor suplimentare pentru apropiata nuntă, îi spuse nitam-nisam:

— Eşti şi o să rămâi neschimbat, don Eulogio! Nu ştie omul când vorbeşti serios. Eşti teribil. Noroc că noi te cunoaştem, şi ştim ce ştim. Eşti numai suflet.

— Sigur, sigur, încuviinţa don Eulogio.

Şi întorcându-se către Pedro:

— Şi dumneata, tinere, unde intenţionezi să te stabileşti?

Decana plana deasupra întregii festivităţi şi veghea declinul bunei dispoziţii a tânărului, buzele contractate, privirile-i care devorau frumuseţea nepoatei. Nu trăgea concluzii pripite, nici mediocritatea invitaţilor şi nici ura înăbuşită care răzbătea din camere n-o încurajau, dar vedea aievea, de pe acum, un cabinet de consultaţii cochet în care o infirmieră nu frumoasă ca soţia, dar prezentabilă, avea să introducă numeroasa clientelă provincială alcătuită din pacienţi cu venituri

modeste, dar foarte buni platnici.

— M-aş bucura să-mi faceţi o vizită, don Eulogio, strecură văduva de militar.

— Încântat, scumpă doamnă.

— De ce nu veniţi la cafenea? Avem un cerc de văduvoi şi văduvoaie. Toţi baccele, spuse ea stârnind proteste şi râsete.

— Lasă-l în pace. Nu mi-l zădărî, interveni Dora, credincioasă scopului ei.

— Şi vă cunoaşteţi de mult? întrebă mama prietenei geloase, după ce în sfârşit îşi potoli foamea.

— Nu prea de mult, doamnă, nu prea de mult. Nu suntem chiar aşa bătrâni.

— De douăzeci şi cinci de ani. O nimica toată.

— De ce spui minciuni? Doar toţi ştiu că încă eşti un cocoşel.

— Da. Cocoşel de ostropel.

— Mai ţii minte chermesa de binefacere de la Lugo?

— Cum să nu. Ce vremuri! Asta a fost când aţi cerut pensionarea.

— Ceasul rău... bietul om. S-a lăsat speriat.

— Nu cumva l-aţi cunoscut pe soţul meu?

— Nu ştiu... Mi-o fi fost client?

— Taci, don Eulogio! Nu te schimbi! De ce să-ţi fi fost client?

— Aţi văzut filmul de la Callao?

— Nu. Tu, da?

— Mă duc mâine cu un băiat.

— Trebuie că-i bun.

— Da, cred că-i foarte bun.

— Păi dumitale ţi-au plăcut totdeauna femeile.

— Ce vreţi, doamnă! Nu sunt de lemn. Dacă n-aţi fi dumneavoastră, femeile, ce rost ar mai avea viaţa...

— Musai să veniţi la reuniunile noastre. V-am spus, toţi baccele. O să fiţi cel mai june.

— Ţi-am spus să nu mi-l mai întărâţi.

— Nu-ţi fie frică, Dora. Vino şi tu.

— Eu? De acasă la biserică şi de la biserică acasă. Nu mă scoţi din ale mele. Nu-s eu de reuniuni.

— Atunci ce să mai zicem noi!

Soneria de la intrare zbârnâi insistent şi servitoarea năucă îl introduse în plin dezmăţ şi pe neanunţate pe Matías, izbit în faţă de mirosul de ulei prăjit de la gogoşile din care mai rămăseseră câteva bucăţi părăsite într-un castron de porţelan alb pe masă.

Pedro ridică privirea şi observă că roşeşte. Îşi scutură mâna şi şi-o eliberă din încleştarea Doritei. Toţi ochii distinsei asistenţe se îndreptau spre Matías.

— Poftiţi! Poftiţi! Luaţi ceva cu noi? îl primi bunica păstrându-şi

sângele rece.

— Vă mulţumesc, spuse Matías. Am venit doar să-l iau pe Pedro.

— Nu ştiu dacă vă cunoaşteţi... începu Pedro şi tăcu, în timp ce Matías nu mai prididea cu saluturile.

— E un bun prieten al lui Pedro, explică Dorita.

— Văd că eşti ocupat, se scuză Matías.

— Ba de loc, acum plecăm, îşi pierdu cumpătul Pedro.

— Pedro! protestă Dorita. Ai spus că ne duci la revistă, pe mama şi pe mine.

— Uitasem, da. Matías...

— Nu, nu-i nimic! Nu-i nicio supărare. Mergem altă dată. Mă duc.

— Nu. Aşteaptă, Matías. Viu cu tine.

— Pedro, doar n-o să-mi faci una ca asta! Tocmai azi!

— Ai spus că ne duci! interveni gâfâit Dora, uitând de don Eulogio. Nu te ştiam mojic...

— Taci din gură, Dora!

— Încă o dată, scuză-mă, spuse Matías. Mă duc. N-are nicio importanţă.

— Am şi rezervat locurile, explică Dora. E mai bine, altfel primele rânduri...

Pedro în picioare, în mijlocul sufrageriei, înconjurat de musafirii ghiftuiţi, zărea capul lui Matías îndepărtându-se, salutând iar, căutând să nu se uite la el, surâzând, înclinându-se, scuzându-se, râzând mânzeşte, dispărând. Se lăsă să cadă pe un scaun. Dorita era lângă el. Întinse mâna pentru ca, sincronic, cu o mişcare lentă şi sigură, Dorita să i-o prindă iarăşi şi, aplecându-şi divinul trup fierbinte aproape lipit de el, să-i şoptească la ureche:

— Mulţumesc, mulţumesc... Ştii? Mama numai asta visa...

Ce diavol şchiop, surprins şi el, surprinde arii dezgolite! Ce refringenţă de văzduh neverosimil difractă distanţele şi apropie visele, halucinaţia mescalinică, inconştientul colectiv, huriile făgăduite de profet credincioşilor de şaptezeci şi şapte de ori cu reînnoită virginitate cotinocturnă drapată în pepluri transparente, arhetipul plăsmuit de dorinţele noastre încă din patul solitar al vârstei de treisprezece ani, pulpele pe care am început să le observăm pe stradă când din mers, dintr-un simplu mers, se desprindeau de la pământ în faţa noastră, cu salturi de animale lucioase, opacitatea cărnii, iluzia de eternitate a unei forme imponderabile care sare, zboară, se înalţă şi cade nu pentru a se supune imperativelor gravităţii, ci mai degrabă ascultând de ritmul muzicii, care oricum trebuie scandat, şi alegându-şi atunci, de bunăvoie, recăderea asta atât de prozaică, absenţa zbârciturilor, coşurilor, benghiurilor, roşeţilor dizgraţioase pe o piele, care, pentru ochii miopi aşezaţi dincolo de rândul al doilea evocă luciul marmurei! Ce chipuri sluţite de un zâmbet coagulat, cu gurile

abia deschise când cântă, cu ochii abia întredeschişi când aruncă ocheade, goale de gânduri când devin maşinal provocătoare, străine de femeia ce se ascunde sub ele, dar reprezentative pentru o altă entitate mai esenţială aflată nu în trupurile gracil agitate, ci în însuşi sufletul împătimit al celor ce văd în ele semnul speciei, ca într-o scriere lesne descifrabilă, cunoscută fiecăruia, cu mult înainte de naşterea individuală.

Aureolate de proslăviri şi de valuri de lumini multicolore, nebăgându-şi în seamă tricourile remaiate cu fire de altă culoare, umbrind cu strălucirea frumuseţii lor mucavaua zbârcită a decorurilor boite în galben, în ocru sau carmin, adăugând în fiecare noapte alt strat negru de sudoare la subsuoara tunicilor folclorice (de dimensiuni interschimbabile în caz de gripă printre hurii), nădăjduind ca şovăielile coregrafiei sau cupletelor să le fie iertate sau chiar să treacă neobservate de toţi câţi contribuie la fastuosul spectacol, inclusiv de ele (spectacol cu atât mai necesar lor în lipsa unui câştig decent — cu cât euforia neîntreruptă le ajută să-şi înşele foamea), bete de foliculină şi de sclipirea coapselor albe aţâţate de flăcările unui instinct autodevorator, fetele intrau în scenă pe două şiruri convergente, cu capetele uşor înclinate spre gura neagră unde se îndeasă publicul, agitându-şi membrele dinspre sală cu boltiri mai opulente decât în partea opusă, înaintând un pas şi încă unul şi înapoi un pas mai mic, şi iar de la cap şi tot aşa — ca într-un joc de copii — apropiindu-se de centru, de unde, înainte de a se dezlănţui catastrofa sau şocul sau amalgamarea sau concentrarea corpurilor, va ţâşni pe o altă traiectorie (aşteptată dar nu mai puţin surprinzătoare) supervedeta, diva, care strigă, ridică braţele a zbor sau a înot pe uscat şi, acoperită de sus până jos cu hârtie argintată sau solzi de peşte, are darul de a concentra toate fâşiile de lumină câte rătăciseră până atunci lenevos peste spectacolul confuz şi în apoteoza-i de fulgere şi văpăi îi orbeşte pe cei din primele rânduri care cutează să o privească şi să o vadă.

— Ce frumoasă! exclamă mama, făcându-i semn logodnicului care strânge în mâini braţul fiicei mai frumoase, desigur, dar eclipsată pentru moment de artificiile seducţiei, de proslăvirea publică, de strălucirea şi de violenta goliciune, şi se reazemă de umărul logodnicului care a plătit biletele şi care acum îi adulmecă parfumul şi-i prinde braţul, o pipăie şi simte cotul mamei în coaste când spune „ce frumoasă” şi ea, mama, se vede proiectată pe scenă ca şi cum ea însăşi s-ar dezgoli de veşmintele cenuşii ale cotidianului şi-n faţa mugetului mascul ar înălţa sfidarea unei porunci inflexibile, strigându-le „doriţi-mă”, şi, izbutind astfel să-şi împlinească ţelul irealizabil întru care s-a plămădit trupul femeii şi către care veşnic tânjeşte, oricâte lanţuri şi piedici ar ţese în juru-i informul edificiu al culturii, de atâtea ori minat de crăpături şi de fiecare dată ridicat şi mai solid,

şi mai apăsător.

— Nu te mai uita aşa la ea! spune Dorita punându-şi mâna rece pe gâtul logodnicului care simte cotul mamei intrându-i în coaste şi încearcă să-şi îndrepte privirea către logodnică şi nu ştie ce o supără ca să-i spună: „nu te uita aşa la ea”, fiindcă pe scenă el nu vede decât o femeie grasă, cu şolduri foarte late şi cu o unică virtute în afara formei de sferă aproape perfectă, şi anume un soi de înzestrare pentru mişcări haotice şi pentru zbânţuieli ce fac ca şoldurile să nu-i mai apară ca o parte din trup, vie şi elastică, ci ca o piesă metalică articulată într-o maşinărie inextricabilă montată de un inventator numai ca să mişte un piston şi să demonstreze nişte legi elementare, iar în ochii iubitei nu reuşeşte să vadă decât o vagă scânteiere, simplu reflex al blestematelor lumini de pe scena unde femeile florale se adună acum în rozete şi saltă sau se apropie sau se depărtează în explozia unei glume şi toată lumea râde în hohote imense şi trupul convulsionat al mamei îl striveşte şi îl striveşte şi râsul logodnicei care şi-a şi uitat dojana castă sau geloasă sau avară sau pur şi simplu batjocoritoare, fiindcă râsul e semn de sănătate, nu de păcat.

Dacă bravul popor adunat, aşezat, înghesuit, asudat, strivit şi strivind, degustând arahide şi migdale, mototolind zgomotos pungi de caramele şi de cartofi prăjiţi (zgomote care într-un cinematograf de cartier îngreuiază extazul sentimentalei fete bătrâne, pe când aici se armonizează perfect cu alămurile şi corzile ce izbucnesc din fosă la invocaţia maestrului la fel de asudat, cu chelie trandafirie, ţintă a celor mai expresive surâsuri ale supervedetei) doreşte să asiste la înscăunarea triumfală a icoanei policrome de femeie (ca ei, aproape ca ei) cu obraji bucălaţi şi proaspeţi şi picioare cam gălbejite, împresurată de o muzică anume scrisă de compozitori ce ştiu să interpreteze atât de subtil sufletul colectiv al mulţimilor, învăluită în amintirea fabuloasă a istoriei feudale cu infante populare purtându-şi evantaiul singure şi cu ducese pozând goale în faţa paletei pictorilor plebei, toate astea-s pentru ca nobilii domni prosternaţi (cei ce ocupă lojile şi fotoliile de orchestră precum şi separeurile din cârciumile învecinate) să o adore şi să decidă că într-adevăr, da, este una cu femeia urmărită cu aprinderi tauromahice, răpită codoşeşte de la un bal mascat cu lampioane şi dusă în grajdurile palatului pentru cinica desfătare a unor regi care joacă mariaj cu salahorii şi tot mulţumită ei bravul popor îşi uită alienările şi mişcat până în cele mai intime fibre ale orgoliului său condescendent, consimte în şoaptă — dar absolut sincer — să-trăiască-lanţurile.

Dragostea de popor, pentru cei ce îl iubesc şi îl înţeleg, nu este dragoste venală, mercantilă, ci impetuoasă, cum se şi cade, dragoste legiuită: nu este dragoste prostituată, ci iubire matrimoniabilă, întemeiată pe străvechi instituţii, binecuvântată de numărul

tradiţional de bărbaţi tonsuraţi şi dată drept pildă de deplină înţelegere şi cinste, de echilibru şi pace netulburată. La ce bun să cauţi nod în papura de lângă Madrid, când cupletul lămuritor şi clar cântat de supervedetă aduce o revărsare de istorie şi grandoare (fast, sărbătoare) când intonează din gura stacojie şi din toate unduirile trupului ei acoperit de solzi Eugenia — de Montijo — cu iubirea — ta duioasă — fă-mă fericit — şi-n schimbu-i — vino-n — Franţa — împărătească, fără ca nimeni să poată califica drept tânguială, troc sau na-şi-dă-mi o negociere purtată pe un ton poetic atât de înălţător, atât de pătrunsă de nădejdi preacuvioase, atât de fericită deschizătoare de canale de Suez cu dividende de trei sute optsprezece la sută? Faptul că imaginea femeii care a triumfat cu vicleşuguri la îndemâna oricărei fete din popor asupra coborâtorului din vulturul războinic şi distrugătorul tuturor bibliotecilor risipite pe întinsul pielii de taur din nesăbuinţa miniştrilor venali ai lui Carlos al III-lea, linişteşte şi bucură şi răzbună poporul învins pe care l-a zugrăvit „surdul" la lumina unui felinar, între mameluci,vărsând şiroaie de sânge aprins în aceleaşi pieţe, deasupra cărora, încă şi azi, plutesc nouraşi albi, este temei de consolare şi semn sfânt că *civitas Dei* s-a statornicit în deşertul filipic.

De aceea nu se teme bravul poliţai de serviciu să râdă împreună cu poporul la gluma asta deşucheată care-l face să hohotească cu atâta poftă pe oricine nu-şi face sânge rău cu nu ştiu ce istorii ce n-au ce căuta aici; de aceea nici agentul poliţiei secrete nu se fereşte să râdă deschis, cu inima împăcată, ştiind că-n asemenea momente şi criminalul şi poliţistul şi chiar judecătorul (dacă balenele ţepene de la corset i-ar îngădui frângerea necesară ca să pătrundă în pomenitele fotolii) devin prin râs cristoforii unei bucurii omeneşti care nu mai cunoaşte ura şi vrea să ia seama nu la mişcările stângace şi lătrăturile unei balerine amorţite, ci la sensul ei adânc, la mesajul ei de bucurie, pace şi concordie seculară; de aceea nu întreprinde şi nici n-ar putea întreprinde nimic severul cenzor împotriva unor asemenea manifestări de veselie şi triumf popular şi consideră că publicul acesta pestriţ este destul de format ca să ştie că realmente există copii nelegitimi, că asemenea nenorociri se întâmplă într-un fel ştiut de toţi, că pruncii nu vin de la Paris şi că, până la urmă, unchiul neruşinatului seducător va lăsa să se pogoare o moştenire asupra norocosului vlăstar, astfel că tatăl neruşinat al fetei, pe cât de simpatică pe atât de siluită, va putea să se tolănească în fotoliile — la care şi poporul — de ce să n-o recunoaştem? — are câte o dată acces — şi să fumeze havane hărăzite iniţial, după oarbele dar divinele legi ce hotărăsc împărţeala bunurilor pământeşti, exclusiv seducătorului, prietenilor săi şi cel mult şoferului sau slugii sale de credinţă.

— Vai ce nostim! se sufocă mama. Mă înnebuneşte omul ăsta. Făcea aluzie la un soi de paiaţă ca de sârmă, destul de vârstnic, care

sărea, cădea, iar sărea, se strâmba, nu pricepea, lua o mutră tâmpă şi la urmă, cu o schimă grosolană, dădea să se înţeleagă că puţin îi pasă de tot, că atâta timp cât mai poate să se agaţe măcar o clipă de monumentele ambulante îmbrăcate în domnişoare de familie bună şi care colindă aşa pe scenă, înghite şi batjocura, şi palmele, şi râsul, şi umilitoarele lovituri de picior plasate cu pantoful negru şi ascuţit de către aristocratul proprietar peste toate bogăţiile câte păreau să zacă în şezutul lui ciolănos de foamete cronică. Fiindcă era şiret şi ştia să se descurce, fiindcă ştia unde stă puterea şi unde sunt slăbiciunile, fiindcă ştia în umbra cărei găşti să se oploşească şi fiindcă de mult, de foarte mult timp uitase — dacă ştiuse cândva — ce ar însemna un obstacol sau un necaz în calea acestui fericit proces de adaptare. Dacă râsetele cele mai violente, dacă hohotele cele mai sincere (cele ce unesc bărbaţi şi femei, poliţişti şi borfaşi, membri ai onorabilei galerii stipendiate şi băcani înstăriţi, studenţi şi electricieni de la Standard, matrimonii cinstite şi cocote învoite pentru o noapte) izbucneau exact în clipa când se impunea adevărul acestor raţionamente şi înţelepciunea viclenei sperietoare de ciori, explicaţia stă probabil în descoperirea făcută de savanţii inventatori ai acestui gen de spectacole şi anume că doar pe fundalul abjecţiei bărbăteşti îşi desfăşoară neruşinarea femeiască cele mai explozive scăpărări. Sau că numai pe un fundal de cărnuri acoperite cu paiete se poate recunoaşte abjecţia unui popor în abjecţia unui bărbat, zâmbindu-i ca unei vechi cunoştinţe.

Şi Pedro, da, şi Pedro, strivit de cotul mamei şi de braţul logodnicei (atât de delicat, atât de neted, încât pare un fraged scăunaş ispitindu-l să-şi lase capul pe el), înconjurat de popor în faţă, în spate, deasupra, dedesubt, la picioarele poporului sublimat de pe scenă, sub poporul urlător de la cucurigu, înaintea poporului ruşinos din stalurile din spate care nu plăteşte, dar strigă, râde şi aplaudă, aspirând mirosul de sudoare total ce umplea teatrul ca un nor compact, râdea şi-şi auzea hohotele atât pe calea exterioară, atmosferică, pe unde îi soseau înecate în comunitatea deplină a marelui hohot colectiv, cât şi prin propriile lui oase, prin craniul rigid şi masa encefalică înţesată de neuroni studioşi, îşi auzea propriul său hohot mai lent, mai răguşit, râs istovit de la primele hohote.

Cum bătrână Dora ţinea morţiş — cu toată lipsa lui de chef — trebui să se resemneze şi să le ducă la bâlci. De bâlci îi ardea lui. Dar n-a fost chip să scape. O ţinea morţiş că hai, hai, de ce nu, că ea nu iese niciodată din casă, nici ziua, necum noaptea, şi că uite, îl roagă să fie cavaler cu doamnele, aşa că le-a dus. Noaptea era răcoroasă şi pe drum Dora era sau se făcea că este foarte preocupată, sclifosindu-se pe lângă bobocelul ei de fată pe care barbarul de el avea să i-o răpească îmbrăcată în alb într-una din zilele astea şi gata, n-o să mai stea

niciodată lângă mama care-o legănase la sân și-o pierdea din ochi de dragă. Dar ce mai, ăştia sunt copiii, nişte răi şi nişte ingraţi, când ea îşi sacrificase viitorul şi nenumărate partide, domni bogaţi, dornici s-o ia în căsătorie, pe când boiul îi era învoit, în plină înflorire sau rodire şi era râvnită şi urmărită de câinii de bărbaţi care se târau după ea cu limba scoasă, însă ea se ţinuse tare şi dârză şi luptase din greu ca să se păstreze întreagă pentru fata ei scumpă pe care n-o iubise mai puţin pentru că era născută dintr-o rătăcire, că doar e ştiut ce îndrăgite sunt roadele dragostei oprite. Nici nu vrea să se mai gândească la dansatorul diabolic, nici la vremea când rachiul şi romul Negrita le împinseseră la atâtea fapte nebuneşti. Dinspre bâlci se auzeau zdrăngăniturile ademenitoare ale muzicii şi într-acolo se îndreptau grupuri febrile prin răcoarea nopţii de care scapi însă cu un fular de mătase alb, cu haina puţin mai strânsă şi cu şapca înfundată pe ceafă. Femeile, unele dintre ele grase şi trupeşe, cu aer obraznic şi pofticios, îşi desfăşurau pe umeri şaluri de Manila cu ciucuri de mătase şi la vederea lor o cuprinse iarăşi tristeţea şi regretă că nu şi-a luat şi ea şalul veritabil adus de răposatul colonel chiar din insule şi împodobit cu pasărea-paradisului. Şalurile, atârnate în vitrina din salon, erau atât de fine încât ţi-era teamă să le atingi ca să nu se sfâşie, dar dacă şi le-ar fi pus cu niţică grijă şi ar fi fost atentă pe drum, toată lumea ar fi remarcat ce bine îi vin. Dorita, logodnică fericită, păşea strâns lipită de Pedro, şi lui îi plăcea s-o simtă alături şi să-i privească pe furiş, când treceau pe sub felinare, profilul delicat evocând fragile madone seviliene sau alte statui sfinte plămădite de degetele vechilor sculptori care ştiau ce fac când semănau lacrimi sclipitoare în mărime naturală pe obraji îngereşti şi culori suave pe chipuri ca de ceară, la fel era de virginală, în ciuda oboselii mijinde, şi nepreţuita Dorita, cu mijlocul zvelt, vibrând lângă braţul lui şi reamintindu-i în fiorul atingerii serile de veghe târzie, după cină, când îi contempla legănarea-n balansoar, cu picioarele fine întrezărindu-se de sub rochie. Nu avea poftă să le ducă, dar mama stăruia şi nu-i mai rămânea decât să se apropie de perimetrul îngrădit unde fericirea este autorizată prin ordonanţe municipale, să privească spre zona luminată după ce-a plătit biletele de intrare, să caute două-trei scaune libere lângă chioşcul cu băuturi, să cumpere o felie de nucă de cocos ca să-i facă pofta Doritei şi să rămână privind-o cum îşi dezveleşte dinţii albi, strălucitori, sănătoşi, puternici când muşcă din nuca de cocos care i se sfarmă sonor în gura suculentă. Dorita surâdea mestecând nuca îndelung, cu o voluptate subtilă, până simţea că-i alunecă pe gâtlej, de-a lungul gâtului ei prelung de lebădă, prelungul gât superb pe care-l sărutase. Mama îi cerea ospătarului orjad, ca vara, şi ospătarul îi spunea că nu, nu mai au orjad ca vara, că e prea frig pentru orjad, mai bine să ia bere neagră cu măsline marinate sau crevete proaspete, dar ea nu şi nu,

dacă nu mai au orjad, atunci limonadă. Fiindcă îi erau încă vii în amintire, şi nici nu voia să le dea uitării, toate câte i se întâmplaseră când se dedase, din cauza unei mame neglijente, nu dintr-o bucată ca ea, la consumul nesăbuit de băuturi alcoolice exagerat de tari ca romul Negrita, dacă n-o fi avut şi alte drăcovenii în el. Muzicanţii săraci care, cu permisiunea sindicatului, cântau din când în când noaptea pe estrada de la bâlci, iar a doua zi dimineaţa, cu o întârziere trecută omeneşte cu vederea de şefi, trebuiau să se prezinte la birou şi să tragă acolo un pui de somn matinal, reconfortant, cum le place noctambulilor, ofereau acum manibouri şi mai ales bolerouri demodate şi rumbe de nerecunoscut sub crusta de lălăieli iberice întâlnite şi la tarafurile săteşti care cântă în nopţile de vară pe arie, locul cel mai neted şi mai lustruit din comunele castiliene, şi care în mirosul de paie călcate în picioare şi de brânduşe strivite, conduc tescuiala înfierbântată a perechilor şi ispitesc moţăiala visătoare a sergenţilor din garda civilă ce veghează la buna rânduială a serbării. Dar aici balul era de calitate superioară; picioarele citadine bine încălţate nu lunecau pe pământul ariei, ci pe un pavaj rezistent. Atunci intră Cartuş, îmbrăcat în negru, şi aruncă o privire circulară fără a zări vreo pradă mai acătării, până când ochii îi căzură, ca un făcut, exact asupra celei pe care o cunoştea pesemne din vedere, altminteri manevrele lui prudente n-ar fi avut nicio noimă. Când bătrâna le spuse hai, duceţi-vă la dans, copii, Dorita simţi că se înviorează din amorţeala nopţii răcoroase petrecute cu un pahar de limonada pe masă şi alături de un logodnic care nu scoate o vorbă. Pedro făcea parte dintre cei ce nu ştiu aproape de loc să danseze şi culmea era că trebuia să danseze pe un pavaj cu pietre inegale, el care nu dansase decât cu ani în urmă, pe vremea studenţiei, când se ducea la balurile subterane unde băieţii plăteau cinci *pesetas* intrarea şi consumaţia, iar domnişoarele intrau gratis, dar fără consumaţie. Hai să mergem, îşi spuse el, oricum de scăpat tot nu scap şi ne mai şi încălzim puţin. Gura Doritei încă mai mirosea a nucă de cocos şi, orgolioasă, se strâmba răsfăţată la Pedro, entuziasmată că până la urmă îşi găsise un logodnic atât de chipeş. Dacă mama nu reuşise să-şi găsească bărbat, ci doar tată pentru fiica ei, ea în schimb izbutise, fie că era mai virtuoasă, fie că se bucura de o îngăduinţă aparte a destinului care oblăduieşte calea fiicelor cu ascendenţă paternă incertă şi fără zestre, dar cu trup frumos, fermecător, şi care a făcut anume pentru ea excepţie de la o fatalitate inflexibilă. Şi dansau, inconştienţi de poziţia lor individuală pe adevărata traiectorie a lunecării, amalgamaţi într-o singură unitate mişcătoare ce se învârteşte în juru-i şi în acelaşi timp dă roată orchestrei, ca două planete în conjuncţie sau ca o pereche de sateliţi gemeni, el lângă ea, şi ea lângă el. El, cu mâna pe mijlocul Doritei, îi încerca flexibilitatea vegetală de lujer

femeiesc, ea, prinzându-i în palmă grumazul viril, fierbinte şi aplecat spre ea, chiar în locul unde arta frizerului dezgoleşte relieful muşchilor şi oaselor care exprimă inteligenţa şi forţa bărbatului cucerit de ele, şi de aceea le place femeilor să apuce în mâini cerbicea şi să simtă ulucul acesta de sevă bărbătească pe unde coboară plăsmuirea imaginii lor, dându-i putere bărbatului, şi urcă sucurile nutritive care îi dau putinţa să se gândească la ele şi să le dorească. Şi în extazul lor ajungeau să creadă că fenomenul prin care le era dat să treacă nu le aparţine decât lor şi niciuna dintre celelalte perechi n-ar fi fost în stare să-l trăiască cu aceeaşi intensitate ca ei, cu evidenţa născută dintr-o pasiune egal împărtăşită de trup şi de suflet. Nici vorbă însă de aşa ceva, ci poporul suveran, perechi-perechi, ciorchini vii, asudaţi, luptă la fel împotriva morţii ce ne dă târcoale tuturor tot mai aproape, ca un vierme impetuos sfredelindu-ne dintr-o parte într-alta ca o coarbă neobosită pe care toţi o cunoaştem, deşi ne facem ca nu o auzim. Un *chotis*[22] da, e un *chotis*, spuse ea cântându-i la ureche, cu vorbe care-i soseau învăluite în aer din gura ei cu miros de nucă de cocos şi în fierbinţeala patimii ei, Madrid, Madrid, Madrid, în Mexic mulţi dorul ţi-l duc, şi sub cuvintele astea i se părea că aude te iubesc, te ador, eşti viaţa mea şi nimic nu mai există în afara ta, ştiu doar că sunt a ta, cu totul, lipită de tine, pentru totdeauna, pentru totdeauna. Şi-n vremea asta muzicanţii săraci, conţopişti sfioşi, cântau fără a îndrăzni să râdă, să sară, să-şi legene şoldurile, cum fac muzicanţii bogaţi, cântau cu o ţinută gravă, ca într-o fanfară funebră, aşa cum le stă bine unor muzicanţi săraci, şi nici măcar cel cu *mardea* sau cum naiba-i zice drăciei care seamănă cu o cârâitoare, nici măcar el, curios, nu cuteza să zâmbească, aşa cum ar cere-o instrumentul, până şi el, abătut şi serios, demn şi mâhnit, îşi agita instrumentele ca nişte tigve cu o faţă de cavaler invitat la înmormântarea Contelui de Orgaz[23]. Bravul popor profita de îngăduinţa de a se distra şi se înghesuia în cealaltă jumătate a poporului, cea femeiască, ce-i fusese hărăzită, încercând cu fleacurile astea să mai uite de muncile şi zilele care vin târâş şi-i sar în spinare şi făcea ce putea ca să pară că se veseleşte şi ca să scape de căutătura chiondorâşă a cumetrelor ce-şi vegheau pas cu pas fetele atrase de promiscuitatea necesară pentru mutuala consolare. Şi nemişcat, înconjurat de lume, dar absent, omul în negru privea în acelaşi timp atent şi distrat, cu un chiştoc în colţul gurii. Erau şi barăci de tir în bâlciul acela atât de ingenios organizat prin grija locotenenţei alcaldelui pentru petrecerea poporului de rând, astfel că nimeni n-ar mai fi trebuit să pretindă că onoratul consiliu municipal habar n-are că poporului îi trebuie şi lui distracţii, că-şi are şi el inimioara lui şi ce dracu, trebuie să mai faci şi câte una lată din când în când. După ce li se domoli extazul, se apropiară deci de baraca de tir, lăsând-o pe mamă în tovărăşia limonadelor şi nostalgiilor după un veritabil şal de

Manila, şi el o întrebă dacă vrea să tragă la ţintă şi ea îi răspunse că nu, să tragă el, şi el îi spuse că nu se prea pricepe, ce-are a face îi spuse ea, nu-i nimic, sa tragă oricum, fiindcă trăgând asupra unei ţinte atât de apropiate poţi îndeplini, la scară mai modestă, e adevărat, aceeaşi funcţie erotico-sexuală ca şi la o vânătoare de antilope în Africa neagră, aşa încât, prezentă sau absentă, femeia vieţii noastre să poată admira într-o bună zi trofeul, culcată pe o piele de urs, cu trupul sau sufletul gol, cu o cupă de şampanie la îndemână, în salonul unde trofeele îşi înalţă nenumăratele coarne spre tavan, arătându-ne astfel, tuturor, încotro este cerul. Logodnicul luă deci puşca cu aer comprimat, care trage cu gloanţe de plumb atât de mari asupra unor bile de lemn atât de voluminoase, plasate la o distanţă atât de mică şi mişcate atât de încet, încât şi să nu vrei, şi tot nimereşti una, spre marea bucurie a celei de alături, topită de admiraţie pentru puterea virilă a masculului care, de la distanţă, seceră cu bâta-de-foc vrăjmaşi de temut, apărând îndepărtatul, potenţialul, presupusul leagăn şi ghemotocul trandafiriu şi umed care-şi va fi trăind primele zile în el, urinând, zbierând şi devorând corpul victimei sub formă de lapte. Dorita admira îndemânarea de ochitor a logodnicului cucerit, dominat şi pus pe fapte eroice şi ce bine, ce minunat petrecea, deşi la început îi era teamă că o să se plictisească, mergea doar la bal cu mama după ea şi nimic nu-i mai răsuflat ca asta, nicio fată nu mai iese aşa-n lume, e ceva demodat. Şi unde mai pui că-ţi calcă pe nervi. Şi alături era un fel de aparat, izbeşti în el cu un ciocan foarte greu şi o bucată de metal urcă pe o şină şi dacă ajunge sus de tot, face — cling — şi se aprinde un bec, ispravă ce umple de mândrie pe cine reuşeşte, şi pe drept cuvânt, fiindcă beculeţul roşu aşteaptă la o înălţime considerabilă. Dă şi tu, hai, spuse Dorita, dă şi tu. Nu-s destul de puternic, răspunse el, gândindu-se că ar trebui s-o părăsească pentru câteva clipe şi că ceva îi spunea că n-o să reuşească să dea destul de tare şi nu voia s-o lase pe Dorita singură, cât ar fi prins el barosul în amândouă mâinile, singură în mijlocul mulţimii aceleia de oameni suspecţi, atât de deosebiţi de el, străini şi de ea, din care nu făcea parte cum făcea din el, dar ea îi spuse, ce Dumnezeu, nu fi papă-lapte şi n-avu-ncotro, trebui s-o asculte, în vreme ce omul în negru venea să se aşeze chiar lângă ea, aproape, doar cât să n-o atingă, cu un chiştoc stins în colţul gurii, şi nu o privea, se uita ţintă la el şi adulmeca mirosul Doritei, a sudoare din timpul dansului şi a parfumuri amestecate, din care mireasma de nucă de cocos dispăruse însă, nu-i mai îmbălsăma răsuflarea şi dinţii albi şi strălucitori împărtăşiţi lumii într-un netulburat surâs. Zău, ce păcat că nu sunt căluşei, spuse ea după ce Pedro se chinuise zadarnic izbind din toate puterile lui nevolnice, să salte dispozitivul declanşator până sus, fără a obţine decât un rezultat mediocru, pe când, o clipă mai târziu, omuleţul cu

aer sinistru aprindea lumina roşie numai cu mâna stângă, răsucindu-şi fulgerător trupul agil, ca un şuier de alarmă deasupra sărăciei bâlciului plin de făpturi omeneşti cu înfăţişare de furnici şi nu destul de beţi ca să se apropie de hotarul unicei fericiri realizabile. Şi-şi continuară periplul nocturn prin succesivele absenţe ale mamei pe care aproape o uitaseră, într-un fel mulţumiţi că sunt în sfârşit împreună şi singuri, hoinărind fără ţel de colo până colo. Şi ajunseră la vânzătorul de corăbioare. Şi cumpărară corăbioare după ce traseră la roata norocului şi le ieşi un treisprezece sau alt număr. Şi ajunseră la o baracă ciudată unde un om făcea nori de zahăr la o maşină ce senvârtea ameţitor. Şi Dorita spuse vreau şi eu, vreau şi eu, şi el îi cumpără şi-i spuse uite. Şi sosiră într-un loc unde şedea o băbuţă cu un căruţ mititel şi vindea — şi ea — nuci de cocos şi Dorita pofti încă o felie şi el îi cumpără şi-i dădu încă una şi Dorita îşi înfipse iarăşi dinţii în delicata substanţă tropicală. O să ţi se facă rău, îi spuse omul în negru şi-i smulse felia din mână. Pedro privea în altă parte şi nu-şi dădu seama, iar ea se lipi mai strâns de el, dar nu spuse nimic şi îl privi pe omul care-i smulsese felia de cocos. Uite, acolo sunt gogoşi, spuse Pedro, ca şi beat, cu o grabă febrilă de a o răsfăţa, mă duc să-ţi aduc. Multă, foarte multă lume se înghesuia să ajungă la tigăi, aici era singura baracă cu dever mare, şi marfa era căutată cu aviditate. Puştoaice de paisprezece-cincisprezece ani se plimbau cu gogoşile în mână, după ce se luptaseră să le ia, şi se împăunau ca de o victorie, muşcând din ele când şi când cu botişorul lor trandafiriu. Lucrători şi lucrătoare, buluciţi şi îmbrâncindu-se cu mahalagioaice grase, se zbăteau să apuce apreciata marfă şi-şi întindeau mâinile către un bărbat îmbrăcat în alb, care, cu o zaharniţă enormă, presăra pulbere albă în cornetele pline cu desfătări pentru muritorii de rând. Mă duc, poate reuşesc, spuse Pedro şi se vârî în ghemul de cumpărători, dar cu toate eforturile rămânea la o distanţă încă prea mare şi nici măcar nu putea ridica mâna cu banii la vedere, ca mărturie mută a dorinţelor sale de consum. Atunci, Cartuş o apucă de braţ pe Dorita şi o trase spre el spunând, hai să dansăm, frumoaso. Dorita scoase un ţipăt, dar nimeni nu-i dădu atenţie, se auzeau atâtea ţipete la ceasul acela în perimetrul municipal împrejmuit. Cine eşti dumneata, întrebă apoi Dorita, şi Cartuş îi răspunse taci, taci o dată, şi-i înfipse cuţitul sub sân cu o lovitură seacă şi hotărâtă, cum ştia el, şi-n vreme ce Dorita se prăbuşea în sângele adunat într-o băltoacă neagră de noapte şi tot mai mare, el se îndrepta spre ieşire, fără a mai aştepta să vadă mutra celuilalt când avea să se întoarcă cu pachetul de gogoşi şi să vadă că răzbunarea se împlinise şi că orice datorie îşi are un soroc şi trebuie plătită.

Nu, nu, nu, nu, nu-i cu putinţă. Viaţa nu este aşa, lucrurile nu se petrec aşa în viaţă. Vinovatul nu plăteşte. Cel ce de sabie piere nu mai

poate ucide cu sabia. Cel ce loveşte primul nu loveşte de două ori. Ochi pentru ochi. Ochi de sticlă pentru găvanul stacojiu şi gol. Dinte pentru dinte. Proteză de aur şi celuloid pentru ştirbul abject. Furia zeilor răzbunători. Săgeţile otrăvite ale mâniei lor. Îndreptăţită nu de şapte, ci de şaptezeci şi şapte de ori. Păcatul Florindei la Cava[24] trebuie şi el să fie plătit. Îşi înălţă fluviul Tajo umerii din albie şi-i spuse regelui vorbe de mustrare ca străvechile mane-teqel-fares. Numitul Goethe a studiat cu multă grijă motivele sacrificiului Ifigeniei şi după ce le-a înţeles perfect a făcut ce-a făcut şi le-a însăilat într-o tragedie. Făptaşul plăteşte. Deşi nu totdeauna el: cel ce crede că este făptaş sau cel despre care se crede sau cel ce a reuşit să-i convingă pe toţi dimprejurul lui, înfăşurându-se în mantia neagră de trădător, cu faţa palidă, ochii galbeni, zâmbetul feroce. Om sau lup? Om lup? Strigoiul? Lupul care se prefăcea în om în nopţile cu lună plină? Lupul feroce al cărui bot este de patru ori mai larg decât gura omului? Omul lup pentru om? Hăituiala pentru stârpirea dihăniilor de pradă care coboară în văi şi dau iama în turme? Omul este măsura tuturor lucrurilor: măsoare-se gura unui lup cu gura unui om şi se va vedea că este de patru ori mai mare şi că cerul gurii, atât de fraged şi de roz la bărbat (şi la femeie), cu o zonă posterioară — de o delicateţă aparte — numită *văl* (la ambele sexe) din pricina moliciunii şi însuşirilor ei ocultatorii, la lup, dimpotrivă, are o alarmantă culoare negricioasă. „Urma-voi într-aceasta pilda soarelui care le îngăduie mârşavilor nori veninoşi să-i întunece frumuseţea ca să apară (când îi place să redevină el însuşi) în îndoită slavă sfâşiind drum prin ceţurile murdare sub care părea înăbuşit. Aşa şi eu când mă voi trece din viaţă şi-mi voi fi plătit datoria, voi copleşi nădejdile ce vor fi fost puse în mine.” Dar pare de neînţeles, nu pricep de ce a trebuit să se întâmple aşa, şi tocmai în noaptea asta, fără nicio păsuire?

Dacă nu găsesc un taxi nu ajung. Până la gara Príncipe Pío, cine-o fi acest Príncipe Pío? Príncipe, principiu, începutul sfârşitului, principiul răului. În principiu, gata, s-a terminat, plec. Să-mi găsesc alte principii. Trebuie să-ncep altceva. Alt principat. Nu pot sfârşi ce-am început. Taxi! La dracu, şi ce dacă? N-au decât să se zgâiască la mine. Matías, m-am săturat şi de el şi de toţi ca el. Trebuie să găsesc un taxi. Nu există prieteni adevăraţi. Adio, prieteni. Taxi! În sfârşit. La Príncipe Pío. Şi începutul tot pe acolo a fost. Am sosit pe la Príncipe Pío, plec pe la Príncipe Pío. Singur am venit, singur mă duc. Am venit fără bani, plec fără... Ce zi frumoasă şi ce cer superb! Încă nu-i frig. Şi femeia aceea! Pentru o clipă, am crezut că aşa e, obsesii. Sigur că-i la fel ca cealaltă. De ce se face că nu sunt în stare să le deosebesc una de alta, acum când sunt moarte amândouă, aşezate una peste alta în aceeaşi gaură? Şi pe a doua au autopsiat-o. Ce-au vrut să afle? Autopsii... La ce bun, tot nu văd nimic. Nici ei nu ştiu de ce le deschid:

mit, superstiţie, colecţie de cadavre, cred că dau peste vreo putere lăuntrică, animişti, caută să dezlege vreun secret şi-n schimb pe noi nu ne lasă să căutăm, când am putea găsi ceva, dar la naiba, prostii, mi-a spus doar că nu sunt dotat şi poate are dreptate, da, nu sunt dotat. Ce impresie mi-a făcut. Tot cu gândul la femei. Din cauza femeilor. Dacă m-aş fi ocupat numai de şoricioaice. Dar ce puteam face? Ce-ar fi trebuit să fac? Aşa mi-a fost scris. Nu-i nimic de făcut. În schimb acum ştiu ce-am de învăţat: să prescriu sulfamide. Pleurită, pericardită, pancreatită, prurit anal. Să vedem cum o duc oamenii pe acolo. Se poate merge la vânătoare. Şi vânătoarea e un sport sănătos. Iei puşca cu două ţevi ca *tío* Miguel, omul cu fularul, şi bum, bum, atins. Sunt mulţi iepuri pe-acolo, pentru că agricultură nu prea se face. Împărăţia vânatului — muntele sălbatic. Vânezi, vânezi în fiecare zi de sărbătoare, şi vara în fiecare seară, după apusul soarelui, pe mirişti şi pârloage, după iepuri. Şi potârnichile pe mirişte, grase ca nişte femei, după seceriş; alergi călare după ele şi cad pe mirişte. Nu mai sunt în stare nici să fugă de câte boabe au înghiţit şi *tío* Miguel le culege cu mâna când îşi pierd răsuflarea. Ce delicioasă e potârnichea gătită-n sosul ei, gros, fierbinte, cafeniu, cu reflexe verzui! Şi pulpele de broască! Broaştele se prind fără momeală, e de-ajuns o zdreanţă roşie legată de o sfoară, îşi proiectează limba retractilă, o întorc în gură cu zdreanţă cu tot şi gata; pulpe de broaşte, au gustul pieptului de pui. Ce bune! Pulpe albe, rotunjoare; de zece ani nu mai văd broaşte decât ca să studiez circulaţia mezenterică pe viu, hematiile palide, ca nişte boabe de linte stinghere prin reţeaua capilară şi animalul gol, fără piele, fără blană, fără pene, jupuit încă înainte de a fi prins, măcelărit ca un Sfânt Martin, animalul gol cu înfăţişarea lui de decedat înainte de a fi fost ucis, doar boabele de linte circulând prin reţeaua venoasă a mezenterului, vivisecţia. Da, vivisecţia, protestul sufragetelor engleze, la fel, exact aşa, vivisecţia. Ele bănuiesc că dacă le dezgoleşti arată ca broaştele, pe când Florita, floarea goală din cocioabă, floare mică, micuţă, floricică, i-a spus bătrâna, floricică la fel ca şi cealaltă care... ahhh... Plec, o s-o duc bine. O să diagnostichez pleurite, peritonite, sufluri cardiace, colice, febre gastrice şi într-o bună zi sinuciderea cu veronal a învăţătoarei celibatare. Şi la sărbătoare o să treacă fetele din sat, în fruntea procesiunii, după baldachin, roşii, moapse, grase, şi o să tragă cu ochiul spre mine, şi eu o să mă uit cu scârbă la ele, aşezat la o masă de la club cu doi, cinci, şapte, paisprezece domni care joacă şah şi-mi poartă o deosebită stimă pentru superioritatea intelectuală şi nivelul meu cerebral ridicat. Am ajuns, gara Príncipe Pío. Da, sus. Apoi jos, într-un ascensor gratis cu un şurub dedesubt ca vai de lume... Să cumpăr un Maigret de citit în tren, de mult n-am mai citit romane poliţiste, eu şi poliţiste, are haz. De ce-or fi toţi hamalii galicieni, cât o fi câştigând un hamal, de unde scoate atâta forţă. Angajează galicieni

sau asturieni, fiindcă andaluzii şi manchegii n-ar putea. Trebuie forţă. Sunt sangvini, zâmbitori, slinoşi, umili, ştiu că sunt hamali, le-a intrat bine în cap, nu vor altceva decât să fie hamali, hamali, să care cât mai multe bagaje. Ajunge să le numeri unu, două, trei, patru, cinci, şase colete şi geanta asta o duce doamna, fiindcă în ea sunt bijuteriile coroanei de la coroana regală a craiului de pică, ce tâmpenie, de cenşir toate astea? Nu-s destul de disperat. Cununa de lauri şi mirt, simbolul triumfului la jocurile olimpice, sus pe podium, cu braţul înălţat într-un salut roman, reînviat. Apoi primeşti felicitările regelui Suediei, atât de alb, atât de palid, atât de înalt, niciodată nu l-a bătut un soare adevărat şi îl doare-n cot de ştiinţă, treaba lor, el e rege şi-atât. Dar de ce nu sunt mai disperat. Mâinile lungi ale regelui Suediei cu cununa de mirt atât de corect împletită de parc-ar avea permanent. Bucile grase ale hamalului care nu se spală niciodată, se aşază pe o bancă, se vâră într-o cârciumă şi pun-te pe vin, pahar după pahar, ca Amador cu buzele lui groase şi elocvente, omul destinului, Amador, galician şi el, hamal de vivisecţii, Amador-Casandra, urechi ce v-aţi născut să n-auziţi, creieri ceţoşi plămădiţi ca să-i împingeţi în greşeală pe cei ce vă poartă. Amador, Amador porţi un nume pe lume fatal. Şi-acum să râd de mine însumi? Eu, cel distrus, eu, omul împiedicat să facă ce-avea de făcut, eu, omul căruia i s-a spus în numele destinului: „Basta" şi m-au expediat la Príncipe Pío cu câteva recomandaţii, un stetoscop şi un manual de diagnosticat pruritul anal la sătencele fecioare. Scatolog, pornograf, cu gândul doar la porcării. Stupid, stupid, bucile hamalului care urcă fără efort unu, două, trei, patru, cinci, şase geamantane în compartiment şi le aşază în plasă. De ce plasă? Şi eu? Nici pomeneală de deznădejde, sunt parcă vid, m-au frecat cu piele de căprioară şi mi-au spălat măruntaiele bine, cu apă multă, şi m-au pus la frăgezit, spânzurat de o frânghie într-un fel de muzeu anatomic de vietăţi, ca să se observe bine calităţile empireumatice şi igienice, desicante şi sterilizante, atrabilogene şi justiţiare ale omului de podiş, ale omului *mesetei* care a făurit istorie, a înjghebat o lume şi care, pornind din câmpiile Burebei, a prins să vorbească latineşte cu fonetică bască şi adăugând apoi haş-urile aspirate maure transformate în *jota* şi-a făurit berbecul cu care a străbătut pământul izbind în dreapta şi-n stânga, iar acum e uscăţiv şi ros de viermi, om de podiş afumat, pus la uscat ca mine ca să mă fac pastramă sau *mojama* în aerul tare al Castiliei, unde ideea de viitor s-a pierdut cu trei secole în urmă, iar viitorul nu mai e decât gălbejeală de piele de bou pusă la uscat şi carne mumificată în pastramă şi e bună pastrama şi sunt oameni ca mine ce se deprind treptat-treptat să mănânce pastramă cu un pahar de vin şi le place mai mult decât caviarul şi scrumbiile şi lăudatul *foie-gras* din lande. Nefericiţi, noi, cei fără vocaţie extatică! Cine are să ne ajute? Cum vom izbuti să

pătrundem în cele mai înalte şi tăinuite şi profunde sălaşuri unde ni-i dat să vieţuim?

Se ştie că turcii, când îşi castrau sclavii pe ţărmurile Anatoliei ca să-i prefacă în eunuci pentru seraiurile lor, îi îngropau în nisip şi-i lăsau acolo, şi corăbierii auzeau de la multe mile în larg, zi şi noapte, urletele lor nepotolite, de durere, de protest sau poate de jeluire a virilităţii pierdute. Sistem eficace pentru a asigura asepsia: îngropaţi până la brâu în nisip, deci într-o substanţă curată, absorbantă, care nu permite putrefacţia secreţiilor, ci le elimină, şi care, impregnată fiind cu iod şi alte săruri marine cu acţiune carminativă, este lipsită de germeni patogeni. Dar sistemul de astăzi este superior, deoarece nu numai că înlătură urletele, dar suprimă şi durerea şi ca atare funcţia de far acustic pentru navigatorii nechibzuiţi nu mai e cu putinţă. Pe când acum, acum e vremea anesteziei, vremea când lucrurile aproape nu mai fac zgomot. Bomba nu ucide cu zgomotul, ci cu radiaţia alfa, tăcută în esenţă, sau cu raze de deutoni sau cu raze gama sau raze cosmice, care de care mai tăcute, mai liniştite, ca o bâtă-n cap. Şi unde mai pui că te şi castrează ca razele X. Dar ce-am eu cu toate astea? Acum e vremea tăcerii. Cea mai bună este maşina care nu face zgomot. Trenul ăsta face zgomot. Hurducăie, nu-i avion supersonic, dintre cele care zboară în stratosferă şi-n care poţi înălţa un castel de cărţi de joc la o altitudine de douăzeci de mii de metri fără să te deranjeze o singură vibraţie. Aici, jos, ne târâm, ne apropiem încet de locul unde ne vom opri tăcuţi şi vom aştepta în tăcere să treacă anii ca să plecăm în tăcere spre locul unde se duc toate floricelele din lume. Dar văd că nu sunt destul de deznădăjduit, mă cuprinde o moleşitoare senzaţie de bine în scula asta arhaică ce galopează ca o vită, cu trepidaţii ritmice şi zgomotoase cu efect hipnotic, identificându-şi cadenţa cu oscilaţiile electroencefalogramei, printr-un sistem de acomodare cunoscut şi negrilor din triburile primitive când dansează pe sunetul tam-tam-urilor în nopţile de sărbătoare şi dansează, dansează până izbutesc — fericiţi muritori! — să atingă faimosul extaz, pe când aici nici măcar să dormi nu poţi. Dacă aş intra în extaz, dacă m-aş prăbuşi la pământ şi m-aş zvârcoli dând din picioare chiar sub nasul predicatorului ambulant, poate m-aş transforma, poate aş reuşi să-mi supun creierul prevaricator spălăturilor necesare şi să devin vânător de potârnichi durdulii şi de ţărănci docile. Dar noi nu suntem negri, nu suntem negri, negrii ţopăie, râd, strigă şi votează ca să-şi aleagă reprezentanţii la O.N.U. Noi nu suntem nici negri, nici indieni, nici ţară subdezvoltată. Suntem hălci de pastramă atârnate de o sârmă ruginită în aerul tare al podişului, aşteptându-ne micul extaz tăcut. Zdrangazdrangazdran-gazdrangazdrangazdranga, trenul zdruncină zrangazdranga-zdrangazdranga: se poate alcătui un ritm, totul este să-i dai o formă, o structură, o Gestalt, se pot obţine ritmuri

distincte după intervalul la care asculţi, din doi în doi, din trei în trei, din patru-n patru şi da capo, sau alt ritm, după cum în figurile optice poţi vedea o stacană sau profilul unei figuri. Raţionalism morbid, ce-mi pasă mie de ritmuri, de figuri şi de Gestalten, când sunt pe cale să mă jugănească de viu. Şi de ce nu sunt disperat? Dar la ce naiba să disperi dacă te mumifici încetul cu încetul, tăcut, şi trandafirii sunt tot... trandafirii?... ahhh... O să vânezi potârnichi, potârnichi dolofane când semănăturile o să... o să joci şah la club. Totdeauna ţi-a plăcut şahul. Şi dacă nu te-ai ţinut de el e că n-ai avut timp. Nu uita că pe vremuri ştiai apărarea Philidor. Şahul este foarte distractiv şi pe urmă, dacă nu eşti disperat, o să-ţi fie uşor de tot să te deprinzi, condiţia e să nu fii disperat. Foarte uşor o să-ţi fie, doar la început va trebui să stai liniştit, fiindcă dacă te mişti se poate redeschide rana. La început stai liniştit. Şi o să vină la consultaţie o femeie, o femeie frumoasă şi o să-ţi spună de ce suferă. Tu o să-i stabileşti diagnosticul fără greutate şi o să-i dai o reţetă. Ea o să spună ce simpatic e doctorul cel nou. Până o să vină femeia asta n-o să treacă mult timp, tocmai bine ca să te lecuieşti. O să te vindeci perfect. Şi atunci vor spune, e mai bun ca doctorul vechi. E mai bun cel nou. O să mai fie câţiva de altă părere, sigur, o să creadă că tot cel vechi era mai bun sau le va fi ruşine să se dezică. Mai bine aşa, altfel n-ai mai avea destul timp de vânat potârnichi. Şi o vreme o s-aştepţi aşa în tăcere, fără să vorbeşti de rău pe nimeni. Totul este să taci. Să nu pomeneşti niciodată şi nimănui de toate astea. Şi-ncetul cu încetul toţi se vor convinge că eşti blând, curat la suflet şi savant. Uite, acolo e deşertul, imensa pustie întinsă ca o piele lipită pe schelet. La vremea asta, cu arbori roş-aurii de toamnă, nu mai e nimic decât pământ sterp, peisaj masculin, niciodată castrat, nu, niciodată, din care ies pietre, cine ştie câte alte pietre, dacă dai la o parte pământul. Granit rotund, mângâiat atâta vreme de aer, încât a căpătat rotunjime, pietre aurite, pietre negre, pietre roşii. Poate sunt ceva şopârle. Nu, e prea târziu. Toamna dorm. În zare, *sierra* albastră se apropie, se apropie, aşteaptă să o perforeze trenul, *sierra* păzind parcă o taină. Iat-o, tot e mai bine decât nimic. Mai rămâne o speranţă. De cealaltă parte stau încă maurii. O cavalcadă şi-i respingem, altă cavalcadă şi-i gonim până la cealaltă *sierra*, să se-nmulţească iar, să repopuleze pământul, să umple pământul de copii, de bărbaţi, de femei care nasc, să-l ghiftuiască până o să-i bată vântul de slabi şi când de-atâta foame o să semene cu nişte piei uscate, afară cu ei, şi-o să vedeţi ce vor face. Dar dacă nu mai este niciun loc unde să-i azvârli, noi, noi ce facem? Sunt aici. Nu înţeleg ce rost are să gândesc. Mai bine adormeam. Sunt ridicol. Sunt disperat că nu sunt disperat. S-ar putea tot atât de bine să nu fiu disperat fiindcă sunt disperat că nu sunt disperat. La dracu cu toate scrântelile astea de limbă. Parcă m-aş pregăti să le spun în faţa publicului. S-ar găsi

vreunul să mă creadă, dar să nu mă-ntrebe cum am ieşit aşa de spiritual, fiindcă nu-l priveşte. Şi, la urma urmei, cui dracu-i pasă dacă sunt sau nu spiritual sau dacă era spirituală mama care m-a făcut? Imbecilule! Iar cuget şi-mi savurez gândirea, flatat parcă de raţionamentele mele scăpărătoare... ahhh. Soarele inundă la fel de calm compartimentul şi acolo se desluşeşte Mânăstirea. Escorialul, ţintind cerul cu toate cele cinci turle ale sale — impasibil. Nemişcat. Cu pietrele incendiate de soare sau strivite de zăpadă, puţin îi pasă. Iată-l, turtit şi scund, seamănă cu grătarul pe care, după cum se spune, a fost făcută vivisecţia sfântului Laurenţiu, ispăşitorul păcatelor noastre, vivisecţia mea, tot asta-s şi eu, biet laurenţiu, laurenţiu pricăjit, întoarce-mă, că pe partea asta, gata, sunt bine fript, soarele frige, arde, usucă, sânlaurenţiu era bărbat întreg, nu urla, nu urla, nu, tăcea şi inchizitorii păgâni îl frigeau, tăcea, şi atât a spus — doar atât îşi aminteşte istoria că a spus — întoarce-mă, că pe partea asta sunt bine fript... şi călăul l-a întors de dragul simetriei.

POSTFAŢA TRADUCĂTORULUI

În limitele unui realism destul de tradiţional, formulă frecventă în literatura spaniolă a ultimilor cincisprezece-douăzeci de ani, cartea lui Martín-Santos, *Vremea tăcerii,* a avut un efect de surpriză datorită efortului de înnoire totală a limbajului romanesc şi structurii ei neobişnuite. S-a impus prin verticalitatea ei şi printr-un excepţional curaj de sinteză estetică. Spre sfârşitul romanului, într-un bâlci madrilen, Cartuş, eroul aproape infrauman al cărţii, într-o scenă cu substrat premonitoriu, loveşte cu ciocanul, la „încercarea puterii", în talgerul aparatului, şi cursorul, pus în mişcare de şoc, aleargă pe o tijă înaltă şi aprinde, sus, un bec roşu ce pâlpâie ameninţător. În reţeaua de simboluri a cărţii, scena aceasta de bâlci are sensul unui avertisment global şi indică una din sursele marilor zguduiri: lumea ignorată şi amorfă, dezmoşteniţii, auxiliarii unui organism sigur de sine, dar în care ei joacă rolul sistemului vegetativ: incontrolabili printr-un efort de voinţă, reglarea întregului nu e posibilă decât printr-o primenire generală, printr-o cură capabilă să restabilească dreapta cumpănire a substanţelor vitale. Atâta timp cât eforturile de însănătoşire sunt făcute izolat, ele nu pot cunoaşte decât eşecul.

Aparent drama unui tânăr cancerolog veleitar, pornit în căutarea unor şoareci de experienţă, prins în angrenajele unei lumi reduse la tăcere şi azvârlit apoi ca un obiect fără însemnătate la periferia lumii hispanice, *Vremea tăcerii* e de fapt romanul Spaniei, înainte de a fi — cu egală strălucire — romanul *unei* Spanii. E cartea unei generaţii, sinteză a ultimilor treizeci de ani de viaţă spaniolă şi, în acelaşi timp, noua sinteză, aşteptată şi întrezărită, a vieţii spaniole.

Coborârea în timp, răscolirea trecutului către lovitura brutală care a declanşat lunga suită de apoteoze şi dezastre prelungită până în

toamna anului 1949, când se consumă drama derizorie a bietului don Pedro — erou mediocru, asemănător cu un Hans Castorp, dar mânat de experienţele sale spre antipodul concluziilor bietului inginer — se echilibrează cu extensiunea în spaţiu, un spaţiu cu dimensiuni metaforice, unde se suprapun, într-un număr de prestidigitaţie sarcastică, experienţe antinomice şi existenţe a căror simplă alăturare creează praguri de explozie. Din vremurile de început de eră, când legendarul conte don Julian îşi răzbună fata, Florinda La Cava, violată de ultimul rege got, don Rodrigo, dând Spania pe mâna sarazinilor, violenţa şi compromisul îşi fac loc şi urcă alături de sevele pure prin trunchiul vieţii spaniole până în anii de amuţire dezorientată de după războiul civil, anii răi de foamete fizică şi spirituală. Martín-Santos face procesul Spaniei cu o furie şi o dragoste care numai în Quevedo s-au mai însoţit. Şi este tulburător să constaţi că însăşi viziunea unei lumi mute, a unei vremi în care tăcerea a îmbibat până şi zgomotele fizice, până şi moartea şi protestul, îşi găseşte corespondentul în opera lucidă a marelui înaintaş. (De altfel Quevedo a făcut şi el închisoare, ca şi Martín-Santos, ca şi, după spusele acestuia din urmă, orice intelectual spaniol demn de menirea şi de numele lui.) Amar şi dezamăgit, Quevedo îi vorbea într-o scrisoare umanistului flamand Justus Lipsius de grozava decadenţă a Spaniei, de ilogica risipă de forţe din Flandra, în timp ce în ţară poporul spaniol era silit să se consume pe el însuşi, învăluit *(envuelto* e unul dintre cele mai frecvente cuvinte şi în romanul de faţă) *în tăcere* pentru că sunt „prea numeroşi cei ce trăiesc din *tăcerea aceasta*".

Necontenitele deplasări pe verticala duratei spaniole, analogiile şi reminiscenţele frecvente care dublează cu substanţă istorică traiectoriile individuale creează o impresie de prezent continuu şi de spaţiu unificat într-o viziune estetică şi etică unde fiecare gest personal îmbracă semnificaţii universale, fiecare act istoric răsună într-un ins şi-i luminează virtualităţile sau se degradează şi îşi dă în vileag propriul vid, prin restrângere la hotarele unui destin oarecare. E o pulsaţie necontenită, un permanent schimb de valori şi de nonvalori, o alternare parodică de planuri contrastante. Scenele din cimitirul de Est, adevărată *Danza de los muertos* (Danţ al morţilor) medievală, alătură imaginea incapacităţii unei maşinării sociale şi economice, falimentare atât din lipsă de raţiuni structurante, cât şi de materie primă, cu tabloul cimitirului care devine, ca urmare a acestei alăturări, o întreprindere, *unica* întreprindere în care principiile producţiei „moderne" — taylorismul — îşi găsesc adevărata şi constanta aplicare: raţiunea structurantă există, iar materia primă — cadavrele — e asigurată de ritmul ineluctabil al stingerii fireşti, singura recoltă certă şi îmbelşugată. Comicul rezultă — macabru şi virulent — din alăturarea planului fictiv de cel real şi din intervertirea

ordinelor calitative. Aceeaşi hiperbolă demistificatoare, cu similare roade parodice, o întâlnim şi în debutul scenei în care Pedro e chemat la căpătâiul tinerei Florita, victimă a avortului — neştiut de medic — practicat cu mijloace empirice de vraci şi de însuşi tatăl incestuos: cadrul strălucitor al spitalelor suedeze, cu săli hexagonale sau circulare, cu aparatură nichelată, se dovedeşte superb de inutil în faţa simplităţii instalaţiilor din cocioaba lui Moacă. Şi adeseori, ca în primul exemplu, reducerea la absurd operează compromiţător pentru ambii termeni ai juxtapunerii. Moacă, întreprinzătorul personaj al universului cociobăresc, se transformă, pe rând, în gentleman-farmer Moacasthone, crescător de cai pursânge, deschizător de drumuri în Middle-west, rege negru cu întinse relaţii comerciale. Triada feminină din fruntea pensiunii înăbuşitoare în care trăieşte Pedro capătă aură de zeiţe — bunica, mama şi fata —, apărându-i logodnicului împresurat şi vânat de ele, ca o *trimurti,* trinitate hindusă reprezentând cele trei persoane ale divinităţii: Brahma, Vishnu şi Shiva, adică principiul creator, puterea conservatoare şi forţa distructivă.

Dar cadrele asocierilor umane sunt sparte şi drama capătă proporţii universale, implicând, într-un arsenal baroc, toate regnurile, toate modurile existenţei. Cu o exasperare goyască (vezi *Toţi vor cădea — Todos caerán* din *Capricii),* persoanele prezente la cocteilul oferit în sfera supremă a cosmogoniei din lumea tăcerii sunt metamorfozate în păsări — hilară coiliivie de zburătoare nobile şi ogradă de parveniţi, în care Pedro, pinguin greoi, se învârte neputincios; cafeneaua, locul comun al deşertului literar madrilen, e întâi o caracatiţă cu cioc sonor (loc unde se ţipă ca să se proclame vidul!), apoi o plajă spălată de maree, luminată de un haotic peisaj de sori individuali, de vanităţi asteroide cu sateliţi naivi; doña Luisa, patroana bordelului, albă şi grasă, femeia-ecluză, e matca unui stup în care de fapt sterilitatea a ajuns singurul principiu ordonator, regina unui furnicar de viaţă stearpă. Furnicile, făpturile formiciforme descind şi din universul concentraţionar al chinuitului pictor expresionist în seraiul fictiv din atelierul amatorului de nudităţi. Ţapul sabatic prezidează, în scena walpurgică sugerată de Goya, o lume falsă care încearcă să obţină, prin invocaţii impure, ceea ce energiile secătuite nu le mai pot oferi. Dezolata vlăguire spaniolă e suprapusă pe opulenţe de viziune hindusă, templele consacrate lui Shiva, procreatorul, şi menite, la rândul lor, în montajul lui Santos, să rezolve, într-o erotică exacerbată şi grotescă, deznădejdea unui neam mânat de foamete endemică şi străbătut de gânduri la răzbunări incendiare. Potârnichile grase — sătule!— omizile-procesionare-ale-pinului nu apar, la rândul lor, ca simplă recuzită imagistică, ci întreţin aceeaşi circulaţie de sensuri pe verticală şi între sferele lumii Madridului, etanşe, totuşi atât de permeabile, atât de osmotice în iluzoria lor neîmpărtăşire. Şi deasupra

tuturor, cu acelaşi rol de paralelă compromiţătoare, apariţia emblematică a merlanului pe farfurie, în salonul-sufragerie meschin, printre oaspeţii strâmtoraţi: muşcându-şi coada, încolăcit într-o ipostază culinară, banalul peşte oceanic reaminteşte, din decăderea lui mărturisită de gingaşe pete violacee, Urovorul, şarpele gnostic care simbolizează când universul, când ciclul repetat al metamorfozelor, când timpul. Şi, în sfârşit, făptura fabuloasă invocată prin desene stângace de Pedro, în celula cu dimensiuni de coşciug: sirena, fiinţă ambiguă (departe de arzătoarea clasicitate a Ligeei lui Lampedusa!) văzută în echivocul unui mediu neprimitor — perete de rocă şi var şi atmosferă inertă — şi chemată, ca într-un negativ, de solitarul Ulise, naufragiat în infernul submadrilen al închisorilor. Aici şi sirenele sunt mute, nu cântă, nu ademenesc, zgomotele care se aud nu fac decât să dilate tăcerea, şi Pedro strigă, nu are de ce să-şi astupe urechile şi golul din el le înghite şi le îneacă în odiseea răsturnată din vremea şi lumea tăcerii.

Figuraţia animalieră din romanul lui Martín-Santos are însă şi două personaje principale: câinii şi şoarecii. Animale de experienţă, condamnate primii să sufere paradoxale chinuri ca obiecte ale unor eforturi ştiinţifice desfăşurate în gol, printr-o ciudată inerţie, în case vechi, cu o aberantă firmă de institut, câini iberici cărora nimeni nu le cunoaşte limitele capacităţii de a îndura, câini care nici nu mai asudă, otrăviţi de miasmele clocite în ei, proiecţie, în fond, a unei condiţii umane care se regăseşte în universul cocioabelor, într-o paralelă de infern puturos, într-o binaritate de metamorfoze punitive ce uneori nici nu-ţi mai îngăduie să ştii dacă oamenii sunt ipostaza expiatorie a câinilor, sau câinii răscumpără cu suferinţa lor absurditatea unei treceri omeneşti. Prezenţa şoarecilor însă este aceea care domină întreaga carte. Mobil al sumarei intrigi, loc geometric al tuturor personajelor, ei sunt, pe de o parte, miraculoasa lână de aur în căutarea căreia porneşte Pedro ca să spele prin ea păcatul unei descendenţe blestemate, pe de altă parte, replica simbolică a unui om şi a unui oraş. Poartă în el răul şi totodată antidotul lui, aşa încât lupta împotriva cancerului devine pentru Pedro, într-o fulguraţie de luciditate, lupta împotriva unor rele mai adânci: „Avea impresia că vocaţia lui nu îi este limpede, că poate nu numai din pricina cancerului se deformează chipurile şi ajung să ia înfăţişarea animalică şi buhăită a nălucirilor ivite în visurile noastre şi în existenţa cărora, naivi, nu credem”.

Frază revelatoare atât pentru factura polemică şi satirică a cărţii cât şi pentru rezolvările ei stilistice. Pendularea continuă între specii, între regnuri, între geografii, între epoci, între durate, între stări, estomparea contururilor liniştitoare, structura onirică infuză, prezenţa masivă a experienţelor şi stărilor de conştiinţă liminare, ţesătura

psihanalitică de o mare rigoare şi cu semnificaţii ofensive, toate laolaltă creează o stare de maximă tensiune, un fond pe care imobilismul aparent al unei lumi artificial anchilozate se pulverizează. Şi efectul este cu atât mai puternic cu cât această lume încremenită este înfăţişată în sferele ei suprapuse, de cosmos bine rânduit, fără posibilităţi de intercomunicare. E în carte un episod semnificativ: conferinţa mondenă a unui filosof perspectivist (aluzie la José Ortega y Gasset) asupra căreia vom zăbovi. Apare din nou imaginea structurii verticale a cărţii, de data aceasta sub forma unei secţiuni prin clădirea unui cinematograf de cartier. Asmodeu, diavolul şchiop al lui Luis Vélez de Guevara, evocat de altfel direct de Martín-Santos în episodul teatrului de revistă, nu mai ridică acoperişurile, ci despică pe înălţime clădirile, lăsând privirii o adevărată scenă de mister medieval multietajată. Aici se întâlnesc toate structurile sociale pe care le străbate rătăcirea lui Pedro: lumea periferiei, lumea mijlocie şi înalta lume aristocrată. Separată de celelalte prin planşee de beton, aceasta din urmă e strânsă la conferinţa marelui Maestru, alias Ortega y Gasset, care, după întoarcerea în Spania din exil, în 1945, întemeiase un *Instituto de humanidades* şi ţinea cursuri libere pentru amatorii de filosofie la teatrul Barceló, amintit de Santos în glosa lui fantastică pe marginea tabloului lui Goya, *Scenă de vrăjitorie.* Dar nu atât metafizica lui Ortega, rezumată caricatural în demonstraţia cu mărul şi compromisă — simetric — de iroşia doñei Luisa, irizată de soarele din bordel, stârneşte ironia scriitorului, cât concepţiile sale privitoare la destinul Spaniei şi la căile de soluţionare a problemei spaniole. Conceptul de decadenţă a Spaniei, ferment al căutărilor de înnoire iniţiate de generaţia de la '98, este refuzat în sensul lui propriu de Ortega, pentru care decadenţa e o noţiune corelată cu o stare de sănătate, şi, cum Spania nu ar fi fost niciodată sănătoasă, e un nonsens să spui că a decăzut. Una dintre cauzele adânci ale acestei stări de neîntreruptă tânjire a „Spaniei invertebrate" ar fi „absenţa unei minorităţi selecţionate, suficientă ca număr şi calitate". Or, în ierarhia cosmogonici imaginate de Martín-Santos, urcuşul către sfera supremă ar părea să indice existenţa unei asemenea „minorităţi selecţionate". Minoritatea tradiţională există, dar e o aristocraţie caricaturală, atinsă în cea mai mare măsură de sterilitatea care constituie marele leitmotiv al cărţii. E poate singura sferă într-adevăr izolată, ca într-o vitrină aseptică, despărţită de stradă cu geamuri de cristal gros, ca belşugul factice al vitrinelor de pe marele bulevard. La fel de izolată pare, la polul opus, lumea cocioabelor, rezervaţia primitivă unde lupta pentru existenţă a ascuţit simţurile şi a creat contraste de un comic sfâşietor. Aici găseşte Santos, crud şi muşcător, terenul propice dezvoltării geniului iberic, redus la singurele sale resurse şi furnizând un câmp de cercetare etnografică fără echivalent în restul lumii. Şi „infernul"

Madridului este şi cel ce cultivă şi întreţine adevărata şi singura minoritate selecţionată din universul cărţii: şoarecii din Illinois, închişi în colivii de păsări cântătoare şi făcuţi să se înmulţească printr-o perfidă împărtăşire din căldura pieptului de femeie: se nasc în tăcere — prefigurare a marii teme a romanului — cu germenii morţii în ei, se prăsesc întru moarte, într-o alarmantă şi savurată parodie a elanului vital. Şi metafora explodează: Pedro însuşi se vede în chip de şoarece de elită vârât într-o pungă de plastic şi atârnat la sânul Oraşului, care de fapt e omul, e lăuntrul omului întors pe dos, dar care, printr-o grozavă denaturare s-a preschimbat în maşinăria implacabilă de măcinat existenţe. Şi el e şoarece, intrat într-un rut fără finalitate, într-o înlănţuire unde şi straturile cele mai adânci ale vieţii sunt compromise şi trunchiate.

Erotica romanului e în genere exasperată şi neîmplinită, fie că are drept scenă interioarele halucinante ale caselor de toleranţă, fie că poposeşte în mediul înăbuşitor şi meschin al pensiunii celor trei femei, care îndură parcă inexorabilul ciclu, extins la generaţii, al *trimurti-ei* de care pomeneam: generare, conservare, distrugere. Singura scânteiere de dragoste iscată de frumuseţea pură a Doritei e sugrumată întâi de propria ei mediocritate şi apoi de cabotinismul nedăruitului cercetător. Moartea ei nu e decât ecoul morţii Floritei, victima unei sexualităţi primitive, a incestului consumat sub nunta infinită a şoarecilor, în abrutizare; încercarea lui Pedro de a o salva e inutilă, întâi pentru că e inapt — şi profesional şi social — şi apoi fiindcă e chemat să rezolve o situaţie consumată, să opereze un trup defunct. Şi eşecul şi moartea sunt un deznodământ firesc într-o lume a tăcerii, ai cărei locuitori trăiesc în cel mai cumplit deşert cu putinţă: pustia sexului din care dragostea a dispărut. E suprema frustrare, mutilarea cu cele mai mari consecinţe, pentru că un subconştient încărcat, al unui individ sau al unui popor, nu se limpezeşte prin ablaţiunea elementului vital a cărui funcţionare anormală ar determina lungul şir de refulări. Castrarea e o îndoită moarte şi tăcere, mai grea decât moartea individuală pentru că e pierderea continuităţii, e moartea infinitelor generaţii în care stau şi răscumpărarea şi pedeapsa. Simbolul obsedant al castrării devine la Santos expresia mutilării globale a omului într-un cadru refractar la valorile pure şi profunde, corelativ al amuţirii organice şi spirituale. Această viziune totală, scrâşnetul protestului neputincios al medicului exilat domină marele monolog final care închide cercul acţiunii: plecat din „deşertul înconjurător", ajunge în Madrid, oraşul apocalipsului rece şi minor din viziunea lui Santos. Implicat în ritmul vital al cetăţii, umilul cancerolog are prilejul de a observa *por de dentro* (pe dinăuntru), ca şi Quevedo, lumea împrejmuitoare şi reface în aventura lui obscură o întreagă succesiune spaniolă, e un don Quijote rudimentar, însoţit de

un Sancho Panza dezabuzat şi distant — Amador e un Odiseu derizoriu, un Iason fără Argo şi fără argonauţi, un martir anonim, fără chip — portretul fizic al lui Pedro nu apare nicăieri, în timp ce despre toate celelalte personaje ni se comunică detalii distinctive! — constrâns să asiste, în trenul hârbuit în care se reîntoarce la locurile de unde plecase cândva, la o derulare inversă a istoriei spaniole, mărturie a unei imense vitalităţi ascunse sub eşecuri. Şi devine sfântul anonim anexat unei sângeroase martirologii — e un lorenzo, un laurenţiu, fript pe grătar de călăul tăcut, preocupat de simetrie. Sfântul Laurenţiu, martirul creştin ce refuzase să-i predea prefectului roman tezaurul bisericii şi fusese ars de viu pe un grătar în anul 258 — Escorialul de azi rememorează arhitectonic evenimentul — îşi întâlneşte omonimul cu minusculă în 1949, după imensul autodafeu care abia se stinsese pe pământul iberic.

Tragedia este sporită însă de faptul că martiriul lui Pedro nu mai are sens. Într-un sonet al lui Quevedo închinat sfântului amintit, „Laurenţiu arde şi e cuprins pe rug de voluptate; în Laurenţiu, tiranul arde şi pătimeşte, văzând cum curajul de neclintit îi sporeşte o dată cu flăcările de aur... Iată, în el cerul nemureşte omenescul, şi victorios, contemplându-şi înfrângerea, nu arde atât el, cât e cuprins de foc nevolnicul tiran". Dar Pedro nu ştie de ce e sacrificat, nu ştie decât că e strivit într-o încleştare ce-l depăşeşte, ştie că, dacă eunucii scopiţi odinioară erau lăsaţi măcar să urle, lui nici urletul nu-i mai e îngăduit. Urovorul şi-a prins coada între dinţi, un ciclu a fost consumat fără ca tăcerea instaurată să însemne însă şi deznodământul.

Violenţa caricaturii, ferocitatea analizei, deformarea nemiloasă a contururilor aparent calme se integrează într-o acţiune de asanare întreprinsă asupra momentului. Morala comună, conformismele sociale şi de cultură, împăcarea în visul unei Spanii dominatoare, imobilismul istoric sunt rând pe rând dinamitate de virtuţile unui limbaj, ale unei proze ce ne reaminteşte nu epigonic, ci de la egal la egal, marea proză satirică a lui Quevedo din *Sueños (Visurile),* în care viziunea escatologică aduce în câmpul observaţiei totalitatea unei societăţi omeneşti, sau din mai puţin cunoscutele *Obras festivas (Opere festive),* simple pretexte uneori pentru dezlănţuirea funambulescă a cuvintelor, comic pur ţâşnit din subtile sau grosolane variaţii de tensiune între polii semantici. La Santos intervine şi sporul de detaşare modernă şi neîngrădită libertate a limbii pe care nici Quevedo n-a cunoscut-o într-o asemenea măsură.

Tehnicile monologului interior şi ale stilului indirect liber sunt folosite cu virtuozitate, într-o pasionantă îmbinare a factorului concret — planul lingvistic al vorbitorului implicat — cu repercutarea sa stilizată, în cantilena abstractă cu care îl însoţeşte comentariul disimulat al autorului, basul obstinat, ce îi dă atmosfera generală sau

creează distanţarea ironică faţă de planul fundamental. Să se recitească de pildă relatarea în stil indirect liber a pledoariei lui Moacă, sosit după miezul nopţii la pensiune pentru a-l convinge pe don Pedro să-i salveze fata, torentul de implorări şi adulaţii traduse din jargonul supuşeniei şirete în termeni cultişti cu inserţii vulgare ce stabilesc exact atmosfera de ambiguitate cerută de nesinceritatea solului nocturn încolţit de întâmplări şi împleticit în meandrele unei sintaxe alambicate cu numeroase incidente, perfect conduse, în care intervin şi grupări contextuale proprii mediului de referinţe al doctorului însuşi, aşa încât se obţine un triplu curent de culori stilistice alunecând pe discursul indirect al unui singur personaj: povestitorul, ascultătorul (doctorul) şi, în fine, grotescul retor. Dar excepţionala simfonizare de monologuri interioare din episodul omizilor oarbe care urmăresc ţeluri diferite conduse însă de un acelaşi fir? Matías, Amador, Cartuş şi Similiano: merg unul după altul, urmărindu-se sau fugind unul de celălalt şi alcătuind prin juxtapunerea frânturilor de monolog interior exact imaginea unui anelid aproape orb prin care undele evenimentelor se transmit ca printr-un tot, în convulsii de panică sau nedumerire. Sau alteori monologul brut, notat exact şi propus în autenticitatea lui de colaj, de obiect neprelucrat: monologurile bătrânei Dora, lamentabilele ei memorii sau reflecţii de codoaşă bine intenţionată — întâi pe lângă fiică, apoi pe lângă nepoată —; primul monolog al lui Cartuş, demonul de guignol umanizat al romanului, transcriere cvasifonetică a unui limbaj pitoresc şi dur — dovezi ale unui proteism stilistic neameninţat nicio clipă de dezagregare, fiindcă orice fragment tratat diferit are rolul unei pietricele într-un mozaic gândit perfect, cu simetrii savante şi preţioase efecte de culoare. Poate nu la fel de importantă ca alte detalii, dar nu mai puţin reprezentativă în reuşita ei provocatoare de capodoperă creată din materiale comune şi uzate e scena bâlciului: scenă de ansamblu, pe placul flamanzilor apocaliptici — Bosch, Bruegel — e scrisă în fraze lungi, uşor neglijente sintactic, în care intervenţiile protagoniştilor se inserează abia observate şi întrerupte de pete mari în culori violente de pictor duminical: negrul hainelor lui Cartuş, albul bucătarului dispensator de bucurii şi roşul micului bec de care aminteam şi la început, pătrunse, pe de altă parte, de toată gama olfactivă a unei asemenea petreceri, de la sudoare până la mireasma uşoară a nucii de cocos mâncate de Dorita, şi învârtejite în cadrilul viermelui triumfător, roata trepidantă, muzicala luptă a omului ce-şi cunoaşte sfârşitul, dar nu vrea să-l audă.

Flexibilitatea sintaxei merge de la nesfârşita frază enumerativă construită pe un model simplu şi obţinându-şi efectul prin acumulare şi contrast final cu un element surpriză (de pildă halucinantul racursiu al Madridului, în timp şi în spaţiu: „Sunt oraşe atât de..., atât de...,

încât nu au nici catedrale"), până la propoziţia eliptică, până la cuvântul nud, gâfâic şi interogator al monologurilor din închisoare sau la ritmul savant din prima parte a descrierii spectacolului de revistă. Suprapunerea stilurilor, alegoria, parabola, descrierea realistă, parafraza gongorică, antonomazele surprinzătoare, imprecaţia, brutalităţile de limbaj şi de tablou, glosa ironică, erudiţia disimulată sau etalată fără rezerve, însoţite de tot atâtea straturi lexicale: argoul hoţilor, neglijenţele limbajului familiar, lexicul medical şi biologic, terminologia juridică, limbajul preţios, termenii de tauromahie şi — peste toate — permanenta rezervă ironică, humorul disecator, pastişa conştientă, au replămădit fraza spaniolă, i-au redat o libertate de desfăşurare pe care o uitase, fie în retorica prozei academizante, fie în platitudinea, utilă uneori, dar mărginită, a prozei de observaţie. Pentru că valoarea exemplară a cărţii lui Santos stă în acuta sa conştiinţă estetică: orice carte mare este un început, reluare a eternului proces uman, pe toate coordonatele sale, şi integrare într-o riguroasă viziune interioară. Sensul romanului a fost exact acceptat, şi dincolo de încercările de minimalizare prin raportarea la un filon modern (Joyce şi romanul american) al cărui simplu epigon ar fi, s-a simţit de îndată originalitatea profund iberică a romanului, ireductibil la simple influenţe sau conjecturări comparatiste. Ne-a impresionat similitudinea de optică şi rezolvare estetică dintre Martín-Santos şi Quevedo, o dovadă în plus a filonului spaniol autentic din *Vremea tăcerii.* Autorul ei ţine într-adevăr de marea familie a satiricilor vizionari, în care se întâlneşte nu numai cu Quevedo, ci şi cu Cervantes şi Swift. Dar la fel de remarcabilă e şi desăvârşita stăpânire — deloc epigonică! — a tuturor resurselor prozei moderne. Credem că nu greşim dacă vedem în *Vremea tăcerii,* pe lângă partea ei de fervoare, şi reuşita unui fascinant experiment literar, oricând necesar creatorului de cuvânt. De altfel cartea a şi avut acest răsunet complex în conştiinţa noii generaţii de intelectuali spanioli: „Preciziunea analitică şi rigoarea formală" relevate de un tânăr scriitor spaniol care ne-a vizitat ţara (José Angel Valente, interviu în *Gazeta literară,* 22/1966) sunt calităţile ce-l fac modern. E, în orice caz, singurul romancier spaniol de după războiul civil cu vocaţie demiurgică, ziditor de universuri, mizând totul pe cuvântul şi pe fraza creatoare: curajul artei integrale.

Glosele de mai sus — câteva doar, la un text cu infinite sugestii — sunt şi mărturii ale marilor dificultăţi de echivalare pe care le-a întâmpinat traducătorul. Dacă, măcar în parte, a izbutit să le rezolve, e numai mulţumită bunului său dascăl de hispanistică, profesorul VALERIU PAPAHAGI, ale cărui peripatetice îndrumări i-au fost atât de utile şi faţă de care îşi exprimă şi aici întreaga sa recunoştinţă.

SORIN MĂRCULESCU

Iunie 1966

CUPRINS

Pag.
Notă bio-bibliografică 5
Vremea tăcerii '
Postfaţa traducătorului 211

Redactor responsabil: CONSTANŢA TĂNĂSESCU
Tehnoredactor: AURICA IONESCU

Dat la cules 01.11.1966. Bun de tipar 10.01.1967. Apărut 1967. Tiraj 20.140 ex. broşate. Hârtie tipar înalt B mat de 63 g/m'. Format 540X840/16. Coli ed. 13,47. Coli tipar 14. Planşe A. nr. 12.555. C.Z. pentru bibliotecile mari 86 C.Z. pentru bibliotecile mici 86—31 = R

Tiparul executat sub comanda nr. 60.733 la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii", Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Notes

[←1]
Aluzie la *Santiago Ramón y Cajal* (1852—1934), laureat al premiului Nobel pentru medicină în 1906.

[←2]
De stirpe toledană.

[←3]
Aluzie la Alexander Fleming, descoperitorul penicilinei.

[←4]

Las Meninas (Domnişoarele de onoare) de Velázquez, una dintre cele mai cunoscute pânze ale sale.

[←5]

Novillero — toreador de categoria a doua, care se luptă cu tauri tineri.

[←6]

Capea — luptă cu tauri tineri, organizată îndeobşte de amatori.

[←7]

Indigenă din arhipelagul Filipinelor.

[←8]

Târg de vechituri, în Madrid.

[←9]

Podiş. Aici, regiunea de podiş din jurul Madridului.

[←10]
Aluzie la Velázquez.

[←11]

Aluzie la romancierul spaniol *Ramón Gómez de la Serna* (1888—1963) creatorul aja-numitelor *greguerías* (propriu-zis zarvă, ţipete confuze), scurte poeme în proză cu caracter epigramatic, cu poante subtile inserate în fraze precise, dovedind spirit de observaţie, dar bătând adesea în gol.

[←12]

Derivat de autor de la numele toreadorului Manolete.

[←13]

Cântec popular andaluz, specific mai ales ţiganilor; a pătruns şi în creaţia cultă prin poemele lui Federico García Lorca.

[←14]

Termen de tauromahie; cei ce au grijă de caii picadorilor *(mono sabio* — maimuţă dresată, rândaş de arenă).

[←15]

Mică insulă în partea de est a golfului Bombay (azi, Marathi Gharapuri). Celebră prin templul săpat în stâncă şi închinat zeului Şiva în ipostaza lui de procreator.

[←16]

Oraş din India, capitala regiunii Orissa. Vechi centru al cultului zeului Şiva. (sec. V—X). Numeroase temple brahmanice (sec. VII—XI). Cel mai important, Lingaraja, e împodobit cu numeroase sculpturi simbolice.

[←17]

Autorul tratatului de erotologie *Kamasutra (Regulile iubirii),* 500 e.n.

[←18]

Termen de tauromahie, de la *verónica* — provocarea unui taur de către un toreador cu mantia desfăşurată în faţă.

[←19]

Personaje din fauna nocturnă a cabaretelor barceloneze.

[←20]

Amator pasionat, mai ales cu referire la tauromahie.

[←21]

De fapt: *Mataiotes mataioteton, kai panta mataiotes* (gr.): Deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune (*Eclesiastul,* I, 2).

[←22]

Dans asemănător cu polca (de la engl. *scottish* — scoţian).

[←23]

Referire la faimosul tablou al lui El Greco; figurile emaciate şi grave ale personajelor justifică aluzia lui Martín-Santos.

[←24]

Vestita fiică a contelui don Julián. Fiind violată de ultimul rege got don Rodrigo (710—711?), tatăl său s-a răzbunat, potrivit legendei, dând Spania pe mâna sarazinilor.

Table of Contents

Notes